University of Alberta Library
0 1620 2381 9129

КАЛЕНДАР 1940

УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ

МИ ЗАВЖДИ РАДІ

КОЛИ ВИ ЗАЙДЕТЕ І ПЕРЕГОВОРИТЕ ПРО СВОЇ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ З НАМИ.

Друкарня „Українського Голосу" виконує всякі друкарські роботи по уміркованих цінах. Як приміром —
Листові наголовки, зворотні коверти, візитівки, фінансові звіти, ріжні афіші, подвійні ресіти, картки замовлень, весільні запрошення базарові тикети ітп.

Нехай ваше товариство піддержує тих, хто їх піддержує.

Позамісцеві замовлення висилайте на адресу:

Ukrainian Voice

BOX 3626 WINNIPEG, MAN.

ОГОЛОШЕННЯ В „УКРАЇНСЬКІМ ГОЛОСІ" ПРИНОСЯТЬ РЕЗУЛЬТАТ.

ОГОЛОШУЙТЕ СВОЮ ПРОФЕСІЮ, ФАХ АБО ПРОМИСЛ ПОСТІЙНО.

ПОДАВАЙТЕ свої дрібні оголошення — як пошукування за учителями, знакомими, купцями, рентівниками ітп.
ПРОДАВАЙТЕ — фарми, хати, склепи, авта, фармерські знаряди і услуги через „Український Голос".

ОГОЛОШЕННЯ В „УКРАЇНСЬКІМ ГОЛОСІ" ПОПЛАЧУЮТЬСЯ.

UKRAINIAN VOICE

BOX 3626 Sta. B. — WINNIPEG, MAN.

Міхайло Галицький
Смокий стиж

ІЛЮСТРОВАНИЙ

КАЛЄНДАР

„УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

НА ПЕРЕСТУПНИЙ РІК

1940

РІЧНИК XXIII

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ В КАНАДІ
ВІННІПЕҐ, МАН.

Printed and Published by the Ukrainian Publishing Company of Canada, Limited,
210 - 214 Dufferin Ave., Winnipeg, Manitoba.

Printed in Canada

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

Рік 1940

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЄНДАР

Рахуба часу.

Рік 1940 є 6653 роком юліянського навороту, а 7448—7449 візантійської ери.

Він є 1940-вим роком від народин Христа, 5700-ним роком від початку світа (згідно з жидівським численням) і 1358-мим роком магометанської ери.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЄНДАР

ПАСХАЛІЯ.

В руці літо: до 1 березня (ст. ст.): „є", а від 1 березня: „з".

Буква пасхальна „ц".

Мясниці тривають від Різдва Христового 7. I. (25. XII. 1939 ст. ст.) до мясного пущення, т. зн. 3 березня (19 лютого ст. ст.), отже 8 неділь і 1 день.

Тріодь починається 18 (5 ст. ст.) лютня.

Мясне пущення 3 березня (19 лютня ст. ст.).

Сирне пущення 10 березня (26 лютня ст. ст.).

Благовіщення Пресвятої Богородиці дня 7 квітня (25 березня ст. ст.).

Середопістя в середу 3 квітня (21 березня ст. ст.).

Поклони в середу вечером, 10 квітня (28 березня ст. ст.).

Великдень дня 28 квітня (15 квітня ст. ст.), 5 тижнів по латинськім.

Переполовлення празника Пасхи — в середу четвертого тижня по Великодні, дня 22 (9 ст. ст.) травня.

Віддання празника Пасхи — в середу перед Вознесенням Господнім, дня 5 червня (23 травня ст. ст.).

Вознесення Господне дня 6 червня (24 травня ст. ст.).

Поминальна субота перед Зеленими святами, 15 (2 ст. ст.) червня.

Пресвятої Тройці (1-ий день Зелених Свят) дня 16 (3 ст. ст.) червня.

Неділя Всіх Святих дня 23 (10 ст. ст.) червня.

Святих Апостолів Петра і Павла в середу дня 12 липня (29 червня ст. ст.).

ПОСТИ.

1. В навечеріє Богоявлення Господнього, дня 18 (5 ст. ст.) січня.

2. Великий піст — від понеділка по сирнім пущенні 11 березня (27 лютня ст. ст.) до Великої Суботи 27 (14 ст. ст.) квітня.

3. Петрівка — від понеділка по неділі Всіх Святих 24 (11 ст. ст.) червня, до навечерія Петра і Павла, 11 липня (28 червня ст. ст.), це є 2 тижні і 4 дні.

4. Спасівка від 14 (1 ст. ст.) серпня до 27 (14 ст. ст.) серпня.

5. В день Усічення голови Святого Івана Хрестителя 11 вересня (29 серпня ст. ст.).

6. В день Воздвиження Чесного Хреста — 27 (14 ст. ст.) вересня.

7. Пилипівка від 28 (15 ст. ст.) листопада (день по св. Пилипі) до Навечерія Різдва Христового, т. зн. до 6 січня 1941 р. (24 грудня 1940 ст. ст.).

8. Кожної середи й пятниці крім загальниць.

9. В сирний тиждень (від мясопустної до сиропустної неділі) у всі дні тільки з набілом.

ЗАГАЛЬНИЦІ.

1. Від Різдва до Богоявлення Господнього, крім навечерія Богоявлення Господнього.

2. Від неділі Митаря і Фарисея до неділі Блудного Сина, тобто від 18 (5 ст. ст.) лютня до 25 (12 ст. ст.) лютня.

3. Від Великодня до Неділі Томиної, тобто від 28 (15 ст. ст.) квітня до 5 травня (22 квітня ст. ст.).

4. Від Зелених Свят до неділі Всіх Святих, тобто від 16 (3 ст. ст.) червня до 23 (10 ст. ст.) червня.

ЗАБОРОНЕНИЙ ЧАС ВЕСІЛЬ ТА ЗАБАВ З МУЗИКОЮ.

1. Всі середи і пятниці, крім загальниць.

2. Від початку Пилипівки 28 (15 ст. ст.) листопада до Богоявлення Господнього — 19 (6 ст. ст.) січня.

3. Від понеділка по неділі Мясопустній, 4 березня (20 лютня ст. ст.), до Томиної неділі — 5 травня (22 квітня ст. ст.).

4. У Петрівку.

5. У Спасівку.

6. У день Усічення Голови Святого Івана Хрестителя — 11 вересня (29 серпня ст. ст.).

7. У день Воздвиження Чесного Хреста — 27 (14 ст. ст.) вересня.

ПУБЛИЧНІ СВЯТА В КАНАДІ

Ціла Канада святкує такі свята:

День Нового року.

Великодну Пятницю.

Великодний Понеділок.

Вознесення Господнє.

День королеви Вікторії (24 травня).

Уродини короля в день, який буде проголошений.

Домініон Дей (1 липня).

Лейбор Дей (перший понеділок в місяці вересні).

День Подяки, який буде проголошений.

День Замирення, 11 листопада, або в найблищий понеділок, що звичайно проголошують.

День Різдва Христового.

Січень - January

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Боніфатія м., преп. Ігнатія	**Новий Рік**
В	2	Свщм. Ігнатія.	Мак ім. Ісус
С	3	Уляни мч. Петра митр. Київ.	Ґеновефи
Ч	4	Вмч. Анастасії	Тита еп.
П	5	10 мучеників на Криті	Імени Ісус
С	6	Навеч. Різдва. Евгенії.	**Трох королів**
Н	7	**Різдво Христове**	**Н. 1 по 3 кор. Вал.**
П	8	**Собор Пресв. Богородиці**	Северина
В	9	**Стефана** первмч.	Мартіяни, **Юл.**
С	10	20 тис. муч. в Никомидії.	Івана еп.
Ч	11	14 тис. уб. у Вефл.	Гиґіна папи м.
П	12	Анисії і Теодори	Аркадія
С	13	Меланії пп.	Леонтія еп.
Н	14	**Нед. по Р. Н. Рік. Василія В.**	**Н. 2 по 3 К.** Ілярія
П	15	Силвестра, св. Косми	Мавра
В	16	Малахії пр.	Маркелля п.
С	17	Собор 70 Апостолів	Антонія
Ч	18	Навеч. Богоявл. Теоп.	Прест. св. Петра
П	19	**Богоявлення Господне**	Марії м.
С	20	**Собор св. Івана Хрест.**	Фабіяна
Н	21	**Нед. по Просв.** Ґеорґія	**Старозав.** Аґнети
П	22	Полієвкта, преп. Євстратія	Вінкентія
В	23	Григорія преп. і Домети	П.Д.М., Раймунда
С	24	† Теодосія Великого	Тимотея еп.
Ч	25	Мч. Татіяни	Нав. Ап. Павла
П	26	Єрміла мч.	Полікарпа
С	27	ОО. в Синаї	Івана Золотоуст.
Н	28	**Н. 30 по Зісл.** Павла Т.	**Мясоп.** Кароля В.
П	29	Покл. ок. ап. Павла	Франца Салєз.
В	30	†Антонія Вел.	Мартини д. м. Г.
С	31	Атанасія і Кирила Олекс.	Петра з Н.

Записки:

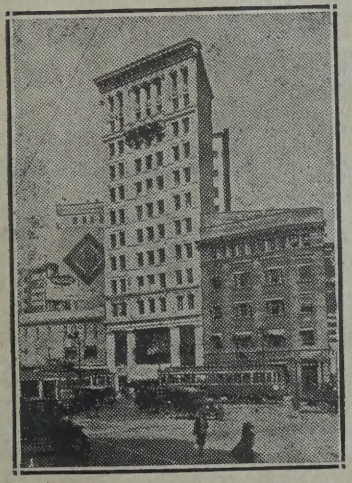

McARTHUR BUILDING,
Cor. Portage Ave & Main St.

Телефон Бюра 95 075 Резиденції 52 502

ДР. ВОЛ. Ф. БАЧИНСЬКИЙ

M.D. (Man.), L.M.C.C.

ОПЕРАТОР, ЛІКАР, АКУШЕР

Маємо апарат Рентґена для знимання
ЕКС-РЕЙ (X-RAY)

Пересвітлювання Флуороскопією і Радіятермія.
(Short Wave Therapy)

Адреса канцелярії:
DR. V. F. BACHYNSKI
405 McArthur Bldg.
WINNIPEG, MAN.

Резиденції:
487 St. JOHN'S AVE.
До резиденції приймається лиш вечорами і через апойнтмент.

Лютень - February

— має 29 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Ч	1	Прп. Макарія	Ігнатія еп. м.
П	2	†Евтимія Великого	**М. Б. Громн.**
С	3	Максима	Власія
Н	4	**Нед. 31 по З. св. Д.** Тимот.	**Запустна.** Верон.
П	5	Климентія, Агафангела	Агафії
В	6	Ксенії прп.	Дороти
С	7	† Григорія Богослова	**Ромуальда**
Ч	8	Ксенофонта й ін.	Івана з Малти
П	9	† Перен. м. Івана Золот.	Апольонії
С	10	Пп. Єфрема	Схолястики
Н	11	**Нед. Закхея** (32 по З. св. Д.)	**Вступна.** П. М. Б.
П	12	**Трьох Святителів**	70 снов. Серв.
В	13	Кира й Івана безсребр.	Катерини, **Річ.**
С	14	Трифона мч.	Валєнтого
Ч	15	**Стрітення Господне**	Фавстина і Йов.
П	16	Симеона і Анни пр.	Юліяни діви
С	17	Ізидора	Юліяна
Н	18	**Нед. Митаря і Фарисея**	**Суха.** Симеона
П	19	Вукола, Юліяна	Конрада
В	20	Партенія і Луки	Евстахія
С	21	Вм. Теодора Страт.	Фелікса **еп.**
Ч	22	Мч. Никифора	Попелець. **Марґ.**
П	23	Харлампія	Петра
С	24	Власія, Вігілія	Вігілія
Н	25	**Нед. Блудного Сина**	**Глуха.** Матея ап.
П	26	Мартиніяна, Євлогія	Вальбурґа
В	27	Авксентія прп.	Александра
С	28	Ап. Онисима, Євсевія пуст.	Леандра
Ч	29	Памфила й проч. муч.	Романа

Записки:

Empire Drug Stores

Selkirk & McGregor **Selkirk & Arlington**

WINNIPEG, MAN.

До набуття, по уміркованих цінах, все, що входить в обсяг аптикарства.

Пишіть за інформаціями.

Старокраєві пявки, баньки, машинки.

Березень - March

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Памфила	Альбіна
С	2	Теодора вмч.	Сиплікія
Н	3	**Нед. мясопустна.** Льва п.	**Середоп.** Кенеґун.
П	4	Архипа, Филимона	Казимира
В	5	Льва, еп. Кат., Садока	Евсебія
С	6	Тимотея преґ.	Колєти
Ч	7	Муч. що в Євгенії; мч. Мавр.	Томи з Акв.
П	8	Полікарпа	Вінкентія
С	9	†1 і 2 н. г. Івана Хр.	Франціски **Рим.**
Н	10	**Нед. Сиропустна.** Тараса еп.	**Чорна.** 40 мучен.
П	11	Порфирія еп.	Константина
В	12	Прокопія, Геласія	Григорія
С	13	Василія іспов.	Розини
Ч	14	Пм. Евдокії, мч. Нестора	Матильди
П	15	Теодота	Климента
С	16	Евтропія, Кл.	Киріяка м.
Н	17	**Нед. 1 посту.** Гарасима	**Пальмова.** Патр.
П	18	Мч. Конона, Іроїди	Кирила
В	19	42 муч. з Аморії	Йосифа
С	20	Єфрема П., Вас.	Евфемії
Ч	21	Теофілякта еп.	**Вел. Четв.** Венед.
П	22	† 40 муч. в Севастії	**Вел. Пятн.** Катер.
С	23	Кондрата	Оттона
Н	24	**Нед. 2 посту.** Софронія	**Воскресення Хр.**
П	25	Теофанаісп.	**Св. Понед. Благов.**
В	26	Никифора, Христини	Теодосія
С	27	Хрест. Венедикта	Руперта
Ч	28	Св. Олександра, мч. Апулія	Івана Кип.
П	29	Мч. Савина	Кирила
С	30	Олексія чол. Божого	Квірина
Н	31	**Нед. 3 посту.** Кирила єрус.	**1. Біла.** Бальбіни

Записки:

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ В ЕДМОНТОНІ

МАЄ НА СКЛАДІ: Найновіщі театральні книжки та прибори до характеризації, Ноти для хорів. Оповідання, Повісти, Романи, Тлумачі, Календарі, Образи і інші річи, які входять в обсяг книгарства.

ВЕЛИКИЙ СКЛАД: Ґрамофонових рекордів, Ґрамофонів, Радій, Скрипок, Мандолін. Ґітар і всі прибори до музичних інструментів.

Продаємо Канадійські і Старокраєві нитки, Канви і Узори до вишивання.

Адреса:

UKRAINIAN BOOK STORE

10348—101 Street **Edmonton, Alta.**

Квітень - April

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Лазарева субота. Хриз і Д.	Гуґона
В	2	Івана мч. Сергія.	Франца
С	3	Якова іспов.	7 болів ПДМ.
Ч	4	Василія священмч.	Ізидора
П	5	Пп. Нікона	Вінкента
С	6	Пр. Захарії	Келестина
Н	7	**Нед. 4 посту. Благ. Пр. Б.**	**2 по Воскр.** Епіф.
П	8	Собор Арх. Гавриїла	Діонізія
В	9	Св. Матрони Сол. преп. Іоа.	Марії Клеоп.
С	10	**Покл.** Преп. Стефана, Ілар.	Езекіїла прор.
Ч	11	Марка, Кирила, преп. Йони	Льва вел.
П	12	Івана Л.	Юлія
С	13	Іпатія	Юстини
Н	14	**Нед. 5 посту.** Марії Єгип.	**3 по Воскр.** Юст.
П	15	Пп. Тита, Амфіяна	Людвики, Анаст.
В	16	Ілірика, Никити	Венедикта
С	17	Йосифа.	Рудольфа.
Ч	18	Мч. Агатопода й Теодула	Апольонії
П	19	Євтихія арх.	Кресцента
С	20	Юрія еписк.	Сульпіція
Н	21	**Нед. Цвітна.** Іродіона ап.	**4 по Воскр.** Анз.
П	22	Євпсихія мч.	Сотера
В	23	Терентія, Максима	Войтіха еп.
С	24	Антипи, Якова	Ґеорґія
Ч	25	**Вел. Четвер.** Василія, Яросл	Марка еван.
П	26	**Вел. Пятниця.** Артемона	Клита і Марк.
С	27	**Вел. Субота.** Св. Мартина	Петра Кан.
Н	28	**Воскресення Христове**	**5 по Воскр.** Павла
П	29	**Світ. Понеділок.** Мч. Агапії	Петра з Бер.
В	30	**Світл. Вівторок.** Симеона	Катерини Сієн.

Записки:

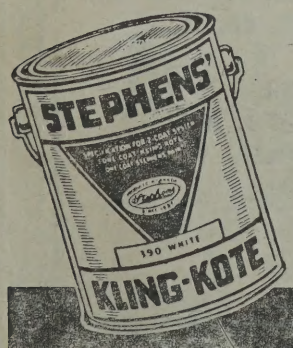

Stephens'
REGISTERED TRADE MARK

STEPHENS' система дворазового мальовання— лише оден ковт КЛІНҐ-КОТ, і додатково оден ковт ФАРБОЮ СТІВЕНС. в найбільше модерним способом щадження так часу, як і грошей на кожній роботі мальовання.

Зайдіть до свого торговця фарбами СТІВЕНС нині.

G.F. STEPHENS & Co. LIMITED.

Травень - Мау

— має 31 днів —

Дн.		Українські свята	Латинські свята
С	1	Івана преп.	Филипа і Якова
Ч	2	Пп. Івана, Юрія еп., Триф.	**Вознесення**
П	3	Пп. Теодора, Тріхіни, Анас.	Знайдення Хреста
С	4	Ст. Ануарія та ін., Теодори	Фльоріяна
Н	5	**1. Нед. Томина.** Теодора	**6 по Воскр.** Пія V
П	6	**Вм. Юрія Переможця**	Флявії
В	7	Стратилата, Сави	Доміцелі
С	8	† Єван. Марка	Станислава
Ч	9	См. Василя Амас. Стеф. еп.	Григорія еп.
П	10	Ап. Симеона	Ізидора
С	11	Ап. Язона і Сосипатра	Францішка з Гієр.
Н	12	**2. Нед. Мироносиць.** Мч. 9	**Зісл. св. Духа**
П	13	Ап. Якова	**Понед. св. Духа**
В	14	Макарія, Єремії пр.	Боніфатія
С	15	† Бориса і Гліба	Софії і 3 д.
Ч	16	† Теодосія печ. мч. Тимот.	Андрея Боб.
П	17	Пм. Пелагії	Пасхаліса
С	18	Преп. Михея, Вм. Ірини	**Возн. Госп.** Фел.
Н	19	**3. Нед. Розсл.** Пм. Йова	**1 по Зісл. св. Д.**
П	20	Зявл. Ч. Хреста	Бернарда
В	21	† Ів. Богослова, Арсенія	Олени кор.
С	22	Пер. м. св. Миколая	Юлії
Ч	23	† Ап. Симона Зилота	**Боже Тіло.** Десід.
П	24	Кирила і Методія печ.	Йоанни
С	25	Епіфана еп. Кипр.	Григорія VII.
Н	26	**4 Нед. Самарянки.** Мч. Глик.	**2 по Зісл. св. Д.**
П	27	Ізидора, Максима.	Беди
В	28	Преп. Ісаї, Пахомія	Августина
С	29	Преп. Феодора, Єфрема	Марії Магд. з П.
Ч	30	Ап. Андроніка й Юлії	Фердинанда
П	31	Теодота М.	Петронелі

Записки:

ДР. Г. НОВАК

M.D., C.M.

ЛІКАР, ХІРУРҐ і АКУШЕР

Dr. G. NOVAK
459 Selkirk Ave., cor. Powers St.
WINNIPEG, MANITOBA

Телефон: 54 351

ДР. П. ЗАКУС

ДЕНТИСТ

веде свою канцелярію
під числом:

592 SELKIRK AVE.
WINNIPEG, — MANITOBA

Телефон офісу 55 043

Червень - June

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	**1**	См. Патрикія	Якова
Н	**2**	**5. Нед. Сліпородженого**	**3 по Зіс. св. Духа**
П	**3**	Рівноап. Константина і Ол	Кльотильди
В	**4**	Миркели, Василиска	Квірина
С	**5**	Михайла, Єфрос.	Фльорентія
Ч	**6**	**Вознесення Христове**	Норберта
П	**7**	† Найд. гол. Івана Хрест.	Роберта
С	**8**	Ап. Карпа, вм. Юрія нового	Медарда
Н	**9**	**6. Нед. св. Отців.** См. Тер.	**4 по Зіс. св. Духа**
П	**10**	Микити еп. Халк., Ігнатія	Марґарети
В	**11**	Блаж. Йоана, Теодосії мч.	Варнави
С	**12**	Ісаакія, Богдана.	Онуфрія
Ч	**13**	Єремії ап.	Антонія з П.
П	**14**	Мч. Юстина	Василія еп.
С	**15**	**Зад. Суб. † См. Івана Суч.**	Бенона
Н	**16**	**7. Пресв. Тройці.** Муч. Лук.	**5. по Зіс. св. Духа**
П	**17**	**Зісл. св. Духа.** Митрофана	Райнера
В	**18**	Блаж. Константина, Дороѳт.	Марка
С	**19**	Іляріона, Васил.	Ґервазія і Прот.
Ч	**20**	Муч. Теодота Анкір.	Сильверія
П	**21**	Теодора Страт.	Альойзія
С	**22**	Кирила арх. Алекс.	Павлина еп.
Н	**23**	**Нед. всіх Святих.**	**6 по Зіс. св. Духа**
П	**24**	Ап. Вартоломея	Різдво Івана
В	**25**	† Онуфрія, Петра Афон.	Проспера
С	**26**	Акилини м., Триф.	Павла й Івана м.
Ч	**27**	Пр. Єлисея, Методія патр.	Владислава
П	**28**	Пр. Амоса	Іринея еп.
С	**29**	Тихона еп. Амафун.	**Петра і Павла ап.**
Н	**30**	**2. по Зіс. св. Д.** Мч. Мануїла	**7 по Зіс. св. Духа**

Записки:

ДР. Ю. Е. ДРАҐАН

M.D., C.M., L.M.C.C.
Лікар, Акушер і Оператор

Член Домініяльної Ради Лікарів,
З практикою по шпиталях
в Рочестер, Філаделфії,
Бостоні, Ню Йорку
та Балтімор.

611 Canada Building,
SASKATOON, SASK.
(Коло сієнарської стації)

Ukrainian Book Store

AVE. B. and 20th STREET WEST
(Barry Hotel)

Найновіші українські книжки,
музичні інструменти і т. ін.
На бажання висилаємо наш
катальоґ даром.
За точну і чесну обслугу ручить

П. ТКАЧУК, власт.

SASKATOON, SASK.

Липень - July

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Мч. Леонтія, Ігнатія	Іпанія. Кр. І. Хр.
В	2	Юди ап., Зосима	Св. Йосифа
С	3	Методія	Геліодора
Ч	4	Мч. Юліяна Тарс.	**Теодора**
П	5	Євсевія	Кирила
С	6	Мч. Агрипини	Ісаії пр.
Н	7	**3 по Зісл. св. Духа. Р. Ів. Пр.**	**8 по Зіс. св. Духа**
П	8	Февронії	Єлисавети
В	9	Преп. Давида Солунського	Кирила еп.
С	10	Самсона	Амалії д.
Ч	11	Кира й Івана	Пія І папи.
П	12	**Ап. Петра і Павла**	Івана Гв.
С	13	Собор 12 Апостолів	Анаклита п. і м.
Н	14	**4 по Зіс. св. Духа.** Б. К. і Д.	**9 по Зіс. св. Духа**
П	15	Пол. риз Пр. Богородиці	Генрика
В	16	Анатолія і Мокія	Пр. Діви Марії
С	17	Андрея крит.	Алексія
Ч	18	Сергія Радон., Атанасія аф.	Симеона
П	19	Уляни діви	Вінкентія
С	20	Пр. Хоми Малеїна, Акакія	Чеслава
Н	21	**5 по Зіс. св. Д.** Вм. Прокопа	**10 по Зіс. св. Духа**
П	22	Смч. Панкратія	Марії М.
В	23	† Антонія печерського	Аполінарія
С	24	Ольги княгині України	Христини
Ч	25	Мч. Прокла й Іларія	Якова ап.
П	26	Арх. Гавриїла	Анни
С	27	Ап. Акіли, мч. Юста	Рудольфа Акв.
Н	28	**6 по Зіс. св. Д. Рів. кн. Вол.**	**11 по Зіс. св. Духа**
П	29	Смч. Атиногена	Марти д.
В	30	Марини мч., Леоніда	Авдона
С	31	Якинта, Еміліяна	Ігнат. Льойол.

Записки:

HARVIE & YANDA

Адвокати і Нотарі

в Едмонтоні, Алта.

202 BANK OF TORONTO Bldg.
Phone 22115

Полагоджуємо всякі судові справи: кримінальні, цивільні, тестаментальні, а також старокраєві.

Можете розмовитися або писати до нас у рідній мові.

ДР. М. Ф. САВІЦЬКИЙ

B.Sc., M.D., L.M.C.C.
ЛІКАР, ОПЕРАТОР І АКУШЕР
Офіс:
Dr. M. F. SAVISKY
Room 17, Knox Block
(Over Woolworth's 15 cent Store)
ТЕЛЄФОН: 3123
PRINCE ALBERT, SASK.

Серпень - August

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Ч	1	Пр. Макрини	Петра
П	2	† **Пр. Іллі**	БМ. Ангел.
С	3	Симона Юрод. Івана стовп.	Найд. св. Стеф.
Н	4	**7 по Зісл. св. Д.** Марії Маг.	**12 по Зіс. св. Духа**
П	5	Мч. Трофима	МБ. Сніжної
В	6	† Бориса і Гліба	Преобр. Господ.
С	7	†Усп. св. Анни	Каєтана
Ч	8	Смч. Єрмола, Єрмипа	Кириіяка
П	9	Пантелеймона	Романа
С	10	Ап. і діяк. Прохора	Лаврентія м.
Н	11	**8 по Зісл. св. Д.** Мч. Кален.	**13 по Зіс. св. Духа**
П	12	Ап. Сили, Сильвана	Кляри Д.
В	13	Євдокії прав., Евдокима	Гіполита
С	14	Братів Маковеїв	Евзебія
Ч	15	Архид. Стефана, Нікодима	**Успіння Пр. Бог.**
П	16	Ісаакія	Йоакіма
С	17	Мч. 7 отрок ефес.	Яцка в.
Н	18	**9 по Зісл. св. Д.** Мч. Евсиг.	**14 по Зіс. св. Духа**
П	19	**Преображення Г.Н.І.Х.**	Людвика
В	20	Дометея, Пульхерії	Стефана
С	21	Еміліяна	Іванни
Ч	22	† Ап. Матвія, мч. Антонія	Тимотея
П	23	Лаврентія	Филипа
С	24	Мч. Євпла діякона	Вартоломея ап.
Н	25	**10 по Зісл. св. Д.** Мч. Аник.	**15 по Зіс. св. Духа**
П	26	Максима, Іполита	МБ. Ченст.
В	27	Михея, Теодора	Йосифа
С	28	**Успення Пресв. Богород.**	Августина
Ч	29	Нерукотв. Образа (3 Спас)	Усік. гол. Ів. Хр.
П	30	Мирона	Рожі Лім.
С	31	Мч. Флора й Лавра, Єрма	Раймунда Нон.

Записки:

Належать і Проваджені Фармерами для Фармерів

Наші три орґанізації Пшеничного Пулу, як їхні члени, мусіли з року на рік поборювати труднощі з причин неврожаїв. Але минулого року всі три Пули мали дуже добрий успіх, і ось є кілька цифр про цей великий кооперативний рух продуцентів:

Зиск в сумі $39,127.57, за рік по кінець липня 31, 1939, подає звідомлення Канадійських Пулових Аґенцій, Лимитед, субсидіярії трьох Пулових орґанізацій. Минувшого року зроблено дальший крок в области асекурації через зорґанізування Пул Іншюренс, Лимитед, з авторизованим капіталом $500,000.00, що є спільною власністю трьох пулових орґанізацій і кожний Пул має вплачену одну третину авторизованого капіталу.

Три орґанізації Канадійського Пшеничного Пулу мають на власність і орудують 1,670 місцевими елеваторами, що можуть вмістити звиж 59 мільйонів бушлів, і мають, або винаймають термінали, що можуть вмістити звиж 34 мільйони бушлів, тоб то разом можуть переховувати звиж 94 мільйони бушлів. Через це вони перепускають звиж третину всього збіжжа, яке продається в західній Канаді.

CANADIAN CO-OPERATIVE WHEAT PRODUCERS, LTD.
WINNIPEG, CANADA

Manitoba Pool Elevators, Ltd., Winnipeg, Man. | Saskatchewan Wheat Pool, Regina, Sask. | Alberta Wheat Pool, Calgary, Alberta.

Вересень - September

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Н	1	**11 по Зісл. св. Д.** Андрія	**16 по Зіс. св. Духа**
П	2	Пр. Самійла	Стефана
В	3	Тадея ап. і Аврамія	Ізабелі
С	4	Аґатоніка	Розалії
Ч	5	Віддання Усп. Лупи мч.	Лаврентія
П	6	Петра митр. Київського	Захарії
С	7	Ап. Вартоломея й Тита	Бл. Мельхіора
Н	8	**12 по Зісл. св. Д.** Мч. Адр.	**17 по Зіс. св. Духа**
П	9	Пп. Пимена	Петра Кл.
В	10	Обріт. мощ. Іоава, Август.	Миколая
С	11	† Ус. г. Ів. Хрестителя	Прота
Ч	12	Св. Олександра, Івана й Пав.	Н. ім. Мат. Божої
П	13	Положення пояса Богород.	Филипа
С	14	Семена стовп.	Воздв. Ч. Хр.
Н	15	**13 по Зісл. св. Д.** Маманта	**18 по Зіс. св. Духа**
П	16	Антипа еп.	Корнилія
В	17	Вавила, Мойсея.	Лямберта
С	18	Захарії і Єлисавети	Томи з Вілян
Ч	19	Чудо Архистр. Мих. в Хон.	Януарія
П	20	Созонта	Евстахія
С	21	**Різдво Пресвятої Богород.**	Матея ап.
Н	22	**14 по Зісл. св. Д.** Якима і Ан.	**19 по Зіс. св. Духа**
П	23	Мч. Минодори	Теклі д.
В	24	Теодори прп., Димитрія	Ґерарда
С	25	Автонома	Клеофа
Ч	26	Оновл. хр. В. муч. Корнилія	Кипріяна
П	27	**Воздвиж. Чесного Хреста**	Косми і Демяна
С	28	Вмч. Микити, Порфира	Вячеслава кор.
Н	29	**15 по Зісл. св. Д.** Евтимії	**20 по Зіс. св. Духа**
П	30	Мч. Віри, Надії і Любови	Єроніма

Записки:

HEAP, ARSENYCH and MURCHISON

Адвокати, Повновласники, Нотарі і т. д.

Перепроваджуємо судові справи, карні і цивільні. Також справи старокраєві. Позички на звичайний процент на оброблені фарми і міські реальности.

ПИШІТЬ ПО УКРАЇНСЬКИ.

Адреса:

712 McINTYRE BLOCK,
Winnipeg, Man.
Телефон 94 122

ДР. П. ГУЦУЛЯК

Дентист

веде свою канцелярію під ч.

407 SELKIRK AVE.

Канцелярія отворена вечорами в понеділок, вівторок, четвер і пятницю.

ТЕЛЄФОН 55 298
WINNIPEG, MANITOBA

Жовтень - October

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
В	1	Евменія, Кастора	Ремігія
С	2	Трофима, Сав.	Леодеґара
Ч	3	Вмч. Остапа, Теопистії і діт.	Кандида
П	4	Кондрата	МБ. Рож.
С	5	Смч. Фоки Синоп.	Плакида м.
Н	6	**16 по Зісл. св. Д.** Зач. І. Пр.	**21 по Зіс. св. Духа**
П	7	Рівноап. Теклі, Копрія	Марка п.
В	8	Евфрозини, Пафнутія	Бригіди
С	9	Пр. св. ап. Івана.	Діон., Вінкент.
Ч	10	Мч. Калистрата й вояків	Францішка
П	11	Харитона	Еміліяна
С	12	Киріяка анахор., мч. Дади	Максиміліяна еп.
Н	13	**17 по Зісл. св. Д.** Григорія	**22 по Зіс. св. Духа**
П	14	**Покров Пр. Богородиці**	Каликста
В	15	Кипріяна, Юстини	Тереси
С	16	Діонісія	Ґалля
Ч	17	Смч. Іеротея еп. Атен.	Марґарети
П	18	Харитини	Луки ев.
С	19	† Ап. Томи	Петра з Ал.
Н	20	**18 по Зісл. св. Д.** Сергія	**23 по Зіс. св. Духа**
П	21	Пр. Палагії, Таїси	Уршулі
В	22	Якова ап., Андроника	Кордулі
С	23	Евлампія	Івана Кап.
Ч	24	Ап. Пилипа, Теофана еп.	Рафаїла
П	25	Прова і Тараха	Криспина
С	26	Мч. Карпа й Папили	Евариста пап.
Н	27	**19 по Зісл. св. Д.** Назарія	**24 по Зіс. св. Духа**
П	28	Пр. Євтимія, Лукіяна	Симона
В	29	Льонгина сот., Леонтія	Наркиза
С	30	Андрія, Осії	Клявдія
Ч	31	† Ап. єв. Луки; мч. Марини	Вольфґанда

Записки:

А. Т. ВАВРИНЮК

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК, НОТАР і т. д.

Перепроваджує всякі судові справи — карні, цивільні, спадкові і розводові. Також справи старокраєві.
Адреса:

A. T. WARNOCK, LL.B.
Barrister & Solicitor
Ramsay Block, Tel. 63
DAUPHIN, MAN.

ДР. П. ПОТОЦЬКИЙ

M.D., L.M.C.C.

Лікар, Акушер і Оператор

Dr. P. POTOSKI

YORKTON, SASK.

Телєфон 117

Листопад - November

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Йоіля прор.	**Всіх Святих**
С	2	Вмч. Артема; пр. Артема	День Задушний
Н	3	**20 по Зісл. св. Д.** Іляріона	**25 по Зіс. св. Духа**
П	4	Мч. Олександра	Кароля Бором.
В	5	Якова ап. брата Господ.	Єлисавети
С	6	Арети, Атаназія	Леонарда
Ч	7	Мч. Маркіяна й Мартирія	Бл. Антонія
П	8	**Дмитра Вмч.**	Ґотфріда
С	9	Мч. Нестора, Капітолини	Теодора м.
Н	10	**21 по Зісл. св. Д.** Терентія	**26 по Зіс. св. Духа**
П	11	Бл. Марії, Анастазії	Мартина еп.
В	12	Зеновія і Зеновії	Мартина
С	13	Стахія, Нар.	Евгенія
Ч	14	Безсреб. Кузьми й Демяна	Йосафата
П	15	Акиндина	Ґертруди
С	16	Мч. Акепсима еп.	МБ. Остробрам.
Н	17	**22 по Зісл. св. Д.** Йоанікія	**27 по Зіс. св. Духа**
П	18	Мч. Галактіона	Романа
В	19	Павла еп., Варлаама	Єлисавети
С	20	Єрона, Лазаря	Фелікса
Ч	21	**Собор Архистр. Михаїла**	**Введ. Пр. Богор.**
П	22	Онисифора	Кекилії діви
С	23	Ап. Єраста, Олимпа	Климента пап. м.
Н	24	**23 по Зісл. св. Духа.** Віктора	**28 по Зіс. св. Духа**
П	25	Івана Милост.	Катерини
В	26	† Івана Золот., Антоніна	Конрада
С	27	Филипа **ап.**	Валеріяна і Вірґ.
Ч	28	Мч. св. Гурія, Салина	Здислави
П	29	Ап. Матея	Сатурніна
С	**30**	Григорія чуд. еп. Неокес.	Андрія ап.

Записки:

П. І. ЛАЗАРОВИЧ

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК, НОТАР і т. д.

Бувший управитель Інституту ім. Мих. Грушевського.

Перепроваджує всякі судові справи — карні, цивільні, спадкові і розводові. Також справи старокраєві.

Кожної суботи відвідує місто Веґревил.

Адреса:

P. J. LAZAROWICH,

2 National Trust Bldg., Edmonton, Alta.

ДР. І. ВЕРХОМИН

ЛІКАР і ХІРУРҐ

Пересвітлення промінями Рентґена

(X-RAY)

Ультра-фіолетне світло і коротко-лучева машина до огрівання

Dr. J. VERCHOMIN

541 TEGLER Bldg., EDMONTON, Alta.

Тел. офісу 24543 **Рез. 73158**

Грудень - December

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Н	1	**24 по З. св. Д.** Мч. Платона	**1 Адв.** Еліґія еп.
П	2	Пр. Авдія	Бібіяни д.
В	3	Григорія, Прокла	Франца Кс.
С	4	**Введення Пр. Богородиці**	Варвари
Ч	5	Ап. Филимона, Архипа	Сави еп.
П	6	Амфілохія	Миколая
С	7	Вмч. Катерини	Амврозія еп.
Н	8	**25 по Зісл. св. Д.** Климента	**2 Адв. Н. З. Д. М.**
П	9	Пр. Аліпія стовп.	Леокадії
В	10	Якова, Паладія	М. Б. Льорд.
С	11	Стефана првмч.	Дамазія
Ч	12	Мч. Парамона і з ним 370	Александра
П	13	Андрія првмч.	Лукії діви
С	14	Пр. Наума; мч. Ананії	Спіридіона еп.
Н	15	**26 по З. св. Д.** Пр. Авакума	**3 Адв.** Валеріяна
П	16	Пр. Софронії	Евсевія
В	17	Івана Дамаскина	Лазаря
С	18	Сави Освящ. прп.	Граціяна
Ч	19	**Св. Миколая архиеп. Мирл.**	Немезія еп.
П	20	Амврозія еп.	Теофіля м.
С	21	Пп. Потапія; ап. Состена	Томи ап.
Н	22	**27 по З. С. св. Д.** Зач. Анною	**4 Адв.** Зенона м.
П	23	Мч. Мини, Єрмогена	Вікторії д.
В	24	Преп. Нікона, Данила Ст.	Нав. Різдва Хр.
С	25	Спіридіона	**Різдво Христове**
Ч	26	Мч. Євстратія, Авксентія	**Стефана**
П	27	Мч. Тирса	Івана ев.
С	28	См. Єлевтерія і матері його	Дітей убит. у В.
Н	29	**28 Нед. Праотців.** Пр. Агея	**Нед. по Різдві**
П	30	Пр. Данила, Ананії	Евгенія
В	31	Севастіяна і ін. муч.	Сильвестра

Записки:

ДР. М. ПОТОЦЬКИЙ

M.D., L.M.C.C.

Лікар, Акушер і Оператор

Dr. M. POTOSKI

FRANKLIN BLOCK

Телєфон 416 Box 656

DAUPHIN, MAN.

М. Н. ГРИГОРЧУК

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК ітд.

Перепроваджує всякі судові справи, карні, цивільні і тестаментальні.

Адреса:

M. N. HRYHORCHUK, B.A., LL.B.

Box 81, Ethelbert, Man.

КАЛЄНДАР ВАГІТНОСТИ ДОМАШНИХ ЗВІРЯТ

Початок вагітности	День оположення			
	Коняка	Корова	Вівця, коза	Свиня
1 січня	6 грудня	12 жовтня	3 червня	30 квітня
8 "	13 "	19 "	10 "	7 травня
15 "	20 "	26 "	17 "	14 "
22 "	27 "	2 листоп.	24 "	21 "
29 "	3 січня	9 "	1 липня	28 "
5 лютого	10 "	16 "	8 "	4 червня
12 "	17 "	23 "	15 "	11 "
19 "	24 "	30 "	22 "	18 "
26 "	31 "	7 грудня	29 "	25 "
5 березня	7 лютого	14 "	5 серпня	2 липня
12 "	14 "	21 "	12 "	9 "
19 "	21 "	28 "	19 "	16 "
26 "	28 "	4 січня	26 "	23 "
2 квітня	7 березня	11 "	2 вересня	30 "
9 "	14 "	18 "	9 "	6 серпня
16 "	21 "	25 "	16 "	13 "
23 "	28 "	1 лютого	24 "	20 "
30 "	4 квітня	8 "	30 "	27 "
7 травня	11 "	15 "	7 жовтня	3 вересня
14 "	18 "	22 "	14 "	10 "
21 "	25 "	1 березня	21 "	17 "
28 "	2 травня	8 "	28 "	24 "
4 червня	9 "	15 "	4 листоп.	1 жовтня
11 "	16 "	22 "	11 "	8 "
18 "	23 "	29 "	18 "	15 "
25 "	30 "	5 квітня	25 "	22 "
2 липня	6 червня	12 "	2 грудня	29 "
9 "	13 "	19 "	9 "	5 листоп.
16 "	20 "	26 "	16 "	12 "
23 "	27 "	3 травня	23 "	19 "
30 "	4 липня	10 "	30 "	26 "
6 серпня	11 "	17 "	6 січня	3 грудня
13 "	18 "	24 "	13 "	10 "
20 "	25 "	31 "	20 "	17 "
27 "	1 серпня	7 червня	27 "	24 "
3 вересня	8 "	14 "	3 лютого	31 "
10 "	15 "	21 "	10 "	7 січня
17 "	22 "	28 "	17 "	14 "
24 "	29 "	5 липня	24 "	21 "
1 жовтня	5 вересня	12 "	3 березня	28 "
8 "	12 "	19 "	10 "	4 лютого
15 "	19 "	26 "	17 "	11 "
22 "	26 "	2 серпня	24 "	18 "
29 "	3 жовтня	9 "	31 "	25 "
5 листопада	10 "	16 "	7 квітня	4 березня
12 "	17 "	23 "	14 "	11 "
19 "	24 "	30 "	21 "	18 "
26 "	31 "	6 вересня	28 "	25 "
3 грудня	7 листоп.	13 "	5 травня	1 квітня
10 "	14 "	20 "	12 "	8 "
17 "	21 "	27 "	19 "	15 "
24 "	28 "	4 жовтня	26 "	22 "
31 "	5 грудня	11 "	2 червня	29 "

КОНЯКА носить 48½ тижня або 340 днів; найменше 330 днів, найдовше 419 днів.

КОРОВА ходить тільна 40½ тижня або 285 днів; найменше 240, найдовше 321 днів.

ВІВЦЯ і коза носять майже 22 неділі або 154 дні; найменше 146, а найдовше 158 днів.

СВИНЯ носить 17 неділь або 120 днів; найменше 109, а найдовше 130 днів.

СУКА ходить кітна 9 неділь або 63 днів; а кіщка 8 неділь або 56 днів.

ПІД НОВИЙ РІК

Чуємо, Року Новий,
Твій скорий, невблаганий хід
Ріки проходиш вбрід,
Бурею топчеш лан,
Світ блискавками палиш,
Дуби гнеш, як комиш,
І мчиш . . . і мчиш . . . і — мчиш!
В світі не було див,
Щоб час їх не творив.
Гори за чуба брав і тряс,
Вулкан то бухав то гас,
Люди — мушки в янтарі, *)
Вчора ще — велич і слава,
Нині — лиш цвинтарі,
Лиш пустка і кривава заграва.
Вчора острів час добув з океану,
Завтра жбурнув ним у глиб,
Вчора хтось мрієчку мріяв румяну,
А завтра вже — погиб.
Вчора гаї пальмові зеленіли,
Нині — Сагара, піски,
Вчора степи життям буйним кипіли,
Нині — мороз, ледняки.
Але й хоч мав час у руках таку владу:
Воду, вогонь, чуму,
Хоч безупинно ніс людству загладу, —
Не повезло йому!
Навіть страшній, сильній долоні смерти,
Годі було слід людський змити-стерти.
Сильнішою від сили тисячліть,
Непереможна існування хіть!

Не знаємо Новий наш Року, Пане,
Дитино Хроноса**) старого,
Що добре нам несеш, а що погане
І на яку нас поведеш дорогу,
На шлях невдач, чи, може, перемогу
Судив ти нам? — Не знаємо, їй-Богу!
Тому й виходимо до тебе на ворота
З руками чистими і з хлібом-сіллю;
Ти не дивись, що в нас така турбота,
Що лиця наші вялі, вкриті цвіллю,
Ти нас не вбєш ударом зпоза плота:
В серцях горить ще до життя охота!

Б. Л.

---

*) Янтар — бурштин, живиця допотопних дерев, яку находять іноді скаменілу і яку дорого цінять. В цій живиці зустрічаємо іноді допотопні скаменілі мушки.

**) Хронос — грецький старовинний божок часу.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В РОКСТОН, САСК.

Містечко Рокстон положене у північно-східнім Саскачевані шіснадцять миль на захід від границі Манітоби. Більше містечко Йорктон віддалене від нього 25 миль. Крізь Рокстон проходить канадійсько національна залізниця і державно-провінціональний гостинець ч. 10.

В околиці живуть переважно українські поселенці, які почали осідати тут від 1887 року. Приїхали вони з ріжних сторін української землі: Сухостав, Яблунів, Городенка... в Галичині; Раранче, Жучка, Топорівці, Чорнявка... на Буковині; Харківщина на Великій Україні — це родинні місцевости рокстонських поселенців.

До перших, що тут осіли, можна зачислити: Фики, Сопки, Свергуни, Олійники, Цалини, Віктоди, Шкраби, Мартинюки, Жипчині, Татарини, Балабухи, Шульмани, Чорней, Суржики, Матвієнки, Дитченки й др.

Перекази записані від Дмитра Тулика, Дьордія Порознюка, Олександра Костюка, Гната Кирилюка, Миколи Ясінського і Михайла Перепелюка. Вони приїхали до Канади між роками 1888—1900 через Гамбург—Галіфакс, кораблем плили 18 діб, відпочивали пару тижнів в іміграційнім домі в містечку Селкірк, Ман., відтак переїхали залізницею до Салтковтс, Саск., при сіпіарській залізниці, що тоді кінчилася в Йорктоні. Попри залізницю мешкали вже німці, ісляндці, англійці й скотляндці. В Салтковтс був іміграційний дім, де іміґранти мешкали по кілька тижнів, а звідсілля їхали возами по 30 миль і більше на північний схід, на фарми, де і тепер мешкають. Коло „бабиної долини" мешкав вже Михальчук, що приїхав 1887 року, і старша віком румунка вдова, від якої пішла назва цеї долини.

Околиця покрита була травою, корчами, лісом, мочарами, місцями камениста. Тут мешкали ренчарі по кілька миль один від одного, випасали стадами коні й корови, а побіч них кочуючи волочились індіяни і займалися ловецтвом. В той час не було ще землі під управою в цих околицях.

По заселенню околиці ренчарі вибралися зо своїми стадами дальше на північ в незаселені околиці, де жили свобідно, немов пустельники на відлюдді, полювали на диких звірів і ловили рибу, якої в більших водах не бракувало.

Тодішні мешканці інших народностей відносилися до нас прихильно, часом помагали нам, чим могли, хоч і в них великого багацтва не було. В тих роках теж бувала посуха, але між корчами й лісами не давалася так тяжко в знаки. По великих долинах росла буйна трава, яку косили на сіно і складали на зиму для худоби. Гірше було нам тоді, як прийшли мокрі роки і долини позаливало водами. Кажуть, колись тут в лісах жили буйволи. Ми ще застали медведів, лосів, оленів, вовків, бобрів і інших звірят.

Перші наші дорібки були досить трудні. Майже всю роботу виконували руками: рубали сокирами, копали рискалями, косили косами, скородили граблями, молотили ціпами, мололи жорнами. Хати будували з дерева і

ліпили глиною так, як у старім краю. Дерева не бракувало, тільки треба було носити на плечах, хоч і не далеко треба було двигати. Траплялось, що заки вирубав місце на подвіря, то вже було досить дерева на будинки. В хатах клали глиняні печі, а обстановку витісували з дерева. На заробітки ходили пішки і по кілька сот миль між тих, що заїхали скорше і розвели господарство. На закупно їздили волами; часом дехто їхав аж до Вінніпеґу. Йорктон в тих часах вже мав три будинки і пару кучок. В дорогу, як треба було йти дальше, вибиралися гуртками. Літом ночували, де попало, під корчами, живились хлібом, який несли з собою, і ягодами.. Як проходили заселеною околицею, то вже було краще, бо можна було дещо з харчів даром випросити, або купити, як хто мав гроші. Рибу ловили гачками, кури й зайчики сільцями; пізніше дичину стріляли рушницями.

Час плив і наші поселенці з року на рік по трохи дороблялись, ставали незалежними господарями на своїй землі. В початках уряд давав нам деяку поміч, муку і ще дещо з харчів, хоч пізніше домагався за це заплати. Ми жили без всякої громадської орґанізації і податків не платили.

Перша церква православна збудована була 1901 року на фармі Танаска Насійчука. Священиків не було, релігійні чини сповняли по своїй змозі старокраєві дяки, або той, хто вмів добре читати, як от Лесь Юрійчук, Кость Бабюк, Марко Зілінський і ще дехто. Греко-католики побудували були каплицю на фармі Михайла Перепелюка і в ній відбувалися релігійні відправи під проводом Михайла Перепелюка й Никифора Федорука, оба вони в старім краю помагали дякам співати. Перший священик між греко-католиками, що приїхав на запрошення з індіянської резерви, віддаленої около 40 миль на північ з околиці Кемсак, був фадер Декорбі, мабуть француз католик, що сповняв релігійні чинності між індіянами. Ми розмовляли з ним рухами, бо він нашої і ми його мови не розуміли. Він охрестив кількоро дітей, дав пару шлюбів, відтак відіхав і більше до нас не вертався. Другий був римо-католицький місіонар Ахіль Делярій, бельґієць, що знав до деякої міри польську мову. Ходив поміж нас зайчими стежками, як і ми всі, сповняв обовязки католицького душпастиря, і з часом підовчився нашої мови настільки, що виголошував нею проповіди в церкві.

Між православними з Буковини першим священиком був Михайлович, але не довго. Другий священик був Константин Поп, богослуження відправляв в хаті Миколи Костинюка, а інший священик Гофман, в той сам час, правив богослуження у Василя Козарука. Від Костинюка до Козарука було около пять миль віддалі. Між людьми повстало непорозуміння, вивязалась суперечка над тим, котрий з цих двох священиків є дійсним священиком. Для того скликали обох священиків до одної хати на переговори. Поп предложив Гофманові свою грамоту від російської місії, відтак попросив Гофмана, щоб він показав свою. Та цей нічим не міг виказатись.

Поп приїхав був з Каліфорнії, Зед. Держави, а Гофман десь з Вінніпеґу.

Шкільні округи орґанізував Іван Бодруґ, перші школи будовано 1907 року, а першими учителями були Баран, Корій, Козяр і другі.

Десь в тім часі в околиці появився

був архипатріярх Макарій зі своїм помічником Гофманом, правив акафист в хаті Матвія Мацика, а ночувати зайшов до недалекого сусіди Миколи Ясінського. Був заросли́й довгим волоссям і бородою, жалувався що нема кому його остригти, бо в пустині днює й ночує. Господар дому Ясінський і другі, що з цікавости прийшли привитати рідко бувалого гостя, доказували Макарому, що між ними священики стрижені й голені, інших люди не хотять мати. Макарій попросив, щоб йому підрівнати волосся, як господар признався, що вміє стригти й голити. Микола посадив його на довбеньку, обвинув шию рушником і почав стригти не від голови, тільки від бороди. Врубав бороду майже на половину і підтяв волосся на голові з одного боку. Завважив це Макарій і почав протестувати, але вже було запізно, волосся на голові й бороді було з одного боку так підтяте, що треба було підголити й обстригти патріярха по хлопськи, що й було зроблено, змінюючи вигляд старого до непізнання.

В тих часах їздили волами, але була охота роздобути коней, бо кіньми їзда скорша. Почали спільними силами підправляти дорогу. Хоч робили це добровільно, все ж таки звали цю роботу шарварком. Зорґанізованої громади не було і податків не платили, аж десь в 1910 році вимагали одного долара річно від чверть секції землі; збирав його анґлієць, що жив між нами, називався Миплетон, одночасно орґанізуючи громаду в муніципал, в якім першим начальником (ріфом) був Іван Єфтода. Довго його споминали, бо своє урядування вів за сільським звичаєм на Буковині. Він не оглядався на закони, розказував згори і так мусіло бути, а ні, то буком доповнювалось закон.

В 1911 році висипано через нашу околицю насип під залізну дорогу і зазначили місце на стацію. В 1912 році поклали швелі й рейки і збудували двірець. При двірці почало розбудовуватися містечко, яке названо — Рокстон.

Перші, що зайшли до містечка, побудувалися й почали торговлю, були: Іван Луцький, Антін Круліцький, Михайло Перепелюк і Іван Онуфрейчук.

В 1913 році побудовано пошту. Початок руху на залізниці почався 1914 року. Збудовано збіжеві зсипанці (елеватори). В 1915 році перетягнено з фармів до містечка шкільний будинок і тут його перебудовано. В 1916 році Перепелюк і Онуфрейчук покінчили своє крамарство і забралися на фарми. Звичайно люди без торговельного досвіду, не могли вдержатись довго, хоч конкурентів не було. В 1917 році торговля Луцького перейшла в жидівські руки, а він пішов на фарму. В 1919 році до Рокстон прийшли браття Павчуки з Манітоби, тут закупили в німця, Кремера, залізний склад і почали торговлю. До компанійного складу дощок прийшов Олекса Боднарчук. Крамницю започаткував Максим Слупський. Худобою торгували в околиці Петро Дивняк і Юрко Вінтоник. Назарій Бондар збудував кузню і почав ковальство. Федь Юрійчук заложив пул рум. В 1920 році А. Круліцький збанкротував і вибрався з містечка, а його місце заняли жиди. В 1921 році з Калдер до Рокстон перенесли муніципальний офіс. Начальником громади був в той час Василь Трофаненко, радними Махайло Житарук, Микола Салагуб, Іван Бойко, Михайло Вінтоник і двох не-українців: Мичел (скотляндець) і Векер (німець). О.

Боднарчука згоджено секретарем на місце усуненого Гора. Учителями під той час в околиці були: А. Козяр, п-на Кушнірик, Мекмилен, Бойкович, Гуцал, Вацик, Олесько, Тацюк, Чорнейко, Вонітовий і другі.

В школі Харків учителював Ілля Шклянка, мешкав в Івана Балабуха. Він зібрав коло себе молодь, навчив її одноактівку „Свідки" і відграли в шкільнім будинку. В той сам час до Миколи Завади, що мешкає три милі від Сторновей, сусідне містечко, приходить Снятинський з Райн учити хорального співу і за короткий час устроїли концерт у Сторновей. Та Снятинському було задалеко їздити з Райн до Сторновей, тому змушений був лишити хор. Учитель І. Шклянка по пів році лишив школу і виїхав з околиці. На прощальнім вечорку в хаті Івана Балабуха зорганізовано Драматичний Кружок і вибрано заряд: Іван Балабух голова; Степан Суржик секретар; Ів. А. Павчук, касієр і режісер. Рішено відограти „Сватання на Гончарівці". Проби відбувалися два рази на тиждень в хаті Балабуха, що мешкав між Рокстоном і Сторновей. Аматори складалися з двох згаданих гуртків, що їх зібрали Шклянка і Снятинський. Вивчили оперетку „Сватання на Гончарівці" і відограли її в Сторновей і в Рокстон школі. Галі в Рокстон у той час не було.

До вивчення другого представлення, „На відпуст до Києва", взялися кращі сили обох гуртків. До вистави додано 18 найкращих народніх пісень, вивчили на взір опери і відограли у Рокстон з повним успіхом. На тодішніх гостей вистава зробила велике враження. Молодь так уподобала собі гру, що всі хотіли б були мати ролі в слідуючих представленнях.

Пізніше до Драматичного Кружка прилучились поодинокі члени товариства ім. Тараса Шевченка, що було згуртоване Михайлом Бабиком в 1918 році й довго не проіснувало. В більшім числі членів виринула думка змінити назву товариства. Це й було зроблено на найближчих зборах і наш кружок дістав нову назву: „Поступове Товариство імени Мих. Драгоманова". Під тою назвою товариство робило культурно-освітну роботу по своїх силах: влаштовувало представлення, концерти, збори, сходини і т. п. аж до 1927 року.

Того року зявився у нас п. В. Босий, зорганізував товариство „Січ", що пізніше змінило назву на „Гетьманців Державників". Розжарена до червоного Січ позичила грошей в банку, побудувала Січовий Дім і почала по своїому розумінні й по ученні п. Босого завзято боронити католицьку церкву і нападати на наше товариство тому, що носило назву Драгоманова, який, на їх погляд, був безбожником. Не лишалося нічого іншого для товариства Драгоманова, як припинити свою роботу, щоб оминути руїнницьку гризню між громадою та переждати в затишку аж доки не промине тяжка канонада, що її розвели темні штурмовики під проводом католицьких духовників.

Товариство ім. Мих. Драгоманова складалось здебільша з членів греко-католиків, уміркованих радикалів, які належали до двох греко-католицьких парохій, що мали свої церкви около вісім миль одна від одної. Чуючись покривдженими отцями іміґрантами, лишили просвітну роботу і боротьбу з темнотою та й взялися до будування православної церкви і громади. А що було членство з двох церков, то

рішили будувати дім божий посередині між двома католицькими церквами майже так скоро, як січовики свою домівку. До ново-збудованої церкви дістали священика зо старого краю, о. Сенету, бувшого греко-католицького священика.

Ця робота зробила великий вплив в околиці. Січовики Босого, Бахталовського і Бали не мали вже що робити, головно не знали хто з ними а хто проти них, церкву боронити не було від кого, тож свою роботу занедбали. Довгу платити не було чим, податки затягнули, дійшло до того, що в 1937 році банк забрав будинок за довги і оголосив на продаж.

Підчас січової боротьби Товариство ім. Драгоманова розділилось на двоє, одно на полудні з о. Д. Кирстюком під назвою Ю. Федьковича, друге на північ під назвою Т. Шевченка з учителем В. Тацюком, що учив в той час у школі Ґедес, а частина членів осталась бездільно.

Всі ті бувші члени Т-ва Драгоманова, Федьковича й Шевченка довідавшись, що Січовий Дім продається, зійшлися на наради і рішили купити його на Народній Дім. Купно закінчили 17 вересня 1937 року в день свята Воздвиження Чесного Хреста.

В 1938 році приїхав до нас П. Крипякевич, орґанізатор СУМК, і в Народнім Домі, при помочі його членів, зорґанізував відділ Союзу Української Молоді Канади. До цьої роботи найбільше причинився голова Народного Дому, І. А. Павчук, і учитель Теодор Федорук, що учив в околиці пару років попередно.

В 1939 році в місцевій школі учив Мих. Свинарчук і його відділ СУМК вибрав собі за інструктора. В липні того самого року відбувся перший окружний зїзд сумківців.

Урядниками до першого заряду Українського Народного Дому були вибрані: І. А. Павчук голова; Дмитро Трофаненко заступник голови; Степан Суржик секретар; Михайло Вонітовий, Ілько Вінтоник, Ґеорґій Гарасим і Кость Трофаненко радні.

В 1939 році Рокстон представляється ось так: 5 крамниць українських, одна жидівська. В трьох елеваторах працюють українські купці, один анґлієць. Три ковалі українці, три аґенти з господарськими знарядами українці. Міська рада: два українці, один ірляндець. Ґаражд і олива в українських руках. Властителем пул руму українець. Секретар міський і секретар муніципальний українці. Муніципальна рада складається з сімох членів: 5 українців, 1 скотляндець і 1 німець.

На кінець не завадить згадати тих українців, що свідомо піддержують народну роботу в околиці: Микола Возьний, Іван Ясінський, Микола Завада, Антін Шимко, Петро Лупішко, Олекса і Степан Суржики.

Околиця вироблена, має краєву шутровану дорогу, поїзд проходить що дня. За несповна сорок літ часу мозольна праця українських і інших поселенців змінила околицю, з диких пустарів створила гарну рільничу місцевість.

Ів. А. Павчук,
Рокстон, Саск., липень 1939.

КІЛЬКА ОБРАЗКІВ З МОЙОГО ЖИТТЯ

Я приїхав з рідного краю до Канади 1892 року. Їхало нас шість членів родини: тато (ще жиють), мама (вже не жиють), і нас четверо дітей: Василь, Іван, я і сестра Ганна.

Зразу ми осіли були в Манітобі десь недалеко місточка Ґретни і Алтони. Мешкали там самі німці, не було ні одного українця. Разом з нами осіло там ще кілька поселенців з Галичини, отже ми були перші українські поселенці в тій околиці.

Мої тато наймилися в німців пасти худобу. І не зле було нам у тих німців. Батькові платили річно. До того ж давали всячину, що лиш потрібне було до життя, то нам ніколи не бракувало нічого. Батько вислужили у тих німців цілих шість літ, зложили трохи грошей, то ж годі було служити довше, потреба вимагала шукати свойого кута і фарми. Уряд давав 160 акрів землі за десять доларів, то чому ж не взяти? Ми лишили тих німців 1898 року.

Як ми приїхали від тих німців до Вінніпеґу, нас примістили в еміґраційнім домі, де ми чекали на поїзд, що за пару днів мав відїхати до місточка Едмонтону в Альберті. Я був тоді невеличким хлопчиком-школярем. Нас було тоді чотири родини, що вибиралися разом на захід: Михайло Елиняк, Василь Елиняк, Дмитро Візнович і мої тато Михайло Романюк. Всі ми мали відїздити тим самим поїздом до Едмонтону. Трохи пригадую собі, як я вийшов з еміґраційного дому за Дмитром Візновичем у місто, неспостережений своєю мамою, бо захотілось мені побачити Вінніпеґ, як він виглядає. Йду я за Візновичем і якось ненароком відбився від нього, а він мабуть і не доглянув, що я йду за ним. Зайшов я у місто і збдудив. Походив я собі цілий день блукаючи по місті в страху й голоді та шукаючи еміґранту. Тоді вперше я зрозумів, що дитині найліпше під оком любої матері. Ходжу я, блуджу, нарешті переляканий та заплаканий заходжу до якогось склепу. Приступила до мене якась жінка, мабуть власниця того склепу, яка говорила до мене українською мовою, і дає мені цукорків, здається в цей спосіб хотіла заспокоїти мій плач. Куди там! Я так розплакався, що птах на хату не сів би. Мені вже й відхотілося глядіти на місто, думаю лише, щоб чим скорше я побачив своїх дорогих батька й матір. Зачала та жінка питати мене, як я називаюся, та я чи зо страху, чи, може, ще й не знав, як зовуся, відповів що не знаю свойого імені. Найбільше мене лякала думка, що тої ночі мав відїздити поїзд до Едмонтону, а я блукаю по місті й можу тут самий лишитися. Як я вже досить наплакався, тоді взяв мене якийсь чоловік, не знаю, якої він був народности, і завів до еміґранту, де я побачив своїх затрівожених батьків, що гляділи за мною в часі моєї відсутності.

Небаром ми всі усіли на поїзд і відїхали на захід до Едмонтону, лишаючи Манітобу аж до сьогодні.

Мої тато взяли гомстед 50 миль від Едмонтону. На тім гомстеді жиють до нині.

Кілька літ пізніше тато зачали шукати фармів для моїх двох братів, Василя й Івана. І справді, по деякім часі тато знайшли і взяли дві фармі. Стар-

ший брат Василь пішов на свою фарму, а з ним пішов і я, щоб йому помагати в роботі на фармі. Та якось мені не щастило у брата. Він мав чотири коні і були вони якісь дуже полохливі. Одного разу я запряг три коні до жниварки, сів і їду на поле косити. Та тут нараз з якоїсь невідомої причини жниварка пустилася в рух. Коні як почули раптове туркотання жниварки, пустилися в ґальоп. Мене кинули крила на стіл, а з стола на ножі. Пять зубів залізло мені в тіло. Це вже хіба лиш один Бог мене милував і дарував мені життя, що я ще нині жию. Коли мене зачали ножі різати, то уломився той приряд, що гонить ножами, вслід за ним зломився дишель у жниварці, а розгортач збіжжа зарився глибоко в землю так, що коні не мали сили вирвати жниварку, яка вже потім не здібна була до ужитку. Я на силу звільнився з тої біди і поліз рачки до хати, лишаючи коні й жниварку у корчах.

Полежав я собі деякий час, відтак ходив майже цілий рік на підпорах, поки не погоїлися мої рани без лікаря.

Як уже я значно видужав, то одного дня запряг пару коней до грабарки і зачав сіно гребти. Якась мара зачепили віжку за дишель. Я став кіньми, щоби вийняти віжку зпід дишля. Ще я не зліз з сидження, як коні скочили вбік і почали бігти, кидаючи мене під грабарку перед самі зуби. Коні гонять з усієї сили, а з мене аж дрантя летить. Бачучи, що смерть надходить, я лише вспів вимовити: „Мати божа, ратуй мене!"... Мабуть я в щасливу хвилю вимовив ті слова, бо якась сила нагло підняла зуби у грабарці, зачіпаючи одним зубом за сідак, і я лишився не втративши ні одного волоска на голові, а коні як собі позволили, то бігли з грабаркою півтори милі, забігли в трясовину і там стали. Ні коням ні грабарці нічого не сталося.

Я, вертаючи додому, наймив собі службу божу, щоб подякувати Богу за те, що виратував мене з такої жахливої пригоди.

Небаром потім запрягли ми ті коні до дисків і я почав дискувати поле. Та якось диск торкнув об камінь, заскрипіло, а коні як підуть з диском по корчах, ушкодили диск так, що вже не здібний був більше до ужитку.

Трохи пізніше, як цей випадок з дисками призабувся, брат сказав мені запрягти коні до воза і я мав тягнути дріт до фенсування фарми. Причепив я один дріт до осі, щоб перетягнути його на інше місце. Як дріт доторкнув ся каменя, а коні як дадуть ногам знати, як дременуть з тим дротом і возом, то бігли, поки не перевернули воза догори колесами. Прибігаю до коней, дивлюся, — де-де-де! — все так попереверталося й помоталося, що ніяк я не міг собі ради дати, щоб коні відчепити. Знайшов сокиру під возом, беру й перерубую штильвагу, бо шкода було різати нову ремінну упряж.

Отак за розмірно не дуже довгий час пішла марно майже вся нова машинерія мойого бідного брата, а все через такі шалені коні. Пригадую собі, що одна конина була лише з одним вухом і вона якраз найбільше лиха робила. Мабуть через те вухо.

Мій брат дуже добрий був для мене. Пригадую собі, що по кожнім випадку він говорив до мене: „Е, хороба бери машинерію, добре, що ти живеш". Крім того брат багато добра зробив для мене, защо я йому дуже вдячний. Він навчив мене читати й писати по українськи, хоч самий не був в українській школі, лише в Манітобі ходив через шість зим до ні-

мецької школи. Мав він неабиякий хист до науки письма, бо з німецького письма навчитися по українськи, то цього вже будь хто не зробить. Як би не брат, я був би нині неписьменний, бо я не був у школі ані одної години. В той час, як ми осіли на фармі, то шкіл ще не було.

Вернувши від брата до свойого батька я пішов до роботи на залізній дорозі, де робив кілька місяців. Одного дня скидаючи генд-кару з рейок я зломав палець в руці. І знов я калікував пару неділь, поки палець не загоївся.

Вернувши від роботи на фарму до батька, сів я одного дня на конину, щоб пригнати корови з пасовиска до дому. Захотілось мені спробувати поїхати ґальопом. А конині, видно, це не подобалося, скинула мене на землю і я зломив собі руку. І знов я калікував один рік, доки рука не загоїлася. Небіжка мама мали багато клопоту зо мною, бо цілий рік мусіли мене одягати й роздягати.

Згодом батько дали мені пів фарми, я оженився 1915 року і жию на тій фармі до нині. До тої пів фарми докупив я собі ще чверть секції землі і поволеньки пхаю свою тачку вперед.

З своїми кіньми, Богу дякувать, немав я ніколи клопоту так, як у брата.

Микола Романюк, Чіпман, Алта.

УСМІШКИ.

Жидівський рахунок.

Пустинею йшло трьох жидів. Один умер, треба його поховати. Але жидівський звичай вимагає, щоб над помершим відчитати молитву „Кадіш" і то в присутности бодай десяти осіб, а їх нема лише двох. Що робити?

— Чекай, — каже Мошко, — порахуймося. Я перший, ти другий — то є нас двох. Я і ти — двох, то разом чотири. Ти і я двох, то разом шість. Ми обидва а шість, то буде вісім. Ще бракує двох. Що є? А ми є, то разом десять! Можете читати „Кадіш".

Думки.

Вона: Добрий муж є тільки той, що заробляє більше, ніж жінка видає.

Він: Добра жінка тільки та, що видає менше, як муж заробляє.

Над ранком.

— Па . . . пане той, — каже пияк до прохожого. — Чи не знаєте, де моя хата?

— А звідки я можу знати?

— Ага . . . ви також . . . теє . . . пяні.

На виставі.

Старша, короткозора пані приходить на виставу футуристів. Дуже обурена на такі нісенітниці.

— Або це — каже, показуючи перед себе — має бути портрет, це погань!

— Але ж, пані, — перебиває провідник, — дуже перепрошую, але то не є портрет, тільки зеркало, де пані дивляться . . .

Самогубство.

— Петре, що то значить?

— Ах, Ганно, життя вже остогидло мені й я рішив повіситися.

— Але чому попід пахи?

— Я пробував за шию, але душуся.

Який батько, такий син.

Садівник приловив одного малого шибеника, що крав яблука.

— То ти такий малий, а вже крадеш! Чекай, запроваджу я тебе до батька, дасть він тобі!

— Коли мій батько лишився ще там на яблуні, — відповів хлопець.

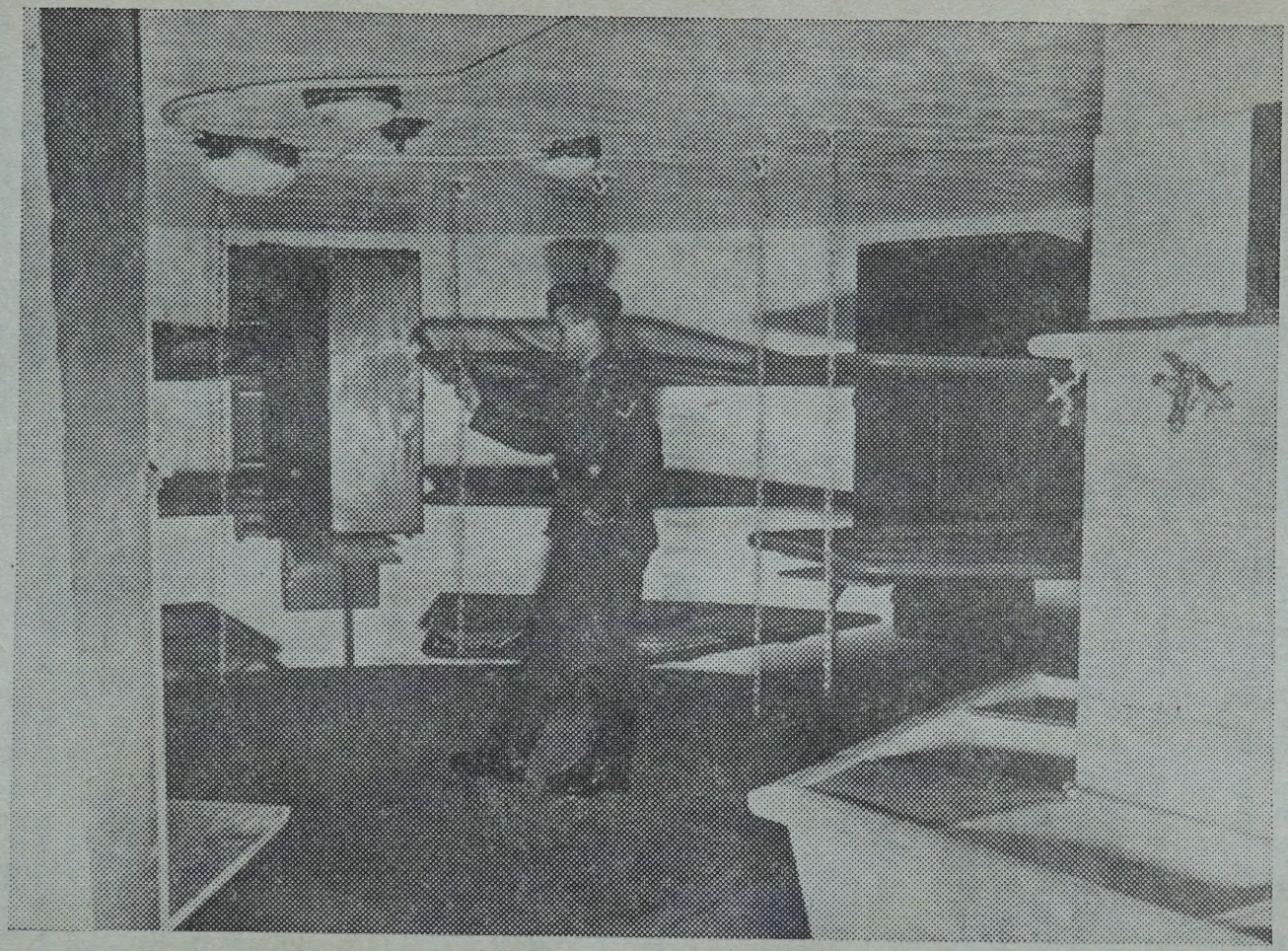

Образець з лінії Зіґфріда.

Ця світлина показує одну кімнату з німецької лінії Зіґфріда на західнім фронті. Це є рід оборони, яку британці та французи сподіються розбити.

КОРОТКА ІСТОРІЯ МОЙОГО ЖИТТЯ

Я вродився в селі Григорів, в Галичині. Памятаю, як батько говорив, чому я називаюся Софрон. То був празник на св. Димитрія. До нас прийшли з других сел люди в гостину. Один з гостей запитав, як я називаюся. Я відповів, що називаюся „Шафрон". Він почав питати батька, чому я маю жидівське імя. Батько каже: „Як хлопець вродився, то в той час з нашого села вибирався священик, що називався Софрон. Він сказав до мене: Слухайте, Олексевич. Я вибираюся з вашого села, тому охрещу вашого сина так, як я називаюся, будете мати на спомин моє імя, доки будете жити, а по вашій смерти ваш син буде також мене споминати. І село ваше буде собі пригадувати, що був тут колись священик, що називався Софрон".

З того виходить, що моє імя не є жидівське. І до нині в селі нема більше нікого, щоб мав це імя.

Я запамятав собі ті перші роки свойого життя, коли я не міг дверей відчинити, мусів мені хтось з домашніх відчинити, коли я йшов на двір бавитися. Сміялися з мене, що я не міг вимовити слова „пампухи", але „папихи", коли мама смажили їх на олію на Святий Вечір і я просив, щоб мені дали один.

Одного разу мій старший брат ішов до школи і я пішов з ним, хоч мені ще не був час іти до школи. Сів я собі в передну лавку і чую, як учитель сварить одного ученика. Я дрожу, боюся рухнути собою, але цікавість перемагає; обережно боком обертаюся й бачу, що учитель зловив ученика за чуприну і так ним термосить, що мені аж лячно стало. А зловити було за що, бо тоді хлопці ще не стриглися так, як тепер, носили довгий чупер. Той учитель звався Жабський. Я за його учительювання був тільки той один раз у школі. А як я вже направду почав ходити до школи, то мій учитель звався Олександер Федорович. Він також здорово бив, але мені в штубі було добре, бо мене старші брати вчили і я за деякий час перейшов до першої кляси. Зате в другій клясі було гірше, бо він не вчив нічого, тільки казав, що має бути на другий день. Як хто навчився то добре, а як ні, то вже брав буки і клячав на гречці або кукурузі. Та на моє щастя він небаром попікся нафтою, то лежав три місяці, а на його місце прийшов другий учитель і цей вже був гарний чоловік. А як учитель Федорович виздоровів, то школу заперли, бо була вже стара і будували нову. Таким чином я обминув буки і клячку на гречці.

Два роки будували школу а я пас худобу. За тих два роки я втратив третю клясу, а до четвертої то ходив два рази на тиждень вечорами, бо вже був завеликий ходити до школи що дня. Одначе в тих двох роках я не дармував, бо ходив учитися церковного співу з нотів, учив нас дяк, Михайло Бабій з села Хлопівки. Я був сопраном, часом співав навіть сольо. Наш церковний хор існував, поки дяк не пішов до війська. А як дяк вернувся з війська, то знов зібрав хор, але я вже не годен був співати сопраном, бо мій голос змінився на мужеський. Та цей хор знов довго не існував, бо священик казав, щоб дяк йому дещо робив за дармо, а він не хотів. Раз казав священик, щоб дяк йому черевики вичи-

стив, а він не хотів, і каже: „Я був при війську, де мені другі чистили черевики за цісарські гроші, а я вам даром чистити не буду. А що парафії служу — то за гроші". Дяк був при війську фірером, до того ж був щирим українцем, а священик був москвофіл, називався Богачевський. Тому оба не могли погодитися і дяк виїхав до Америки.

Мені було вісім років, як умерли мої мама, а як умер батько, то мені було тоді двадцять років. Крім мене лишилися в одній кімнаті сестра молодша від мене, друга сестра по батькові, мачуха; в другій кімнаті через сіни найстарший брат одружений; другий брат, також одружений, в Канаді; третій брат, термінований швець, в Бучачу. Батько умираючи, поділив нас майном, яке було.

Я зачав господарити, бо було на чім: мачуха мала своє поле, сестра своє і я своє. Та кілька років пізніше мачуха віддалася вдруге, взяла свою дочку і забрала поле. Мені стало трохи прикро. А тут ще й брат почав продавати свій морґ поля, бо йому було задалеко, з Бучача до Григорова є дві милі, то так, як от в Канаді одинадцять миль. Я купив у брата те поле за 250 ринських. Власної готівки немав. Позичив 50 ринських в Гринька Савкового, дав за процент дві копі жита, то є 120 снопів, та не такі снопи, як в Канаді, але такі, як би канадійських звязав чотири до купи. Сто ринських позичив в Дребета на другім селі, в Бертниках, то дав йому пів морґа поля за процент, а других сто ринських позичив в Андруха Савкового, то дав в застав морґ поля, що купив, поки не віддав грошей. Тепер я став ще бідніший, як був, бо з чотирьох моргів поля лишилося тільки два і пів і сестриного два морґи. Тяжко було жити, а ще тяжче довг віддати. Тимчасом я відходив всі три кляси асентерунку, Богу дякувати до війська не приймили. Подумав я собі так: від війська вільний, але задовжився, тому ліпше зроблю, як поїду до Канади, ніж оженюся. Поїду на яких два-три роки, зароблю з тисячку доларів, вернуся, віддам довги, оженюся, а решту грошей дам до банку і буду зичити людям так, як люди мені зичили на процент. Як раз того року Павло Чорній і Петро Баран приїхали з Канади. Почав я їх розпитувати про Канаду, вони признали, що варта їхати, але самому, а так як вони, жонаті поїхали, то не добре. Я набрав ще більше охоти їхати та й кажу до Чорнія: Позич мені 200 ринських, я поїду до Канади, а за процент дам тобі два і пів морґа поля; коли я віддам тобі гроші, тоді ти віддаси мені поле. Він згодився, зараз дав мені десятку задатку, щоб я був безпечний. Почав я збиратися, а сестра каже: „І я поїду". Ну, як так, то треба йти до опікуна, що він на те скаже. Прийшов я до опікуна, розповів в чім діло, а він каже йти до сиротинського прокуратора. Пішов я до прокуратора, а він каже: „Не вільно їхати." Я узлостився і більше не йшов. Сказав я Петрови Баранови, щоб позичив 150 ринських для сестри, зате буде вживати її два морґи поля, поки я не зверну йому грошей. Сестра не думала вертати до краю, а я думаю, як вернуся, віддам йому гроші й поле буде моє. Він згодився і позичив гроші.

Ми виїхали з Григорова 8 квітня, а до Канади приїхали 8 травня. Корабельні карти заплатили аж до Канори, Саск., бо в тій околиці наші односельчани осіли, а також мої брати, рідний і первий, недалеко Прісвил. Але тоді

ще залізниця туди не йшла і Прісвилу ще не було.

Приїхали ми до брата. Сестра лишилася в брата, а я з первим братом пішов аж до Йорктону. Брат згодився до фармера на роботу за 30 доларів на місяць, а мене згодив за 20 доларів. Я кажу, що хочу більше, бо я старший, а брат каже, що я еміґрант, то фармер більше не дасть.

В того фармера робив також з нашого села Василь Зубатий. Вони учили мене по анґлійськи, і зачали мене перехрещувати. Кажуть до мене: „Твоє імя Софрон дуже тяжке, анґлійці не годні його вимовити, то ми дамо тобі імя Джек". А кажу: „Який джек?" Брат каже: „А от так, як той мула". Я кажу: „Не хочу так називатися". Зубатий каже: „То назвемо тебе — Чалий, так як он той сивий бик називається". Я кажу: „І так не хочу називатися, я не бик". Брат каже: „Ну, то будеш називатися Френьк". Від того часу я вже не був Софроном а Френьком через кілька років.

Вибув я місяць, фармер немав грошей заплатити, хоч мав щось дві секції землі, то дав мені 16 доларів а чотири доплатив аж в осені.

Побув я в Йорктоні аж до жнив, а на жнива поїхав в Манітобу коло Брендон. Згодився в фармера штукувати за сорок доларів. Мій рідний брат також приїхав на жнива, робив чотири милі від мене. Мій фармер стрінувся з ним і сказав, що в нього робить його рідний брат Френьк. Брат не вірив, казав, що немає брата, щоб називався Френьк. Повірив аж тоді, як я самий пішов до нього в неділю і сказав, що мене перехрестили. Вибув я місяць, а на другий пішов до того фармера, де мій брат робив, і в нього згодився за 42 долари на місяць.

Вибув я той місяць і вже того року більше не робив, вернувся назад на фарми до брата. Післав 42 долари до краю тому Дребетови, що був винен сто ринських, а решту лишив собі на зимівля.

На слідуючий рік я знов згодився в фармера на роботу, але вже близько Йорктону, за 1.25 на день, а на жнива за 40 доларів на місяць. Робив я в нього аж до Дмитри, заробив 160 доларів, то цей раз вже післав 84 долари Павлови Чорнієві, що був позичив у нього на шиф-карту. Написав я йому, щоб поле віддав братові, бо я ще не їду до краю. І знов я пішов до брата на зиму, а сестра була вже замужна. Я згодився з нею за поле, що лишила в краю, гроші за її шиф-карту я мав віддати, дав її 20 доларів при згоді, а ще 60 доларів мав її дати колинебудь.

Перебувши зиму я знов пішов до Йорктону. Насамперед згодився на роботу в якогось священика, давав мені 25 доларів на місяць, а як не буду курити, то казав, що дасть 30 доларів. Я приобіцяв, що не буду курити. Відтак робив в доктора Петрика в Йорктоні, садив сосни і караґану в городі, а на жнива пішов до Роял Снел, поблизу Йорктону. На зиму пішов робити на залізній дорозі в Йорктоні, взяв мене до роботи формен українець, називався Іван Герісон. Тут вечорами я ходив на науку анґлійської мови, учив українець Теодор Соловій. Тішуся, що маю роботу на цілу зиму та й з тої втіхи купив собі город в Йорктоні 75 стіп широкий за 250 доларів. Пятдесять доларів дав зараз а решту на виплат. І вийшло таке, що в старім краю трохи довгу збувся, а в Канаді набув. Але тішуся тим всім. Аж тут одного дня дістаю лист з краю від Петра Барана, пише: „Пришли ме-

ні гроші, бо я хочу їхати до Канади". Я зажурився, бо немаю грошей. Однак покрутився сюди-туди, мав трошки своїх, трошки позичив, вислав 40 доларів і вже віддав за шиф-карту своєї сестри.

Робив я на штреці цілу зиму. На весні прийшов другий формен, скачмен, і я став коло нього за першого робітника; віддав мені всю роботу. Та по деякім часі почали мені мої хлопці казати, щоб я домагався в нього, щоб давав більше годин робити, то будемо мати більше грошей. Я упімнувся, він не хотів дати і ми посварилися. Я сказав, щоб мене відправив від роботи, а він не хотів, казав що зробить мене форменом, а самий піде на другу секцію, але я не послухав і таки пішов. Пішов я до головнішого офісу в Мелвил і сказав, щоб дали мені даровий білет на переїзд до Вінніпеґу і назад. Вони спитали, чи я вернуся назад робити на їх дорогу Ґренд Тронк. Я пообіцяв, хоч не думав вертатися, бо хотів остатися в Вінніпеґу. Дали мені білет в оба боки і я поїхав. Побув я чотири дні та й не сподобав собі Вінніпеґу. Найбільше дивно було мені з тих наших стариків, що грали в кулі, бо навіть не вміли відчитати нумера на кулях, то їм другі показували, а самі вони такі нещасні, обдерті. А мої знакомі хлопці казали мені, що як буду жити в Вінніпеґу, то не буду мати грошей, хоч я і скупий. Я налякався, справді, думаю, таке може бути, і мій город пропаде.

Вернувся я назад до Йорктону, бо ще був винен за город 50 дол. Зачав я шукати молочення, бо вже було по штукованню, а до краю вертати не було з чим, бо не мав грошей. Пішов я до голови по розум і думаю собі: на залізній дорозі бракує робітників, бо пішли на жнива тому, що більша платня. Піду я на ту дорогу, де перше робив. Мене формени знають, там десь дістану роботу. Запитав на першій стації а формен каже: „Іди там, де ти перше робив, там треба робітника". Я пішов і дістав роботу. Як раз тоді прийшов новий формен і мій давніший формен ще був; він мене представив новому форменові і каже: „Як би ти був не відходив, то ти був би форменом на мойому місці, а тепер будеш навіть не першим, але аж третім робітником". Та якось так повелося, що ті робітники відійшли, а я лишився на зиму робити. Заплатив за город і вже стало мені лекше.

Якось під весну пише до мене брат з краю, той що був шевцем, щоб я післав йому шіф-карту, бо він хоче їхати до Канади. Я пожурився трохи і пишу до братів на фарму: нас є четверо, я посилаю до вас 20 доларів, а ви доложіть по 20 і нехай брат їде до нас. Вони так зробили. На весні брат приїхав з краю і роботою не журився, бо робив зі мною при залізній дорозі.

Весело мені стало, що брат зі мною робить, але ще веселіше стало, як я продав город в Йорктоні за 600 доларів готівкою. Тепер думаю, що з тими грішми зробити маю. Та довго не прийшлося думати. Каже до мене Соловій, той що мене учив по англійськи: „Слухайте, Олексевич, ви маєте гроші, приставайте зі мною до спілки. Тут в Йорктоні продається земля на акри. Давайте гроші, купимо кілька акрів дешево, продамо дорожче, а зарібком поділимось по половині". Я кажу: „Нехай буде! Коли жиди так роблять, то чому ми не можемо так робити. Я маю гроші, а ви розумну голову, то буде добра спілка". Бо Соловій немав ані цента на цей інтерес.

Я дав 500 дол., він акри купував і продавав, зарібок собі брав, а мені в тих грошах продав пів акра за чотири сотки, дві сотки згори, а дві на виплат, і город 50 фітів широкий за 700 дол., то дав згори три сотні, а решту на виплат. І так я збувся спілки.

Великий рух в Йорктоні, будується, треба робітників. Платять по 30 центів на годину, а я роблю по 17 центів на годину. Лишив я свою роботу на залізній дорозі в Ебенізер і прийшов до Йорктону. Дістав роботу коло мулярів, що ґіпсували будинки, брав по 30 центів на годину та ще й навчився хати ґіпсувати. Робив аж до зими. В листопаді 1912 року продав той город за 1050 доларів і вже думаю їхати до краю, але декотрі добрі люди мене відраджують, кажуть забути за старий край, бо тут ліпше, не треба нікому шапкувати. А мені жаль, бо маю стільки грошей, як їх вложу до банку, то буде 2500 австрійських ринських і буду зичити людям на процент, або буду брати поле, і то добре, родюче поле. Поля не буду купувати і податку не буду платити від чужого поля. Ті думки так мене мучили через кілька днів, що я ні їсти ні спати не міг. Але по цих прийшли інші гадки: Тут же роботи такі гарні, майстерка, мулярка, ґіпсування, і землю можна купувати, перепродувати, можна добре заробити; тай практики вже трохи є, бо вже купував, продавав і добре заробляв. А ще й трапляється дружина, що її батьки в старім краю, оженюся і колись можемо обоє поїхати до краю, ніхто нам не заборонить. Так роздумавши купив я знов 50 фітів города за 600 доларів; дві сотки дав зараз, а чотири на сплату. За решту грошей поклав хату на чотири кімнати на німецьку моду, а дві кімнати на горі виґіпсував, бо самий умів ґіпсувати, а відтак одружився.

На весні все якось змінилося: роботи менше, грошей менше, за город нема чим доплачувати, взагалі не так іде, як я думав. Продав я город за 700 доларів, та не за готівку, як колись, але взяв своїх три сотки назад, а решту передав тому, що купив, і збувся клопоту. А на тім пів-акру поклав хату і мешкаю. За роботу тяжко і кажуть, що буде ще тяжче, бо в Сараєві забили австрійського престолонаслідника архикнязя Фердинанда. І так сталося. Літом 1914 почалася Світова Війна і все пішло, як з Петрового дня. Мені вже й обридли ті всякі роботи, а війна собі з року на рік переходить і кінця їй нема. А мені до краю ані дуду поїхати. А фармері гоноруються, бо ж то пака пшениці тай 100 доларів; одна корова — 100 доларів. А я, бідний зарібник, навіть за місяць не годен заробити сотки. Постановив і я йти фармерувати. Лишив роботу, почав шукати фарми. Навіть приходив до мене п. Скоробогач, щоб я купив у нього фарму, бо він приобіцяв жертву на Інститут ім. Петра Могили, тому хотів фарму продати, але ми не погодилися, за чим до нині жалую, бо то було недалеко Йорктону, міста, до якого я вперше з краю приїхав, тому мені все здається, що я в нім вродився. Аж вуйко моєї дружини, що мешкає недалеко Фовм Лейк, знайшов мені землю і я недалеко від нього замешкав.

Купив я один кводер землі 1919 р., а свій пів-акер і хату заміняв за коні і худобу. А 1926 року я віддав сестрі 60 доларів і дістав від неї контракт, а 1927 року мій сусід продавав кводер землі і я немав на задаток, та мені трапився купець, що хотів їхати до ста-

рого краю і я продав йому своє майно в старім краю. За ті гроші я купив другий кводер землі. Зразу і я гоноруався так, як попередні фармері, бо ще брав по 100 доларів за фіру пшениці, але то було лише в 1919 році. Все ж мені веселіше на фармі, ніж колись, як був робітником. Одно лише зле, що уже старий, а робити треба і хочу робити, та вже не годен.

Я часом оповідаю свої гаразди молодикам, а вони лише підсміхаються, не мають охоти пошанувати старих піонірів таких, як я, що приїхав до Канади 24-літнім молодиком, а тут за 30 літ виробив свою силу на те, щоб їм тепер було лекше жити.

Кінчу історію свойого життя зі сльозами в очах, бо пригадав собі свій пройдений шлях, який не все був рівний і гладкий. Було на ньому багато терня і великих колод, які з тяжким трудом треба було усувати.

Софрон Олексевич,
Едмор, Саск.

УСМІШКИ.

У фотографа.

Один панок відбирає від фотографа знимки. Переглянувши їх, каже:

— Я їх не приймаю. Моя жінка виглядає тут, як сова.

— На це треба було звернути увагу перед шлюбом, — відгризся фотограф.

В суді.

— Чи обжалований признається, що позичав гроші від ріжних людей і не хоче віддати?

— Але ж я Богу духа винен! . . .

— Прошу запротоколувати, що обвинувачений має ще одного вірителя!

Не чув.

— Чи ви чули той страшний вибух?

— Ні, а коли то було?

— Вчора, коло осьмої години.

— Ні, я не міг чути... Я тоді говорив зі своєю жінкою.

Скотляндці.

Після десятилітнього побуту в Канаді вертає МекКен додому. Застає двох своїх старших братів з довгими вусищами й бородами.

— Бійтеся Бога, а ви чому так позаростали?

— А чим мали голитися, коли ти забрав бритву до Канади? — сказали ті оба нараз.

З жидівського гумору.

Жінка старого Соломона вмирала. Заки попрощала цей світ, призналася чоловікові, що не була йому вірна і других любила.

Соломона це дуже розгнівало і він крикнув:

— Так? То я проклинаю тебе, щоб ти стільки разів перевернулася в гробі, скільки разів мене зрадила!

По якомусь часі помер і Соломон. Приходить до патріярха Авраама й питається, що нового чувати?

— Нічого, все по старому.

— А що робить моя жінка?

— Ой, що ви наробили! Ви її прокляли й вона обертається як вітрак.

Добра рекляма.

Одна фірма виставила за вікном ось такий реклямовий напис:

„Не дайтеся деінде ошукати!
Заходіть до нас!"

Влучно.

Шофер до прохожого, який задивився в небо:

— Пане, коли ви не дивитесь туди, де йдете, то зараз підете там, де дивитесь!

МОЇ ПОЧАТКИ В КАНАДІ

Мої куми, що вже були около 10 літ в Канаді, написали до мене, щоб я лишав рідне село і їхав до Канади. Їдь, писали вони, тут житимеш як у раю.

Продав я свою рідну землю, забираю з собою дружину й четверо діток — найстаршому було 8 років а наймолодшому 1 рік — і виїзджаю з рідного села в місяці листопаді 1902 року.

Привезли нас возом на залізничий двірець, а за яку годину прийшов потяг. Прийшла хвиля розлуки, прощаємося, рідня умліває, однак і це нас вже не здержить, заходимо до вагону і — їдемо. За дві добі приїхали ми до Гамбургу. Тут заопікувалися нами агенти, а кілька днів пізніше посадили нас на віз і привезли до корабля, що називався „Арменія". Той корабель плив з нами до Галіфаксу 16 днів. Ой, Господи! посеред моря як зірвалася буря, як стала кораблем метати, думав я, що буде нам рай не на землі, а на дні морськім. Та, хвала Богу, приплили ми 16-го дня до берега в Галіфаксі, а звідсілля поїздом дальше на захід. 23-го листопада я приїхав до місточка Ґрінфел в Саскачевані, зліз з поїзду і зайшов з родиною на станцію. Стаційний урядник щось до мене говорить, а я думаю: говори собі здоровий, звідки ж я маю знати, що ти говориш! Аж відтак я довідався, що він говорив. То була пята година досвіта, діти полягали тай сплять, а він казав, що на стації не вільно спати.

Рано дивлюся, приходять люди на той двірець; один з них витягає з кишені паланицю, ріже її ножиком, накладає в люльку і курить. Але розмовитися нема з ким. Аж десь коло десятої години увійшов на стацію наш чоловік, підійшов до нас і питає: „Звідки ви люди?" Я кажу: „З Галичини". „А з котрого повіту?" „З дрогобицького". „А я зо стрийського". От, думаю собі, недалекий сусід і мені аж відрадніше стало. Питаю його, як ми можемо дістатися до своїх кумів, а він каже: „Вони нині будуть тут, бо якраз тепер возять пшеницю до міста. То недалеко, лише 20 миль від них до міста". От, думаю собі, добре то недалеко... А він каже: „Ви не думайте, що то такі милі, як у старім краю". Врешті ми їх діждалися, вже з полудня було, як скинули пшеницю в елеваторі. Сніг паде, зимно, вже й вечеріє, діти плачуть, а вони чомусь не спішаться вертати додому. Кажуть мені, що є досить часу. Треба, кажуть, вперед піти до „церкви". Господи, як зайшли до тої церкви, як поставали коло „престола", уже й ніч темна, а вони ще „моляться". Врешті кажуть, що вже час нам у дорогу, але беруть ще й з собою, тай мені кажуть взяти, бо треба буде на дорозі „помолитися". Нема ради, треба взяти, лиш коби вже їхали.

Приїхали ми до них на фарму. Побув я тут три дні, а відтак перейшов до того кума, що писав, аби я їхав до Канади. Перебув я в нього два тижні, а дальше ані суди Боже. Його діти зненавиділи моїх дітей, чисте пекло. Другий каже: ходи до мене. Добре, піду. Перебрався я до другого, а тут ще гірше. Що ж мені робити? Де дітися? Кажуть мені, що тут недалеко є фармер, який недавно оженився, то може в нього знайдеться

місце. Кажуть, що він поляк, та нехай він буде собі чим хоче, щоб лише діти мали місце. Отже я аж у четвертій хаті дозимував.

Як прийшла весна, я узяв гомстед, купив корову і пару волів. Воли досить великі, але неуки, а тут треба на фармі якусь хату будувати. А фарма 20 миль від того місця, де я мешкаю. Наняв я чоловіка з кіньми і ми привезли матеріялу на будову хати. Ну, але ходити 20 миль пішки, то не з медом. Перевіз я свою родину до сусіди, що мешкав одну милю від моєї фарми, і тепер беруся до будови. Поставив чотири стіни, а даху ще нема. Моя дружина каже: Заберімся геть на свою фарму, бо я вже хочу бути на своїм. Отже ми забралися до тих палаців. А в ночі як рине дощ! Діти плачуть, сховатися нема де..

Бог дав день, запросив я сусіда, зробили ми дах, наорали „гонтів", покрили хату, уже палац ліпший, ніж чужий, бо то свій.

Ще дверей нема і нема з чого зробити, та це байка, верета заступить двері.

Ну, тепер братися орати прерію. Запрягаю воли до плуга, бо кажуть, що у плузі найліпше їх привчити до ярма, тай кажу до своєї дружини: „Ти веди воли а я буду плуг тримати". Ну, вже оремо. Та мої воли як рвануть вперед, погонич упав, я плуг тримаю з усеї сили, орю, куди попало. А як воли добре потомились, то полягали на землю. Я взяв патика тай почав зганяти. Мої бички ревуть, аж сум проймає. Думаю собі: реви не реви, але робити мусиш. Зігнав я бички та кажу до жінки: „Ти тримай плуг а я буду водити бики". Ну, вже згода. Оремо. Пройшли трохи, а тут плуг зачепив за каменюку, оглядаюся, а мій плугатор лежить на скибі. Мусів я зробити віжки так, як на коні, і то дві парі. Одні я тримав на чепигах, а другі тримав погонич в руках і так уже ми обоє держали худібку. Але бувало часом таке, що як бичків гедз нападе, то й нас обох затягнуть в корчі, або в воду. З часом бички навчилися тягнути спокійно і мені вже не треба було погонича, орав самий. Але як прийшлося сіно косити, то таки треба було погонича. Позичив я косарки, бо своєї ще не було, тай пішли косити. Дружина водить бики а я кошу. По деякім часі бунтується мій погонич: „Ти, каже, сидиш на косарці а я ходжу, мене ноги болять". Я кажу: „Добре, йди ти сідай на косарку". Ми помінялися й косимо дальше. Нараз гопнула косарка в яму, сидження якось відкрутилося і мій косар упав на землю. Став я, прикрутив сидження тай кажу: „Сідай, тепер уже не впадеш". Жінка вже більше не хоче сідати, бо каже, що дуже трясе на косарці. Ми знов помінялися.

Накосили ми сіна, повозили, бараболі викопали — бараболі ми садили в того фармера, де зимували — бо йде зима, довга, тяжка зима. Бараболі маємо, але й хліба і ще дещо до хліба треба. Тож у зимі я возив дрова з ліса додому а з дому до місточка, віддаленого 23 милі. Один день їхав у ліс, а день і ніч до місточка. Платили мені півтора долара а часом два долари. За ті гроші купував у місточку нафти, соли, сірників, одежу, обувя, все, що було до життя потрібне.

Перезимували ми а як прийшла весна, треба братися до сіяння. Уже маю пять акрів поля, але не маю ні диска, ні борони і нема в кого позичити. Засіяв мені ті акри сусід тай уже фармерую, маю пять акрів пшениці.

Відтак я пішов на жнива, а жінка мусіла сама ту пшеницю серпом жати. Потім прийшов чоловік з молотілкою до одного фармера, а другі, хто мав трохи, то везли молотити до машини. Моя жінка також возила три милі зжату пшеницю до машини. Змолотила і вже маємо 20 міхів пшениці. Проти голоду ми вже сяк-так забезпечені. Зате душевного життя цілком нема. Мав я богослужебні книжки, які привіз з краю. Мої односельчани знали, що я вмію дякувати; постановили, щоб я правив ту частину богослуження, що належить до дяка. Я на це згодився і так через якийсь час люди сходилися й під моїм проводом спільно хвалили Бога.

По деякім часі появилися незалежні священики. Добре, що вже маємо священиків. Люди сходяться, люб-ляться, живуть згідно.

Аж тут чуємо, Делярій зістав „рускою піпою", хоч ще пару місяців тому глузував собі з того обряду. Уже робить між людьми незгоду.

Пізніше наші незалежні священики опинилися у презбитеріян, тому й ми нагнали свого священика і знов осталися без духовної обслуги. Бувало часом так, що я мусів заступати священика й дяка, коли треба було відправити похорон. Ми похорон відправляли а долара не брали.

Пізніше якось я дався намовити і став знов католиком, але не на довго. Коли ті „піпи" були, то я їх учив слюби давати, діти хрестити. Тоді я жив в Саскачевані, в околиці Фенвуд, а тепер жию на далекій півночі Алберти, коло Форт Вермільон.

Юрко Ригус.

БАЖАННЯ НА НОВИЙ РІК

Вже рік старий, дідусь сивий
в вічність відступає,
Крізь віконце, мов те сонце,
новий заглядає.

З новим роком дай вам, Боже,
сили і охоти
До всякої хосенної
й творчої роботи.

Праця ваших рук мозольних
хай не йде на марно,
Посіяне зерно в землю
хай зародить гарно.

Дай же, Боже, здоровячка
нашому народу,
Хай прожене зпоміж себе
лихо і незгоду.

Хай у хаті, стайні, клуні
добробут витає,
А на полі хай пшеничка
буйно виростає.

Дай вам, Боже, у цім році
всего подостатком,
Щоб ніхто з вас не стрінувся
із лихим припадком.

Хай же разом з старим роком
все лихо минає,
А з новим хай добро, щастя
у ваш дім витає.

Ще бажав би, та слів гарних
вже більше не маю;
Та повірте, те, що сказав,
з серця вам бажаю.

Н. Романюк, Чіпман, Алта.

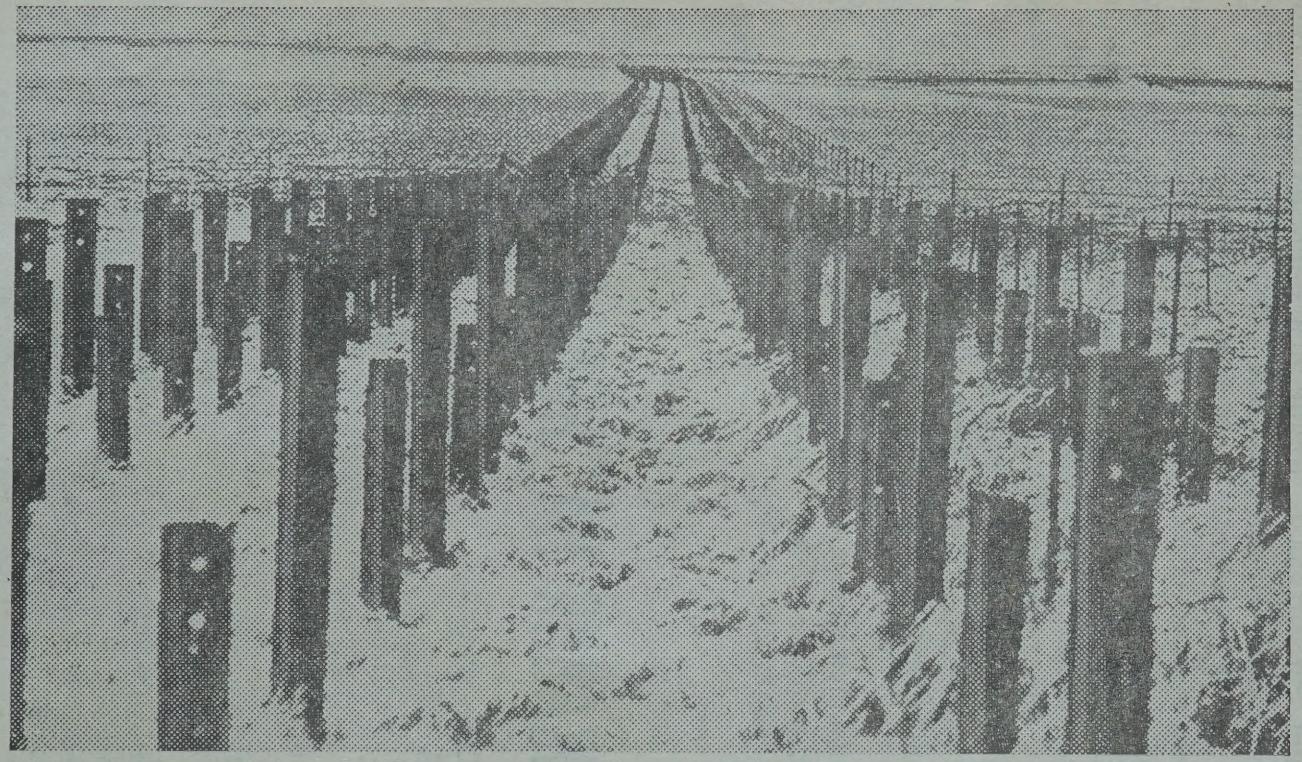

Бельґійська "мала лінія Мажіно".

Як би німці рішили пійти на північну Францію через Бельґію, як це зробили в 1914 році, то найшли б не відкрите поле з деякими рідко розкиненими кріпостями, а рід бельґійської "лінії Мажіно", що розтягається з півночі на полудне. Це є ряд фортів з цементу і стали, злучених рядами сильних плотів з колючого дроту.

СПОМИНИ МАНІТОБСЬКОГО ПІОНІРА

Я уродився 1892 року в Лубянках Низчих, повіт Збараж, Галичина. До Канади я приїхав з родичами 1900 р. Не буду описувати того, як ми з дому вибиралися, ні подорожі, бо кожному відомо, як то гірко покидати рідний край і рідню та їхати десь у світ шукати щастя. І подорож наша не була дуже добра. Та я розкажу лише, як ми приїхали до Вінніпеґу.

З нашого села приїхало разом три родині: мій батько Михайло Гуць, Аксентій Базарніцький і Мілян Яремчук. Як ми злізли з поїзду, нас завели до „еміґранту", де було повно людей майже зо всіх закутків світа; вони говорили ріжними мовами і носили ріжні одяги. Вінніпеґ не був такий, як тепер. Коло еміґранту жінки розкладали вогонь і прали білля, інші купували рибу в індіянів і варили в баняках на дворі тут, до тепер стоїть старий Сі-Пі-Арський паротяг; там була калабаня з водою, на розі вулиць Ґіґинс і Генрі стояла якась вага і на ній фармері важили сіно. Вулиць не було цементованих, лише кілька головніших було виложених ковбиками. Українці навіть зложити були пісню про тодішній Вінніпеґ:

В Вінніпеґу доріженька
Ковбиками вбита,
Мав я сумні, невеселі,
Великодні свєта.

Дехто радив моїм родичам лишатися в місті, бо тоді тут було багато робіт, інші радили їхати на фарми. Родичі мали більшу охоту їхати на фарми, бо навіть мали адреси від знакомих, і то до Ґімлі, в Манітобі. Однак штука до тої Ґімлі дістатися. Є дві дорозі: їхати до Вест Селкірк поїздом, а з Селкірк до Ґімлі річним судном, або їхати до Тюлон поїздом, а звідтам до Ґімлі треба йти пішки або їхати волами. Не знаю, що за причина була, що наші батьки вибрали дорогу через Тюлон.

Ми приїхали до Тюлону, тут злізли з поїзду і нема кого спитати, а як і спитай, то не знає, де та Ґімля. Врешті надїхав якийсь чоловік волами і сказав, що він теж не знає, де Ґімля, але забере нас на віз і завезе до недалекого стору, а сторник повинен би знати про ту місцевість.

Поки ми приїхали до того стору, то вже сонце було зайшло. Ми злізли з воза, а чоловік поїхав дальше. Увійшли до середини, показали сторникові адресу, а він зачав показувати то сюди то туди, бо говорити умів, як кіт наплакав, відтак забрав нас на стрих і ми там ночували.

На слідуючий день наші батьки пішли в ліси шукати Ґімлі, а ми осталися на тім стриху. Сиділи ми там більше, як тиждень, поки батьки вернулися і наняли сторника, щоб нас завіз до Ґімлі. Взяв він за перевіз 25 доларів. Віз нас кіньми лісами й водами. Досить нас комарі наїлися на тім стриху, але на возі ми думали, що нас зїдять, бо їхали цілу добу. В день сонце пекло, а вечером комарі тяли. До того коло півночі почало блискати й греміти, відтак дощ почав лляти, як з коновки. Ми змокли були до рубця.

Вже почало було смеркатися, як ми прибули до місточка Ґімлі, а з Ґімлі чотири милі їхали цілу ніч, бо віз як не застряг в болото, що треба було дрючками витягати, то зачіпав у

пні дерев. Та їзда була сто разів страшніша, як кораблем на морю.

Як ми дісталися між своїх знакомих, то про все треба було забути й шукати фарми. Фармів тоді було досить, але вибирали ту, на котрій є найбільший ліс, бо в краю були жадні дерева. Під лісом, звичайно, є й досить каміння.

Як забрали фарми, почали будувати хати; дерли кору з дерев і накривали нею дахи на хатах і хлівах. Відтак чоловіки йшли шукати роботи, а жінки й діти бралися до корчування ліса, біґами й рискалями прочищували землю, щоб посадити кілька грядок ярини. Хто був багатший, купував бички й орав землю плугом, а бідніші мусіли вперед на бички десь заробити, або чекати, доки своїх не виховають. В зимі рубали дрова в лісі, возили до місточка і продавали корд темраку за 75 центів. І то ще був щасливий, як міг продати. Аж як побудували залізну дорогу до Вінніпеґ Біч, то в Ґімлі можна було дістати за корд темраку 2 а часом 3 долари, а в Бічу можна було дістати 5 доларів. Отже хто мав добрі бички і не боявся морозу, то віз той корд дров 18 миль на продаж, а хто немав своїх бичків, то різав корди на своїй фармі і той, що віз, мав два корди, а той що різав і його дрова, мав один корд. То значить: за два долари робив три дні, ще й дав свої дрова.

Та хоч і тяжкі часи тоді були, але люди не голодували. Памятаю, раз голод щойно не загостив до нашої хати. Всі харчеві припаси кінчилися, до весни ще далеко і кордів не було де продати. Та прийшов до нас ісляндець і сказав, що хоче темракових лоґів на палі до моста, при якім мали кораблі припинати. Це мали бути довгі лоґи і не менше як 10 цалів в тонкому кінці. Казав, що буде платити по 5 центів за штуку. За тих 5 центів треба було дати свій найліпший темрак, та ще й стежку до нього прорубати, щоб міг заїхати волами. Отже батько і я взялися до тої роботи і за пару днів в хаті була мука і ще дещо до муки. Все те привіз нам таки той самий ісляндець. Це вказує, як нашим ціонірам приходилося тяжко жити на початках свого поселення в Канаді.

Як церкву будували, давали гроші і рубали лоґи, а хто мав воли, той возив до трачки. Кожен робив не лише самий але й з дітьми. Та церква стоїть до нині, як свідок спільної праці наших старих піонірів.

Слідуючі громадяни займалися церковними та іншими громадськими справами й стояли, що так скажу, на чолі громади: Грицько Вавриков, Федь Лицар і Степан Демедась. Та не усім їм довелося довго працювати, тішитися канадійською свободою, бачити дітей своїх веселих і щасливих. Степан Демедась умер жахливою смертю — трачка відтяла йому обі ноги й руку. Лицар також умер ненадійно. Вавриков ще жиє. Він пережив тяжкі піонірські дні, доробився гарного майна і дітям дав шкільне виховання. Один з його синів є тепер послом у манітобській леґіслятурі.

Ми переживали тяжкі часи, бо до Селкирк було 35 миль і це була найблизча стація. Відтак, як побудували залізницю до Вінніпеґ Біч, то нам трохи полекшало, а як продовжили її аж до Ґімлі, то кожен з нас немов на світ народився. Вже було де продати дрова і ми повільно почали з господарством поступати вперед.

Сіно косили косами по коліна в воді і згортали граблями. До стирти

носили вязками на плечах; поки мав класти стирту, то вперед мусів накласти дві стопі дерева на спід, щоб сіно не підмокло, бо води всюди було багато.

З часом наші поселенці побачили, що ліси минаються і в Ґімлі буде біда, тож вивтікали в другі околиці, щоб тут не голодувати. Ґімля своєю убогістю була знана майже по всіх закутках Канади. Гірка була година тому фармерові чи його синові, як десь при роботі довідалися, що він з Ґімлі. Каже прислівя: хочеш бути в когось ворогом, то дай йому хліба або позич грошей, тоді не тільки що будеш ворогом, але він ще й тебе осміє. Таке було і з Ґімлею. Не один самітний десь робив в літі, заробив грошей, післав до краю, або вложив до банку чи розтратив, відтак заїхав до Ґімлі і даром або дешевим коштом перезимував, а відтак на Ґімлю ще й нарікав або кпив собі з ґімельських поселенців.

Ліси в Ґімлі вже давно минулися, але голоду ніхто тут не відчуває. Кріза поруйнувала великих фармерів на преріях, які потратили, що тільки мали, а в Ґімлі ту крізу не дуже відчувають. Бо тут фармері займаються мішаним господарством. Правда, тяжко доробитися великого майна, але на життя завжди є.

З Ґімлі мало вийшло українських інтеліґентів, бо лише пять учителів: Максим і Йосип Вавриків, Михайло Іванчук і його брат і Адам Сохацький. Але цему нема чого дивуватися, бо перші наші поселенці, осівши тут 1900 року, мусіли віддати всі сили свої на здобуття власного куска хліба, а про науку для дітей хоч би й хотіли та не мали часу подумати.

От так вкоротці виглядають початкові роки українськиих поселенців у Ґімлі. Я не рахую себе за піоніра, описую лише як свідок піонірських днів.

Тепер опишу дещо про своє життя і про моїх двох колишніх товаришів.

Михайло Маріящ, це мій товариш зо шкільної лавки. Максим Гикавий, це сусід колишній, а тепер мій шваґер, має мою сестру за жінку. 1908 р. я просив батька, щоб пустив мене на роботу. Батько навіть і слухати не хотів, казав: „Ти ще молодий і маєш час ходити по роботах. Ще наробишся, аж тобі не схочеться". Аж 1909 року якось мене пустили. Дали мені 10 доларів і я з другими хлопцями приїхав до Вінніпеґу. За поїзд заплатив 1.75, осталося мені 8.25 з тої десятки. Я, Максим і Михайло пішли разом на одну станцію. Роботів не було, хоч це вже було при кінці квітня. Сиділи ми в Вінніпеґу три тижні. З кожним днем все більше людей прибувало до міста, іміґрантів і з фармів, а роботів нема. Офіс, де записували людей до роботи, був в тім будинку, де тепер є українська книгарня п. Доячека, при вул. Мейн і Генрі, але вхідові двері були від вулиці Генрі. Ця вулиця була запакована людьми від ранку до вечора. Стоять і ждуть, щоб записатися десь на роботу. Поліція часто розганяла товпу, щоб не запиняла трафіки, при чому тих, що отягалися, штовхала в бік або підганяла мачугами.

Аж з кінцем травня нам вдалося записатися до роботи. Останнього долара заплатив я за запис, лишилося мені шість центів, котрі ще й нині держу як памятку з 1909 року, коли то я вистояв повних три тижні під стіною від ранку до вечора чекаючи на роботу. Того дня записали около 75 робіт-

ників, завели нас на стацію і сказали, що поїдемо на екстра ґенк до Саскатуну. Завели нас всіх до одного ваґону, потяг рушив, їдемо. Їхали ми день і ніч, а ранком приїхали до Саскатуну. Тут наш ваґон запхали на побічницю і лишили разом з нами. Ніхто не сказав нам, куди й коли маємо звідси виходити. Дехто з нас береться до роботи: шиють, латають; дехто пішов до пул-руму в кулі заграти або на готель, щоб випити; інші, що мають ще дещо дрібних, складаються та й носять фляшки з горівкою до ваґона. Життя в ваґоні закипіло немов у бджільному вулику. Одні йдуть до міста, другі під ґазом вертають „додому". Лише я і мої оба товариші сиділи як не в ваґоні то під ваґоном і думали, яка робота нас чекає. Аж під вечір прийшов якийсь чоловік і сказав вибиратися, бо цей ваґон вертає назад до Вінніпеґу. Дехто почав протестувати, та він підняв мітлу і крикнув: „Ґеравт! А як ні, то зараз прийде поліцман і вас повикидає!" По такім оповіщенню всі зрозуміли, що тут не з Грицем справа і почали виноситися на двір. Деякі мали багато труду, бо вже були розложилися у ваґоні, як у себе дома. Тої ночі ми спали на дворі, як те птацтво небесне. А цілий слідуючий день ходили як сироти кругом того місця, де стояв ваґон, що вже десь був недалеко Вінніпеґу, щоб там забрати другий гурт таких як ми й вивезти їх сотки миль в інші сторони Канади.

Перед вечором почав нам голод докучати, а тут нема в кого упімнутися їсти. Вчепилися стаційного аґента, а він вже мусів когось другого шукати, щоб збутися клопоту. Три ночі ми ночували коло ріки, одні під мостом, другі в шопі, де був зложений цемент. Аж на четвертий день прийшов поїзд з рейками й швелями і нам сказали сідати на нього. Їдемо до Асквіт. Приїхали на місце, пообідали, а по обіді йдемо рейки й швелі ладувати. Сонце пече між ваґонами, робота тяжка; кожний з нас довший час не робив, зморений, не виспаний; понапивалися зимної води, той упав від спеки, той заслаб, інший посовгнувся на мокрих швелях, упав і потовкся. Всеж таки з дня на день якось привикли до праці. При тому ми дуже вважали, щоб другі робітники не довідалися, що ми фармерські сини з Ґімлі. А як писали листи до батьків, то ішли десь в рови, щоб ніхто не бачив, бо було між нами щось два і пів „канадіянів", що були в Канаді вже по три роки, то навіть крізь сон говорили згірдливо про фармерів і убогі фармерські околиці. А було теж кількох канадіянів вуйків, що як тільки прийдуть від роботи, то зараз сідають до картів. При тому часто виникала між ними суперечка і не одна колода картів полетіла з вітром.

Платня була 15 центів на годину, то є 1.50 за 10 годин праці. Робив я там до осені й заробив поверх півтори сотні. Це були великі гроші.

В 1910 році я розійшовся зо своїми товаришами, Максимом Гикавим і Михайлом Маріяшем, бо хотів відвідати ще східну Канаду. Заїхав я в Онтеріо, де тоді робило найбільше французів, італійців і українців з Буковини, які звали себе румунами. І тут по роботі діялося те саме, що в Саскачевані, але тут вже і в гроші грали. Тут були вже й фахові грачі, які приїздили на роботу пару днів перед виплатою, знайомилися з робітниками, а засівши до картів обчищували робітників до послідного цента і вер-

тали до міста, звідки перед першим знов вибиралися на ґенґи. Отже як я пішов з дому на роботу, то побачив, що між людьми є ріжні люди: добрі й щирі, лукаві й підступні, і треба вміти жити між ними, щоб не звели навмання.

В 1911 році я робив в Манітобі між Вінніпеґом і Брендоном. Хоч я робив на залізній дорозі, однак завжди мав надію бути фармером, бо це вже мабуть така вдача українського народу, що він не годен жити без землі так, як риба без води. Яка би та земля не була, добра чи кепська, то життя буде якось провадити. В Ґімлі вже гомстедів не було, треба було фарму купити. Але як наші батьки аж з Галичини здибали Ґімлю, то вже не трудно було їм здибати Арборґ, до якого з Ґімлі буде около 30 миль. Одного дня дістаємо листи від батьків з повідомленням, щоб ми приїзджали до Вінніпеґу в такий то день, бо вони теж приїдуть, та й разом полагодимо справу куплення фармів, що батьки для нас здибали; фарми дуже добрі в околиці Арборґ. Ми цим дуже зраділи, приїхали до Вінніпеґу і оплатили ті фарми. Фарми були від 9-12 миль на північ від Арборґ, в Відер і Окно. Правда, коло самого Арборґу є добрі фарми, але там, де ми забрали, то ще гірші ніж у Ґімлі, бо в Ґімлі хоч було дерево, з якого можна було сяк-так жити, а тут лише корчі, каміння, вода, далеко до залізниці і нема доріг. Оглянув я в осені ті свої добра та й збудував шанду з круглих логів, за якими їздив щось пять миль.

В літі 1912 р. я знов робив на залізній дорозі, а зимувати пішов уже на свою фарму коло Арборґ. Тут вже кожна фарма була замешкана і то не імігрантами з Галичини чи Буковини, лише самими канадіянами молодими або в середнім віку. Це були самі фармерські сини, або молоді фармері, що не мали місця коло своїх батьків у старших кольоніях, або ще й такі, що продали землю і взяли гомстед в околиці Арборґ, бо коло самого Арборґу ісляндці вже давно були забрали ті землі, що були добрі. Зимуючи цілу зиму на фармі я ходив між сусідів і говорив з ними, що будемо робити в тім новім царстві. Кажу: Перебули ми одні піонірські дні з нашими батьками, а тут приходиться знов перебувати другі, ходити до трена десятки миль, носити кухні й муку на плечах, як наші батьки носили. Та наші батьки були тверді й витревалі та одної думки, бо всі прийшли з одної біди, але між нами так не буде. Ми, ґімельці, можемо ще видержати й перебути піонірські дні і тут в Арборґ, але що скажуть ті, що прийшли з міста або з якихось акрів, де мали добрі дороги? Вони до того не привикли, бо їх батьки не вчили носити муку й кухню на плечах в воді по коліна або косити в воді сіно і сушити його на корчах. Дехто давав на це таку раду: позичити сто тисяч доларів і зробити дороги. Це є добра рада — сказав я — але хто ті дороги буде виплачувати, як не ми? Може прийти до того, що поки на фармі зоремо акер, то та фарма буде в довгу по вуха і податок буде великий, а не буде з чого платити. Тож роздумав я собі, що маю я бути на фармі, з фарми йти і заробляти на податок, то ліпше буде, як фарму лишу а сам піду на роботу. Написав я до батька, що фарму лишаю а сам їду до Ґімлі. Як я приїхав до Ґімлі, батько не був тому радий, що я таку добру фарму лишаю. Каже батько: ліса нема, можна легко

виробити поле. Батько про те не подумав, чим я мав зачати і що далі буде.

В 1913 році я знов робив на залізній дорозі, а в літі батько написав до мене листа, що був на моїй фармі, де якийсь добродій відчепив вікно і забрав все, що було в шанді. Я відписав що за тим не жалую, бо не думаю на тій фармі жити. Фарму люблю, але не маю з чим починати господарки, піду на фарму аж тоді, як придбаю трохи грошей. Тож мою фарму взяв мій швагер Максим Гикавий, одну милю від нього мешкав Михайло Маріяш, а я став робітником. Хоч я і думав бути фармером, та, як то кажуть: рада душа до раю, та гріхи не пускають.

Думав я, що як зароблю грошей, то возьмуся до фармерства 1915 р. Та в літі 1914 р. почалася світова війна, що тривала до 1918 р., і хоч я мав трохи грошей, та не міг купити фарми, бо земля була дуже дорога.

В 1920 році я рішуче постановив лишити роботу на залізній дорозі, і то невідмінно 1-го листопада, і шукати десь фарми. Та 20 жовтня приїхав ровдместер і сказав, щоб я йшов за формена на секцію в Кемп Мортон, бо тамошній формен мав якісь клопоти і мусів секцію лишити. Мене відіслали туди як резерв. того формена. За дві неділи вернувся старий формен, а мене 4-го листопада дали до Не[illegible]ей, Манітоба, де я є формен[illegible] до сьогодні. Хоч я став форменом і моя платня була добра, бо заробляв 5.30 дол. на день, то все одно не покидав думки стати фармером. Думав собі: ще пару літ пороблю і буде добре. Але за рік мого форменського і подружжого життя я побачив, що з мене вже фармер не буде. От так я укладав свої пляни та натрапляв на перепони, котрі мусів оминати, а тимчасом життя скермувало мною в інший бік. Як я став форменом і оженився, то погодився з тим, що це є моя життєва ціль. І хто знає, чи не липше є так, як сама доля мною покермувала, ніж так, як я собі плянував. В 1927 році можна вже було предвидіти, що криза наступає. Фармері почали тратити фарми за довги, бо в добрі часи купували землю й машинерію, відтак ціни на фармерські продукти упали, то знов посухи або морози нищили засіви, а рати й проценти ні в часі посухи ні в часі морозу не упадали, витискали фармерів з фармів а робітників з робіт.

Перше мав я родинний дім і добрих батьків, котрі додавали мені сили й заохочували до витревалости в життєвій боротьбі. Обоє вже не живуть. Мама умерли 7 липня 1934, а батько умерли 24 грудня 1938. Хай же буде вічна слава всім тим батькам, котрі змалку вчуть своїх дітей сміло й рішуче боротися з усякими життєвими супротивностями.

Тепер скажу дещо про своїх товаришів.

Михайло Маріяш фармерував у Відер (коло Арборґ), доки міг. Там фармері як задумали, так і зробили. Позичили грошей, почали будувати дороги, та й запхали фарми в довги. Деякі побачивши що нема ради, полишали фарми та й пішли до міста або в другі околиці. Маріяш теж лишив фарму і пішов до Годсон, Ман., де торгував мясом, а звідтам по деякім часі перейшов до Вінніпеґу, де заложив був ресторан. Це була його золота майна, робив гарні гроші, бо мав досить знайомих і всі його любили. Та не довго тим тішився, бо

прийшла кріза і все зруйнувала. Робіт не було та й не було кому йти на ресторан їсти. Тож він продав ресторан і десь на кольонії заложив склеп. І тут теж йому не йшло, кожен купував би, але без грошей, тож він лишив цей склеп і виїхав десь на схід і там, чув я, веде бизнес з дровами.

А Максим Гикавий, мій шваґер, тяжко працював на фармі коло Арборґ, але голими руками тяжко доробитися, тож він позичив грошей в банку, купив трактор і зачав орати трактором. Наорав досить землі, але прийшли кепські роки, одного року посуха, другого збіжжа вимерзло, ще й до того хроби зачали їсти, тяжко було кінці звести до купи. Одного дня дістаю лист від батьків, що шваґер і сестра вибираються до Ґімлі, бо з Арборґ все стратили. В Ґімлі шваґер вирентував фарму, лишив жінку і четверо дітей на фармі, а самий прийшов до мене і робив зо мною на секції. Тут пригадали ми 1909 рік, коли то ми спали в Саскатуні над рікою і в мене було лише 6 центів в кишені. Та тоді це було пів біди, бо було здоровля і журився лише самий собою, а тепер фарма забрала здоровля, до того ж є жінка і четверо дітей, яких треба накормити й одягнути. Це було 1926 року. Слідуючого, 1927 року, він знов робив у мене на секції через літо, заробив трохи грошей, купив 84 акри землі в Гусавік, Ман., і перевіз туди жінку й діти з Ґімлі. Тут вже жінка сама лишалася з дітьми на господарці, а він робив у літі на секції і за пару літ виплатив девять сот доларів. В 1935 році купив 160 акрів землі, а 1936 року лишив секцію і всеціло взявся за фармерство. Має корови, коні і майже всю машинерію, якої потрібно до обрібки землі. Що далі буде, годі вгадати, бо життя людини це немов той човен на бурливім океані. Дехто провадить себе дуже осторожно і його судно щасливо припливає до мети; інший натрапляє на колоди, його судно розбивається, однак йому вдається полатати і по тяжких трудах та небезпеках добивається до цілі; а є й такі, що як їх судно розібється, вони тратять надію на ратунок і — спускаються на дно. Я скажу, що нема чого стидатися або лякатися, як зробиться якусь помилку в життю, бо лише той помилок не робить, хто цілком нічого не робить. Тож ліпше таки щось робити хоч би й з помилками, ніж сидіти бездільно, лякаючись помилок, і чекати на смерть.

При кінці ще хочу згадати наших піонірів, секційних форменів, котрі робили на С.П.Р-ській залізній дорозі в манітобськім дістрікті:

В. Бозер, до роботи став 1894 р., форменом став 1897.

А. Місковський, до роботи став 1897, форменом став 1912.

Я. Федор, до роботи став 1898, — форменом став 1907.

Тепер подаю імена тих форменів з ґімельської околиці, що майже всі є фармерські сини, або мали перші початки в Ґімлі. Це ті формени, що працюють на СПР-ській залізниці в Манітобі, хоч є кількох, що працюють на СНР-ській залізниці. Велике число наших форменів є в західних провінціях.

І. Байдак, до роботи став 1902 р., форменом став 1910.

Т. Ґречан, до роботи став 1905, — форменом став 1914.

Я. Войчишин, до роботи став 1910, форменом став 1917.

А. Гуць, до роботи став 1910, — форменом став 1920.

Г. Гикавий, до роботи став 1916, форменом став 1922.

Р. Богоніс, до роботи став 1916, — форменом став 1923.

М. Стеблінський, до роботи став 1916, форменом став 1927.

Я. Ґречан, до роботи став 1922, — форменом став 1930.

М. Око, до роботи став 1923, — форменом став 1932.

В. Сайдак, до роботи став 1922, — форменом став 1937.

Крім імен я подав рік, коли кожний з них став до роботи на залізній дорозі, і коли став форменом. На це є причина. Недавно писав хтось в „Українськім Голосі" про секційних форменів і між іншим згадав, що аби стати форменом, то треба робити на дорозі найменше два роки. Це є видумка, бо за два роки часом годі навчити чоловіка, щоб виконував роботу звичайного секційного робітника. Правда, в повищій лісті є один, В. Бозер, що став до роботи в травні 1894, а форменом став в березні 1897 року. Але він мусів десь робити на екстра ґенґу і того не зараховують до сініорити так само, як це було зо мною: я став до роботи 1909, а мені зарахували від 1910 року.

Часто можна почути, як люди собі говорять, що околиця Ґімля дуже поволи поступала вперед. Та мало хто знає причину цему. Отже я скажу. Наші ґімельські піоніри мусіли кожний цаль землі здобувати тяжкою мозольною працею, ліси рубати, пні й каміння тягнути і воду спускати, а як треба було щось купити або щось збудувати, то мусіли вони, або їх сини десь іти й заробити. Отже свої робочі сили розсипали майже по всіх закутках Канади. Одні робили на залізницях, другі в містах, інші в фармерів на преріях. Тож і не диво, що фармерство в цій околиці повільно розвивалося. До того ж і війна 1914—1918 рр. багато припинила, бо ґімельські фармері не відсилали збіжжа ваґонами і не брали по два долари за бушель пшениці, як фармері на преріях, то і не могли разом з ними поступати. А як прийшла кріза, то вони мусіли такий самий тягар нести, як і ті, що пшеницю ваґонами продавали: податки платити, реліф давати. Все ж таки не лишалися дуже позаду, йшли повільно, але постійно вперед.

В місточку Ґімлі є поважне число сторів, а навіть є кооператива, якої шеровцями є фармері, що належуть до ріжних угрупувань світських і віроісповідних. Початки показуються досить добре, не знати лише, як піде далі. Бажаю тій кооперативі гарного успіху.

Чотири милі на північ від Ґімлі є дістрікт Дністер, назва пішла від школи, що має те саме імя. Є і церква, побудована ще за піонірських днів, одначе старости по ній не видно ні ззовні ні внутрі. Вона, немов добра мати, що виховує добре своїх дітей, то хоч і старіється, та діти її гарно доглядають і прибирають, та й старість прикриють. Коло церкви є школа, а коло неї шкільне подвіря таке гарне, що, думаю, кращого нема в Манітобі. Школа була гарна, велика, але згоріла і ніхто не знає причини вогню. Подвіря шкільне вогонь теж трохи знищив, бо дерева згоріли. Громадяни збудували нову школу, але меншу, бо дістрікт розділили на двоє та й мусіли побудувати ще другу школу. Коло школи є хата для учителя, а побіч неї Народній Дім ім. Т. Шевченка. До будови Народнього Дому першу гадку піддав Роман Богоніс. З цього

видно, що Ґімля не осталась позаду з народньою роботою ні з фармерством, а де в чім може навіть бути добрим приміром до наслідування іншим околицям.

Ніколи не добре є служити двом богам і не добре є, як чоловік міняє свою віру, свою церкву і ходить з одної до другої, бо не буде мати ніде віри. А фармерство то не буде поплачуватися, як фармер буде спускатися на саме збіжжа, на худобу, на городину, або лише на самі кури. Як хоче щось мати з фарми, то мусить плекати всего по трохи, щоб мав що продати. Наприклад, фармер на преріях мав секцію землі, сіяв лише збіжжа, відсилав його ваґонами, але як прийшла кріза або посуха, то за пару літ він все стратив. Він рахував лише, які гроші робив, але не рахував, які видатки мав, кілько йому треба було машинерії до обрібки землі. З часом побачив, що він не робив для себе, лише для компаній. А ті фармері в лісистих околицях мали по 40—60 акрів землі, але якось живуть і фармів не стратили, — менше землі має, менший видаток. Такий фармер мусів вести мішане господарство, яке втримало його на землі і він її не стратив. Розуміється не все цим дрібним фармерам жилося легко. І вони переживали багато трудів, а дехто з них втратив фарму, але це здебільша була їх власна вина, бо залізли в довг без потреби. Наприклад, фарма вартує 1,000 доларів, а приходу з неї є, скажім 500 дол., або часом лише 100 дол. Однак властитель цеї фарми, не оглядаючись на задні колеса, взяв трактор за 12 сотень, автомобіль за пару сот доларів, або взяв пять сот доларів в банку на ломання землі, то, певна річ, він має згубити фарму, бо він набрав стільки, що виплатити нема звідки. В цей спосіб багато наших піонірів-фармерів, котрі числили кілько буде приходу, а не числили видатків, то потратили не тільки землі, але й готові гроші.

А. Гуць.

ТРЕБА ВСЮДИ ПРИЯТЕЛЯ

(БАБА В ЦЕРКВІ).

Прийшла в церкву стара баба,
Свічок накупила:
Де була яка ікона,
Всюди поліпила.
Іще пара остається,
Де їх приліпити?...
— Ага! каже, пошукаю
Святого Микити!
Найшла баба і Микиту —
Святий чорта ціпить!...
Баба одну йому ставить,
Другу чорту ліпить...
Видять люди й розважають,
Щоб там не ліпила:
„Що ти, бабо, кажуть, робиш?
Та це ж вража сила!"
Але баба обернулась:
— Не судіте, люди!
Ніхто того не відає,
Де по смерти буде...
Чи у небі, чи у пеклі
Скажуть вікувати;
Треба всюди, добрі люди,
Приятеля мати.

Степан Руданський.

Це колись була стація залізниці в Польщі.

Німецька цензура не позволила подати у підписі, де саме була ця стація, отже нехай вистарчить, що вона була "десь в Польщі". Бомби з літаків лишили з неї тільки купу румовищ. Стації є улюбленою метою, до якої цiляють бомби обох воюючих сторін.

ПОЧАТКИ УКР. ГРОМАДИ В ІНСІНҐЕР, САСК.

Перші українські переселенці як осідали на широких канадійських степах, то навіть не подумали про те, щоб тут колись повстало українське містечко. А воно є, збудувала його наша кольонія, на жаль, має воно чужу назву. Не вина українців в тому, що наше містечко має чужу назву, бо як перші українці заселювали цю кольонію, то вона вже була трохи заселена іншими народами, не-українцями, та й місцевість ця вже мала назву.

Осідаючи тут, українці не звертали уваги на те, яку назву містечко має. Вони були задоволені тими просторами, що їх даром діставали від канадійського уряду. А що це була пустиня, що вимагала багато праці коло вирубання ліса, зібрання на купи каміння та висушення багнів, то українці мусіли те все зробити для своєї вигоди.

До 1900 року лише дехто з наших тут був поселився. Не було тут залізниці та й місточка не було. Аж від 1900 року, як українці почали заселювати цю колонію густіше, то Сіпіар збудував залізну дорогу крізь ту місцевість, де українці були найгустіше заселені, а стацію названо ІНСІНҐЕР.

З початку містечко Інсінґер було заселене чужими людьми; навіть китаєць сподобав собі його й збудував ресторан (кафе), однак йому тут не повелося добре і він скоро забрався. Жиди показалися більш відпорні від інших, бо перебули між українцями довший час мабуть тому, що знали українську мову. Тут жидам поводилося добре, бо містечко Інсінґер окружене самими українцями і то густо, на велику віддаль; навіть сусідні містечка мають лиш 3 процент не-українських поселенців.

Але з часом все на світі міняється, тож і містечко Інсінґер змінилося, перейшло в українські руки.

Сорок років добігає, як тут почали осідати перші українські поселенці, багато з них вже перейшло на вічний спочинок, а їх місце зайняли „українські канадійці". Ці молоді українські канадійці, що породилися в Канаді, покінчили тутешні школи й набули більше шкільної науки, ніж їх батьки в Рідним Краю, не могли дивитися на те, щоб містечко Інсінґер заселювали чужі люди і вели в нім торговлю, як кругом живуть лише самі українці, — тож почали поволеньки витискати їх з містечка. Зразу це йшло пиняво й незамітно, бо ще було поважне число перших імігрантів, що були привикли до жидів у Рідним Краю, та й тут не дуже радо відвикали від них. В Інсінґер було двох жидів торговців. Небаром один з них погорів, а другий не міг устояти, бо перших імігрантів меншало з року на рік, тож нарешті і цей другий пішов собі кудись між інших людей.

Сьогодні можна сказати, що українські канадійці опанували містечко Інсінґер; побудували пять крамниць, готель, ресторан, галю, вищу школу, ґаражд, церкву, склад дощок, гарбарню, муніципальний офіс; є українська міська управа (суддя); є український швець, коваль, теся... В містечку живе около 500 українських родин, а кругом, куди глянеш, всюди українські фармері — Інсінґер це український острівчик серед українського моря.

У нашім містечку лише дві не-українські родині осталося: поштар, він прийшов сюди зараз по світовій війні, як ветеран, які тоді мали першен-

ство до заняття; другий, це стаційний аґент на Сіпіарській стації. Цього може збудемося скорше, бо Сіпіар від часу до часу змінює стаційників в Інсінґер, але завше на зміну приходить не-українець мабуть тому, що Сіпіар ще немає українських стаційних аґентів. А може це обовязок таки нас самих, українських поселенців в Інсінґер, подбати про те, щоб у нашім містечку працював український стаційний аґент.

Оттак вкоротці представляються початки й здобутки українських поселенців за 40 літ життя в околиці Інсінґер, Саск.

Іван Галик.

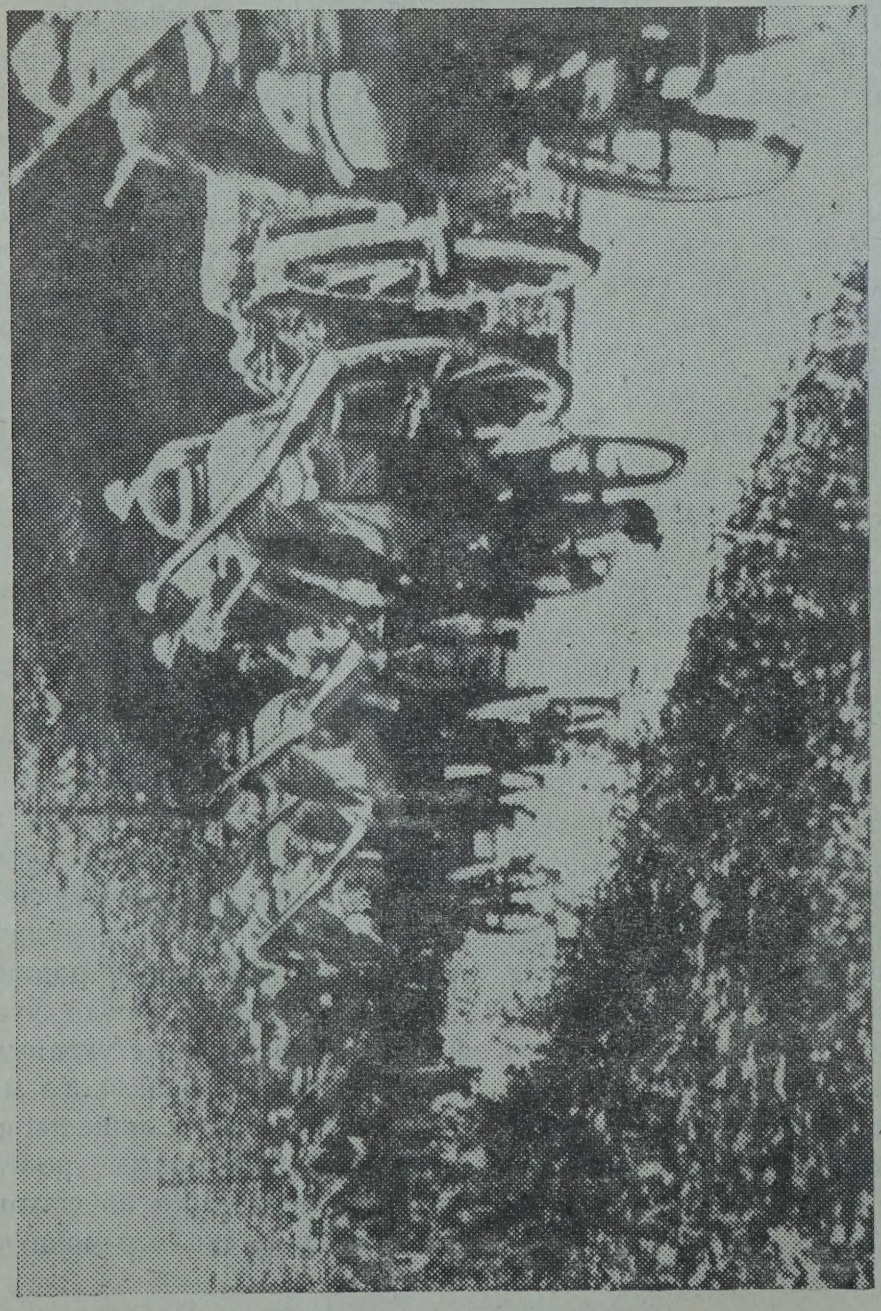

На фронт біциклями!

Французькі біциклеві війська минають віз з засобами по дорозі на західний фронт на стрічу німцям, перенесеним з війни у Польщі. Світлину переслано через радіо з Лондону до Ню Йорку.

ПЕРШИЙ СВЯТИЙ ВЕЧІР В КАНАДІ

З ПОВІСТИ „СИНИ ЗЕМЛІ".

— Тату, чи наші бики й корова будуть говорити цеї ночі? — питав малий Корнило Воркун свойого батька, приглядаючись як він наливав у жменю по-трохи теплої води з горняти й мочив нею своє заросле лице, потім натирав його милом від шмаття й розтирав це мило долонею, поки шума не зробилася, відтак брав брич, гостриз його до своєї долоні й зазираючи одним оком у кавальчик Марійчиного дзеркальця та й сціплюючи зуби тягав тим бричем по твердому, як дріт, волоссю.

— Будуть! — відповів Воркун півротом, бо якраз в тій хвилині він скривився був так, щоб легче було голити правий бік лиця, і не міг цілим ротом говорити. — А ти відкіля це знаєш? — запитав хлопця, втираючи брич до долоні.

— Наш Павло казав мені, що вони говорять у вечір на коляду, — відповів хлопець, що сидів на лавці, підперши голову рукою, й не спускав своїх великих чорних очей із батькової операції. — Чому вони не говорять кожного дня? — запитав по хвилині мовчанки.

— Не говорять, бо їм так приписано, що цілий рік мають бути німі, а на коляду можуть побалакати собі трішки, — відповів батько намилюючи знов лице, бо висихало скоро.

— А то чому лиш на коляду? — допитувався зацікавлений хлопець.

— Бо так їм Бог дав зате, що вони маленького Ісуса гріли, коли Він уродився.

— Як гріли?

— А так, дихали на Нього та й гріли, бо Він лежав у яслах на сіні та й зимно Йому було; не знаєш?

Корнило відповів, що він ніби знає, бо так у колядах співається, але по його голосі можна було завважити, що він був ще дуже далеко від того, щоб закінчити розмову. Він мовчав хвилину-дві, щось думав і повертав язиком між зубами й губами так, як це робив батько, щоб ліпше брич брав, відтак знов почав питати:

— А про що вони говорять?

— Вони говорять між собою про своїх господарів, як вони їх доглядають, чи їх добре годують, чи на час напувають, чи не бють, чи в стайні держать чисто та й чи тепло їм у стайні в зимі.

— Нащо вони про те говорять?

— Щоб Ісус чув. І коли все добре, тоді Він обдаровує добрих людей гарною худібкою, а як же ні, то й та буде гинути, що вони мають.

— Вуйків Іван ніколи не буде мати худоби, бо він бє її дуже, — сказав Корнило, пригадавши молодого Пошгаря. Він нераз бачив, як цей Іван бив ломакою навіть їх волів, коли помагав Єлені цілину орати.

— Він ще молодий, навчиться худобу шанувати й не бити, — відповів Воркун, чімхаючи підборіддя.

— А ви чули вже, як звірята говорять? — запитав Корнило, підождавши хвилину, коли батько втиратиме брича.

Воркун глянув скоса на хлопця, бо, як то кажуть, почав притискати його до стіни своїми питаннями.

— Ні, я не був, бо в нас биків не було. А хоч би й були, то не можна в ту ніч підслухувати, як звірята го-

ворять, бо той, що підслухує, може умерти, — відповів Воркун, натираючи долонею лице, що пашіло, немов би його вогнем попік.

— Чому вмерти?

— Бо люди грішні.

— Тому, що бють худобу?

— Умгу, — гумкнув Воркун радий, що виплив на чисту воду при тій розмові.

— Я ще не бив наших биків, — сказав утішно хлопець, ставши на пальці, щоб поглянути на стайню, де стояли їх бики.

— От зійшовся такий з таким та й забиває один одному баки, — відозвалася румяна й усміхнена Єлена, тачаючи на столі тісто на пироги. — Та кінчи вже раз те своє шкробання, бо вечір захопить тебе з бричем у руках. Сонце вже до заходу котиться, а тут ще гальман роботи всякої стоїть незроблено.

— Я вже свою роботу скінчив, — хвалився Воркун, — а тепер, коли б ти дала мені теплої води, я вмився б і починав би вже святкувати.

— Чи маєш досить дров нарубаних?

— Думаю, що досить.

— Дивись, щоб стало, бо то три дні свят, а як потисне мороз, то зубами будеш січи їх, бо я сокири не дам; гріх був би неспасенний, коли б ти у таке велике свято дрова рубав, — грозила й остерігала Єлена чоловіка. — Налляй, Марійко, батькові води в ту велику бляшанну миску, — сказала пів-голосом гуркаючи тачалкою. — А ти уважно мийся, не бридзкай по всій хаті та й не роби болота на землі . . . А той цвіркун де вже щез? — запитала, оглянувшись за Корнилом.

— Десь вибіг на двір, — сказав Воркун, хлюпаючи пригорщею воду з миски на голову.

— Біжи-но, Марійко, поглянь, чи він одягнувся добре, щоб не простудився, — сказала Єлена й зараз таки сама підбігла до вікна, щоб глянути за хлопцем. — На дворі трохи потемніло, та й не мож-го в хаті вдержати.

— Він одягнувся у свій кожушок, не змерзне, бо сьогодні тепло, — сказала Марійка, завиваючи голубці коло припічка.

Справді, на дворі потепліло так, немов би на весні. Південно-західний вітер филями котився по лісі, по снігу, й від нього цілий світ став мягкий і теплий. Білий сніг чорнів із верха, галуззя на деревах вигиналося, навіть зайчики стали немов би трошки більші. Вікна в хаті розмерзлися й мило було глянути крізь них на подвіря, на небо чисте та синє.

—Ой, Боже, яка то гарна зміна стала на дворі, — сказала Єлена, поглядаючи що хвилини на подвіря, де Павло з Єлисаветою, а відтак і Корнило згромаджували сміття й раділи теплим веремям. — Возьми, Марійко, хустку й обвини малому шию, бо, дивися, який він розхрістаний.

— Сьогодні можна вже й голому походити, — замітив Воркун, втираючись білим, шорстким рушником. — Тепло, як серед літа.

— Ти готов піти до Вакаревого ставу купатися, — сказала Єлена усміхаючись, але зараз таки зповажніла й почала підганяти його до роботи. — Та ти не причепурюйся так, як молодий до шлюбу, але нанеси води до хати й поналивай у ті великі баняки, хай гріється на купіль для дітей. Сам вже виминдрився, а за других йому байдуже. Рухайся скоренько, бо цієї днини лиш крішка. Не встигло

сонце зійти й зараз таки заходити хоче, а ти знаєш, що сьогодні гріх робити по заході сонця.

— Зажди, зараз на миг ока я все зроблю, — сказав Воркун, вдягаючись у кожух.

— — — — — — — — — —

Коли хтось із християн не переживає й не відчуває того особливо святочного настрою на Святий Вечір, тому, як то кажуть, бракує одної або й більше клепок в голові. Очевидно і тут треба зробити виняток для недужих і тих, що знаходяться у великих клопотах, хоч і вони відчувають той святочний настрій та й неодному з них покотяться сльози радости, що діждалися Святого Вечора, і їм від того лекше на душі стає. Загально, радіють люди цим роковим святом і скріпляють себе побожним настроєм.

— Сьогодні навіть худібка веселіша, як колинебудь, — говорила Єлена з побожним виразом на лиці, набираючи миску куті для Воркуна, щоб заніс до стайні й дав покушати волам і корові, хай і вони знають, що в людей наступає велике свято.

Та й, сказавши правду, в хаті Воркуна сіяла божа благодать. Коло пятої години Єлена мала вже все готове для вечері, вся сімя готова була починати це велике свято. Всі вмиті чистенько, вбрані в білі святочні сорочки, кожне розглядалось по хаті, чи не зісталось ще дещо не зроблене, чи все стоїть на своїому місці. Єлена обчисляла миски для всіх страв, брала по одній, витирала й відкладала на бік, щоб були готові. Дівчата прибирали постіль, на подушки натягнули вишиті піш и й зложили на купу в головах, поправляли на собі одіж, стяжки й волосся. Корнило й Павло клякнули на лавці при вікні й зазирали на небо, щоб знайти на ньому вечірну зірку; перемовлялися, що той буде більше щасливий, хто скорше її догляне.

Нараз Корнило заговорив дзвінким, радісним голоском:

— Зірка мамо! Зірка, тату, ізза хмарки вийшла! — З великої радости Корнилко обняв Павла й обидва мало-що не попадали з лавки на землю.

— Будьте тихонько, діти, гріх крики счиняти сьогодні, — напоминала лагідно Єлена, накладаючи страви на стіл, накритий сіном і білою скатертю.

Воркун тимчасом засвітив жовту воскову свічку, застромив її в поставичок маленький і поклав на верх трьох круглих буханців хліба, що Єлена поставила серед стола.

В хаті стало тихо-тихенько так, що чути було дихання кожного члена сімї. Малий Корнилко, припершись плечима до лавиці, водив очима то за матірю, то за батьком, приглядався уважно, як вони лагідно й побожно приготовлялися до святої вечері. Матінка мала тепер таке гарне й миле лице, що він мало-що міг видержати, щоб не підбігти й обняти її за шию та поцілувати своїми дитячими устами. Легенька усмішка на пишних устах говорила про доброту й щирість дбайливої матері. А батько з поважним та погідним лицем нагортав жевріючих вугликів на маленьку мисочку, а на вуглики кинув кілька кришок пахучого ладану. Відтак перехрестився й почав пятьдесяту псальму з памяти говорити та кадило пахуче понад столом три рази носити. Відтак покадив по хаті, попід образи, по кутах, коло печі; вийшов на двір, обійшов кругом хати; до стайні між худібку зайшов з молитвою святою, з кадилом запашним.

А в хаті діти, клякнувши на коліна й зложивши руки, молилися побожно перед образами; побіч них клякнула Єлена й пів-голосом, з глибини душі посилала молитви до Всевишнього, до народженого Христа-Спасителя, благала щастя й здоровля для своїх дітей і для всіх своїх рідних, що там далеко за морем остались. На згадку про рідню зявилися утіха й смуток, що важилися в її душі, немов діти на дошці. Дві сльози-перлини покотилися по її лиці, та вона скоро спрятала їх бючи поклони.

— Христос родився! — сказав Воркун вернувши з подвіря в хату.

— Славіте Його! — відповіли жінка й діти.

Воркун поклав мисочку на стіл, щоб запах розходився по хаті, посадив дітей за стіл, а сам, як пан-господар, сів край столу, бо так звичай велить. Взяв ложку куті й віншувати став: „Із Різдвом Христовим та й з колядою віншую вас, — тебе, моя подруго, і вас мої діти любі — щастям і здоровлям щоб ми ці свята щасливо пережили й других у здоровлю діждали, щоб Ісус, Дитятко малеє, благословив нас і нашу худібку через цілий рік; щоб ні злого ні лихого нещастя в нас ні видати ні чувати". — По цих словах махнув ложкою й кутя полетіла аж до стелі на знак найкращого побажання на гарний урожай і тепер всі взялися до їди.

— Мамо, для кого це ви поставили отих дві ложки на стіл? — запитав цікавий Павло, побачивши ложки, що лежали на столі, коло Єлени.

— Це, синку, для тих дітей наших, братчиків твоїх, що умерли, для Федька й Миколки, — відповіла Єлена зворушливо. — Їх душі на кожний Святий Вечір у гості до нас приходять, понад столом літають та й заглядають, чи ми їх не забули. Та й не тільки їх, але й всі душі батьків і дідів наших відвідують дітей своїх на коляду. Тому то по святій вечері гріх страви із стола збирати, їх лишається на столі, щоб і ті покійники наші мали чим поживитися.

Напостившись цілу добу сімя з великим смаком заїдала кутю з медом, смажену й студжену рибу, смажені козарі, біб, сливки, пироги з капусти й сливок, голубці, маківники, книші. І хоч страви пісні, але на Святий Вечір вони багато смачніші від тих, що їх Єлена приготовляла в іншу пору року.

— По трошки діти, по трошки їжте кожної страви, щоб вам не зашкодило, — остерігала Єлена дітей, що жваво ложками від миски до миски звивали.

Як скінчили вечеряти, батько відчувши радісну хвилину, промовив:

— Тепер, діти, заколядуймо, та так, щоб ціла Канада зраділа й усім своїм людям розповіла, що у нас сьогодні Святий вечір! — І зараз таки самий затягнув той, що то у нас з давен-давна різдвяним гимном стала: „Бог предвічний народився".

І з шестеро грудей залунала поважна й мила пісня, любовю й святочним настроєм засолоджена. Басовий голос господаря вів перед; Корнилків голосний, мов дзвіночок, грався любо з ніжним мягеньким голосом матері; Марійчин сопран гарно лучився з кольоритним альтом Єлисавети, а Павликів ніся горою, щоб бути вище всіх; хата бреніла акордом, мов арфа Давидова. Від цеї пісні, здавалося, образи на стіні наповнилися радістю, усміхатися стали. Навіть коверець на стіні немов відновився своїми різноманітними красками; подушки на постелі, ви-

шиті мережками, мов дівчата з кучерявими головками, і вони, здавалося, заслухались в коляду і ще більше надулися святовечірним духом. А маленьке світло свічки, здавалося, танцювало легонько за голоском малого Корнилка. І канадійська холодна ніч, здавалося, зазирала здивовано крізь вікно й перешіптувалася з лісом про те, що бачила й чула в хаті українського поселенця.

— Віншуй, Корнилку, то й коляду від мами дістанемо, — сказав Воркун, як лише коляду скінчили.

— З колядою віншую вас щастям і здоровлям, як ми діждали, щоб так опровадили й другої коляди діждали! — повіншував Корнилко за одним духом.

— Дякуємо, дякуємо вам за коляду, — сказала усміхнена Єлена. Встала з ослона, пішла до печі та й принесла торбинку горіхів і жменю цукорків. — Оце тобі, Корнилку, св. Миколай на коляду передав і наказував, щоб ти всіх обділив, — говорила мати висипаючи в миску, як це Воркун називав, дитячі лакітки. — Проси всіх, щоб брали, — додала, поклавши миску перед Корнилка.

Із цим поважно-святочний настрій уступив більш веселому, дитячому. Лускаючи горіхи діти заводили пісень старих і нових, всяких, які лише знали. А Єлена тимчасом засвітивши свого каганця набирала на припічку в миски й горщики святовечірної страви, завязувала їх у білі платочки й ставила рядком на лавицю.

— Це, Марійко, понесеш до Теклі, це я понесу до Тетяни, ти, Павлику, занесеш це до вуйни Калини, а ти, саветко, зберися й віднесеш це до вуйни Ганни, — сказала Єлена, приділюючи кожному по вузликові. — Так воно повинно бути, щоб нашої святої вечері всі покушали за душі наших дітей та наших покійних предків. Ніхто не повинен бути голодний на Святий Вечір, бо в Бога все рахується.

За кілька хвилин всі посланці були готові йти зо святою вечерою, а тут ненадійно під вікном залунав веселий голос Соловія.

— От вже й колядника маємо, — сказав Воркун, що сидів коло стола й заслухався, як той колядник виводив голосом. Всі хатні стояли там, де їх захопила несподівано пісня, а згодом і собі почали підтягати за колядником.

Та Соловій не співав цілої коляди. Заспівав лише першу й останню строфу та й почав віншувати щастям, здоровлям, повними кошарами й великими отарами, теличками й овечками, зеленим винцем і красним молодцем, а на закінчення притулив голову до самого вікна й голосно погрозив: „дайте коляду, бо вам хату рознесу!"

Щоб примирити такого небезпечного колядника, Воркун крізь вікно подякував йому за коляду й попросив у хату.

— Христос родився! — привитав Соловій увійшовши в хату.

— Славіте Його! — відповів господар і вже хотів почати балачку, та Соловій взявся знов віншувати й бажати з нагоди Різдва Христового.

По віншуванні приступив до господині й подав їй один із двох вузликів, що держав у руках.

— Це вам за душу жінчиної мами, — шепнув він і поцілував її в руку, а вона, прийнявши вузлик, поцілувала його в чоло.

Єлена поклала вузлик на стіл, розвязала, перехрестилася, покушала при-

несеної страви й зараз таки вийшла з дітьми з хати.

— Сідай та й заколядуємо трохи, — просив Воркун Соловія й одночасно силою запихав свого гостя за стіл. — Закуримо собі, ге, — манив він, витягаючи із задної кишені капшучок з тютюном, що Поштар йому купив, очевидно так, що Єлена не знала. — А що це в тебе таке тверде під плащем? — запитав цікаво, наткнувшись рукою на щось тверде й плоске по правім боці під грудьми Соловія.

— Я ж приніс вам тее... знаєте? — шепнув Соловій і оглянувся, чи Корнилко не підслухує.

— Ш-ш-ш! — зашипів Воркун, засуваючи Соловія лавицею аж у самий кут. — А-ди, хтось ложку пустив з рук та й не підняв, — заговорив він голосно зігнувшись під стіл і в той мент витягаючи з-під Соловієвого плаща дві фляшки розведеної оковитки з цукром, які поклав в куті під лавицю і накрив їх сіном. — Гарні, дуже гарні свята цього року, — говорив Воркун, як вже спрятав горілку, і світив весело очима, немов би Соловій приніс йому барилку золотих грошей.

— А ложка де? — запитав Соловій і зареготався з Воркунової вигадки.

Відтак Соловій почав ніби нарікати, що його запрошено в хату та навіть не почастують по старому звичаю чаркою горілки. При тому витягнув з кишені маленьку фляшечку й подав Воркунові пояснюючи, що це мав би бути добрий лік від усіх недуг, що навіть здоровій людині цілком не шкодить, якщо з розумом його уживає.

— Ну, то покуштуємо його, — сказав радий Воркун йдучи скоро до вікна, де стояв маленький келішок. — Та це, братіку, якесь червоне й масне мов олій, бо тягнеться. Ну, Степане, з Різдвом Христовим дай Боже всего доброго, — сказав і підніс чарку до свічки. Випив, посмакував, похитав вдоволено головою та й каже: — От, братіку, дай Боже здоровля тому, що цей лік так гарно приправив; добрий, бігме добрий!

— Тату, дайте й мені того ліку, — попросив Корнилко, що поліном товк горіхи на стільці коло печі.

Хлопець догадувався, що батько щось укриває перед ним, та горіхи були для нього великими ласощами, тому він не дуже слідив за його рухами. Але того чогось доброго, що батько так хвалив, і йому забаглося.

— Це, синку, ліки і їх пють лише ті, що вже вуса мають, — сказав Воркун удаючи, що скривився з відразою до червоного напитку.

— Ти краще заколядуй мені, — каже Соловій до хлопця.

— А дасьте мені грейцар?

— Дам.

— А де колядувати, тут, чи на дворі?

— Колядуй, де хочеш.

— Я на дворі люблю.

— То йди на двір, але зодягнися, бо там зимно.

Корнилко вийшов та й став колядувати під вікном. Воркун і Соловій слухали радо й уважно, немов би Корнилко був якийсь чужий, далекий колядник. По коляді й віншованні батько попросив хлопця в хату, посадив за стіл і дав йому їсти, крім того оба з Соловієм дали йому по пять центів.

По цій маленькій але милій картині, яка ніколи в житті не забувається, Соловій попрощався й відійшов, бо мав ще йти з вечерою до Вакаря. В хаті остався Воркун з хлопцем. Оба колядували й товкли горішки, при чому

батько почувався так, немов би самий був ще підростком.

— — — — — — — — — —

В хаті Вакаря було сумно, невесело. Єлена Воркун ледве здержала плач, коли ввійшовши до середини побачила в на-пів освіченій кімнаті Вакаря, що сидів на стільці коло печі не голений, не зібраний, — не видно було по ньому найменшої признаки, що це Святий Вечір. А ще більше сумно їй стало, коли глянула на нужденну постіль, на якій сиділа бліда, висохла, мов з хреста знята Тетяна, що держала на колінах маленьку Варварку й дивилася на неї шклянними очима. Коло Тетяни сиділа Софійка притуливши голову до материних плечей, без виразу радости на її дитячім лиці. В куті на ліжку під стіною лежав Андрій і, здавалося, спав, бо навіть не глянув, коли вуйна Єлена увійшла в хату. Маленький каганчик ледве блимав на опецьку, здавалося, немов би він раднішим був, як би міг цілком не світити й не показувати нікому тієї нужди, що шкірилася з кожного кутка. Словом, сум сумом був накритий у цій убогій хатині, і він хвилево так пригнобив Єлену, що вона забула й повіншувати, коли увійшла в хату.

Постоявши хвилинку по привіті „Христос родився", Єлена повіншувала домашніх намагаючись бути веселою так, як належиться бути в часі цього великого свята. Відтак підійшла до постелі, подала Тетяні вечерю, поцілувалася з нею в лице й руки, вийняла з рукава свічку, засвітила до каганця й сіла собі побіч стола.

— Чому ж ви так опустилися сьогодні, що навіть стола сіном і скатертею не застелили? — спитала Єлена, глянувши на стіл, зроблений з нових, ще навіть не мальованих дощок.

— Нащо ж його застелювати, коли нема що на нього поставити, — відповіла Тетяна, втираючи сльози хусткою.

— Невже ж ви нічого не варили? — спитала Єлена здивовано.

— Софійка варила кутю і ще там щось, але що ж вона сама годна зробити, — каже Тетяна, пригортаючи до себе дівчинку. — Я не можу з постелі злізти, бо ноги болять, та вже й нічого не кажу.

І мама і донечка хлипали.

— Чи пекли ви хліб?

— Пекла дівчина, та не вдався. Глевкий такий, мов глина.

— Ой, Боже, Боже! . . . — прошептала Єлена, заглядаючи за чимось, щоб в нього можна було свічку застромити. — Чи є в нас яке горнятко?

Софійка встала, взяла горнятко, набрала в нього з мішка муки й подала Єлені. Єлена розвязала вузлик, застелила стіл білою плахтою і поклала кілька посудин, в яких були: голубці, смажена риба, двоякі пироги, біб і великий круглий книш.

— Софійко знайди ще ложки й миску на пшеницю та й збуди Андрійка, гай, скоренько, бо вже пізна пора! — заохочувала дівчинку Єлена розглядаючись по хаті, готова сама за всім бігти й усе робити.

— Тепер прошу вас усіх до столу, сідайте й покушайте наших Свят-вечірних страв, — просила Єлена.

За хвилину при столі сиділи Софійка й Андрійко й зо смаком заїдали солодку кутю.

— А ви чому не йдете? — питає Єлена Вакаря, що запхав, як то кажуть, голову в долоні й сидів не рухаючись.

— Та . . . я вже буду так, як є, — відмовлявся Вакар тупим голосом. —

Щиро дякую вам зате, що прийшли та й хату трохи розвеселили, бо і в гробі мабуть веселіше, ніж у ній.

Єлена, почувши таку мову, глянула на Вакаря й не знала, чи жалувати, чи сварити його за нездарність. Та в тій хвилі увійшли в хату Ганнина Катерина й Галинина Ольга з тлумочками в руках. Дівчата повіншували господаря й господиню, подали приноси Тетяні, самі посідали на ослін. А Єлена трошки з цікавости а трохи з услужности взяла від Тетяни принесені тлумочки, розвязала хустки й виложила на стіл посуду зо стравами.

Щедрий вузлик прислала Ганна. Чого там не було! Крім всяких пісних страв передала ще й великий кусень мяса, щоб Тетяна мала що на Різдво зварити. Та й Калина зо стравами не поскупила, було всего доволі. Вакарева сімя вже мала при чім два дні свят перебути. Єлена набрала в мисочку куті й подала Тетяні, що сиділа на постелі, а потім подала інших страв та й просила їсти до сита, бо від того в неї сили прибудуть, вона зможе встати й буде мати чим маленку Варварку плекати.

Оттак за коротенький час в хаті Вакаря немов би іншим духом повіяло, всі зраділи, звеселіли. А тут ще й під вікном залунали величні слова „Бог предвічний народився!" Хатні глянули крізь вікно і пізнали колядника. Це Соловій колядував. Він тут так само, як у Воркуна, виводив хоч і не співацьким, але милим голосом, сповіщав прихід Ісуса. По коляді повіншував за одним духом, увійшов в хату, привитав господарів по різдвяному, подав Вакареві завязану в хустці вечеру й не призираючись на нікого почав, як казала Єлена, з дівчатами ціпи вязати, смішки з них строїти зате, що вони в коляду пустилися, а це, мовляв, їм не лицює, це діло до хлопців належить.

— А ви чому похнюпились, немов сова у слоту? — спитав Соловій Вакаря, що сидів оподалік на стільці з мискою в руках, і не знав, що з нею зробити. — Ходіть сюди до столу, я вам дам такої ведицини, що від неї ви зараз очуняєте і вгору підскочите, — жартував Соловій витягаючи з кишені невеличку флящину. — Ось гляньте, який це червоненький лік, я його зробив з усякого коріння.

Вакар підійшов несміло, немов би він був у чужій хаті і поклав миску на стіл; виглядало, що він мав велику охоту втечи з хати й зо встиду сховатися в лісі від людей, та Соловій знайшов на те коротку раду: засунув його скоро за стіл і, як то кажуть, засів його, а самий почав глядіти очима по столі, чи не знайде чогось, що послужило б за чарку для міряння його медицини. Єлена догадалась, подала горнятко й оба чоловіки почали частуватись.

З принесеною вечерою, з щирими людьми радість запанувала в Вакаревій хаті. Соловій з дівчатами почали колядувати, до них за хвильку приєднались Андрій і Софійка, а згодом і Тетяна почала підтягати слабим голосом; навіть маленька Варварка вдивилась своїми дрібненькими оченятами в воскову свічку й рухала губоньками, немов би хотіла промовити: о, яка гарна жижа! А Вакар, випивши Соловієвої медицини, слухав співу, усміхався перекривленими устами, немов би придумував, якими б то словами подякувати тим, що колядують.

— Отут ми серце тріскало, як ви колядували, — говорив він, і бився кулаком у груди при кінці своєї подяки. — Тож то такий тяжкий сум при-

ляг був моє серце, як найтящий камінь, як я сидів там коло печі. Чи думаєте, що я не рад Святому Вечеру, що я не люблю його? Ой, не знаєте, як то гірко думати, що люди веселяться, а ми сидимо тут, мов відлюдки. Дякую вам, щиро дякую за память про нас, — говорив Вакар прощаючись з Соловієм і дівчатами, що збирались відходити домів.

— Скажу я вуйкові Григорієві, щоб прийшов до вас з бричем і підголив вас, — жартував Соловій вже на дворі.

— Скажи вуйкові, щоб не з бричем але з буком прийшов до мене, — відказав Вакар, — бо я без нього й торби січки не варта.

— А я заговорилася й забула сказати, що батько й мати просили вас всіх, щоб ви прийшли завтра до нас у гостину, — сказала Катерина, вернувшись у хату.

— А до нас на другий день свят, — сказала Ольга оправдуючись, що й вона через Соловія забула передати запросини батька.

— Перекажіть від мене щиру подяку своїм матерям за все добро, хай їм Бог віку продовжить, — дякувала Тетяна, — але нехай вони не сподіються нас у гості, бо ви ж самі бачите, яке то в нас.

— Ходи, Андрійку, зараз таки до нас, — просила Катерина хлопця. — Там буде Павло й Осип, вони збираються колядувати.

— Йди, йди, синку, хоч ти між людей, бо сидиш тут мов в арешті, — сказала Тетяна. — Відсвіжишся трохи, на дворі тепло.

Дівчата відійшли, тільки Єлена ще лишилася. Довго вона сиділа з Тетяною й розважала її. Та й Вакар став більш говірливий і навіть старих коляд нагадував та й співав собі коло печі.

— — — — — — — — — —

Досить пізна ніч вже була. Воркун хропів першим сном. Та й Єлена, силою загнавши на ліжко Корнилка, що ждав на Павла, щоб разом з ним викрастися з хати до стайні й слухати, як то говоритимуть між собою їх воли й корова, теж лягла й почала дрімати. Нараз під вікном розляглася коляда. Зразу пів-голосом, а далі все голосніше. Єлена прочуняла й заслухалась...

— Ге... Чу... Га... Чи чуєш, старий? Колядують, — шептала Єлена не знаючи, що сказати на початку, коли пробудилася й переконалася, що то не сон, а справді колядують під вікном.

Воркун від раптового штовхання перестав не тільки хропіти, але й дихати.

— А бодай їх... А дивись... Збуди скоро Корнилка, бо плакатиме, як дізнається, що колядники в нас колядували, а він не чув, — шептав Воркун до Єлени.

Чудно якось робиться на душі й на серці, коли пізно в ночі заколядують колядники під вікном. Лежиш собі на ліжку в теплій хаті й слухаєш з початку крізь сон, а згодом уже й свідомо, як благально-похвальна пісня милує тебе, колише і несе разом із словами гень до Вифлеєму, куди трьох царів звізда ясна проводжала. І бачиш, як ті царі сходу несуть золото, миро й ладан, клякають перед Дитятком і злożують ті дорогі дари. Потім бачиш злосливого Ірода, що наказує своїм воїнам, щоб Ісуса шукали й дітей невинних убивали. Переносишся думкою до Єгипту, де св. Йосиф веде осла, а на ньому сидить Діва Марія з малень-

ким Ісусом. Давно це діялося, а тобі здається, що ця Божественна Драма відбувається у Святій Землі тепер, в цю хвилину, коли пісня ллється крізь вікно до хати. Це все відчуваєш і клониш голову перед Царем Предвічним, щоб Він „ізволив тобі щасливий вік дати, а по смерти з Ним в небі царствувати".

— Як то гарно, аж душа радується, — шептала Єлена й дихала коляду за колядниками. При тому тулила Корнилка до своїх грудей, немов би боялася, щоб Іродів воїн не взяв його нід неї й не стяв голови так, як тим отрочатам, що про них в коляді співається. А Корнилко притулившись до матері, мов маленький котик, шептав слова коляди, яку знав на память.

— Лиш тихо будь, — шепнув Воркун, хоч сам не переставав що хвилини шептати, що йому здається, що він є тепер у старому краю, що слухав би цих колядників цілу ніч, що він ще не чув, щоб хтось так гарно колядував, як ці колядники, і що такого милого вечора, як цей, не забуде, доки житиме. Багато він нашептав так, що Єлена мусіла кілька разів напоминати його, щоб тихо був.

При кінці коляди Єлена встала, засвітила свічку, глянула у вікно й на шибках, мов на образку, побачила усміхнене лице Марії з одного боку, а з другого поважне лице Василя Дуба; між ними пізнала співучу головку її Павлуся. На їх виду сіяла радість і мов соняшні проміні проходила крізь шкло до середини й розсипалася по хаті.

— Ой, діти, діти, які ви щасливі, — промовила вона оглядаючи стіл, чи вистарчить страв, щоб приняти милих колядників. Тимчасом вже й Воркун зліз з постелі, став собі коло печі і ждав, щоб запросити колядників в хату й подякувати їм за коляду.

По коляді й віншованні до хати вкотилися: Іван і Катерина Поштареві; Ольга, Олена, Василь і Осип Дубові; Андрій Вакарів; всі троє Воркунові, а на останку, як це Воркун любив часто казати, на затичку до капелюха і Текля всміялася в хату. Вона таки з порога почала віншувати господарів, називаючи Воркуна місяцем круглолицим, Єлену ясним сонечком, а їх дітей дрібними зірками, що до їх хати прийде гарний молодець, принесе в дарунку перстенець, гребінець і вінець, і що цей перстінець буде комусь там пальчики ломити, а гребінець кучері чесати, а вінець головку клонити. При останніх словах вона вхопила Воркуна попід боки, обкрутила ним кілька разів з великої утіхи, а пустивши його підбігла до тітки Єлени, та й почала її обціловувати. А Воркун стояв, дивився на неї, і хоч мав велику охоту зловити її попід пахи так, як це ви нераз робите з малою дитиною, піднести її в гору та й цмокнути в самісенькі уста, однак цього не зробив, бо . . .

— Дякуємо, дякуємо за віншування, — говорили разом господарі веселі й раді своїм дорогим гостям. — Роздягайтеся та й сідайте за стіл, щоб щастя в нашій хаті сідало, — припрошувала Єлена, кладучи на стіл кутю, рибку смажену й пиріжки печені. — Пробігались, потомились та й, мабуть, зголодніли вже добре.

А колядники тимчасом обтрясали сніг із себе, знак тому, що не йшли вони спокійно дорогою так, як до церкви йдеться, бо, знаєте, молодь і сніг мають свої порахунки, одне одного за бублики в сніг посилають, як що веремя сприятливе.

— Де ж ви були, що бачили й чули? Розповідайте,— почав питати Воркун, коли хлопці й дівчата посідали за стіл.

Він почав зиркати під стіл і мав дуже велику охоту почастувати хлопців тим ліком, що Соловій йому приніс, однак не зважився, боявся, щоб жінка не лаяла його за марнотравство й за те, що дітям злий примір дає. Тому подумав собі, що хай вже краще буде так, як є, зате він вже на святого Степана частуватиме старших свобідно, бо тоді й жінка при гостях інакшою буде.

— Ми вже усі фарми обходили з колядою й всюди нас добре гостили, — відповіла весела Текля. — Де ми були, всюди чули лиш добру новину, що Христос народився.

— Славім Його, — сказала побожно Єлена й попросила всіх до їди.

Молоді гостеньки заїдаючи смачні страви гуторили весело, а далі всі гуртом затягнули коляду одну, другу.

Посиділи колядники може годинку та й відійшли, щоб і Теклину хату колядою розвеселити.

— Наші діти, звичайно, як діти, але в часі коляди вони дуже поважні гості, — каже Воркун до Єлени, коли гомін колядників затих на дворі.

— Це тому, що й вони, діти, душею відчувають цю величню святу годину, тому й відповідно до неї поводяться, — пояснила Єлена приготовляючись до спання.

— — — — — — — — — —

Минула свята ніч, прийшло Різдво. Ціла нова громада гостювала в Поштаря. Навіть хору Тетяну привіз Дьордій саньми. „Бо ж то був би гріх великий, як би вона сама сиділа в дома на таке велике рокове свято" — говорила Ганна, коли посилала його за своєю доброю сусідкою. — „Хоч і недавно по пологах, та не тому вона недужа, лише недостатки й журба гризуть її, як іржа залізо. Привезеш її сюди між гостей, поговоримо, розважимо її, заколядуємо гуртом, та й душа її стане на місці".

Та й справді так воно було, як говорила Ганна. Гостювала Тетяна в Поштарів, на другий день в Дубів, а на третій у Воркунів та й більше сили в неї прибуло і веселіша стала.

Сусіди гостилися по черзі у кожного, бо Текля на Новий Рік гостину справила, а Тетяна при помочі Єлени й Марії на Йордан спросила сусідів на обід. Оттак вони гостилися й відтак довго згадували ці перші Різдвяні свята в новім світі.

А Воркун ще й тепер, коли вже смерти з косою сподіється, заложився б своєю найкращою парою коней, що ні перед тим, ні від тоді приємнішої коляди він не памятає. „Не було тоді в нікого з нас нічого ні за нами ні перед нами, бо наша Канада була дика, ми її голими руками до людей приводили та й своє перше Різдво на ній посадили". Так часто говорив він пізніше із своїми сусідами.

Ілля Киріяк.

УСМІШКИ.

Поспіх.

До склепу з дитячими візками прийшов гість.

— Хочу заплатити останню рату.

— Прошу дуже, а як ведеться маленькому?

— Дякую, він завтра жениться . . .

Вона того не розуміє.

— Позіхаєш, — кричить обурена жінка на свого чоловіка.

—Дорога товаришко, — чоловік і жінка становлять одну особу, а як я є сам, то нуджуся.

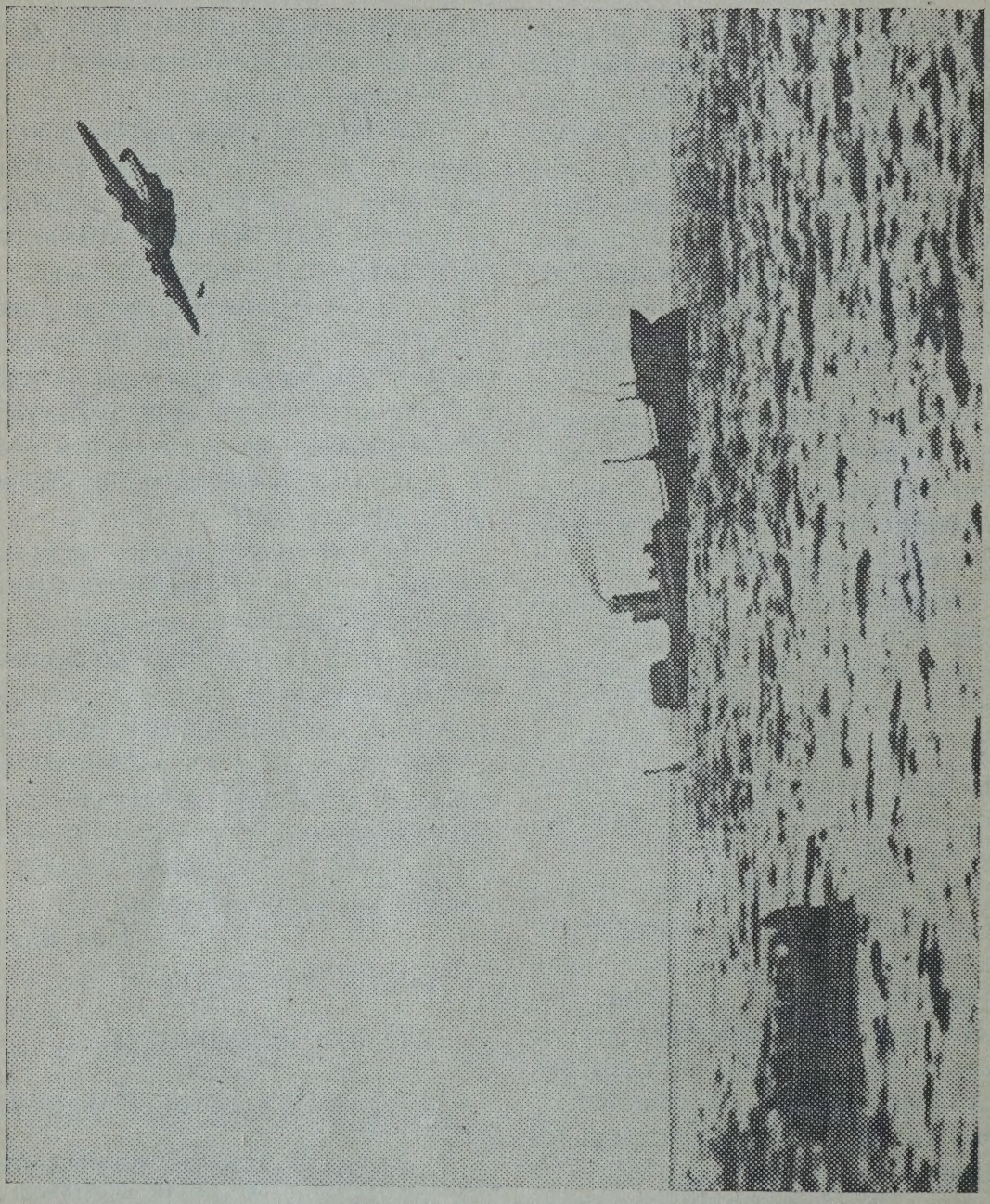

Незвичайний вид рятування літаком на морі.

Перший відомий випадок такого рятунку подає ця світлина, що показує літак Британської Королівської Воздушної Сили, як спускається на воду, аби забрати з рятункової лодки залогу торпедованого тягарового британського корабля „Кенсінгтон Корт".

ПАЛІЙ

I.

Сільський багач Андрій Курочка сидів коло стола і обідав, — не обідав, а давився кожним куснем. Домашна челядь входила до хати, вносила заболочені цебри, сварилася, метушилася і виносила їх між худобу. Багацькі діти і слуги були брудні і марні. Вони двигали на собі необтесаний і тяжкий ярем мужицького багацтва, котре ніколи не дає ані спокою, ані радости ніякої. Сам багач найгірше томився у тім ярмі, найбільше проклинав свою долю і безнастанно проклинав своїх дітей і наймитів.

Коло нього на лаві, під вікном, сидів його довголітній робітник, старий Федір.

— Я ніколи не маю такої щасливої години, аби я спокоєм кусень хліба прожер. Бігаю та вганяю та лиш дес уздрите, а я впаду тай здохну! А мині ж оца їда має йти в смак, як я знаю, що вони без мене в стодолі нічо не роблєт? Лиш аби нажерти си та день трутити! Що вже чужим казати, як свої діти — тай вони не хотє робити! Я, бігме, не знаю, як цес нарід має на світі жити? Всьо піде на жебри.

І ласував, аж йому очі вилазили.

— А ви чого, Федоре, надходили?

— Ви не знаєте, які наші ходи? Зима йде, а я босіський, та дайте ми два леви на відробок.

— А ви ж годні робити? Вже ваша робота скінчиласи, Федоре.

— Най бим і не робив, лиш коби хто дав їсти задурно.

— Це не! Сегодни за дурно нема їсти, сегодни і за роботу не варт дати їсти, така та робота! А казавєм вам: Найміт у мене дівку, були би-сте тепер мали свої гроші.

— Коли ж бо не хотіла тай пішла до двора.

— Таже певне, хто не хоче робити, той пхає си до двора, бо хоть їсти трішки, але мож валєти си. Бідні люди такі настали, що лиш аби раз на день їв, але аби нічого не робив, тай тогди рай! Як робє, так мают, так їм Бог благословит. Сегодни би у вужевку скрутитиси, аби шос мати... Та тих два леви я ще вам дам, що буду з вами робити, може якос відтрутите, але більше не приходіт і не бануйте, бо не дам. Самі видите, що ваша робота ні по чому.

— Та я, Андрію, мусю си коло людей тулити, а де ж я си подію?!

— Дівайте си, де хочете, а межи газди ви вже нездатні. Шукайте собі служби у жида або в пана — там робота лекша.

— Ви мене файно радите! Як я силу коло вас лишив, аби я на старість ішов жидам воду носити?

— Задурно-сте мені не робили.

— От, бувайте здорові.

І Федір вийшов з хати.

— Ну, та ці жебраки всьо би забрали! Таке воно кашливе та заслинене, що ціпа в руках не годно удержєти, тай ще воно кокошит си! Іди на зломану голову, гадає, що я гроші кую або краду!

Федір чалапав до своєї хати та не переставав шептати.

— А я-ж, Андрійку, де силу пустив? Ци я її проданцував, ци я її пропив? Таже вся вона сіла в тебе, на твоїм подвірю. А я-ж, Андрійку, де силу пустив?

В хаті скинув чоботи тай ляг на постіль. Лежав до самого вечора і без вечері заснув. Але ще кури не піяли,

як він зірвався, гримнув клубами до дощок, знов ляг і знов зірвався. Через маленьке віконце гляділа на нього осіння ніч. Десь то і не ніч, але чорна жура, що голосила по вуглах хати і дивилася на нього сивавим, немилосерним оком. Воно його так сціпило, що він не міг рушитися і показувало йому ніби образи на віконці, ніби привиди у повітрі.

... Ото сидить він між маленькими жидиками, дозирає їх, пестить, а вони його тягають за чупер, плюють у лице ...

... То знов клячить він у церкві, у тім куті, де жебраки чолами об підлогу гримають. Він гримає ще голосніше, а всі жінки йдуть до нього і дають кожна по бохонцеві хліба. Він їх кладе в пазуху, кладе і стає такий широкий, що люди розступаються. А йому стид, стид, а чоло так болить! ...

... О, він іде городом Курочки ... не йде, а скрадається під стодолу. Витягає сніпок із стріхи, насипає в нього з люльки ватерки і тікає, тікає ... Чує поза собою, неначе очима бачить, що зпід стріхи вилизується маленький, червоний язичок, вилизується і ховається ...

— Ой, йой! йой!

Той язичок запік його у самий мозок. Насилу він визволився з невидимих кайданів, зірвався й подивився у віконце. Воно як кат прошибало його наскрізь. Знов звалить і буде мордувати своїми образами. Настрашився, не бачив ніякого виходу, звертівся, щоб десь утекти. І перед ним ніби якісь ворота отворилися, йому стало лекше і він скоренько подався до них.

II.

Може мав шіснадцять літ, як ішов із свого села. Такої ясної днини, такого веселого сонця він ніколи вже не бачив. Воно пестило зелені трави, сині ліси й білі потоки. Оглянувся за селом. Коби хто прийшов і сказав одно слово, то й вернувся б, ой, тото вернувся б!

— Він мене бє, катує, їсти не дає, нічого на мене не покладе, — лунав його голос по зелених травах.

— Бодай же вас, тату, земля не прожерла!

І ще скорше пішов. Минув сільські поля, поминув ще два села, і з горба побачив місто, що вилискувалося проти сонця, як змій блискучий ...

— — — — — — — — — —

Усі дивувалися його силі й боялися. Жиди не потручували а робітники не брали на сміх і не робили збитків. Шпурляв міхами, як галушками. Отак день від дня то з воза до шпихліра, то з шпихліра на віз.

— Хребет ми тріскає від тих міхів!

— Пий горівку, то затерпне.

І справді, від горівки хребет затерпав, як би рукою відняло.

А в неділю і свята йшов з товариством до шинку. Ті шинки стояли за містом, між селом і містом. Хто не мав уже примістя в селі, той подорожував насамперед сюди, а хто не мав що в місті робити, то вертався також сюди. Бо то не було ані село, ані місто.

Бували там забави по тих шинках! Зразу пани з міста перед водили. Розповідали про свої давні достатки, про те, скільки з цісарської каси що першого грошей побирали, які шати носили. Мужики слухали, частували горівкою з великої пошани. Але як трохи підпили собі, то виломлювалися зпід їх моральної власти і тоді панам приходилося круто.

— Ану, пани, охота! Хапайте си за шиї та гуляйте нам тої польки, хай ми бачимо, як то між таким великим панством водит си.

Пани танцювали; мусіли; мужики обступали їх колесом і реготалися, аж коршма дудніла.

— Гопа дзісь!

— Іще раз!

— Полегеньку, плавно враз!

— Гов, досить! Тепер пийте горівку, забирайте свої панцькі воші по кишенях тай марш з коршми, бо мужики хотє собі самі межи собов погуляти!

І пани, як зайці, висувалися.

— Я тих панів умію ріхтувати, то таке легоньке як пірє; подуй, — воно полетіло.

— Мой, Юдо, давай вудку, давай піво, давай гарак, бо ми си знаємо!

Шинкар скоренько накладав усього на стіл і зараз відбирав гроші.

— Ти, Безклубий, ти чого ревеш? За клубом? Пий та й запри собі гамбу, бо в мене забава!

Безклубий іще гірше заревів.

— Тихо, бо бю!

— Не руш!

— А то котрий, мо?!

— А ти що за пан?

Федір устав ізза стола й тріснув того напасного в лице.

— Ти в неділю переш? Та то гріх!

І ударом лавки звалив Федора на землю. Зробилися дві партії. В коршмі все заворушилося. Шинкар утік, горівка булькотіла на землю, столи й лавки почервоніли від крови й поломані падали. А в болоті із слини, горівки й крови лежали обі партії і стогнали. Лише Безклубий сидів у куточку і ревів, як віл... не знати за ким і за чим.

Незабаром прибігла поліція й тверезила голодняків. З гіркою бідою піддіймала на ноги, потім одним махом звалювала з ніг. Голодняки падали, як дуби, а підносилися, як глина. Як їх протверезили, то провадили до арешту.

— — — — — — — — — —

Їхав дорогою поміж полями на возі міхів. Пшениці й жита як золоті й срібні гаї, під легким вітром до себе клонилися. По золоті й по сріблі плавали легенькі, чорні хмарки, як тонка шовкова сіть. Море сонця в морі безмежних ланів. Земля під колоссям лящала, співала, словами говорила.

— Мошку, на віжки, бо йду собі геть!

Зіскочив із воза й пішов межами поміж житами. На вечір зайшов до Андрія Курочки.

— Ти, певно, або злодій, або лайдак, бо добрий не йде із свого села й не блукає світами.

— Мете видіти... Тато що по панщині не пропили, то голодних років попродали та й приймили зятя до сестри та й умерли, а зять доти бив, ажем утік від хати.

— А у вас, у бойків, бачу, коровами орют?

— Ні, то відай ще за нами є німці, то вони коровами орют.

— Та скинь постоли та вінеси кожушину до хорім, абис не напустив нендзи, та й легай. А церква у вас така, як у нас? І ксьондз є?

— Так саме, як у вас.

— Та буду видіти, як си вдаш. Не будеш порушливий, а роботи не меш бояти си, та й тє найму.

Найнявся. Село пізнало його, що не злодій, що робітник добрий, що добре на себе старає і прийняло за свого. А він пізнав, як котре поле нази-

вається, чиє воно, чи вимокає, чи висихає, хто в селі найліпший злодій, хто найбільший багач... і зробився сільський.

Послужив кілька літ, а добрі люди зачали йому радити, щоб став ґаздою.

— Ти не будь дурний, а як дає кавалочок города, а дівка годна й постарана, та й бери. А маєш гроші заслужені, а ще приробиш, так клади собі хату. А най вона буде як куча, але твоя! А ци дощ, ци зима, ци таки так нема роботи, то вже ти не кукаєш ізза багацького вугла й не гниєш по яслах, бо ти маєш свій кут. Слухай мене, старого...

— — — — — — — — — —

Оженився, будував хату й тріскав від роботи, від своєї й чужої. Носив дошки на плечах з міста, відробляв старі сніпки, що взяв на стріху, і заробляв гроші то на вікна, то на двері. Два роки минуло, заки поклав хату. Хатчина маленька, непоказна, виглядала між другими хатами, як би хто пустив між громаду гарних птахів маленьку кострубату курочку. Але Федорові вона й так була мила...

— — — — — — — — — —

Минуло кільканадцять років, а перед Федорову хатчину принесли люди червоні хоругви. В хаті на лаві лежала його Катерина — велика і товста, аж страшна. Федір тримав коло себе двоє дівчат: одинадцятилітню Настю й восьмилітню Марійку, і все їх питався:

— Що мемо, доньки, без мами діяти? Котра з вас дєдеви обід зварит?

А як жінку клали в труну, то він заридав.

— Беріт її полегоньки, бо в неї тіло дуже зболене. Ой, Катеринко, я ще не встиг добре з тобов наговоритиси а ти огнівала си та й пішла собі від мене.

Він припав до небіжки й цілував її в лице.

— Люди, люди, я до неї ніколи слова не заговорив, я за роботов за ню забув та й за бесіду. Прости мені, Катеринко, приятелю мій добрий!

Плач жінок вибіг із хатчини далеко на село.

— Вона, люди, як пішла за мене, то так як під воду пірнула, ніхто її вже не видів між людьми. Аж тепер віринула межи вами — на лаві. Я до неї ніколи марного слова не заговорив, маціцького!...

— — — — — — — — — —

І ще минуло кілька літ. Одного вечора прийшла із служби Настя. Федір глянув на неї й зблід.

— Насте, небого, а ти ж сама, а чоловік твій де?

Настя заридала, заголосила, а він слова більше до неї не сказав. Аж як її випровадив до міста на службу й прощався з нею, то тоді заговорив.

—Дай тобі, Боже, дитинко, якнайліпше, але диви си, абис дитини не стратила, бо стиду вже не покриєш, а гріха неспасеного докупиш си. Та переказуй, як тобі тут буде...

— — — — — — — — — —

А роки йшли, не стояли. Федір не випускав із рук ціпа цілу зиму, чепіг не викидав цілу весну, а коси ціле літо. Кости боліли, кінці їх стиралися й пекли. Але неділя ставала на порятунок, бо в неділю він ішов під вишню, лягав на зелену траву, а вона висисала в землю той біль. Та прийшов такий час, що неділя не могла направити того, що будні попсували, а трава не могла виссати того болю, що запікся в старих кістках. А ще вселився

кашель, що не покидав його ні коло коси, ні коло плуга, ні коло ціпа . . .

— — — — — — — — — —

— Найму си у пана від весни, озму на чоботи і трохи арнарії та й якось я перезимую, заки піду до служби.

III.

По селі білі вузенькі стежки всі хати до купи повязали, лише Федорова стояла поза сітею стежок, як пустка. Федір зимував, як ведмідь. Рано вставав на годину, щоб затопити й зварити собі їсти, а потім цілий день і цілу ніч перележував на печі. Що-далі заводилося в зиму, то більше він сходив на дитинячий розум.

— Тепер, Федоре небоже, встань та укрій собі гріночку хліба, але тоненьку, панську, бо-с, виджу, зголоднів.

Він сміявся, злазив з печі й краяв хліб, та дивився до вікна, чи він тоненький, панський.

А темних, зимових ночей він голосно, на всю хату, говорив страшні речі.

— Село вімерло що до лаби, а я собі гадки не гадаю, у тот бік не дивлю си!

Але власні слова переймали його переляком, він пітнів із страху й скакав з печі до віконця, щоб переконатися, чи в коршмі є світло. Заспокоївшися, він вертався на піч.

А як пробуджався в ночі із сну, то не міг спамятатися, забував про себе й аж як гримнув кулаком до сволока, то приходив до памяти.

Тої зими його хатина заповнилася опирями, привидами й марами. Вони гуляли по хаті, як збиточні діти. Вилітали до сіней і вистуджували хату, вибігали крізь піч на горище й товклися, аж стеля лупалася, дзвонили у вікна, щоб його заманити надвір. Він не давався, намагався не боятися, — тоді вони вибігали на піч і щипали його, душили, й у рот онучі запихали. Одної ночи злетілися до хати всі чорти. Танцювали, аж хата дрижала, а вітер такий здійняли, що він замерзав на печі. Потім позасідали поза стіл і повивалювали з утоми язики, такі самі, як той маленький язичок, що він його поклав під Курочкову стодолу. Він лежав як мертвий, аж як півні заспівали, то він ледве піднявся й почав молитви говорити. Але й при молитві вони йому не давали спокою. Він не міг пригадати таких молитов, що їх найліпше знав, він забув навіть хреститися. Ті мари так його змордували, що як прийшла весна, то він ледве дихав, і побілів, як папір.

— Треба брати грошей, відки голова, та посьвитити хату, бо тут нечисте злізло си з цілого села накупу. Віпили з мене кров, що вітер ні з ніг ізгонит!

Як весняне сонце заблисло, то він смарував чоботи, латав сорочки, і плів волоки до постолів і тішився, що раз уже піде на службу.

— Уберу си, вбую си файно та й до двора! Проши вельможного пана, мелдую си до панцької служби.

— Добре, Федоре, — десь відповідав йому пан, — ти, вижу, слушний чоловік, коли ти подлуґ припісу мельдуєш си.

І Федір, латаючи сорочку, солодко усміхався.

IV.

Федір стояв посеред панського подвіря й сумно дивився за рядом плугів, що висотувався з брами, як ланцюг, в якому залізо звязувало мясо людське з мясом волів.

— Уже моє оране скінчило си! Старе вогниво, та й вікинули, бо ланцюг серед дороги урвав би си!

Похитав головою та й пішов до стодоли брати свиням зерна. Через цілий день на подвірю було тихо. Лише від наймицьких хаток доходили крики бабів і плач дітей.

Як би хто з села повибирав щонайгірші хатки, а до них загнав що-найобдертіших мужиків і найжовтіших жінок і додав ще голої дробини — дітей, і все те поставив близько одно одного накупу, — то мав би правдивий образ тих хаток із їх мешканцями.

Федір із подвіря дивився на ті хатки й щось заперечив головою.

— А де ж я би там ішов у таке пекло! Я собі буду спати у стайни, тепер зими нема. Не піду я там у тоту пропасть.

Увечері пішов до стайні. Коло ясел стояли воли двома довгими лавами і ліниво жували сіно. Коло кожних чотирьох сидів погонич і дозирав, щоб під себе не викидали. Між тими лавами сиділи на землі плугатирі й сівачі. Латали собі постоли, стягали мотузками сердачини й направляли істики. Кожний коло чогось нипав. Коло них присів Федір. Воли один по одному падали на солому, за ними переверталися в ясла погоничі, а за погоничами йшли плугатирі. В стайні запановував тяжкий відпочинок, що по втомі зораних ланів падає на стайню, як тяжкий камінь. Федір також засунувся перед волів.

— Свинарю, мой, а марш зперед волів межи свині! Ще тобі лужко стелити! Твоя Марійка добре нас ріхтує. Тікає си, як сука, з фірманом, та відає йому щонайліпше, та ще й ти приліз на нашу голову? Марш зперед волів!

Федір виліз із ясел і ліг під брамою на вязку соломи. Забута кривда в тій хвилині пробудилася.

— Гріх будеш мати за мене Андрію, гріх...

Стайня стогнала, позіхала, із сну говорила. Так тяжко дихала, як би десь глибоко в землі душилися тисячі людей.

— Моли си за мене, най мене Бог хоронит, най мене направит на ліпший розум, бо те спечу у вогни як пацюка, бо меш три дни попіл за своїм богацтвом згортати...

На ранок і він скотився в чорну пропасть стаєнного сну.

V.

Федір потім ніколи не ходив до стайні й не говорив із наймитами. Спав у стодолі й не показувався на очі. По Великодні Марія віддалася за фірмана й переходила з ним на службу до другого пана. Федір вийшов із ними за браму й попрощався.

— Маріє, а памнетай, що я хату при людих Насти відкажу, аби ти її не відгонила, бо вона, сарака, одна одиниця!

І вернувся. В хліві, щоб ніхто не бачив, заплакав.

— Тепер жий, з ким хочеш!

Цеї днини впився і прийшов до стайні.

— Мой, скарбовяни, тепер ні не вігоніт, бо вже моя Марія помандрувала.

— Хто би вас вігонив, от легайте та спіт, як сте набрали повну голову.

— Певне, що пеному добре спати, так і Бог приказав. Але ти кажеш іти спати, а я тебе питаю си, де я маю іти спати? Як ти така мудра голова, то ти мині скажи, де маю іти спати?

Він аж носа Процевого дотулився, так близько присунувся із своїм питанням.

— Де впадете, там будете спати.

— А як би я так у яселца, га?

Він злобно засміявся.

— Я в ясла, а ти мене за гирю, та в шию, та буком: а марш, старий псе!

Погоничі повилазили з ясел, щоб подивитися на комедію.

— Бий з ясел, бо ти тут гнив та й маєш зогнити, бо ти не знаєш, що то є чоловік — ти віл, ти хати ніколи не видів! Ти поредного чоловіка з ясел буком! Але ти мене запитаєш си: „а де ти, васпан, до тепер був?" А я тобі скажу: „був сми межи людьми, любо мені було". Але ти кажеш: „а чого ж тебе люди від себе прігнали?" Отут ґудз! А я тобі на це нічо не скажу, лиш три слові: „Нема у людий Бога". А ти голова розумна та й усе вже знаєш . . .

— Ідіт, старий, спати, не гніть бандиґи, а завтра підемо в село на вибір, та ми тих богачиків трохи намнемо.

— Я на вибір піду і людем усю свою кривду скажу, але в ясла не піду, бо я там не маю гнити. Я знаю ліпше ґатунок, як ти, я більше світа видів, як твій пан. Але чекай, я тобі буду казати, як на протоколі. Я був помийник жидівський, я валєв си попід жидівські лави, по всіх кременалах. А Бог най пише гріх, а я не бою си, я за все відповім, так відрубаю, як першому ліпшому. А мене хто на розум учив, га? Коли мене лиш чим виділи та тим били! Не бі си, я вікажу, я вівєжу си що до крішки. Но, але дав мині Бог такий розтулок у голові, що я привернувси назад до нашої віри. Як єм уздрів його ласку небесну по полю, як жито просило си під серп і земля аж цепала: „Йди, Федоре, бери з мене хліб", — а я лишив жида серед дороги та й пішов до божої роботи. Декую Господеви і до сегодни!

Він хрестився цілував землю й бив поклони.

— Прийшов я межи наші люди, а мині світ розтворив си! То том з ними гарував! Оженив єм си, поклав хату з цего мозиля. Вже має мині бути добре. Але тріхи треба відпокутувати. Бог буком не бє! Умерла мині Катерина, но ніц, його воля, його розказ. Тішу си дітьми, годую, забігаю — вігодував, а люди взєли та й знівечили. Пішла моя Настя ні сяк, ні так, пішла по жидах, а Марія, аді, помандрувала з отим ляхом. Ме бідити. Але ніц, най ні Бог скарає, як що кажу. Кара має бути!

— А я лишив си босий! Іду я до него у таку плюту: дай мині ґрейцір, най ноги вбую". А він мині каже: „йди до жидів". Прийшов я до вас, а ви мині: „марш"! А куди ж я маю тепер іти?! Карає Бог, карают люди, караєте ви, а я кількі кари не годен вітримати!

— Ідіт, діду, в ясла, ми вас просимо.

— Най буде кара на мене, я си приймаю, але по правді!

Він роздер сорочку в пазусі, скинув її і шпурнув під воли.

— Тепер диви си, яку мині шкірочку богачі лишили. Та чим тут жити? А що ж тут є вже карати?

Він голий перевернувся на землю. Наймити його прикривали, чим мали найліпшим.

VI.

Коло громадської канцелярії стояли дві купи. Одна обдерта, чужа на селі, апатична, друга чиста, біла, охоча — наймити й ґазди. З одної й другої купи хтось викликуваний заходив до канцелярії й голосував. Економ аж захрип, бо кожному наймитові мусів називати пана, війта й шинкаря. Жандарми снувалися й усміхалися, неначе-б мали перед собою дитячу забавку.

— Ну, хлопці, тепер уже вібралисте пана, сідайте та й мете пити горівку, — сказав економ. Ґазди здоймили галас.

— Ото вушивці, ото жебраки, ото худоба панцька!

— Мой-ня, чуєте, як богачі рипе?

— Най рипе, а ми пиймо горівку.

— Та пийте грань, пийте кров свою, злодюги!

— Ми горівку воліємо!

— Ото нам пани вішукали право, аби голодники розбоєм ішли на село!

— Ти, читальнику, ти гадаєш, що я не був у читальни? Таже і там бідний нарід стоїт коло порога. За столом сидит ксьондз, старші братя, богачики, а дєк чітає тоти казети, а ви покивуєте головами, як воли, ніби шос ви з того розумієте. А то один з другим такий дурний, хоть му око віколи! То така читальня ваша, що богач за столом, а наймит коло порога. Так у церкві, так у канцілярії, так усюди. Та ми маємо з вами бути?

— Хлопська голова не до письма, а зад не до крісла!

Наймити зареготалися.

— А тихо ж ви, невмивані, вперед вуши повібивайте, а потім учіт ґаздів розуму!

— Мой, ти, Курочко, то ти також за людьми? Таже ти гірше жида! Чого горланиш?! Не бі си, твоє богацтво піде марне. А нагадай собі, як я служив у тебе, та мене від твої роботи хороба нагріла. А ци ти мині за цілий тиждень вініс букаточку хліба або води напити си? Та ти з людьми тримаєш? Я в тебе всю силу лишив, а ти мене вігнав босого на зиму! Таже ти гірше жида, бо то рахує си не наша віра. Але пустє твої діти тото богатство, що з него сліду не буде! Ти кальвіне!

Курочка гримнув Федора в лице, та так, що його обілляла кров і він упав.

— Хлопці, ану богача трохи намнецкаймо!

Ймили наймити Курочку, постояли за Курочкою ґазди, потекла кров...

VII.

Федір лежав у своїй хаті на постелі. Очі його горіли як грань від червоних язичків, що тисячами вогників розбігалися по тілі і смажили його на вуголь. Ті язички як блискавки літали по всіх жилах і верталися до очей. Гриз кулаки, бив чолом до стіни, аби вогонь з очей випав.

Запалився, чув, що з нього бухає полумінь, ймався руками за очі. Один страшний крик, надлюдський зойк! Язички вилетіли з тіла і прилипли на шибках віконця. Зірвався. Віконце червоніло як свіжа рана і лляло кров на хатчину.

— Все моє най вігорит! Все, щом лишив на його подвірю.

Він скакав, танцював, реготався. Віконце дрожало, тряслося і що-раз більше тої крови напливало у хатчину.

Вибіг на поріг.

Звізди падали на землю, ліс скаменів, а десь зпід землі добувалися скажені голоси і зараз пропадали. Хати ожили, дрожали, смажилися у вогні.

— Я чужого не хочу, лиш най моє вігорит!

Василь Стефаник.

Дух часу.

— Я чула, що ваша дочка вийшла заміж.

— О, не тільки вийшла, але вже й вернула.

Михайло Галицький

ДОБІРНІ ДУМКИ ІВАНА ФРАНКА

1,
Наче віз без коліс не покотиться
до суду
Так своєї судьби не дійдеш
без праці й труду.

2.
Не пливе супроти вітру
запах цвітів і кадила,
Але йде по всіх усюдах
добра слава, добрі діла.

3.
Тай глупі ж ті багатирі,
Що люблять спать на подушках!
Я спав лиш на однім пері,
І твердо так було, що страх!

4.
Мухи сідають на ранах,
Бджоли на квітах пахучих,
Добрий все бачить лиш добре,
Підлий лиш підле у других.

5.
Хто в першій чвертині життя
Знання не здобув,
А в другій чвертині життя
Майна не здобув,
А в третій чвертині життя
Хто чесним не був,
Той скаже в четвертій: „Бодай
Я на світі не був!"

6.
Учись, щоб був ти сильним мужем,
Як засвітає день новий!
Учись, щоб в ряд ти став готовим,
Як клич роздасться боєвий!

7.
Добру науку приймай,
Хоч її й від простого чуєш,
Злої ж на ум не бери,
Хоч би й святий говорив.

8.
Не має друга понад мудрість,
Ні ворога над глупоту,
Так, як нема любови в світі
Над матірну любов святу.

9.
Книги — морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.

10.
Оце брати ви, добре розумійте,
Що ворог божий, ворог правди
й волі
Не варт любови вашої ніколи!

11.
Як мала у тебе сила,
То з гуртом єднайся ти,
В гурті зробиш більше діла,
Скорше дійдеш до мети.

12.
Не ридать, а здобувати
хоч синам, як не собі
Кращу долю в боротьбі!

13.
Ворог батько, ворог мати,
Що не вчили сина!
І піде він в світ блукати
Як та сиротина.
Як між павами ворона
Поваги не має,
Так невчений в товаристві
Голову схиляє.

14.
Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну дружину,
А себе найбільше бережи без впи-
Та віддай майно і жінку [ну;
й себе за Вкраїну!

15.
Кожний думай, що на тобі
Мільйонів стан стоїть,
Що за долю мільйонів
Мусиш дати ти одвіт.

16.
До відважних світ належить,
К чорту боязнь навісну!
Кров і труд ось тут здвигне нам
Нову, кращу вітчину!

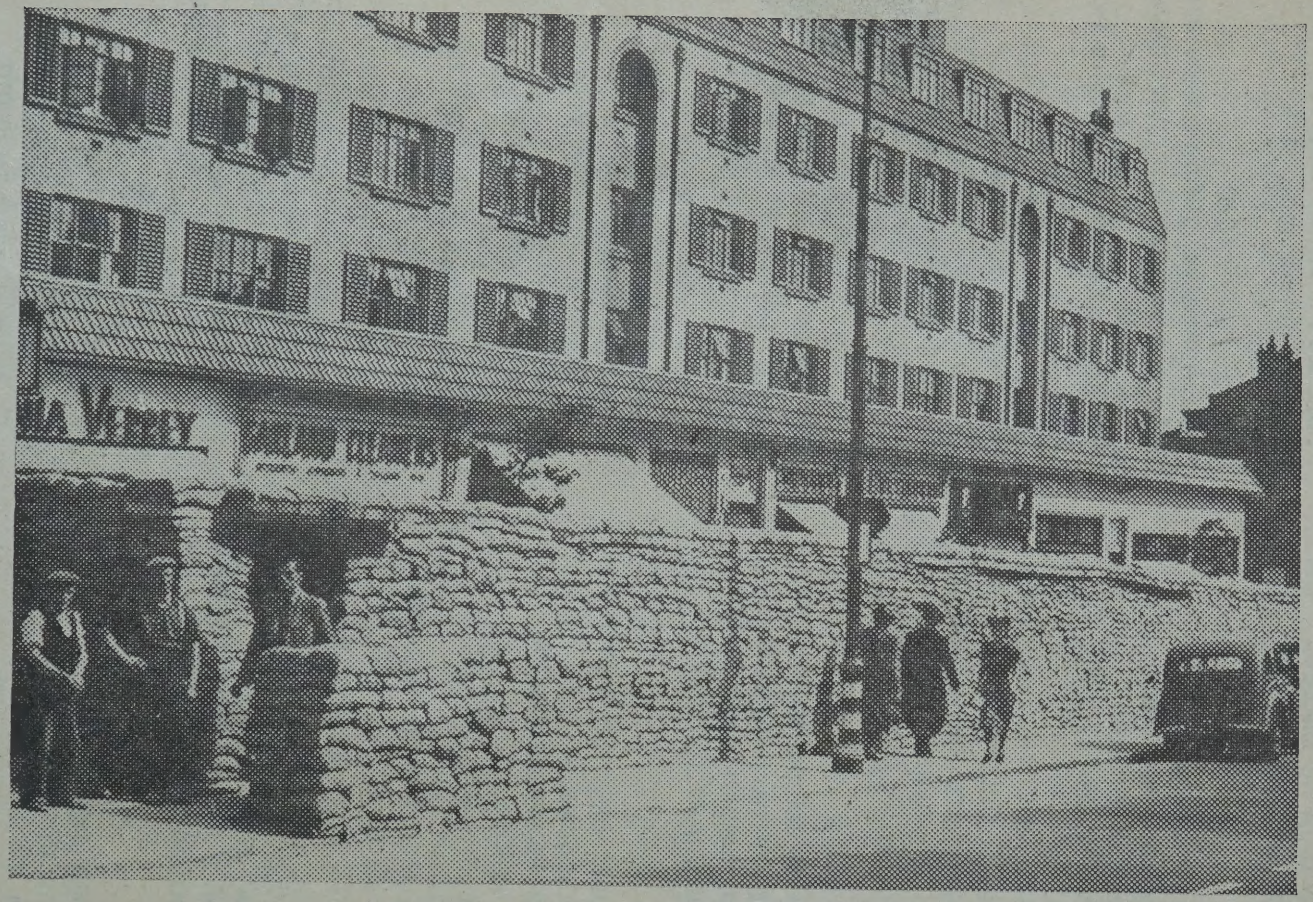

Нові види Лондону.

З причини небезпеки нападу бомбовиків на столицю Великої Британії, Лондон, появилися там попри доми немов би паркани з міхів, наповнених піском. За такими парканами можна бодай до якоїсь міри схоронитися.

ВОГНЯНА ПРОБА

I.

Одні університетські ферії довелося студентові права Остапові Зарудному перевести на селі, на Поділлю, на лісничівці у свойого шваґра. Чи є такий студент, що такими запросинами не тішився б? Поживеш далеко від великоміського гамору, від порохів та вугляного чаду, подихаєш свіжим повітрям серед роскішної природи, дадуть краще їсти, як в академічній ресторації, не кажуть нічого робити, пізно встаєш, бо не треба нікуди спішитися, можеш ходити по полі або лісі, або лежати в холодку на лісовім моху, ловити рибу на вудку і купатися під млиновими лотоками, а коли часом застрілиш хижаку-яструба, то всі ґаздині тобі гарненько подякують. Словом: широка, безтурботна воля.

І Остап Зарудний, діставши запросини на такі вакації, зрадів дуже й рахував дні, коли зможе зі Львова вирватись. Нарешті поїхав. Приняли його дуже радо і призначили леговище в запашній стодолі на току, на лісним пахучім сіні.

Одначе вакаційне безділля швидко переїлося Остапові. Хотів дещо прочитати, а тут нема цікавої книжки. Бібліотека шваґра-лісничого, самі лісові підручники та старостинські інструкції — зовсім нецікава. Тоді тета порадила йому піти на вишку, де зложено багато календарів. Остап зразу скривився на таке предложення, але таки поліз на вишку і приніс цілий оберемок календарів від непамятних часів.

Та він зацікавився не так змістом цієї календарної літератури, як тими записками за цілий ряд літ. Це був справжній літопис. Усе тут записано: коли впав перший сніг, коли настав перший мороз, яка була погода на Стрітення, коли красуля вродила телятко, скільки вродилось поросяток, коли насаджено пугату курку на яйця і т. і. — словом: образ усього господарства й замітніших семейних подій. Усе те писане було гусячим пером, рудим чорнилом домашньої продукції, архаїчним правописом і мовою.

На ті самі ферії приїхали два свояки до місцевого вчителя; оба буковинці, оба говорили по польськи так, що можна було зі сміху кольки дістати: теольоґ і його брат ґімназист.

Тепер вони всі три здружились і не було дня, щоб не зійшлися деневудь.

Одної погідної суботи сиділи всі три під лісом в холодку й балакали.

Виходить до них з ліса місцевий учитель і каже:

— Слухайте, паничі, може б ви поїхали зі мною на весілля?

Посхапувалися зараз з місць, а Остап питає:

— Кажіть, чи буде музика?

— Ще й яка! Добра музика, по панських та попівських весіллях грає.

Про ніщо більше не питалися. У кого весілля, хто жениться, хто віддається — це було для них байдуже. Коли б лиш музика, а все інше неважне. Буде ногам і ротові робота, бо само собою зрозуміле, що на подільськім весіллі буде що їсти й випити.

Але вчитель уважав за відповідне пояснити ситуацію й каже:

— Мій товариш по фаху з У. віддає дочку-одиначку за жандарма з

поблизької станиці. Чоловік заможний, весілля буде „гранд", а за музику то вже я вам ручу.

— Добре, — кажуть усі три враз — їдемо. Коли?

— Завтра пополудні шлюб, а звертаючись до Остапа, каже: — Зараз по обіді ми по вас підїдемо.

— От і гаразд! Буде забавка, гульня.

Остап був дуже радий. Він неабиякий танцюрист, погуляє, а кошт малий. Правда, ніхто його не запросив на весілля і мусить їхати під чужою фірмою, але це нічого не вадить. Його легітимує університетське студентство і воно звільняє його від обовязку вести на весілля традиційного торта.

І збиратися довго не було потреби. Відомкнув свою скринчину, знайшов чистий ковнірець, маншети, краватку, гладжену сорочку, чорний парадний одяг, легкі черевички, значиться; комплєт з двома чистими хустинками, одною до носа, другою до обтирання поту. Знайшов і рукавички білі. Ні шваґер, ні сестра, ні стара тета не протестували, отже нема найменшої перешкоди, чому б не поїхати.

II.

Приїхала фіра у свій час. Остап був готовий, лиш надягнути б порохівник. Поїхали веселі. Їхали серед розкішних подільських ситих полукіпків і стогів з хлібом, і приїхали десь біля четвертої з полудня на місце до У. Заїхали на приходство, до стрия того вчителя, що привіз гостей. Він представив Остапа пан-отцеві і їмосці. Пан-отець, старий та сивий мов голуб, ходив по хаті з люлькою на довгім цибусі. Тут застали ще зятя, молодого пан-отчика з дочкою і дальшу сімю. Всі вони вибиралися на весілля до місцевого вчителя. Та Остап зараз помітив якесь збентеження у всіх приявних. Вони перешіптувалися по кутках схвильовані.

Остапові видалося, що вони невдоволені його приїздом і це його дещо збентежило. Він взяв під руку вчителя, тобто фірму, під якою на весілля приїхав, і каже:

— Бачу тут якесь схвилювання і невдоволення. Якщо причиною до цього моя непрошена поява, то я можу спрятатися, хоч би й пішки.

— Що вам в голову попало! Тут дуже гостинний дім, ви приїхали зі мною, і вам раді. Але тут, бачите, заноситься на таке, що на тім весіллю може скоїтися страшна трагедія.

Остап перемінився у великий знак запиту і вирячив на вчителя очи. А вчитель відійшов з ним далі на бік і каже:

— Місцевий помічник учителя влюбився на смерть в молодій, а вона піднесла йому печеного гарбуза. Він в розпуці, і заповів, що в хвилі вінчання в церкві стрілить собі в лоб. То великий вітрогон і всього по ньому можна сподіватися. Узяв від стрия рушницю і замкнувся у своїй кватирі в шкільнім будинку та чекає лиш, коли проспівають: „Ликуй Ісаіе", щоб поповнити самогубство. Ви подумайте: це син шкільного товариша мойого стрия. Ледве склав з великим трудом семинарійну матуру і дістав при тутешній школі місце. Батько віддав його під опіку стрия. Старий матиме з того приводу багато клопоту й грижі, що не припильнував його.

Остап зорієнтувався вмить і каже:

— Це анонсоване самогубство не видається мені серіозним, і можна цю комедію в середині першого акту перепинити...

— Та як? Ви подумайте: взяв рушницю, налаштовану кулею, замкнув двері з середини... Хто ж відважиться відібрати йому рушницю? Ви вскочите до середини, хоч це неможливе, а він рушницю в руки і бебевх! У саме серце.

— Чи це двоцівка?

— Ні, це рушниця одноцівка мойого стрия. І в цьому ще більше для стрия страшне та болюче.

— Ходімо рятувати самогубця, поки ще проспівають „Ликуй Ісаіє!" — каже Остап.

Учитель вагався, але Остап напирав. Прикликали ще молодого пан-отця, зятя, теольога й гімназиста і пішли всі до школи, що була зараз через вулицю від приходства. Остап оглядав терен. Йдучи попід вікно побачив, як у середині на постелі лежав молодий чоловік. Зайшли всі потихоньки в сіни. Остап придивився до дверей. Вони були без замку, защіплені з середини гачком. Не приставали до одвірка так, що можна було всунути пальці поміж двері. Він так і зробив. Шарпнув сильно, гачок вискочив і двері відчинилися. Молодий пан-отець скочив перший через поріг. Але не поміркував, що він вищий ростом від одвірка і скачучи, так сильно вдарив чолом об одвірок, що аж заточився.

Обложений самогубець цим наступом дуже збентежився. З того скористав Остап, скочив до середини і вхопив з ліжка рушницю. Самогубець скочив за ним, але інші його задержали. Молодий пан-отець держався долонею за мозіль, що набіг йому на чолі. Годі! Ніякий наступ і здобуття фортеці не може відбутися без жертв.

Самогубець зараз кудись подівся і вони всі вертали на приходство, де їх витали з побідою. Рушницю передав Остап старому пан-отцеві, і він сховав її до шафи з метриками й замкнув на ключ. Самогубство було припинене.

III.

В часі, як здобувано рушницю, відбувся шлюб у церкві. Довкруги церкви повно народу. Вечірню відправили ранше і люди цікаві були побачити вчителеву панунцю та її чоловіка.

Виходили саме всі з церкви і гості мали нагоду придивитися до всего через вікно.

Молода замаєна вінком з барвінку, заслонена довгим білим серпанком. Дівчина кремезна собою. Молодий в парадному жандармському одностроюю, на голові капелюх з когутячими перами, на ковнірі три зірки. Здоровий вус, підмащений воском, підкрутив бадьоро в гору, вид серіозний, зовсім невесільний. Видно було, що перед тою людиною злочинці мусять мати великий респект. Він ішов побіч молодої жінки так поважно, наче б вів скованого арештанта. За молодими йшли дві дружки в товаристві дружбів попід руки. Оба молоді паничі в чоботах з холявами, в маринарках, в капелюшках з шерстяними щіточками позаду. За ними старости з грубими старостихами, а нарешті батько молодої в старомоднім сюртуку темно-зеленого коліру. За ними йшли весільні гості й люди.

За церковною огорожею стояли жидівські музиканти, що заграли мар-

ша і пішли передом гостей в село до весільного домика.

Тоді вийшли з приходства й наші гості і прилучились до гурту.

Перед музикою біжить сільська дітвора, дехто вилазить на плоти. На кожному подвірю стоять гуртками селяни.

Такою процесією зайшли до дому вчителя. Відбулася ще на ґанку церемонія привитання молодят вином і тісточками.

В домівці випрятали одну кімнату на танці. Остап оглянув місце і скривився. Місце було ледви на чотири пари, а тут було більше охочих. Невдоволений вийшов на ґанок. Тут сиділи обі старостихи і вели якусь поважну розмову з буковинським богословом. Він сердега аж прів, бо не міг собі дати ради з польською мовою. Особливо одна з пань, як опісля показалося, бона з двора, мучила його так, як злющий учитель недотепного учня при іспиті. Щоб рятувати товариша, Остап вмішався зараз до розмови і звів її на жарти. Бона покинула серіозний тон розмови і стала голосно сміятися. Богослов з того скористав і втік.

В тій хвилі заграла в сінях музика. Остап перепросив пані, скочив у кімнату, вхопив зперед носа дружбі з холявами молоду і став крутитися. Якось нежданно молода зачіпає шликом сукні вазонок на вікні. Він паде на долівку й розбивається на куски, земля розсипається. Через те не можна танцювати. Зявляється дівчина-служанка з мітлою, збирає черепки, замітає долівку. За хвилю шлях чистий і гульня йде далі. За приміром Остапа йдуть його оба товариші й оба дружби з дружками.

Але ось знову неприємний випадок. Один з дружбів зачепився запятком чобота за цвях у долівці й вивертається. Паде з ним і дружка. Остап, що саме скінчив туру з молодою, поспішає дівчині на поміч, підносить її і веде на місце. Збентежений дружба встає і підпирає одвірок. Уже втратив відвагу пускатися на таку небезпеку. Тепер Остап просить дружку у танець. Гарна дівчина. Невеличка на зріст, але стрункa, гарне личко, чорне волосся, чорні брови й оченята мов два вуглики. Танцює мов пірце. Розмова.

— Ви не вдарились?

— Трошки ногу стовкла, але кости не зломила, коли можу без болю танцювати.

Тепер танцюють лиш три пари. Місця доволі, за хвилю зявляється четверта.

Перепинений самогубець по здобутті фортеці і по роззброєнні залоги пішов на приходство, підголився, прибрався і прийшов на весілля своєї невдячної любки, що йому гарбуза піднесла. Витанцьовує панночки одну за другою. Приїхавша компанія дає себе пізнати, витанцьовують усіх і дівчата не мають причини нарікати на „петрушку". А оба дружби попідпирали одвірки і стоять собі як обсерватори, дивляться на щиру працю тих чотирьох, що виручають їх у дружбових обовязках. Музикам омлівають руки.

IV.

Аж покликали на вечеру до стодоли. Молодці обтирають піт з чола, лиця й карку і виходять парами. Остап веде чорнобривку під руку. Треба обережно виминати вози, щоб не помаратись від коліс.

Чудовий вечір. Місяць мов — не скажу: млиновеє коло, але певно мов старе зішкробане точило, вийшов із-за ліса і мандрує по синьому, чистому небі; дивиться на машеруючі весільні пари.

— Дивіться, — каже Остап до своєї товаришки, — який гарний місяченько...

— Але чогось скривився — каже панночка.

— Я вам скажу, чому: йому заздро стало, що його на весілля не запросили.

Дівчина сміється срібним голоском і пригортається цупкіше до його руки.

Приходять до стодоли на тік. Тут виметено, тік вимащений жовтою глиною, стіни замаєні зеленю. Довгий стіл, по боках довгі лави, вкриті білим рядном. А на столі... Господи! Було б чим обділити дві львівські цукорні. На першому місці сідають молоді, по боках праворуч і ліворуч старости, а далі гості. Остап садовить дівчину біля себе. Вона, видно, дуже рада з того, бо сміється весело. А все те робить природно, без сліду дівочої кокетерії.

Сільські дівчата подають вечеру. Гей! Скільки до того повбивано курей, гусей, качок, індиків та ще того сотворіння, яке в товаристві негарно назвати. Їдять, попивають пивом, гуторять між собою найближчі сусіди. Остап забавляє весело свою сусідку. Потім дивиться на молодих. Вона весела, а він усе чогось насуплений, повернувся до жінки боком, не говорить нічого.

Остап почуває перший раз у житті до жандармської бранжи антипатію. Боже! який йолоп! Жіночка мов маків цвіт, тільки в очі дивитися та цілувати, а він не може покинути своєї жандармської суворости...

— Чи ви любите жандармів? — питає Остап своєї сусідки.

— Бог з вами, а мені на що здались жандарми?

— Я так питаю, чи ви вийшли б за жандарма заміж.

— Не говоріть такого! Мені здається, що від жандарма все воняє злодієм, так як від фірмана кінським потом.

— А чого ж та дівчина на таке зважилась?

— Бо їй казали.

— Вона не виглядає так, наче б її всилували.

— Бачите, не всі однакові. Коли б зі мною так було, коли б справді міг мене хто до такого присилувати, то я сумувала б, плакала б, або йому очі видряпувала б. Інші вміють до всього пристосуватись, привикнути, погодитися з своєю долею і показати з себе щасливих.

А тимчасом гості їдять та пють. Є гамір, але ніхто голосно не відзивається, ніхто не підносить тоасту за здоровля молодят.

— Коли б уже швидше ця вечера скінчилася, — каже дівчина. — Страшно скучно так сидіти... Прошу вибачення. Не про себе говорю, лиш про інших, бо мені весело...

— Так дозвольте мені — каже Остап — на часок відійти. Попробую я повеселити товариство.

Він встав і пішов між музикантів. Поговорив з ними кілька слів і став співати в супроводі музики. Почувся несогірший барітон. Всі заслухалися, перестали їсти та пити. Очі всіх звернулись на Остапа. А він співає одну пісню по другій, самі веселі, дотепні,

співає у всіх уживаних в Галичині мовах. Гості повеселійшали, плескають в долоні, навіть молодий повертається усміхнений до своєї молодої жінки.

Невдоволений з цього хіба один дружба. Це ж він повинен був те зробити, адже до його уряду належить гостей забавляти. Встає і йде між музикантів.

— А тепер я співатиму, а ви мені приграйте!

І співає з „Гальки": „Шумйон йодли на ґур щице"...

Музиканти вмить підхоплюють тон. Остап бачить, що так високо він не підлізе, хоч би й по драбині. Але дружба зачинає вже скоро тяти, нарешті перестав і каже:

— Це для мене за високо.

Остап хапає найближчий столець і підставляє співакові:

— Прошу сісти, то зараз буде вам нижче.

Гості в регіт. Збентежений та обиджений співак дивиться на Остапа таким оком, мов на собаку, відходить на своє місце і сідає мовчки.

Але на тому його премієра не скінчилася. Почулись голоси, що такий дружба нічого не варта, що треба вибрати іншого. Зробився гамір. Тоді молодий устав і звернувся до Остапа з проханням, щоб перебрав уряд дружби. Остап вимовляється. Хтось з гостей подає думку, щоб над тим голосувати. Підносяться руки й голоси: всі, всі!

V.

Остапа вибрано в загальному плебісциті дружбою. Він памятав, що коли на Січі вибирали кошового, то треба було скидатися того до трьох разів. Але того він не зробив, бо чорноока товаришка так його щиро стиснула за руку, так просила оченятами, що він приняв вибір відразу.

Тепер, коли весільна булава опинилася в руках Остапа, він подзвонив у шклянку й каже:

— Достойні гості! Це повинен був зробити котрийсь пан староста, а коли того не зробив, то я мушу зробити. Підношу цю чарку на здоровля молодих.

Гості встають з місць з чарками, кричать „Віват!" і хочуть уже ковтнути, та Остап їх перепинив.

— Дозвольте! Цей тоаст не можна пити без урочистої промови, отже послухайте кількох моїх щирих слів.

Усе затихло, а він став говорити весільну орацію, пустившись на біблійні теми, щоб його краще розуміли. Згадав про перших родичів Адама й Еву, про Ревеку і т. д., так, як довелось йому почути раз на весіллі від священика-промовця. Промова зробила велике враження. Почулись оплески; заспівали „Многая літа", а музика вшкварила туш.

Тепер усе товариство наче б віджило. Розвязались язики, посипались тоасти. Навіть Остапові дісталось. Хлопці піднесли його в гору і співали аж до охрипіння.

Тепер Остап скомандував, щоб вечеру закінчити, бо молоді гуляти хочуть. Всі послухали, повставали й пішли знову парами до хати.

І знову гуляли. Дружби оба кудись спряталися. Їм очевидно соромно стало, що їх так здеґрадовано.

VI.

Нарешті Остап, користаючи з павзи, вийшов непомітно в садок зараз за хатою. По такій мізерній хатині, напів селянській, напів передміській,

під соломяною стріхою, ніхто такого гарного садку не сподівався б. Попереду усього впадала в око рівнесенька, гладко вимощена мов тік стежка, обсаджена по обох боках вепринами й порічками. Далі стояли рядами овочеві дерева, повні овочів. Галузи попідпирані коликами. В куті була невелика пасіка з модерними вуликами. Попід огорожею малинник. При стежці стояли деревяні лавки з поруччам.

Остап почував утому і присів зараз на першій лавці. Тут би так гарно було проспатися! Місяць у повні зайшов уже на край обрію, якийсь блідий став; видно, і його сонність опанувала. Зорі блідли щораз більше й більше. В природі тишина мов у могилі, хіба інколи цвіркун у траві відізветься, або сова на церкві запугає. Остап закрив очі. У вухах гуде музика. Зливаються тони всіх прегарних арій в один хаос, що не розбереш, що до чого належить... Він задрімав.

VII.

За якийсь час почулись легкі кроки на городовій стежці. Розплющив очі. Якась дрібна біла постать наближається просто на нього. Вона вимовляє його прізвище.

Поки він прочуняв, при ньому на лавці сиділа вже чорнявка.

— Шукаю за вами, а ви аж сюди заховалися! Всі на вас чекають. Ходіть гуляти, поки музика грає, вже недовго весілля.

— А ви любите дуже гуляти?

— Певно, я молода й одноманітне заняття вчительки треба інколи чимось веселішим перемережати.

— То ви вчителюєте? При якій школі?

— Ні, не при школі. Я є приватною вчителькою в тутешньому дворі... Люблю деколи забавитися та потанцювати з добрими танцюристами.

— Чи з такими, як дружба?

— Цуур йому! Він хіба в сморгонській академії вчився від медведя танцювати. Зараз з початку наступив мені на ногу чоботом, що трохи не крикнула.. Опісля, падучи, чепився мене, як пяний плота, поки й мене не вивернув... Та пощо мені про нього згадували? Мене вже на саму згадку потовчена нога заболіла...

— Вибачте, я про це забув.

Вона ще дужче прижалась до його плеча. Остап почув, що вона здрігнулась усім тілом, почув, що від неї переходить на нього якась люба струя, наче б крізь їхні тіла перейшла електрика. Поглянув на неї. Вона дивилась на нього напів відкритими очима з солодко усміхненими, відхиленими устами.. Остапом заволоділо дивне почування. Брала його охота взяти цю чудову дівчину в обійми та вицілувати її гарне личко й чорні брови. А дівчина ще більше пригорнулась до нього, дріжучи усім тілом.

Одначе Остап таки запанував над собою, хоч це, він чув це добре, не приходило йому так легко.

— Ви дріжите, вас холодом пройма є, ми краще перейдімся по цій стежці... — сказав він тихо тремтючим голосом.

VIII.

Дівчина наче б зі сну прокинулася. Здрігнула всім тілом і встала. Проходжувалися. Остап старався повести розмову на буденні теми.

— Хто ж є ваші господарі й як з вами поводяться?

— Мої господарі жиди, власники цього села. Дуже гарні люди. Не дають мені нічим відчути, що вони жиди, а я у них служу домашньою вчителькою. Що-неділі й свята відвозять мене повозкою до церкви. В дома німецька або французька конверзація, з чого я багато користаю. Мій господар високоосвічена людина, багато можна від нього навчитися. А яка у нього гарна бібліотека! Користаю з неї обіруч.

— Праці маєте багато?

— Не дуже. Чотири години на день. Вчу двоє дівчаток, ріжних віком. Тому й чотири години. Діти памятливі й люблять мене, а це для вчительки дуже важне.

— Крім того мусите з дівчатами перебувати, ходити на проходи...

— Як я захочу. До того є бона, котру ви на весіллі пізнали.

— А яке тут товариство?

— Ніяке. Зайду часом на приходство, але там старі люди, нема з ними відповідної теми до розмови. От забігала я часто сюди, та тепер моя подруга Маня вийшла заміж і поїде з чоловіком, то й того товариства не буде.

— А які тут мужчини?

— А хіба ви їх тут не бачили? Судові писарі, писарі двірські, помічники економів та лісничих. Є ще той помічник учителя, вчорашній невдалий самогубець...

— Ви про це в ж е знаєте?

— Як не знати? Вістка облетіла увесь кут, усі знають добре про цю комедію, розуміється, зле відіграну і ще довго будуть сміятися.

— Чому, кажете, комедія?

— Як би ви придивились до тої рушниці, то певно не знайдете в ній навіть зернятка пороху, не то кулі.

— Мені вас жаль, що серед таких людей доводиться вам жити.

— Чого ж мене жаліти? Я вдоволена з того, що заробляю сама на себе й не потребую чужої ласки ні помочі. Спасибі моїм своякам, що помогли мені покінчити семінар, що я вже не буду сидіти їм на карку, не стану старою тіточкою...

— Ви хотіли сказати: старою панною.

— Ні, я так не хотіла сказати, а так, як сказала: старою тіточкою. Вам не довелось бачити таких тіток? Які вони бідні! Не лиш братові витирають ними всі кути й дурною гускою називають, та ще й їхні діти теж.

— Гарні ваші погляди, аж любо слухати. Але тепер ходімо потанцювати!

— Справді, ходімо, я й забула, що ми на весіллі.

IX.

Пішли попід руку в хату.

Сонні музиканти ліниво тягли смиками по струнах, так само сонливо вертілись танцюючі пари.

Остап прогуляв дві тури. Тепер помітив добре, як його танечниця прижалась до нього своїми дівочими грудьми. Нарешті вона сказала:

— Досить мені того, я стомлена. Проведете мене до двора?

— Проведу дуже радо.

Вона пішла в другу кімнату й загорнулася у велику хустку.

Вийшли. На дворі вже дніло. По селу піяли півні. Зорі гасли одна по одній, від сходу зарожевіло бліде небо. В повітрі висіла роса. Блідолиций місяць стояв уже на краю обрію, за хвилю скриється зовсім.

Вона поглянула на місяць і засміялась.

— От дурний. Усю ніч прокуняв гадаючи, що його на весілля запросять, а тепер без вечері мусить іти спати.

Йшли так попід руки дрімучими вулицями. До двора було доволі далеко, та вони не спішилися.

— Знаєте, у мене одна дуже погана вдача.

— А це яка?

— Я, бачите, сирота. Батько вмер, як я дитиною була, мама вмерла, як я була в школі. Відтак жила я на ласці свояків. Я не мала до них великого довіря, щоб перед ними відкривати мою душу. А цього мені так конечно треба було, аж мене розпирало, щоб перед кимсь виговоритися з того, що мені на серці накипіло. Нераз я на тім попеклась, але це мене не вилічило. Але мені здається, що ви, Остапе, є такою людиною, перед котрою можна щиро виговоритись, мов перед братом...

— За мало мене знаєте, вважайте, щоб і на мені не попеклись!

— Ні, пане! Те, що ви сьогодні для мене зробили, краще сказати: з вашого сьогоднішнього поведення супроти мене, я того певна, що ви мені щирий друг, ви мені братом можете бути.

Остап станув серед дороги, не розуміючи.

— Від хвилі, як ви мене піднесли вчора із землі, я почула до вас симпатію. Відтак ми гуляли. Ви гуляєте гарно й складно, а це теж дівчині подобається. Потім при вечері ви показались таким гарним та веселим, що я очей із вас не зводила. Та як ви кудись сховалися, і я вас там у хаті не знайшла, то хата видалась мені пустою. Мене тягло пошукати за вами і прочуття завело мене в садок. Я тоді нагадала собі одно, і хотіла завернути, втекти. Ви не знаєте, яке у мене вийшло рішення, відколи я пустилась учительського хліба шукати: не допускати ні до голови ні до серця ніяких любовних почувань. Такі почування не для мене, не для самітної вчительки-сироти. Бо вони розніжнюють, ломлять волю. Дівчина з такими почуваннями може легко стати жертвою несовісної людини. І що її нещасну жде? Хто їй подасть помічну руку, хто над нею зжалиться? Навпаки: її обплюють, болотом обкидають. Вона, нещаслива, мусить пропасти, зійти на бездорожа. Я мала одну таку подругу-товаришку. З нею те саме трапилося. Пропала. Мені її сердечно жаль було, коли її прогнали зі школи і вона вмерла потім осоромлена в крайній нужді. Аж мені страшно згадати і я вирішила собі твердо відганяти від себе саму думку про любов, мов влізливу муху. Дотепер мені це вдавалося. В мене було камяне серце на такі ніжні почування. Аж вчора з вами стрінулася. Мені здавалося, що й тепер встоюся. Та ні... До садку за вами мене тягло якимсь невидимим магнетом. Якесь невияснене розніжнення заволоділо мною. Моя воля охляла до решти. Я була немічна, нездібна до ніякого опору. Я сіла побіч вас. Мені так стало любо та солодко, що висказати годі. Коли б я була натрапила на якого несовісного мужчину, він був би мою слабкість використав і я була б пропала. Я дріжала, мов лист на осиці, але не з холоду, як ви мені говорили. Я навіть — скажу вам отверто — й бажала собі того. Вам було лиш посягнути на мою дівочу честь, і

я була б пропала, понижена, осміяна, осуджена. Пішла б може слідом моєї бідної товаришки...

Вона ще ближче прижалась до плеча Остапа і судорожно заплакала.

— Та я, Богу дякувати, натрапила в такій рішаючій хвилі на чесну, благородну людину, що не хотіла мойого упадку. Знайте ж, що я маю право назвати вас моїм найбільшим другом та братом. А при тім я маю ще одну наглядну життєву науку: що з таким вогнем дівчині гратися не можна. Аж тоді пізнала я, над якою пропастю я висіла, коли ви мене розбудили з солодкого сну і на прохід витягнули...

Говорила схвильовано. Очі горіли вогнем. Прийшли так аж під двірські ворота, пора прощатись. Стояли напроти себе, держались за руки. Дивилися собі в очі.

— Не знаю, чи стрінемось коли ще в світі, та я вас не перестану вважати своїм найщирішим другом і братом. Прощавайте! — сказала, стискаючи його руки. — Друга можна мені поцілувати... — І вона обняла його та щиро поцілувала.

Пішла швидко за ворота, не оглядаючись. Мов закаменілий стояв Остап на місці, дивлячись їй у слід. Вона тільки раз оглянулась з веранди двора й попрощала його рукою...

Він ще довго стояв на місці.

— Феноменальна дівчина — сказав півголосом і завернув, мов сонний, до весільного дому.

X.

Там видалось йому все таким пустим, буденним, що й не варто було на це звертати уваги.

Зібрав свою братію, розбудили свого вчителя, попрощалися з господарями і потягли на приходство. Завели їх у стодолу на тік, де полягали на свіжому сіні.

Та Остап довго не міг заснути. Гуділа у вухах музика, крутились в уяві танцюючі пари, стояла перед очима чорнобрива дружка. Думав над тим, чи добре зробив. Якийсь циничний демон нашіптував йому в вухо: траплялась добра нагода, яка другий раз не трапиться так скоро. Те, що саме лізло йому в руки, попадеться при другій нагоді іншому. Та знову шептав якийсь інший дух: хвиля насолоди — а все життя невмолима грижа сумління, що скривдив бідну дівчину-сироту, яка власними силами перебивається крізь життя, використав її хвилеву слабкість, охлялість волі.

Таки вирішив, що поступив собі гарно і так повинен би поступити кожний чесний мужчина... Але чи встоїться вона сердешна у своїй постанові, чи не зачне знову з вогнем ігратися і не спалить крилець своєї сильної волі?

Засипляв дуже вдоволений.

XI.

Вже був великий день, як прокинулись зі сну й пішли в хату на снідання.

Запити про весілля посипались на них градом. Треба було з чемности відповідати, хоч їм дуже не хотілося говорити.

— Впала вам в очко чорнобрива дружка, — каже старенька пані-матка.

— Всі це завважали.

На те сказав старенький пан-отець:

— То серіозна дівчина. Всі її люблять і поважають. Сирота, власними силами через світ перебивається.

— Хлопці пропадають за нею, а вона мов з камінним серцем.

— Ще на свого не потрапила.

Остапові ця розмова не була дуже до смаку. Хотів звести її на іншу тему.

— Отче, покажіть мені, будь ласка, цю кляту рушницю, що тільки страху нам нагнала. Я не мав навіть часу до неї гаразд придивитися.

— Покажу, але я її зараз дам геть з хати. Я ніколи не був би спокійний.

Отворив шафу ключем і подав рушницю Остапові. Стара, заржавіла капслівка одноцівка. Молоток ходить, мов добре підмащена завіса. Треба б ще хіба молотком вдарити на когутика, щоб розбив капслю. Остап сягнув до середини, витягнув кусок паперу й висипав з нього пів наперстка пороху. Ні кулі, ні шроту, ні навіть зерна гороху не було.

Всі стали сердечно сміятися.

— А той шельма — каже пан-отець — так мене налякав!

Андрій Чайківський.

СМІХОВИНКИ.

Ордери.

Вістун: Слухай, Пукавка: наш полковник має аж три ордери. Я цікавий знати, за що він їх дістав.

Стрілець: Той третій дістав за те, що мав уже два; другий за те, що мав уже один, а той перший дістав тому, що не мав ще ані одного.

В кооперативі.

Жебрак: Дайте кусничок хліба!

Крамар: Не маю початого, самі цілі.

Жебрак (виймає з торби кілька кусків): То прошу дати цілий, я видам вам решту!

Багато давніше.

Один репортер запитався раз винахідника Тому Едісона:

— То, здається, ви сконструували першу машину, що говорить?

— Ні, пане, першу таку машину сконструував Панбіг з ребра Адама.

Ще ліпше.

— Це страшне! Моя жінка може говорити пять годин на ту саму тему.

— А моїй жінці взагалі не треба теми.

Позичка.

— Що, тобі позичити пять доларів? Добре, але коли не віддаси до другого, то це вже останній раз.

— Ну, в такім випадку позич вісім.

Дух часу.

Одна з особливостей нашого модерного часу полягає на тім, що люди тратять гроші, яких вони не мають, на річи, яких не потребують, щоб заімпонувати людям, яких ненавидять.

Покривджений.

Комірник приходить до господаря дому й жалується:

— Слухайте, зробіть щось. Ці люди, що мешкають надімною, серед ночі роблять страшні верески. Вчора, наприклад, в 2-ій годині в ночі почали ні з того, ні з цього валити палицями в стелю . . .

— Це дійсно жахливе, — жалує господар, — то вони вас певно мусіли збудити?

— Ні, я ще не спав. Я, як звичайно, з вечера вчився грати на бубні . . .

Крім двох.

— То ви, пане професоре, опанували всі европейські мови!

— Так . . . крім двох.

— А то яких?

— Моєї жінки і тещі.

Раз трафив.

Вістун: Пане поручник! Мельдую послушно, що інфантерист Гриць Коцюба цеї ночі застрілився.

Поручник: Ах, та оферма! Бодай раз вцілив, де хотів.

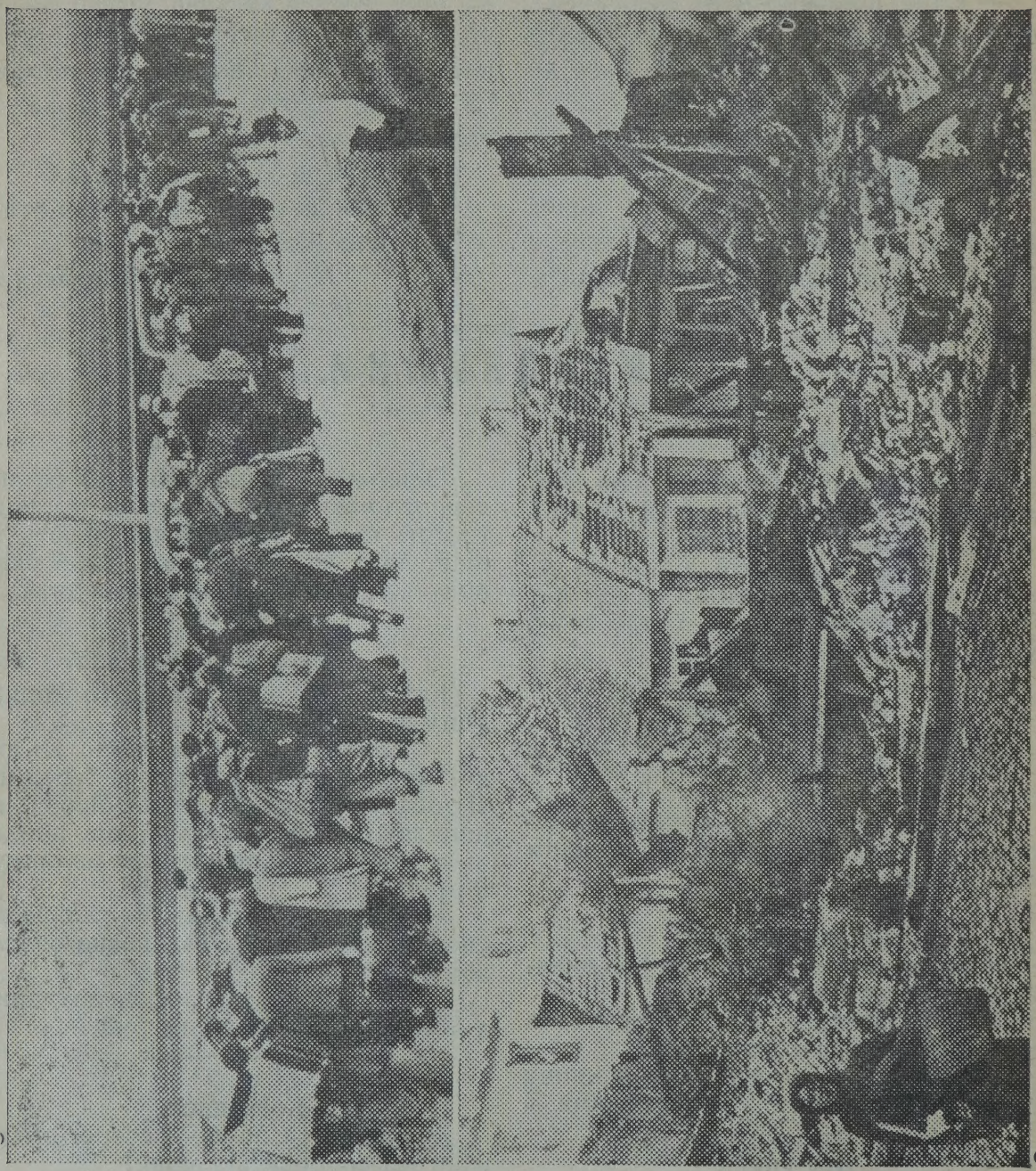

Утеча з Польщі.

Верхня світлина представляє довгу колюмну польських збігців, що втікають дорогою до Румунії в останніх днях перед спільним німецьким і російським наступом. З долу бачимо жінку, що зібрала останки свого майна в клунок і втікає з розваленої хати.

МАРУСЯ

З вечора під новий год
Дівки пустували,
Вибігали на город,
В вікна підслухали.
З тіста бгали шишечки,
Оливо топили,
Слухали собак, в пустки
Опівніч вихрили;
Віск топили на жарку
І з водою в черепку
Долю виливали;
Бігали на шлях вони,
З приказками в комині
Сужених питали.

Темно. Місяць над ліском
В хмари загорнувся...
Пригорнувшись під вікном,
Рюмала Маруся.
„Ти ж, сестриченько, чого
З нами не співаєш?
Під віконечком кого,
Відкіль виглядаєш?
Встань, голубко, не журись,
Вийди з хати, подивись:
Де каганчик світить,
Відтіль буде милий твій...
Під віконечком постій,
Слухай, хто одвітить!"

„Ох, сестриці, як мені
З вами ворожити?
В дальній милий стороні,
Як без його жити?
Рік минув, а все не чуть,
Де, чи жив мій милий?
Дні, неділеньки пливуть,
Світ гіркий, остилий...
Слова, вісточки нема,
А без милого сама
В горю я горюю.
Деж мені його знайти,
Що робить, куди піти?
Куди помандрую?

В хаті каганець блищить,
Жар під піччю тліє;
Повна мисочка стоїть:
Віск Маруся гріє.
Ну, Марусю, загадай!
Віск на воду вилий:
Що там виллється, пізнай,
Як живе твій милий!
Чи живий він, чи мертвець?
Чи з тобою під вінець
Піде з старостами?
Звяжуть руки рушником,
Коло столика кругом
Обведуть з свічками?...

Віск розтав, а в серці тьох...
К печі підбігає,
І хопила черепок,
В воду виливає.
Тихо в хаті, під кутком
Раз цвіркун цвірінькнув...
Північ, тричі під вікном
Півень кукурікнув.
А Марусенька дріжить:
Страшно, страшно ворожить!
Труситься небога.
Слуха, мов щось в хату йде,
Мов балака, мов гуде —
Рипнуло в порога...

Що ж Маруся? На воді
Плитка воску плава,
І дівчинонька тоді
На ній розібрала:
Домовина, хрест, свічки,
Заступ, дві лопати,
Поле, яма, рушники,
Мари, склеп дощатий...
„Горе, милий мій мертвець!"
Загасила каганець, —
Лихо дівка чує...
Сіла бідна у вікна,
Серце бється, серце зна,
Серце щось віщує.

Цсс! Під хатою скриплять
Сани на причілку;
В двір бояри гомонять,
Їдуть сватать дівку.
Тихо дверечки скриплять,
Молодий ввіходить.
„Піп нас жде, свічки горять" —
Дівчині говорить.
„В церкві вже ревуть дяки,
Ждуть світилки, ждуть дружки,

Ждуть хустки весільні!"
За городом сани ждуть,
Коні-змії з серця рвуть
Поводи ремінні.

Сіли в сани, коні мчать,
Аж іскрять ногами;
Полозочки аж шумлять,
Сніг летить клочками.
Ззаду так, як дим, курить,
Степ кругом синіє,
Місяць ізза хмар блищить,
Тільки — тільки мріє.
Серце в дівчини тремтить,
„Що ж мій молодий мовчить?
Озовися, милий!"
Ні пів слова, все мовчить,
І, насупившись, сидить,
Наче крейда білий.

Коні по полю летять, —
З поля вітер віє...
А на відшиб гоней з пять
Церква бовваніє.
Двері вихор відчинив,
Люди в церкві; тліють
Ставники, а від кадил
Тільки-тільки мріють,
Серед церкви чорний гріб,
І над ним співає піп:
„Буде вічна память!"
Гірше дівчина тремтить;
Коні мимо; все мовчить
Блідий милий в санях.

Завірюха піднялась,
Рветься сніг клочками,
Чорний ворон раз-у-раз
Кряче над санками.
Чорний ворон не добро
Дівчині віщує:
Лихо в душу залягло,
Лихо серце чує.
На полі вогонь блищить,
Між заметами стоїть
Хуторець чималий...
Коні швидче понесли,
Дим ногами підняли,
К хутору примчали.

Прилетіли до дверей,
Зупинились, стали, —
Коні, сани, молодий —
Як у воду впали!

Сипле сніг, мов з рукава,
Крутить завірюха,
В полі вітер завива,
Надуває фуга.
Їй вернуться? Шлях пропав!
От каганчик заблищав —
І, перехрестившись,
Двері тихо одвела,
Поподумала, ввійшла,
Богу помолившись.

Що ж знайшла? Мертвець лежить,
В головах у тіла
Свічка воскова горить...
Дівка обімліла.
Перед мертвим на столі
Образ — Божа Мати...
Страшно в хаті буть самій,
Страшно кидать хату.
В полі вітер не свистить...
Дівка блідая стоїть, —
Богу помолилась...
Страшно. Підійшла к столу,
Перед припічком в углу
Тихо притулилась.

Вітер стихнув, все мовчить,
Фуга утихає.
Свічка тільки-що мигтить,
От-от догоряє.
Темно в полі, в хуторку
Змовкло, заніміло...
Сумно в хаті. Це в кутку
Щось зашелестіло,
Мов би вітер зашумів....
Глянь! із покуття злетів
Голубок біленький.
Крилечками замахав,
Дівчині на груди впав,
Пригорнувсь легенько.

Вмовкло все ізнов кругом...
Блідая Маруся...
Глянь! під білим полотном
Мертвий повернувся.
Впало полотно, мертвець —
Твар темніша ночи —
Звівся, на лобі вінець,
Розплющились очі...
Хоче ноги розвести,
Хоче мертвий розплести
Руки, як обценьки...
А Марусенька? — тремтить...

Лихо близьке, а не спить
Голубок біленький.

Стрепенувся, розвернув
Крилечка легенько,
К мертвому на вид пурхнув
І присів тихенько.
Застогнав, заскреготав
Білими зубами,
На Марусю заворчав
Тихими словами.
Знову мертвий побліднів;
Голубок з стола злетів, —
Дівка пригляділась:
Хто ж? О, Боже мій святий!
То Марусин молодий!...
Ох! — і пробудилась.

Де ж? На лаві у вікна,
В хаті, де гадала,
Де, задумавшись, вона
Вчора задрімала.
День сіріє, за ліском
Жовтий місяць зникнув;
Тричі ранній під вікном
Півень кукурікнув.
А Маруся не встає,
Їй покою не дає
Сон, що серце чує.
„Ох, чого ж то ждать мені?
Жив мій милий, чи в землі?
Що цей сон віщує?"

Наче вкопана сидить
Під вікном небога,
І в кватирочку глядить
В поле на дорогу.
Скрізь густий туман наліг
На широке поле,
А в садочку іней ліг
На дерево голе.
Коли через мерзлий сніг
Сани мчать, з-під кінських ніг
Дим піднявся білий...
Їдуть, їдуть до воріт!
В санях парубок сидить...
Хто? Марусин милий.

Що ж, Марусенько, твій сон?
Сужений з тобою!
Із далеких він сторон
З щирою любовю
До дівчини прилетів:
„Піп нас обвінчає,
Вибирайте старостів!
Хай музика грає!
Русу косу розплітай,
Хусточки заготовляй!"
Під вінець ідіте!
Заготовте рушнички,
Заспівають вам дяки,
В церкві: „Многа літа!"

Лев Боровиковський.

УСМІШКИ

Хто кого...

— Мій брат завжди ходить без капелюха.

— Овва, мій дядько ходить без волосся!

— А в нашій хаті так тісно, що як сонце впаде через вікно, то треба виходити з хати.

— То ще нїщо! Наша хата така низька, що мама не можуть пекти хліба, тільки паляниці.

В подружжі.

— Кохана! Скажи мені хоч одно тепле слово!

— Футро!

На пошті.

Пан Померанц приходить на пошту і тиснеться до віконця. Люди, що стоять у хвості, обурюються:

— Гей, пане, а ви не ласкаві станути в черзі, на кінці хвоста?

— Неможливо!

— Чому?

— Бо на кінці вже один стоїть.

Добрий суджений.

— Знаєш, мій суджений світовий чоловік. Обїхав всі части світа, був навіть між людоїдами.

— Дуже мене дивує, що ти його хочеш, коли навіть людоїди його не хотїли...

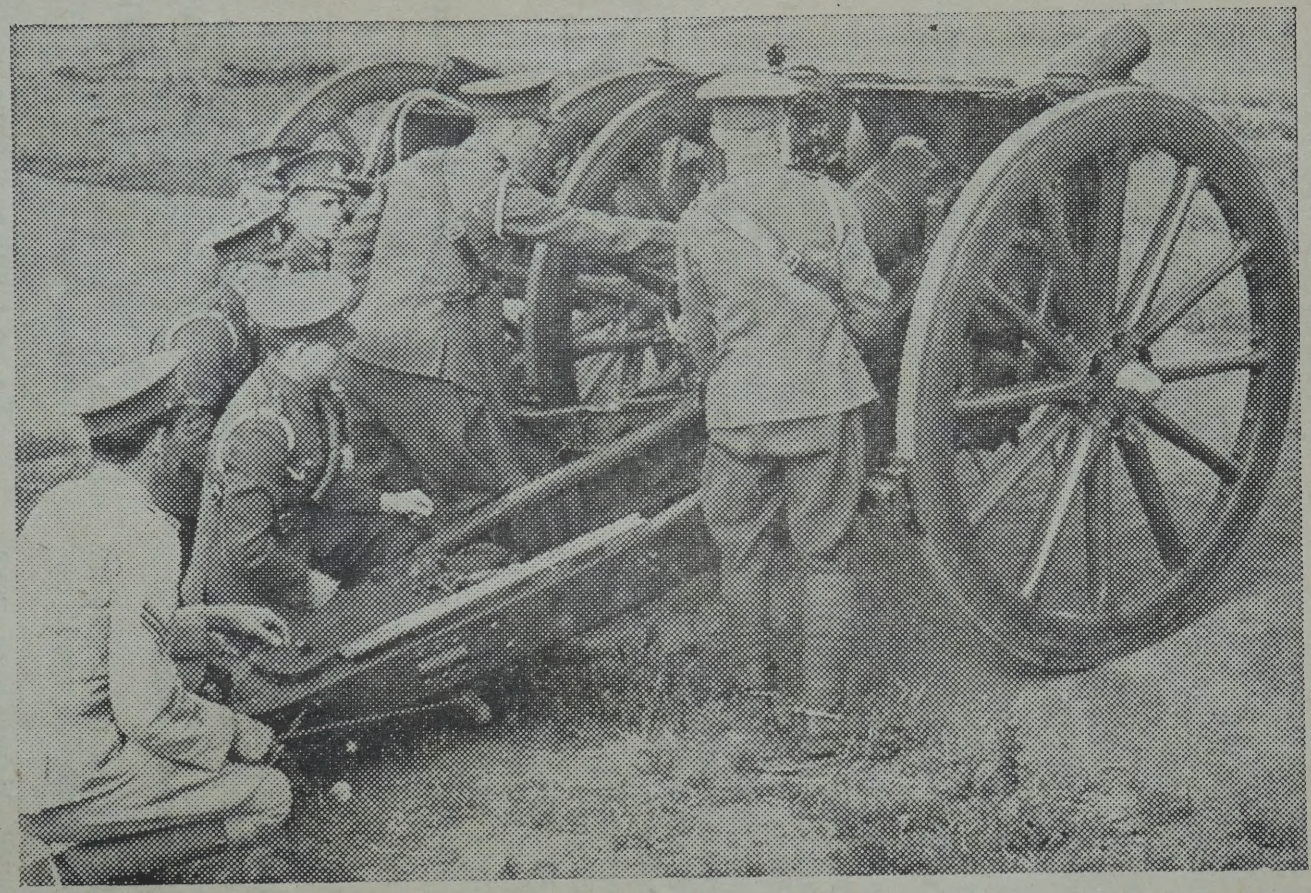

Навчання стріляння з гармат.

Старшини у західних військових округах навчають рекрутів ріжних родів військової служби перед висланням їх на схід до вищого вишколу. На світлині є група вояків, що вчаться на степу стріляти з говіцера.

СІЛЬСЬКИЙ ХІРУРГ

Воно вже так ведеться з давна в Гориглядах, що без бійки не обійдеться ні одна свята Параскева.

Та цим разом нікого не вбили, тільки зломили ногу різникові, а по правді він сам собі її стовк, коли вилетів крізь двері шинку і повалився на камінь перед порогом.

„Цего хіба вже досить!" — скаже може хто невибагливий. „Це дурниця!" — кричить кушнір Франц. — „Він вже йшов на нас з лавицею, а як різник береться до бійки, то нема жартів".

— Цего за багато на мене! — стогнав майстер. — Приведіть мені Панька, добрі люди! Ради Бога святого, Панька!" — йойкав у голос.

Господоньку! Як вже різник так заводить, він, що не лякається ніякої крови! Таке голосіння просто сміх! Вчитися б йому терпеливости від свого вола, як то падати під обухом сокири, щоб вже більше не встати. Але підняти треба — годі ж лишити різника ось так на землі.

— Панька кличте! Сільського хірурга з Річки, що наставляє кости.

Коли різника вносили в хату, заревіли радісно його телята в стайні, але їх мати, стара красуля гримнула: „Мовчіть, молоді дурники! Вже післали за Паньком. У три тижні стане наш ворог на ноги".

Згодом вернувся післанець.

— Панька нема. Панько в арешті!

— Христе царю! Що це він накоїв?

— Кости складав.

— Та це ж ніяка провина.

— І доктора спаплюжив. І доктор казав його заперти.

— За те, що паплюжив?

— За те, що кости складав.

— Говори з дурнем! Крутиться в кільце, немов той згедзаний бик.

— Правду кажу — мовить післанець. — Складати кости діло заборонене. Це вільно робити тільки екзамінованим.

— Та що не ти верзеш! Як хто собі притьмом зломить ногу, так не час тоді Панькові складати екзамента.

— Тим то як раз треба йти зо зломанням до доктора. Доктор має на це екзамента.

— Ой, йой-йой! вмираю! — стогне майстер.

Люди починають сходитися.

Там у різні висить свіжа шкіра з вола, щойно вчора вечером здерта. Ще гей би трохи вимахує хвостом.

— Ні одної кістки нема цілої, — жалується різник. — Немов усе розхиталося в мені. Ох, я нещасний!

— Що тут робити? Хіба покликати доктора.

— Сохрани Господи! — відраджують сусіди. — Доктор вчений з книжок. Головою то він би і зложив кости, але руками то інша річ. І звідкіля може вміти? Практики не має, неборак, щоб вправитися. Кожний, хто що зломить, клич Панька.

— Так воно і є, — каже другий. — Та ще й ще розважте: доктори дуже люблять вчитися на людях. Кожний з них хоче в такім нещастю чогось навчитися, байдуже, чи кого це

болить чи ні. Терпить хворий, на те він і хворий.

— Я не скажу, що вони нічого не знають, ті доктори, того я не скажу, — відзивається третий. — По старому звичаю ногу скласти, це не така то й штука. Але вони пробують, чи не вдасться воно на новий спосіб. Таке треба прецінь на ріжні способи вміти робити. Чоловік не перевчиться ніколи, поки життя, а все треба мати на думці знання-вченість. Так воно по їхньому, по докторськи. А відтак вся робота нінащо і знов ногу наново ломи, як прийде ретельний доктор від костей. Ну, та не кожний такий твердий на ломання, не кожний витримає такі штуки.

— Де сидить Панько? — кричить різник з болю.

— В Річці сидить, в громадськім арешті.

— Кличте моїх челядників, хай беруть топори і йдуть розбивати арешти!

— Так воно не йде, сусіде — вспокоював шинкар. — Я знаю ліпший спосіб. З начальником суду в Річці ми знакомі. Лепський пан! Колись під Різдво заріжеш товсту свинку і пішлеш йому в дарунку. Він буде радий. Я тепер до нього. Петре, а ходи но сюди! Маєш шістку. Біжи мерщій до пана судді в Річці. Ти прецінь знаєш того веселого панка з рижою бородою — був недавно у нас. Скажи йому: я і пан майстер просимо випустити Панька на годину, на одну годину тільки. Пан майстер попав у нещастя. — Та ні, стрівай! Я таки сам це зроблю, так буде краще. А ви тримайтеся, сусіде! Лиш бадьоро! Я вже приведу Панька. Поки що злагодьте тут усе потрібне. Ліжко висунути на середину, і кілька міцних постороннків придасться. Ну, оставайте з Богом, я скоро поверну.

Так говорив шинкар гориглядський. Перед хатою вже стояв запряжений візок — гарна штука! — і за двацять хвилин вже був шинкар в Річці.

Суддя сидів якраз у ресторані, де в городі була мета до стріляння. Добре стріляють в Річці, що й казати!

Шинкар звичайно входив тут сміло, бо не один з тутешніх міщан сидів у його кишені за довги. Але сьогодні якось ніяково йому було, крутився сюди-туди, аж накінець попросив слугу, щоб викликала пана суддю на часочок.

— А що доброго скажете, батьку? — спитав весело суддя.

Шинкар відтягнув його на бік під тінисту липу.

— Велике благання до вас, пане начальник, — почав і розповів, за чим прийшов. — При бійці в Гориглядах різницький майстер зломив ногу.

— Де ж були жандарми? — гукнув суддя.

— Не було, пане начальнику.

— А по щож з тим до мене, до судді? Суддя вам кривої ноги не випростує.

— Не крива, а таки зовсім зломана.

— Маєте вже його?

— Лежить бідака, постогнуючи в хаті.

— Я питаю за того, що розбивав у коршмі людей.

— Не знаємо. Та про нього байдуже. Це нікого не болить, де він тепер є. Але нога клято болюча. Я прийшов просити, щоб ви дали лікаря, щоб зложив ногу.

— Невже ж я маю хірургів? — засміявся суддя.

— Одного таки маєте, пане начальник. І добре бережете його. Коли ваша ласка, прошу вас пустіть нам Панька з арешту на годину.

— До чорта! — крикнув суддя. — Як зломана нога, так йдіть до доктора. Прецінь маєте свого доктора в Гориглядах.

— Нема в дома, — брехав, мов горіхи лускав, шинкар. — Чув, покликали його до Лісок і аж під ніч поверне. Так довго не годен бідака майстер терпіти. Нога пухне, підпливає кровю, згодом буде вже за пізно. Може зістати калікою на ціле життя.

— Господи! Що це ви? Прецінь розумієте, що арештанта не вільно випускати та ще й на таке діло, за яке саме тепер відсиджує кару.

Шинкар вхопив суддю легенько за рамя і говорив шепотом: „Ми знаємо, за що Панько запертий. Не за фушерку, ні! Він складав поломані кости і добре складав і багато добра зробив людям, багато добра, більше ніж лиха. І сторонські люди сходяться до нього за порадою. Кажуть, що небаром дістане новий дозвіл на курацію".

— Може бути, усе може бути! — відпекувався суддя.

— Позвольте, пане! — тягнув свою річ шинкар. — Ми знаємо, хто всадив Панька до арешту. Він доктора спаплюжив. І хай сидить! Хай сидить, доки сам захоче. Але тепер треба нам його на годиночку, на одну годинку тільки! Цеї ласки ми, гориглядці, не забудемо пану начальнику ніколи.

— А хто заручить мені, що він вернеться? — спитав суддя.

— Я, пане суддя, я! Ручу своєю головою і цілим своїм домом і кухнею і пивницею і — бочівкою доброго черешняку. Різник таки чимось заручить, це я знаю. І хоч би я мав привести Панька на посторонку, так доставлю вам його назад. Клянуся Богом!

— Це важка відповідальність...

— Ах, коли б ви почули, пане, як він бідака стогне-голосить! Мороз переймає чоловіка, волосся дубом стає на голові.

— Важка відповідальність для судді...

— Не суддя ви тепер, пане, не суддя! Тут тільки чоловік з щирим серцем може помогти — ви такий чоловік, що хоче добре діло зробити. Яка кому з цего шкода? Я казав: У пана начальника ніхто даром не просить — так я всім казав в Гориглядах. До пана судді в Річці як хто звернеться за поміччю, то певне відійде порятований. В нього не тільки добра голова, а ще краще серце!

Цей шинкар умів басувати людям!

Судді не лицює плакати перед людьми, але судді з Річки таки стали сльози в очах. Не знати, чи це були сльози милосердя над нещасним різником, чи зворушення ізза довіря, з яким звернулися до нього — як там не було, а суддя зворушений до сліз, почав мякнути. Та щоб не показувати цього на верх, гукнув ніби грізно:

— Але без жандарма не пущу драбугу!

— Велике вам спасибіг, пане! — лякував кланяючись шинкар.

Небаром по цім трьох людей прямувало в сторону Горигляд. Попереду йшов шинкар, з заду жандарм з

наїженим багнетом, а в середині між ними малий, згорблений чоловік, що ступав дрібними кроками, по два на один жандармський. Це був Панько. Колись замолоду він крамарив і шевцював, отже вже по трохи мав до діла з людськими ногами. Відтак від шевської смоли перекинувся до живичних пластрів і — сам не знаючи як, зробився хірургом, складачем потовчених і поломаних костей. Раз якось наставив коняці зломану ногу так добре, що могла в останнє сама зайти до лупія і з того часу проголосили люди, що Панько знає лічити зламання. Згодом він направлявся в своїй штуці, але найбільшої слави добув, коли оженився з донькою старого сільського складача костей, а цей в посагу за донькою переказав зятеві своє лікарське знання і свої „докторські інструменти".

Панько був цим дуже радий, що може закинути шевство, бо воно — мовляв — не йде йому на здоровля те сидження над роботою. А тепер ось прийшлося сидіти. Тож, певна річ, що прохід з арешту до Горигляд був Панькові понутру. Він навіть не хотів користати з шинкаревого візка — він бажав порухатися трохи на свіжому воздусі і йти немов би мученик перед жандармом. Та й те щось було варта, що сам жандарм вів його до нової „курації", його, що якраз за таку „курацію" сидів в арешті.

Тимчасом до різника привели стару Матрону, що вміла відмовлювати недуги і заклинати рани. Вона припала до ноги, яку старий виставив з під покривала, хрестила її якраз великим пальцем і промовляла: „Зламання, я благословлю тебе нинішним святим днем, щоб ця нога опять стала простою до девяти днів, як цього хоче Бог Отець і Син і Дух святий. Цілюще це зламання, цілющий цей день, в котрім народився Христос Спаситель. Тепер я замолюю оцю годину, стаю над цими ранами, щоб вони не підпухали во імя Бога Отця і Сина і Святого Духа, амінь!"

Тут увійшли наші з Річки.

Перший суворий погляд Панька — він і в арешті не помякнув — обвів кругом світлицю, чи все приладжене. Бандажі, посторонки, залізні гаки і сильні хлопи. Чого ще нема, треба вистарати. Відтак скинув з себе синю блюзу і закотив рукави сорочки.

— Слава Богу святому, болі злекшіли, — прошептала стара Матрона.

— Чорта злекшіли! — скреготів різник.

— Ні, ні! — боронилася баба і ховала поморщені руки під запаску, коли майстрова хотіла всунути їй щось в руку за „фатигу". — Не возьму! Не можу взяти. Не помогло б нічого, як би я взяла плату. Це ради Господа святого треба робити, як має помогти недужому. Іншим разом даруєте мені що ласка, пані матко!

Відтак потюпала важким ходом до дверей.

— Тепер зачинаємо роботу! — сказав острим голосом Панько.

Станув перед ліжком і почав обмацувати і натискати обнажену ногу.

Хворий з болю взивав всіх святих заступників.

— Видержи, батьку! — вспокоювала його жінка. — Панько при тобі, то все піде добре. Здається, нога викручена і зломана.

— Залізні гаки вбити в стіну! — командував Панько.

Чотири кріпкі парубки взялися до роботи. Дощинки і лупки лежали під рукою до „шпанування", на полотняний шматок намащувано якоїсь масти.

— Баби на двір! — приказував Панько. — Тепер ви тут ні при чому!

Різничка вийшла з хати, кажучи, що йде просто до церкви і не перестане молитися, поки нога не буде зложена. А жандарм пустився селом глядіти за галабурдником, що так ніжно положив майстра перед поріг коршми. Та показалося, що виновника в цьому ділі не було. Значить, сам різник викинув себе за двері. Тимчасом у хаті спутали хворому міцними посторонками ціле тіло і ноги. Ці посторонки робили нераз вже таку службу при найсильніших волах. І ще послужать, казав Панько.

— Тепер сюди, хлопці! Два в голови, два в ноги. Посторонки міцно навинути на руку. Як скажу: тягніть! так з усієї сили до себе.

Майстер постогнував, не вгаваючи.

— Ще не пора! — здержував його Панько і забрався до „рихтування". Глянув ще раз, чи все в порядку, відтак закомандував: — Тягніть! — Почувся жалібний стогін. — Міцнійше! Тягніть! Запріться об стіну! Міцно.

Проймаючий зойк-рев, щось затріщало в нозі, челядники зверещали разом у голос і — нога вискочила із суставів.

Як грім залунало по цілих Гориглядах: „Швець Панько вирвав ногу різникові!"

— Гей, тому цвіркунові вирвав ногу!

А коли всі збіглися поглянути, нога вже була обложена ціла плястрами. Майстрова стояла біля постелі і відтирала чоловіка оцтом.

А Панько? Панько сказав:

— Як стоїш одною ногою в арешті, то чорт годен тоді скласти чужу ногу! А то ще й стара баба вмішалася, — на таке треба би чудотворця! Але все буде гаразд, тільки класти плястри невпинно.

Сказав і помандрував з жандармом опять до арешту.

Від тої пори минуло пять-шість літ. Різник живе й досі в Гориглядах та штигулькає на ногу. Одна за довга, друга за коротка. Панько на волі, але суддя поклявся нишком, що як ще раз посадить його в арешті, то вже не випустить на урльоп за ніякою порукою.

Петро Розеггер.

НЕ ТАК ТІЇ ВОРОГИ

Не так тії вороги,
Як добрії люди —
І окрадуть, жалкуючи,
Плачучи, осудять,
І попросять тебе в хату,
І будуть витати,
І питать тебе про тебе,
Щоб потім сміятись,
Щоб з тебе сміятись,
Щоб тебе добити.
Без ворогів можна в світі
Якнебудь прожити;
А ці добрі люди
Найдуть тебе всюди,
І на тім світі, добряги,
Тебе не забудуть!

Т. Шевченко.

Меткі хлопці з заходу у воздушній службі.

З фабрик і фармів західної Канади зголошуються хлопці до військової служби і найбільше з них бажають служити при Королівській Канадійській Воздушній Службі. Ось одна ґрупа таких рекрутів, що відбувають вправи.

МАНДОЛІНА

Василь Підпеньок і Гриць Соловій пили горівку, а Микола Волох пив пиво, бо від горівки і гараку присягнув ще перед двома роками, як у бійці ребро йому зломили. Всі три говорили про сільські новини, про дітей і засіви та переповідали собі те, що зачули від людей або з часописів. Все статочно, помалу й поважно, без обиди божої й людської.

Аж надійшов до коршми Іван Костишин і приніс лист від свого сина, що вчився в учительській семінарії в С. В листі була бесіда про Волохового сина, також ученика семінарії. Про це й пішла тепер розмова між господарями, вже не така мила, як досі.

— Прочитайте лист, коли ласка! — попросив Волох. — Добре що пише про мого Степана?

— Не дуже.

— Ов?!

Правду сказати, Волох про свого сина у школі і зовсім не дбав і лишив його на власну поміч та на ласку людей, але в своїм серці він завсіди тішився, що син йому вдався, і тому стрівожився, як почув немилу вістку.

— Щож там такого?

— А таке, що ваш Степан на манівці зійшов. З якоюсь Магдаліною уже по місті водиться і навіть спить. Невістку будете мати.

— Що ви не кажете?!

— А так! Ось тут в листі пише мій син; я вам прочитаю: „Я граю на скрипці, а Волохів Степан має дуже красну мандоліну і так в ній залюбився, що не розлучається з нею і навіть як іде спати, то кладе її коло себе. Часом і по місті ходить разом з нею".

— Чи чував хто таке?! — застогнав Волох, як ранений. — Адже йому не більше як вісімнацять років, та й таке вже починає! З Магдалінами водиться! Що з нього буде?

— Пропаде хлопець! — сказав коротко Підпеньок.

Соловій додав:

— То, знаєте, куме, у великім місті всякі дівки бувають. Вітрогони, — не вам казати. Вчіпиться така Магдаліна хлопця, то це, то те.... вичекає, поки до хліба дійде, а потім бери, чи хоч, чи не хоч. І до суду запізве, як не схоче. А сама грейцара при душі не має та ще й ганьба на всю фамілію, бо ледащо.

А Костишин доповів:

— Ви, сусідо, поїхали б та подивилися. Шкода хлопця!

Вся радість, яка від пива і розмови призбиралася в душі Волоха за попередню годину, тепер щезла. Він важко встав зза стола і сказав твердо: „Я душу випру з нього!"

Заплатив і пішов зажурений до хати.

Вдома розповів все жінці і його смуток ще побільшав, як побачив, що жінка заломила руки й почала плакати. Поплакавши, вона порадила також поїхати до сина. Добре, що в хаті валявся ще деякий гріш за продані поросята, і жінчиної поради можна було послухати.

На слідуючий день по полудні Волох був уже в місті С. Приїхав залізницею. Він знав, що син живе у якогось возного від суду, але як цей возний називається і при якій вулиці мешкає, тим він досі не цікавився, бо не мав гадки відвідувати сина.

Тому зо дві години блукав від суду до семінарії і назад, заки припадком від якогось Степанового товариша довідався, куди має йти.

Сердитий і стомлений, застукав до кімнати свого сина, де було чути голос мандоліни.

— Татуньо! — скрикнув син радісно, побачивши батька, поклав мандоліну на ліжко і припав до батьківської руки.

В голосі Степана було стільки невинної радости, що старий Волох спершу на хвилину злагіднів. Але в ньому за цілу добу назбиралося забагато гніву, щоб відразу подобріти; тому наперед розглянувся по убогій студентській кімнаті з чотирма ліжками і столом по середині і, коли нікого не побачив, на щирий привіт сина відповів дуже прикро:

— Слухай, волоцюго! Кажи мені щиру правду, що є з тою Магдаліною, що ти з нею по місті водишся на встид, на ганьбу, на публіку?

— Якою Магдаліною?! — здивувався син і зараз догадався. — Чи не мандоліну маєте ви на гадці?

— Все одно, як називається, але як ти смієш з такими дівками волочитися по місті?! Костишин писав, що він грає на скрипці, коли має час, а ти на публіку найшов собі якусь Мандаліну...

— Ха! ха! ха! — засміявся син. — А от моя мандоліна на ліжку! Це не дівчина, тільки інструмент.

Старий батько не повірив зразу і ще й розсердився.

— Що?! Ти мені старому будеш баки забивати?! Ніби я не чув, що є Магдаліна чи Мандаліна? Кажу тобі, попамятаєш ти мій кулак!

— Але ж, татуню! Ви цього не розуміли! І я на скрипці граю — ось моя скрипка! — але я купив собі ще й мандоліну, оцей інструмент, і граю. Дуже мені подобається. Тут зараз прийдуть мої товариші і ми вам заграємо.

— Заграй такому дурневі, як ти сам, а не мені — відповів батько твердо, але вже зовсім втратив певність, чи по його боці правда, чи по синовім, сів на кріслі й замовк.

— Як же я вас переконаю? — говорив тимчасом син. — Спитайте людей, коли не вірите! Ви такого інструменту ще не бачили й не чули, як називається, та й тому . . . Ось уже йдуть! Ми маємо пробу.

На вулиці ученики-мандоліністи грали марша і йшли просто до Степанової кімнати. За хвилину було вже їх тут у кімнаті разом зі Степаном вісім і шістьох з них мали то більшу, то меншу мандоліну, а два мали гітари.

Великий сміх настав, коли Степан розповів товаришам батькове підозріння. Всі обступили старого з інструментами і, не умовившися, заграли такого завзятого марша, що аж мурашки поза плечі ходили. Старий Волох хотів видобутися з громади веселих хлопців, трохи ще сердився, але по лиці його розливалася щораз більша радість і він вкінці засміявся.

— То це мандоліни?!

— Мандоліни, мандоліни, не Магдаліни, — говорили весело хлопці. — Ви не чули ще такого?

— Звідки мав чути? А це файне! От би таку музику на весілля! Ну, заграйте ще що інше!

Старий сів собі з боку на синовім ліжку, а хлопці посідали навколо стола, розіклали підпори на ноти і почали грати. Степан стримував їх,

то казав далі грати — батько зрозумів, що син тут провідником.

Грали добру годину. Уже старому аж навкучилося і він трохи не задрімав, але з його серця за той час зовсім уступилася злість і натомість зайшли туди тихе вдоволення і безжурність... Не пропаде син!

На другий день він був уже в себе у селі. Тут так довго не міг утихомиритися, поки не найшов Костишина й Соловія і не розповів м, що бачив.

— Тільки дурно через вас видав я гроші на дорогу, — нарікав він.

— А невістка гарна? — питався Соловій.

— Та яка там невістка?! Мандоліна це струмент, а не дівчина. Оттак як половина видовбаного гарбуза з покришкою і ручкою, на тім струни і по тих струнах треться таким патичком. Це кладуть на живіт — оттак-о — (Волох показав на собі). — Тут ліва рука перебирає, а тут права, сюди й туди. А є ще мандоліни і більші, такі, як корита, тільки позагинані, — то на них пальцями перебирається і вони грають грубший голос. Там у сина була їх ціла громада. Грали мені до самого вечора, як на весіллю. А ви таке вигадали на мою дитину! Як чого не розумієте, то не ганьбіть мені хлопця!!

— Всяке люди вигадують, — боронився Костишин. — Хто там все може знати! Але ви не дуже вірте; може воно так, а може й ні.

Осип Маковей.

Ця, перепущена цензором світлина представляє британську протилетунську гармату з обслугою "десь у Франції".

ЧУЖА ДИТИНА НЕ ТО, ЩО РІДНА

Ой не тая, мій синочку,
Година настала,
Щоб чужая дитинонька
За рідную стала.
Народна пісня.

Журилися муж з жоною,
Що дітей не мали;
Далі взяли та й під старість
Сироту прийняли.
Росте тая сиротина,
Так їм помагає!
Але старий, як чужому,
Все не довіряє.
„Та вже, мабуть, не даремне
Промовляють люди,
Що дитинонька чужая
За рідну не буде!..”
Доростає літ дитина,
Вже пора б женити,
Пора б уже господарство
З сином поділити...
Але старий дуже хоче
Щирість його знати,
І задумує, як сина,
На спробунок взяти.
Повертає раз від пана,
Та й став говорити:
„Жінко мила, сину милий!
Годі мені жити;
Розгнівався пан на мене,
Повішати хоче!
І я завтра, як той злодій,
Сплющу свої очі!
Дістань, жінко, в скрині гроші,
Треба поділити...
Треба свою остатнюю
Волю учинити!”
Стара бідна, як дитина,
Плаче і ридає;
Бере ключі у старого,
Скриню відмикає.
А у скрині казан грошей —
Самії дукати!...
Ледве-ледве старий з сином
Здужали підняти.
Висипали на підлогу,
От старий сідає,
І з дукатів штири купи
Рівних нагортає.
І говорить: „Перша купа
На похорон буде,
Щоби мене, як годиться,
Спомянули люди!
Друга купа тобі, жінко,
Тобі, моя мила!
Бо ти ж мене, як матінка,
Старого любила!...
Третя купа нехай буде
Тобі, милий сину:
Ти був мені, милий сину,
За рідну дитину.
А четверта купа грошей
Най буде для того,
Хто на шибеницю в завтра
Потягне старого!...”
А синочок ісхопився,
За гроші рукою:
— „Я потягну вас, татуню!
Най будуть за мною!”
Зітхнув старий, підійнявся
Та й почав казати:
„Іди, хлопче препоганий,
Із моєї хати!
Прийняв тебе я до себе
Малим сиротою,
Побивався дні і ночі,
Не спав над тобою,
Тільки й думав, що із тебе
Буду поміч мати...
А ти сам готов на мене
Руку підійняти!
Іди ж собі, препоганий,
Звідки ти узявся,
Та й не згадуй, що ти в мене
Сином називався!”
Хлопець вийшов. Старий плаче:
„Правда, добрі люди,
Що дитинонька чужая
За рідну не буде!...”

Степан Руданський.

УКРАЇНСЬКЕ БРАТСТВО В КАЛІФОРНІЇ

Я приїхав до Канади на весні 1902 року, з початком місяця червня. Мені було тоді несповна 19 літ. Поки я дістався до Вінніпеґу, у мене в кишені лишилося тільки 25 центів. Я не пригадую собі, як я повечеряв, — чи мені лишилося ще трохи хліба та ковбаси з дороги, чи мої товариші подорожі поділилися зо мною своєю вечерою, памятаю лише те, що коли на другий день до Іміґраційного Дому зайшов якийсь аґент, що записував до роботи і за записання казав собі заплатити по 25 центів, то я дав йому останню монету, яку мав, але за те мав вже запевнення, що зможу на дальше життя собі заробити.

Аґент вислав нас до роботи на т. зв. екстра ґенґ. Зігнав нас над вечером у пасажирський ваґон коло стації, потяг рушив і памятаю, як переїхав через Брендон, а над ранком хтось з моїх товаришів подорожі відкрив, що наш ваґон лишився від потягу і стоїть самітний коло якоїсь маленької оселі на степу. Коли розвиднілося, ми прочитали на стації напис Broadview. Там ми й побачили перший раз гурток індіян, убраних у коци. Журба, що з нами далі буде, скоро скінчилася. Ми зачули голос дзвінка, а коли пішли за дзвінком, побачили в однім з тягарових ваґонів коло стації застелені столи і хоч не було між нами ні одного, який би розумів хоч одно слово по англійськи, то здогадалися, що там сніданя для нас і зараз посідали їсти. По сніданню якісь люди завели нас до шопи, де було багато не то залізних лопат, не то рискалів, кожний взяв собі по одній тій лопаті, з ними запроваджено нас до іншого тягарового ваґона, де були пороблені дерев'ляні ліжка на такий спосіб, як на кораблі, і ми зрозуміли, що це наша нова домівка в Канаді. По короткім часі прийшла льокомотива і потягла нас дальше в світ. Ми опинилися біля стації Пайлот Бют коло Ріджайни.

Так Бродвію, як і Ріджайна, були тоді не в Саскачевані, а в Асінібої. Степи Канади на захід від Манітоби називалися тоді Північно-Західними Територіями і були поділені на чотири дістрікти: Асінібоя, Саскачеван, Алберта і Атабаска. Ріджайна була столицею Північно-Західних Територій і була в Асінібої. В скороченню писали її Асса. При творенню провінцій три роки пізніше назви Асінібоя й Атабаска зникли, бо Саскачеван взяв Асінібою, а Алберта взяла Атабаску.

Наш екстра ґенґ працював через літо на дорозі від Бродвію до Муз Джьо і від Ріджайни яких 60 миль на північ на дорозі, що йде через Ломзден і Саскатун до Принс Алберт. Ця дорога належала тоді до Канадійської Тихоокеанської Залізниці. Робота скінчилася десь з початку листопада. Я був одним з тих, що не мали нікого близького в Канаді, щоби до нього поїхати, отже вернувся до Вінніпеґу.

Ще в літі я писав до своїх рідних в Галичині, щоби листи до мене адресували до Іміґраційного Дому в Вінніпеґу і до Іміґраційного Дому я писав, щоби переслали мені листи, як які будуть. Тоді й написав мені відповідь іміґраційний урядовець, небіщик Кирило Ґеник. Це було моє пер-

ше знакомство з ним. Ясна річ, що коли я вернув до Вінніпеґу, то зайшов до Іміґраційного Дому так за листами з Краю, як і за тим, щоби блище познакомитися з Геником, якого іміґранти в Канаді вважали за щось в роді царя Канади. Ґеник говорив зо мною дуже прихильно, запропонував приходити до нього частіше, погодився позичати мені книжок до читання а навіть запросив до себе до хати на вечерю. Памятаю, що мешкав тоді на вул. Лостед. Цей дім стоїть і досі.

Коли ми вже більше познакомилися, зачав мені одного разу Ґеник говорити, що в Канаді життя тяжке, бо більша половина року сходить на боротьбу з природою, з зимном. Він сам думає незадовго виїхати з Канади до теплого краю, до Каліфорнії. В цій справі він і провадить переписку з одним українцем в Каліфорнії, що живе там вже близько сорок літ. Є ще кілька других українців в Канаді, що збираються до Каліфорнії поїхати, а два вже й виїхали. Тут згадав мені імя Юрка Сиротюка і я зараз пригадав собі, що я ще в Краю читав в „Громадськім Голосі" допис, який написав Юрко Сиротюк з Етелберт, Ман. Ґеник сказав мені, що це той самий чоловік, і спитав, чи не хотів би й я поїхати до Каліфорнії. Я не був нічим звязаний з Канадою і, правду кажучи, наслухавшися вже трохи про канадійську зиму тай боячися її, я сказав, що радо поїхав би.

Відтак Ґеник зачав мені оповідати про плян, з яким він звязує свій виїзд до Каліфорнії. Українець, з яким він переписується в Каліфорнії, називається Агапій Гончаренко. Він сам називає себе „козаком-священиком", а то тому, що є з походження козаком, а був священиком, але покинув священство і звязався з революційним рухом. Тепер він має в Каліфорнії кусень землі, старий, не може робити і рад би, як би коло нього поселився гурток українців. Коло нього можна дешево купити землю і можна би заложити українську кольонію. Люди, що думають враз з Ґеником переселитися до Каліфорнії, є радикальних переконань і вони раді би створити кольонію, в якій могли би жити свобідно, не криючися з своїми поглядами, і помагати собі взаїмно, як колись козаки коло Запорожжа собі помагали. Для цего й входить в плян приймати до кольонії тільки людей вибраних і певних. Пропозиція є, щоби вони називали себе Українським Братством і щоби вважали себе за братів та сестер.

Мені думки Ґеника сподобалися і я сказав, що я рад би пристати до Українського Братства. За пару тижнів Юрко Сиротюк був вже повідомлений, щоби мене ожидав, а я мав від нього інформації, як до нього дістатися. Я пустився в нову далеку дорогу. Їхав Канадою до Мішен Джонкшен, Б. К., а звідтам через Сіятл і Портленд до Сен Френсиско, зглядно до Овкленд в Каліфорнії. Фарма Гончаренка, уплянований осередок Українського Братства, була коло місцевости Гейвардс, на полудневий схід від Овкленд, а яких 23 милі від Сен Френсиско.

Подорож з Вінніпеґу до Гейвардс забрала мені цілий тиждень. Потяги не ходили тоді так скоро, як тепер, конекції між залізницями не були такі добрі, треба було багато разів пересідати, чекати від одного потягу

до другого, дві ночі по дорозі я ночував в готелях. Наконець я добився до Овкленд. Звідтам поїхав до Гейвардс стріткарою.

Моя інструкція була їхати стріткарою аж до кінця, де вона завертає, відтак пійти дальше тою самою дорогою ще милю, чи дві, звернути на ліво на доріжку в гори, минути відтак і цілком згубилася. А фарми та хати Гончаренка не було видно. Я зрозумів, що я заблудив, і вернувся назад. По дорозі стрітив чоловіка, що заговорив до мене — по українськи. Це був Юрко Сиротюк. Він довідався від Гончаренкового сусіда, німця, що доріжкою на поле пійшов якийсь хлопець в зимовій шапці, здо-

АГАПІЙ ГОНЧАРЕНКО З ДРУЖИНОЮ.
Світлина, яку Гончаренко прислав авторові споминів про Українське Братство у вересні 1913 р. Слова, які на світлині Гончаренко власноручно написав, є: „Гончаренко и Дружина. Nov. 19, 1912. 89 рік". Це значить, що світлина знята 19 листопада, 1912 р., коли Гончаренкові було 89 літ. Світлина знята перед хатою Гончаренка і показує також вид на сусідну фарму.

щось пять, чи шість фармерів і тоді вже буде фарма Гончаренка. Я пійшов згідно з інструкціями, але коли дійшов до останнього фармера перед Гончаренком, то зробив похибку. Замісць йти доріжкою попри саму хату, я пішов просто наперед себе попри господарські будинки і вийшов на поле. Там дорога щораз більше ставала невиразна, зійшла на стежку, а гадався, що це я, і пішов мене шукати. Тоді я й довідався, що дійсна дорога йшла попри саму хату і поза хату фармера, а якої чверть милі за нею була й хата Гончаренка.

Вже темніло, як я зайшов з Сиротюком до хати. Там я довідався, що це в дійсности не хата, а старий курник. Сиротюк, що приїхав там перший, ще в жовтни, вичистив

курник, в якім зрештою курей вже давно не було, поробив вікна, переділив курник на дві кімнаті, зробив з шорстких дощок кілька ліжок, які встелив сіном, зробив пару лавок, такий самий стіл, купив кухню, на якій можна було їсти зварити, і це було перше мешкання Українського Братства в Каліфорнії. Братство вже до мого приїзду складалося з двох родин: Юрко Сиротюк з жінкою, двома дітьми і старим, чи не 70-літним батьком, і Іван Данильчук з жінкою та дитиною. В Канаді Юрко Сиротюк і його батько мали фарми-гомстеди в Етелберті; крім цего Юрко служив в Біблійнім Товаристві, як кольпортер Біблій; за те діставав маленьку платню, щось десять, чи патнацять доларів місячно. Іван Данильчук був в Канаді учителем в школах, удержуваних презбитеріянами; вони платили йому і другим таким самим учителям по $25 місячно. В Манітобі, як я розумів, були тоді між нашими людьми школи на удержанню церков; деякі школи удержувала римокатолицька церква, інші презбитеріянська; в презбитеріянських школах були учителями крім Данильчука також Іван Бодруг, Іван Негрич і може ще дехто, що його назвиско вилетіло мені з памяти.

Сам Гончаренко мешкав в дійсній хаті, віддаленій від курника яких 100, або 150 кроків дальше, на горбку. Юрко і Іван Данильчук зараз того самого вечера попровадили мене до Гончаренка, аби нас познакомити. Це був перший і останній раз, що я був в хаті Гончаренка і Юрко пізніше навіть дивувався, що Гончаренко впустив нас тоді до хати та частував напитком, що виглядав на чай, але мав інший смак. Гончаренко казав, що це лучший і здоровший напиток від чаю, бо в нім нема отруйної тєїни; робив його з рослини, що має еспанську назву „єрба буена" (добре зілля).

Звичайно Гончаренко стрічав гостей на дворі. Він був дуже недовірчивий. Його хата, як кажу, стояла на горбку і з неї було видно досить далеко. Крім цего він мав дуже чуйного песика, що зараз брехав, як хтось чужий появився на доріжці. Гончаренко тоді виходив з хати, йшов гостеві на зустріч і міг цілими годинами стояти з ним на дворі, поки гість не здогадався, що вже пора йти до дому. В деяких случаях просив Гончаренко гостя на веранду своєї хати. Там стояв стіл і крісла і коло стола можна було посидіти, а навіть єрби буени попити. Лише в надзвичайних випадках запрошував Гончаренко людей до хати.

Можлива річ, що Гончаренко мав на це свої причини. В своїм життю він не одно таке пережив, що заставило його бути обережним. Коли я на його фармі перебував і нераз слухав його цілими годинами, я зрозумів, що він терпів на манію переслідування. У всіх людях він добачував як не дійсних, то майбутніх ворогів, а то й російських шпіонів. Можна було винести враження, що тих шпіонів цілі легіони, що ними засіяний цілий світ, а зокрема Каліфорнія. Один погляд на чоловіка вистарчав йому, аби осудити його як шпіона, і ставати в обороні такого незнакомого значило признати й себе за російського шпіона. Першого вечора, коли я в нього був, він показував закровавлену хустинку, котрою спинював в собі кров, як перед кількадесяти роками російський шпіон пробив його но-

жем на вулиці Александрії в Єгипті.

В тім часі, коли я приїхав до Каліфорнії, Гончаренкові було вже 79 літ. Звичайна людина в такім віці вражає других своїми поглядами та упередженнями. Гончаренко не був звичайною людиною. Вистарчило на нього раз глянути, аби це зрозуміти. Він виглядав, як старозавітний пророк, згорблений, з довгою сивою бородою. Був людиною очитаною і високо освіченою. В розмові зовсім свобідно цитував писання ріжних письменників та поетів, англійських, російських і других.

Він був жонатий. Хоч колись був черцем, то коли втік аж до Америки перед царськими переслідуваннями, він через звязки з революційним рухом зачав інакше глядіти на світ та свої чернечі приречення і одружився в Бостоні, мабуть в 1866 р., з одною італійкою. Можлива річ, що за молоду вона була навіть красавиця, однакож італійки відомі з того, що на старість дуже поганіють. Т жінка Гончаренка, Мальвіна на імя, була в 1902 році вже така погана, аж страшна. Коли я її перший раз побачив, мені також прийшло на думку, зовсім без

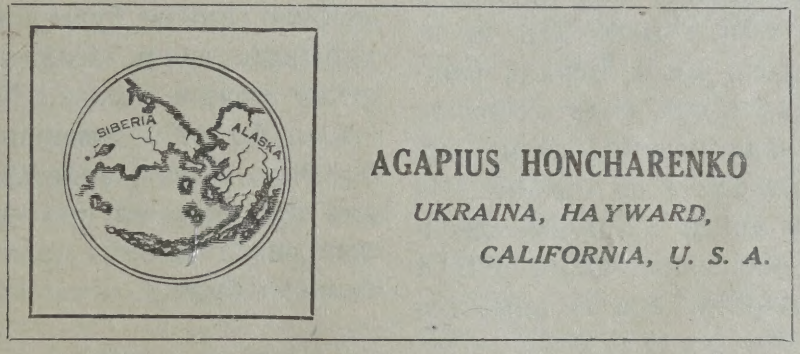

ВІЗИТОВА КАРТКА ГОНЧАРЕНКА.

Гончаренко називав свою фарму Україною і вимагав, аби зазначувати це на його адресі. Головно для цего він давав та розсилав такі картки, аби люди не забували, як до нього адресувати. Побіч адреси на його візитовій картці була мапка Аляски, Алеутських Островів і Камчатки. Ця мапка була колись при заголовку його часопису „Свобода".

Коли я перший раз його побачив, мені чомусь стрілила в голову думка, що так виглядав пророк Єремія. В нього були стиснені болісно уста і це показувало, що він мусів багато болю зазнати в своїм життю. Взагалі його вигляд був такий характеристичний, що фотографи приїздили до нього з Сен Френсиско і платили йому, аби позволив себе відфотографувати. Його фотографія була постійно на виставі у фотографа в Гейвардс; продавав її як свого рода куріоз.

На фармі жив Гончаренко не сам. злоби, що це найкращий образ — відьми. По повороті з гостини в Гончаренків, я це й сказав на голос, не то жартом, не то серйозно, перед другими мешканцями курника. Припускаю, що згодом Гончаренкова про це довідалася і це було одною з причин, чому Українське Братство кілька тижнів пізніше вважало за відповідне попрощатися з своїми мріями про зроблення Гончаренкової фарми своїм осередком.

Тут слід описати трохи цю фарму. Як я вже попередно натякнув, вона була „в горах" коло Гейвардс, відда-

лена від містечка Гейвардс яких 5, чи 7 миль. Береги Каліфорнії попри Тихий Океан є високі, гористі. Каліфорнія взагалі не є рівна, а гориста. Люди в ній первісно поселилися здебільша на долинах поміж горами. Попри самий морський беріг тягнеться там пасмо не так гір, як горбків. В північній Каліфорнії вони вкриті високими лісами, коло Сен Френсиско вони голі. Лише в зимову, дощеву пору вони поростають травою, — літом, коли дощів нема від квітня до жовтня, вони цілком висихають. Пасмо горбків понад морем перетинає залив Сен Френсиско, над котрим з одного боку стоїть місто Сен Френсиско, з другого міста Берклі, Овкленд і Аламіда. Гори коло Гейвардс є частиною надморського пасма гір, хоч само Гейвардс є на рівнині. На рівнині земля добра і при наводненню можна її управляти цілий рік. В горах наводнювати землю немислимо.

Гончаренкова фарма зовсім не надавалася на наводнення. В моїй памяти затерлося, чи вона рахувалася на 51, чи 59 акрів. Знаю лише, що це було непариcте число і що воно було около 50, а не доходило до 60. В дійсности для мене по нинішний день питання, як там ті акри можна було й зміряти. Як інжініри міряли акри тільки на око і казали, що це 50, чи кілько акрів, то коли б хто був перемірював шнуром, або ланцюхом, міг найти там два рази більше акрів. І навпаки. Фарма Гончаренкова в дійсности представляла один горбок, і збічча двох горбків. На горбку було може десять, може й пятнадцять акрів землі, яку можна було зорати, або скопати. Решта землі була така, що по ній можна було тільки котитися з гори на долину. Я пробував раз зсунутися в яр, що був майже серединою фарми, і не стало відваги зсунутися до самого споду тай тяжко було відтак назад на верх видрапатися.

Гончаренкова фарма була найдальша в горах. Колись і за нею були поселені якісь люди, але всі вибралися звідгам. Найближчий сусід Гончаренка був німець. Про людей, що мешкали по дорозі між Гейвардс і Гончаренком, я не довідався, якої вони були народности, але моє вражіння було, що це були зовсім чужі для українців люди. Колись мав Гончаренко сусідів росіян. Хоч їх там не стало, бо одні вимерли, а другі вибралися, Гончаренко все одно говорив про них, як про своїх сусідів, і жалувався на них за пакости, які йому робили.

Коли я приїхав до Каліфорнії, Юрко Сиротюк був зорав кілька акрів на Гончаренковій фармі, і посадив на них горох. Коли була погода, ми ходили цей горох сапати, а коли не сапали, то ходили шукати за більшим простором для Українського Братства. Ходили звичайно по горах, бо на долині земля була така дорога, що страшно було й подумати про те, щоби її купувати. Там за акер землі жадали по 500, а то й по тисячі доларів. В додатку Гончаренко хвалив нам свої гори.

В дійсности в горах на ту пору року чудово виглядало. Нераз вийду з свого курника і дивлюся в долину. В Каліфорнії в зимі дощі та мряки. Мряка звичайно при землі. Я дивлюся на ню згори і вона мені ви-

глядає, як бурливе море. Часом цілий день не видно було в долині нічого більше, як бурливе море мряки. Одначе коли мряка піднялася, видно було чудову околицю повіту Аламіда. Ночами було видно світла Овкленду та Сен Френсиско.

Кілька кроків нище від курника, в котрім ми мешкали, було джерело води. Гончаренко говорив нам, що ця вода має якісь мінеральні складники і що він заложив би там лічничий резорт, як би мав гроші. Трохи нище від джерела була печера. Гончаренко оповідав, що в цій печері він бувало уставляв престіл і правив Службу Божу, як що в нього гостили віруючі люди. Та це мабуть була рідкість. Більше в нього бували люди невіруючі, що може й докучали йому розмовами про те, що нема Бога. Зійшовши раз на мову про те, він сказав при мені: „Нехай буде, що Бога нема. Однакож є сила, що нас карає!"

Я вірю, що Гончаренко був віруючою людиною, хоч цего й не маніфестував. Довголітнє товаришування з революціонерами та безвірниками навчило його тайну своєї віри держати для себе. Знаю лише, що він думав про смерть і приготовлявся до смерти. Недалеко своєї хати він видовбав собі в скалі гріб і наказував, щоби там його похоронити. Він хотів бути на землі, яку назвав Україною. Для своєї фарми він вибрав назву „Україна" і настоював на те, щоби цю назву давати на адресі до нього. Імя „Україна" було в Каліфорнії завдяки Гончаренкові що найменше тридцять літ перед тим, поки другі українці зачали його вживати, поки зачали називати себе українцями.

Гончаренко завше вважав себе за українця. Він походив з старого українського козацького роду. В його родині панувала українська козацька традиція. Як свобідний козак, а не кріпак, він міг вступити до монастиря і перед ним була отворена духовна карієра. Його назначив був царський уряд в 1857 р. священиком при російськім посольстві в Атенах, в Греції. Та непокірна українська вдача заставила Гончаренка робити звязки з революціонерами. Цим він стягнув на себе увагу царського уряду, його відкликано, а він, зрозумівши, в чім річ, втік в Царгороді в 1860 р. з корабля, що вже віз його назад до Росії.

Скитався по ріжних краях. Був в Англії, в Малій Азії, в Єрусалимі, в Александрії (Єгипет) і накінець 1865 року вимандрував до Америки, дістявши поручаючі листи від італійського революціонера Мацінія до його приятелів. В Бостоні був якийсь час учителем грецької мови в одній колегії, там і одружився. В 1867 р. дістався до Сен Френсиско та зачав там видавати в російській мові часопис „Свобода" для революційної пропаганди між мешканцями Аляски, що тоді ще належала до Росії. Він впевняв мене та других членів Українського Братства, що „російські" поселенці Аляски були в дійсности українці. Він впевняв нас, що й на Камчатці і на Алеутських островах, що є між Камчаткою і Аляскою, поселилися українці. За українців він вважав і т. зв. „бородатих японців" з північної Японії. Він хотів російських поселенців Аляски збунтувати проти царя й Росії. В тій ціли він заложив „Свободу". І хоч писав її в російській мові, то майже в кожнім числі

обовязково старався помістити бодай якусь коротеньку нотатку в українській мові. Я мав одно число „Свободи", що на жаль, в пізніших моїх мандрівках по американському континенті десь затратилося. Там був уступ, що зачинався словами: „Україно, моя ненько! Козакуючи по світу вже скільки років, між всяким людом, я не бачив ще нічого кращого, як тебе, українська земле. Ой, люба моя, мамо моя! Я не піду жити з тобою, бо там москаль сквернивець панує. Він скажений вже запоганив всіх дітей славянських, тільки ще не вкусить йому козацьких дітей своїми червивими зубами, бо вони дуже міцні для москаля".

Росія продала Аляску Зединеним Державам в 1867 р. і революційна пропаганда проти царату між аляскинцями стратила змисл. Гончаренко перестав видавати „Свободу" в 1873 році, черенки продав і поселився на горах коло Гейвардс, але мабуть до самої смерти над дверми своєї хати задержав напис „Свобода" і звертав на нього увагу кожному свому гостеві та хвалився ним. Умер в 1916 р., маючи 93, або 94 роки.

Життя Гончаренка на фармі не було солодке. Землі до управи майже не мав. Удержувався з того, що плекав курей, і може колись мав більше коров, чим одну. Коли я там приїхав, він вже був закинув курник і мав лише кілька курок, які держав коло хати. Крім цего мав корову і стареньку ослаблену коняку. Від корови мав молоко, а яйця, що не з'ів, продавав час від часу в Гейвардс і купував муку на хліб. На мясо стріляв полеві вивірки (squirrel) Цікаво виглядали його виправи до міста. Коняка була занадто слаба, щоби він на ню сідав. Він убраний в якусь чудну ярко-блакитну, мабуть козацьку, шинелю, провадив коняку коло себе. В місті клав мішок муки на хребет коняки і коняка несла його, потикаючись. Однакож коли вже приходилося йти під гору, у коняки не було сили, щоби йти з мішком. Тоді Гончаренко брав мішок на плечі і тягнув коняку за собою. Казали мені, що сторник, у якого він брав муку, не дуже дивився, чи кілька тузинів яєць, які він приносив, вистарчали на те, аби за муку заплатити.

Цей сторник, здається, був одиноким чоловіком в світі, про якого Гончаренко говорив з пошаною і вірив йому. Він називався Волтер Лі і був соціяліст. Зрештою тяжко було почути від Гончаренка добре слово про когось. Він говорив, як про своїх особистих знакомих, про багато людей, про яких я був певний, що він ніколи в своїм життю їх не бачив. В нього знакомі були і Герцен і Бакунін і Толстой і Степняк (Кравчинський) і Драгоманов. Жидів ненавидів. Пригадую собі, як він говорив про Кравчинського, що його Бог покарав, як убив його потяг в Лондоні. А за що його Бог покарав? Бо він був жид. Драгоманова також остро осуджував, бо казав, що він женатий з жидівкою. По нинішний день я не найшов ніде більше навіть натяку про те, що Людмила Драгоманова була жидівка. Льва Толстого так само остро осуджував. Це для мене було досить загадочно, бо коли я приїхав на Гончаренкову Україну, то застав там цілі стоси творів Толстого, виданих в Швайцарії Бірюковим та Бонч-Бруєвичем. Книжки на-

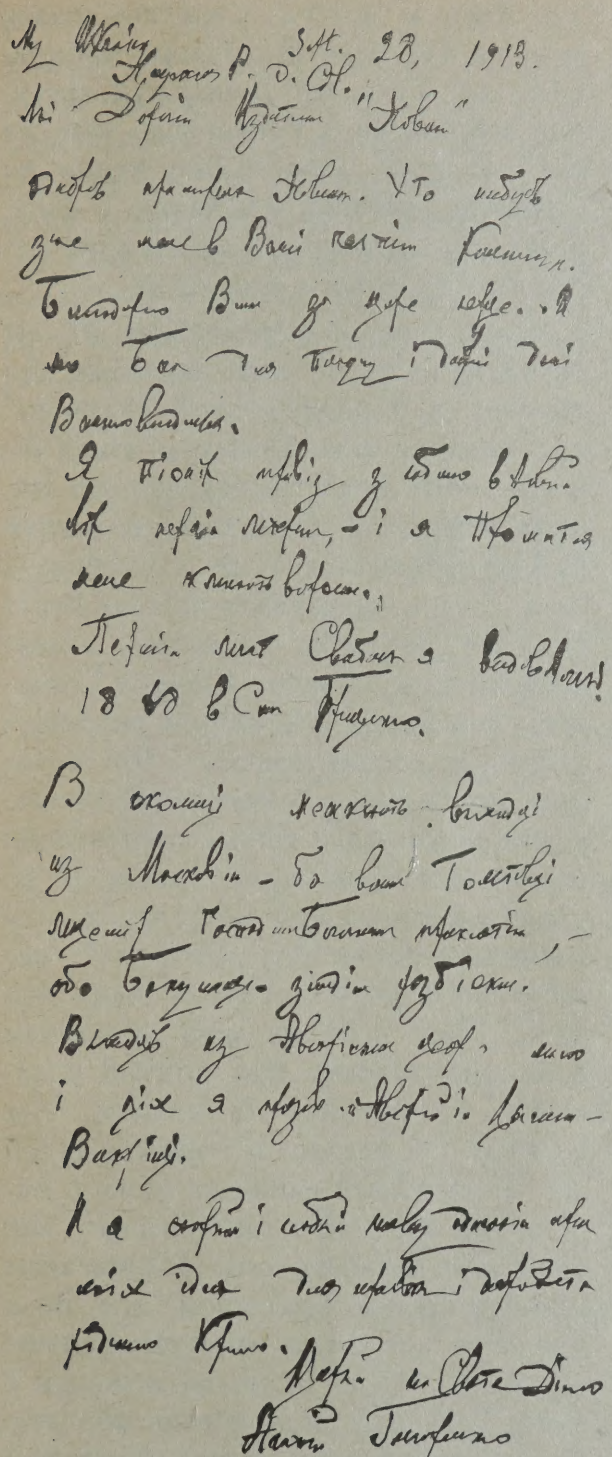

ОДИН ЛИСТ ВІД ГОНЧАРЕНКА.

Буквальний зміст листа, наскільки можна його прочитати:

Sept. 28, 1913

My Ukraina, Haywards P.O. Cal.

Моі Дорогіи Издатели „Новин"

Одибрав примірник Новин. Хто нибудь знае мене в Ваші частині Канади. Благодарю Вам за щире серце. Я мо(лю) Бога для поступу і доброі долі Вашого видавництва.

Я піонір привіз з собою в Новий Світ першіи літери, — і як Прометея мене клюють ворони.

Перший лист Свободи я видав (не читко написане слово) 1868 в Сан Франциско.

В околиці мешкають виходці из Московіи — та вони Толстовці лицеміри Господом Богом проклятіи, — або Бакунинці — злодіи, розбіяки.

Виходців из Австрійського царства (годі відчитати, чи це „много" чи „мало") і ціх я прозиваю Австрій (щось нечитке і виглядає, як „Цигани-Викрійці").

А я старий і слабий живу одиноко при моїх ідеях для щастя і добробита рідного Краю.

Щирий на Святе Діло

Агапій Гончаренко.

лежали до Гончаренка і там я перший раз познакомився з філософією Толстого. Як я тоді довідався, то Кирило Геник в Канаді був також поклонником Толстого. Писання Толстого зближили їх обох до себе та були темою їх переписки. В дійсности сама думка про Українське Братство мала зродитися в Геника з читання писань Толстого про те, як люди повинні між собою жити. Одначе дійсним провідником Українського Братства, його Петром (скалою), був увесь час Юрко Сиротюк.

Про саме Українське Братство бували ріжні пояснення і навіть сплетні. Я думаю, що головною причиною того був факт, що про нього міг думати собі та говорити кожний так, як йому сподобалося. В дійсности Українське Братство ніколи не було вийшло дальше поза самий проєкт, поза думку, що навіть не була списана на папері, а тим самим меншебільше формально принята. Українське Братство не мало ані форми угоди, ані статута, ані яких будь правил. Природна річ, що інакше міг

про нього думати Геник, інакше Гончаренко, а ще інакше Сиротюк, Данильчук, Стечишин, Ферлей, Григ. Данищук, чи Григорій Крайківський, що після мене до Братства приїздили. Коли один уявляв собі Українське Братство за спробу жити правдивим християнським життям згідно з думками Льва Толстого, то другий глядів на нього, як на щось в роді модерної Запорожської Січи, третий бачив в нім пропозицію хліборобської спілки, четвертий кооперативу, пятий лише плян кольонії з добрими і вибраними сусідами. Міг хтось уявляти собі Братство також як свого рода „комуну". В дійсности воно не представляло нічого определеного. На те не було навіть часу, аби Братство приняло якусь форму.

З історією Братства на фармі Гончаренка крім Сиротюка, Данильчука і мене був звязаний тільки Т. Д. Ферлей. Він приїхав, здається, тиждень після мене, справді через Канаду, але прямо з Коломиї, в наслідок переписки з Юрком Сиротюком, що походив з того самого села, що він, з Балинець, пов. Коломия.

На фармі Гончаренка жили ми лише кілька тижнів, несповна два місяці. Як прийшло до розходжень, я по нинішній день не знаю. Знаю лише те, що Данильчуки зачали щось бокувати, відтак я бачив, що Гончаренкова щось воркоче, а одного разу навіть голосно дискусує з Юрком Сиротюком. Я не розумів ще на стільки по англійськи, аби розуміти, о що розходиться, але бачив, що щось зле. Відтак Гончаренко на щось дуже жалувався, трохи по українськи, а трохи по англійськи, і Данильчуки пішли ночувати до Гончаренкової хати. Того ж вечера Сиротюк сказав мені та Ферлееві, що будемо вибиратися до міста, бо Данильчук виступив з Братства, а Гончаренко став по його стороні. Рано Юрко пішов до Гейвардс, наймив мешкання і фіру, щоби нас перевезла, і ми негайно переїхали до нового мешкання.

Коли тепер з перспективи 37 літ оглядаю ці події, мені виглядає, що переїзд з Гончаренкової „України" до Гейвардс був початком кінця Українського Братства, дарма, що ми, котрі в Братстві лишилися, не хотіли з тим погодитися і ще місяцями, а то й літами удержували фікцію Українського Братства, та вперто старалися його відновити. Виїзд з Гончаренкової фарми був нашим першим і болючим розчарованням. Він підорвав нашу віру в існування Братства, а дальші невдачі тільки степенували втрату цеї віри, поки зовсім її не вбили. Я писав про Братство до тодішнього редактора „Свободи", незабутнього мого приятеля Івана Ардана, і він порадив мені прочитати собі одну книжку про подібні організації та причини їх упадку. Під впливом тої книжки я 8 місяців пізніше навіть взявся написати щось в роді угоди між членами Братства, яке мало вже називати себе Українським Кооперативним Братством, але поза приняття цеї угоди Братство дальше не пішло. Члени Братства мешкали в самім Гейвардс лише місяць або два. Відтак винаймили були 10-акровий сад з великою хатою в сусідстві Гейвардс в долині, званій Кастро Велий, і цей сад був до осени осередком Братства. Осередком, бо там полишалися на літо тільки жінки з дітьми, а хлопці і чоловіки порозїздилися по

роботах. Однакож експеримент з садом не показався успішним і в осени увесь перзонал Братства переїхав до Сен Френсиско, а звідтам поволи один за другим порозїздилися, куди кому виглядало краще. Геник покинув думку їхати до Каліфорнії ще на весні 1903 р. Я сам вернувся до Канади на весні 1905 р. вслід за Юрком Сиротюком, що півтора року ранше виїхав до Брітіш Коломбії і поселився в місцевости Порт Гейні над рікою Фрейзер, около 30 миль на схід від Венкувера.

Українське Братство не вспіло показати світові, а зокрема українцям, як жити по братньому.

Мир. Стечишин.

ЛЕТІТЬ ДУМКИ

Летіть думки знання золотокрилі...
Летіть між люд коханий мого краю,
Мережані в мистецькому горнилі
І купані в хрустальному ручаю!

Летіть туди, де все у нас вишневі
Сади квітуть і де хатки біліють, —
І розкажіть Іванові й Грицеві,
Що без знання народ лише бідніє.

Летіть туди, де пасіку хтось вибрав
І де чужий табун пасеться на баштані,
Де поломав ясені лютий вихор
І позбивав квітки пахучі із каштанів.

Летіть туди, де межі нам зорали,
Де кажуть Сонця ждати по пивницях!
Де чорні хмари вічно налягають
Понад ланами злотої пшениці.

Летіть до тих, що люблять вами душі
Кормити й ними з іншими ділитись,—
Летіть до тих, що в темряві і глуші
Шукають вас, щоб Правду ізучити!

Летіте скрізь по городах і селах,
У школу, церкву і чужі казарми...
А певно скоро прийде рік веселий
І мрії наші не пропадуть марне.

А ти, страдальче любий, мій Народе,
Плети нитки з оцих думок-промінів!
Нанизаєш на них у час негоди
Утіху й сльози, мрії і терпіння —
То будуть їх кохати наші діти,
Змаганнями й любовію горіти.

Антін Вартовий.

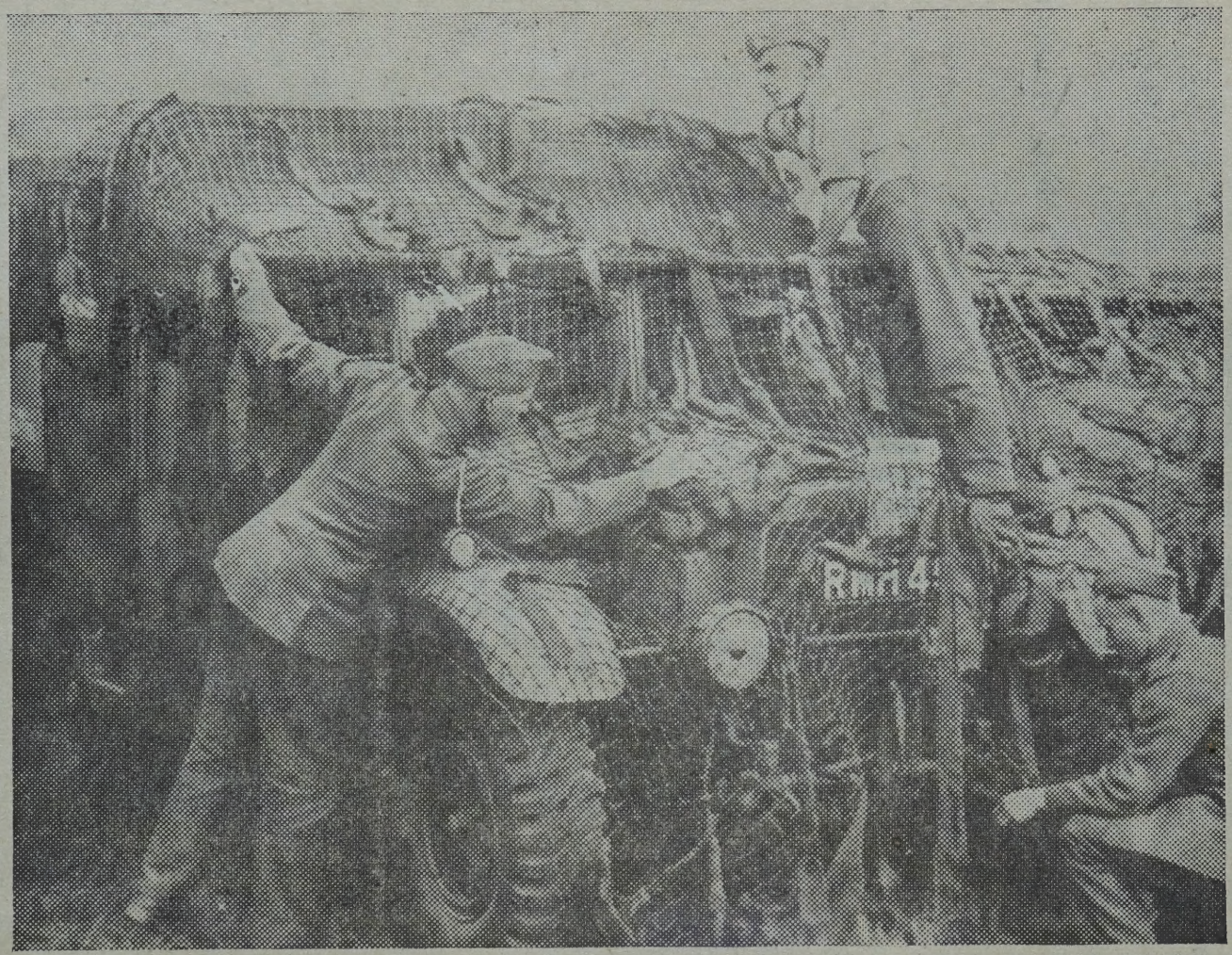

Британські війська у Франції послугуються камуфляжом.

Ця урядова світлина британського міністерства війни представляє транспортову базу позаду британських ліній "десь у Франції". Як бачимо вояки покривають троки сіткою, аби здалека не мож було їх пізнати.

УКРАЇНЦІ Й МОСКАЛІ

(ДВІ РУСЬКІ НАРОДНОСТИ).

З історичного огляду ріжниць, які виникли за далекої давнини межи двома руськими народностями, українською й московською, можна бачити, що в характері українського народу відзначається особливо перевага особистої свободи, а в московськім переважує загальність.

Після корінного поняття українця звязь людей основується на взаїмній згоді й може розпадатися через їх незгоду; москалі намагалися установити конечність і нероздільність раз установленої звязи, а саму причину цього установлення зложити на божу волю, отже тим і виняти з-під людської критики. В однакових стихіях громадського життя ті переймали духа, ці намагалися дати йому тіло; в політичній сфері ті були спосібні творити серед себе добровільні товариства, звязані настільки, наскільки до цього спонукувала конечна потреба, і тривалі настільки, наскільки існування їх не вадило незмінному праву особистої свободи; другі намагалися утворити тривале громадське тіло на вікових основах, проникнуте одним духом. Те вело до федерації, але не уміло вповні витворити її; друге повело до монархії й міцної держави, довело до першої й збудувало другу. Намагання українців показалося кілька разів неспосібним до монархічного державного життя. В старину воно панувало в руських землях, а коли прийшла неминуча пора або згинути або тісно злучитися, воно мусіло мимоволі зійти зо сцени й уступити першенство другому. Московський елемент має в собі щось величенне, будуюче, духа ладу, свідомість єдности, панування практичного розуму, котрий уміє перестояти трудні обставини, вхопити час, коли треба ділати, і покористатися ним, наскільки потрібно... Цього не показав наш український народ. Його свобідна стихія приводила або до розкладу громадських звязків або до коловороту побудок, котрі крутили народним історичним життям. Такими показала нам ці дві руські народности наша минувшість.

В своїм намаганні до утворення тривалого, чутного, дотикального тіла для признаної раз ідеї, московський народ все виявляв і тепер виявляє нахил до матеріялізму і уступає українському народові в духовій стороні життя, в поезії, котра у цього розвинулася без порівнання ширше, живіше й повніше. Прислухайтесь до голосу пісень, пригляньтеся образам, утвореним уявою одного й другого народу, словесним творам обох народів. Не можна сказати, щоб у московських піснях не було поезії: в них високо поетичною являється особливо сила волі, сфера діяльности, іменно те, що так доконче потрібне для виконання завдання, для якого призначив себе цей народ в історичнім ході політичного життя. Найкращі московські пісні ті, де виставляється, як душа збирає свої сили, або де описується її тріюмф або невдачі, котрі однако ж не ломлять внутрішньої могучости. Длятого так всім подобаються роз-

бійничі пісні: розбійник — це герой, що йде боротися і з обставинами і з громадським ладом; його живло — руїна, але за руїною мусить наступити відбудування. Це виявляється вже в збиранні розбійничих шайок, котрі представляють сяке-таке громадське тіло. І для того нехай не буде дивно, коли ми будемо бачити в розбійничих піснях те саме живло громадянства, те саме змагання до утворення державного тіла, яке знаходимо у всіх проявах історичного життя московського народу.

Москалі народ практичний, матеріялістичний; він підіймається до поезії тільки тоді, коли виходить з кола щоденного життя, в котрім працює, працює, не запалюючись, приміряючись більш до подробиць, до особностей, і через те спускаючий з очей образовий ідеал, котрий є душею споетизування кожного діла, кожної речі. Тому то московська поезія так часто рветься до того, чого не обіймеш, що виходить поза межі натуральної можливости, а знов часто спадає до простої забавки й розривки. Історична споминка зараз заходить в епопею і переміняється в казку, коли, навпаки, в піснях українського народу вона більш тримається дійсности і часто не має потреби підіймати цю дійсність до епопеї на те, щоб блищати силою роскішної поезії. В московських поезіях є туга, задума, але майже нема тої фантазійности, що так поетично очаровує нас в українських піснях, уносить душу в світ фантазії й огріває серце неземним, нетутешнім вогнем. Участь природи в московських піснях мала, а в наших надзвичайно велика: українська поезія нероздільна від природи, вона оживляє її, робитть її спільницею радощів і горя людської душі; трави, дерева, птиці, звірі, небесні світила, ранок і вечір, весна і сніг — все дихає, мислить, почуває разом з людиною, все відзивається до неї чарівним голосом, то участи то надії то присуду. Чуття любови, звичайно душа усякої народньої поезії, в московських ціснях мало коли підноситься над матеріяльність; — в наших воно досягає до найвищого одуховлення, чистоти, висоти побудок і грації образів. Навіть матеріяльна сторона любови в жартівливих піснях виставляється з тою анакреонтичною грацією, котра закриває тривяльність і саму похіть одуховлює, облагороднює. Жінка в московських піснях мало коли підіймається до свого людського ідеалу, мало коли краса її підноситься над матерією; мало коли любовне чуття може в ній цінити що-небудь, окрім тілесної краси, мало коли згадується пр. гарні прикмети й вартости жіночо душі. Коли ж знов українська жінка в поезії нашого народу духово так красна, що й в самім упадку своїм виявляє поетично свою чисту натуру і стидається свого пониження. В забавних, жартівливих піснях гостро визначується супротивність вдачі обох народів. В українських піснях вироблюється краса слова й виразу, доходить до правдивого артизму; людська вдача, відпочиваючи, не вдовольняється простою забавою, але почуває потребу дати їй добірну форму, щоб не тільки бавила, але й підносила душу; веселість бажає огорнути її стихіями краси, освятити думками. Навпаки, в московських піснях цього роду визначається тільки змагання утомленого від прозаїчної

праці роботяги забутися на хвилину якнебудь, не ламаючи голови, не зворушаючи серця, не займаючи фантазії; ця пісня існує не для себе самої, але для побічної декорації іншого чисто матеріяльного вдоволення, і для того часто доводить до цинізму.

В житті москаля, і в громадськім і в домашнім, більше або менше видко брак того, що становить поезію у українського життя, як і навідворот, в останнім мало того, що становить душу, силу й вартість першого. Москаль мало любить природу; у селянина дуже рідко можна подибати на городі квітки, котрі знайдуться майже при кожнім домі нашого хлібороба. Та цього ще не досить. Москаль має якусь ненависть до рослин. Я знаю приклади, що господарі вирубували дерева біля своїх домів, погано збудованих, думаючи, що дерева псують красу вигляду. В скарбових селах, коли начальство зачало намовляти людей, щоб садили верби біля хат, надзвичайно трудно було спонукати їх, щоб підливали ті дерева, доглядали їх і не давали знищити. Коли в двадцятих роках цього століття уряд наказав обсаджувати дороги деревами, то це видалося народові таким тягарем, що жалі й нарікання відбилися в народніх піснях, зложених надзвичайно тривяльно. В Московщині є, що правда, багато садів, але майже всі овочеві, розведені для продажу; мало де подиблеться лісова деревина, як безпожиточна для матеріяльного життя. Рідко можна здибати такого москаля, котрий би спізнавав і відчував красу місцевости, любувався оглядинням небесного зводу, впивався безпамятно очима в дзеркало озера, освіченого сонцем або місяцем, або в блакитну далечину лісів, заслухався в хор весняних птиць. Все оце майже завсіди чуже москалеві, зануреному в щоденних рахунках, в мілкій калабані матеріяльних потреб. Навіть в освічених людей, скільки мені доводилося завважати, остається той самий холод до краси природи, прикритий, деколи дуже невдачно й смішно, наслідуванням західної чужоземщини, де, як відомо — кому з досвіду а кому від людей — добрий тон вимагає показувати любов і співчуття до природи.

При убожестві фантазії є у москалів дуже мало забобонів, але зате надзвичайно багато пересудів, і вони тримаються їх уперто. Українці показуються, навпаки, за першим поглядом надзвичайно забобонним народом, особливо на західнім краю української землі це дуже впадає в очі (може внаслідок віддалення від московського впливу). Майже в кожнім селі є поетичні оповідання про те, як приходять мерці з того світу в найріжніших постатях: тут мертва мати приходить викупати свої дрібні діти, там страшний упир опівночі розпинається на могильнім хресті й диким голосом кличе: „мяса хочу!" З гробами, розсипаними в такім числі по багатім історичним життям краю, лучаться перекази про давноминулі часи мрачної старини, а в тих переказах пробиваються крізь ріжнобарвну сітку промінів народних вигадок сліди давнини, яка не ввійшла в писані літописи. Чари з своїми чудними звичаями, світ духів в найріжніших постатях і страшилах, від котрих аж волосся стає на голові, то знов регіт бере аж до гикавки, — всеж те убира-

ється в стрійні оповідання, в прегарні малюнки. Народ деколи сам мало вірить в дійсність того, що оповідає, але не розлучиться з тим оповіданням, доки в ньому не згасне почуття краси, або доки старе не відновить свого поетичного змісту новими формами.

Цілком інакше в Московщині: там, як ми сказали, самі тільки пересуди. Москаль вірить в чортів, в домові відьми, тому що переняв цю віру від предків, вірить тому, що не сумнівається в їх дійсности, вірить так, як би вірив в існування електричности або тиснення повітря; вірить тому, що віра потрібна для пояснення незрозумілих явищ, а не для догодження намаганню піднестися з низини матеріяльного життя в сферу свобідної творчости. Взагалі фантастичних оповідань у нього мало. Чорти, домовики у них дуже матеріяльні; сфера замогильного життя, світ духів мало цікавить москаля, і майже нема у нього оповідань про появу душі по смерти; а як коли знайдеться, то взяте з книжок і нових і старих, і скорше в церковнім обробленні, а не в народнім. Зате москаль, відповідно духові своєї нетерпимости, далеко більш уперто стоїть за свої пересуди. Я був свідком дуже характерного випадку, як одного пана обвинувачували в безбожности й богохульстві за те, що він висловився зневажливо про віру в існування чортів.

Межи тими людьми, котрі щойно вступають в книжкову сферу, можна наглядати, якими книжками особливо цікавиться москаль і на що саме він звертає увагу в тих книжках. Наскільки мені удалося завважати, то це бувають або поважні книжки, але тільки такі, що прямо відносяться до заводу читача, і навіть тільки те в них, що може придатися до найближчого ужитку, або речі легкі, забавні, що служать до хвилевої розривки без розглядання укладу, без пізнання ідеї. Поетів читається або з ціллю розважитися (і в цім разі подобається в них те, що може злегка перебігати по нервах своєю ріжноманітністю або незвичайністю ситуації) або для того, щоб показати, що читач настільки освічений, щоб розуміти те, що уважається гарним. Часто можна стрічати людей, котрі навіть розпливаються над красою поезії, але справді, як добре вимацаєш їх душу, то побачиш, що тут грає не правдиве чуття, тільки афектація. Афектація — це знак, що нема правдивого розуміння поезії. Афектація у московської інтеліґенції це річ аж надто звичайна; тому то, бачиться, у москалів така симпатія до французів, далеко більша, як до других народів, бо цей народ показався мало поетичним, а література й мистецтво, вчасти навіть і наука у нього покладається на афектах.

Коли у москалів був справді великий, ґеніяльний, самостійний поет, то це Пушкін. В своїм великім, безсмертнім Євгенію Онєгіні він змалював тільки одну половину московської народности, так званої світської інтеліґенції. Були вправді вдатні описувачі звичаїв і побуту, але це не творці-поети, котрі б заговорили мовою всього народу, сказали б те і так, за що гаряче схопився б весь народ, як мимоволі мусів би сказати кожний з того народу, і сказати голосом поезії, а не прози. Але, повторяю, я далекий від того, щоб московському наро-

дові відмовляти поетичного елєменту, навпаки, може бути, що він у них глибший і вищий, як у нас; він звернувся не в сферу фантазії й чуття, він заховується для сфери волі й світлої думки. Московські пісні довго не подобаються; треба їх вивчити, перенятися їх духом, щоб зрозуміти ту вельми оригінальну поезію, котра і через те зразу недоступна, що чекає ще на великих майстрів, котрі прибрали б її в артистичні твори.

В релігійній сфері ми вже виказали гостру ріжницю української народности від московської в тім, що в українців зовсім нема розколів і відступництв від церкви за-для обрядів і формул. Було б цікаво розвязати питання, звідки взявся у москалів той оригінальний настрій, те змагання спорити за букву, надавати догматичну вагу тому, що становить часто не більш, як граматичне питання або обрядову справу. Бачиться, що це походить від того самого практичного матеріяльного характеру, котрим взагалі визначається московська вдача. В самій речі, розглядаючи московський народ у всіх його верствах, ми стрінемо не раз людей правдиво християнської моральности, котрих релігійність звернена на практичне виконування християнських добрих діл, але в них мало внутрішньої побожности, піетизму. Ми стрічаємо святохів, бузовірів, строгих виконавців зовнішніх правил і обрядів, але також без внутрішньої побожности, в більшій части холодних до релігії, виконуючих зовнішню сторону її з привички, мало здаючих собі справу, чому це робиться. Нарешті знаходимо в вищій клясі, в так званій інтеліґенції, людей, що або мало вірують або й зовсім не вірують, не в наслідок якоїсь праці розуму й духової боротьби, але затуманені, тому що невіра видається їм ознакою освіти. Справді побожні люди — це виїмки, а побожність, духова роздума у них це признаки не народности, не того, що спільне у вдачі народу, але їх власної окремішної індивідуальности.

В українців ми знайдемо зовсім противну вдачу: у цього народу саме багато того, чого нема у москалів. У них є міцне почуття всеприсутности божої, душевна ревність, внутрішня розмова з Богом, тайне роздумування про божий промисел над собою, сердечний потяг до духового, незнаного, таємничого й радісного світа. Українці сповняють обряди, поважають формули, але не піддають їх критиці; їм і на гадку не прийде, чи треба два або три рази співати алилуя, чи цими чи іншими пальцями мається робити знак хреста; а коли б виникло таке питання, то для розвязання його досить було би пояснення священика, що так установила церква. Коли б потрібні були які-небудь зміни в зверхніх формах богослуження або в перекладі книг св. письма, то українці ніколи не повстали б проти того, їм не прийшла б гадка підозрівати яке-небудь нарушення святости. Вони розуміють, що зверхні речі установляє церква, котру представляють її керманичі, і що ці керманичі постановлять не переіначувати самої істоти, то миряни повинні без суперечки за тим піти; бо коли тільки та чи інша форма виявляє ту саму істоту, то сама форма не має такої ваги, щоб можна за нею сперечатися. Нам траплялося говорити з релігійни-

ми людьми одної і другої народности: москаль показує свою побожність в крутанині слів над зверхніми речами, над буквами; коли він строго православний, то православя його лежить особливо в зовнішній стороні; українець стане виливати своє релігійно-моральне чуття, мало коли зачне розправляти про богослуження, про обряди, про празники, а скаже своє побожне вражіння, яке на нього робить богослуження, урочистість обряду, високе значіння празника і т. д. Зате у нас і інтеліґенцію не так легко захитати в вірі, як москалів, невіра вселяється в нашу душу тільки після довгої, глибокої боротьби; противно, ми бачили московських молодиків, вихованих, як видно, від дитинства в строгій побожности, в виконуванні приписаних церковних правил, але вони, за першою легкою зачіпкою, і не раз від кількох дотепних слів, кидають прапор релігії, забувають те, що їм вповні в дитинстві, і без боротьби, без постепенности, стають скрайніми невірами й матеріялістами. Український народ це глибоко релігійний народ, в самім широкім значінні того слова; чи так чи інакше зложилися обставини, чи так чи інакше він був вихований, він заховає в собі релігійні основи доти, доки існуватиме сума головних признак, котрі складають його народність. Це неминуче при тім поетичнім настрою, яким визначається його духовий склад.

Микола Костомарів.

УСМІШКИ

На кінськім торзі.

— Але ж тому коневі капає з очей!

— Це він так сумує, бо мусить розстатись зо мною.

В ресторані.

— Чи в списку страв є якась страва, що має в собі вітаміну „Ц"?

— Так! В моїм ресторані знайдете в стравах всі вітаміни від „А" до „З".

Між перекупками.

— Бійтеся Бога, ви ж продаєте зіпсуті ягоди...

— Чого ж це ви дивуєтесь? Тепер увесь світ є зіпсутий.

Наші діти.

— Діти, мусите обмити собі личка.

— Це зайве, тето. Ми пізнаємо себе по голосі...

В оптика.

— Прошу дати мені окуляри.

— Далекозорі чи короткозорі?

— Прозорі.

„Стара война".

Кум Дубинка, 95-літній старець, жаліється:

— Чимраз частіше лупає мені в усі й ломить мене нога. Мабуть буду мати прикру старість...

Товк головою.

— Чи ви вже були карані?

— Так, зате, що товк головою до стіни...

— Що? І зате ви були карані?

— Так, бо то була не моя голова.

Між початкуючими поетами.

— Останнє, що я послав до редакції, було приняте...

— Невже? Що саме?

— Передплата?

В 1914 - 1918 і 1939 - ?

ЯК ПОЧАЛАСЯ МИНУВША СВІТОВА ВІЙНА.

Велика війна, що була в роках 1914—1918, називається світовою війною, бо в ній брав участь майже цілий світ. Це найбільша війна, яку знає людська память. Після докладного рахунку до служби у війську підчас світової війни стягнули всі воюючі держави понад 68 мільйонів людей! До боротьби вживано найновішу зброю: піхотні й машинові кріси, малі, більші й величезні далекобійні гармати; шрапнелі, ґранати, бомби, вогнемети, отруйні ґази; літаки, повзи, великі озброєні кораблі й підводні судна... Цілий дотеперішній розвиток науки, хемії й фізики пішов на штуку мордування людей. Тому не диво, що втрати цеї війни були страшні. В чотирьох роках війни вбито по обох боках воюючих держав кругло 10 мільйонів вояків і понад 20 мільйонів ранено. А скільки людської творчої сили, праці й майна пропало на марно!

ЯКІ БУЛИ ПРИЧИНИ СВІТОВОЇ ВІЙНИ?

На переломі XIX—XX віків Европа творила два озброєні табори: потрійний союз (Німеччина, Австро-Угорщина та Італія) й потрійну згоду або Антанту (Росія, Франція та Анґлія).

Головні причини суперечностей:— кольоніяльне та торговельне суперництво між Німеччиною та Анґлією, ідея реваншу за 1871 р. з боку Франції, суперництво Росії та Австро-Угорщини на Балкані, протилежності між змаганнями Росії й Німеччини на Близькому Сході (протоки, Баґдадська залізниця).

Політичні події: Вбивство 28 червня 1914 р. в Сараєві сербом Гаврилом Прінціпом австрійського архикнязя Франца-Фердинанда викликало австро-угорський ультімат Сербії (23 липня 1914); наслідком була мобілізація російської армії.

28 липня 1914 Австро-Угорщина оголосила війну Сербії.

1 серпня 1914 Німеччина оголосила війну Росії.

3 серпня 1914 Німеччина оголосила війну Франції.

Нарушення німцями невтральности Бельґії викликало 4 серпня вступ до війни на боці Антанти Бельґії й оголошення війни Анґлією Німеччині.

Протягом війни до середньо-европейських держав приєдналася Туреччина й Болгарія, а до Антанти Чорногора, Японія, Італія, Португалія, Румунія, Геджас, Зєдинені Держави Америки, Панама, Куба, Болівія, Ліберія, Китай, Сіям, Греція, Перу, Уруґвай, Бразилія, Еквадор, Ґватемаля, Нікараґуа, Коста Ріка та Гондурас.

Перші спроби досягти миру (звернення австрійського цісаря Карла до союзних держав 12 грудня 1916, посередництво президента Вилсона 21 грудня 1916, посередництво папи 1 серпня 1917) не мали успіху. На скінчення війни мали великий вплив політичні події в воюючих державах: революція в Росії 1917, розклад Австро-Угорщини в жовтні 1918, революція в Німеччині 9 листопада 1918.

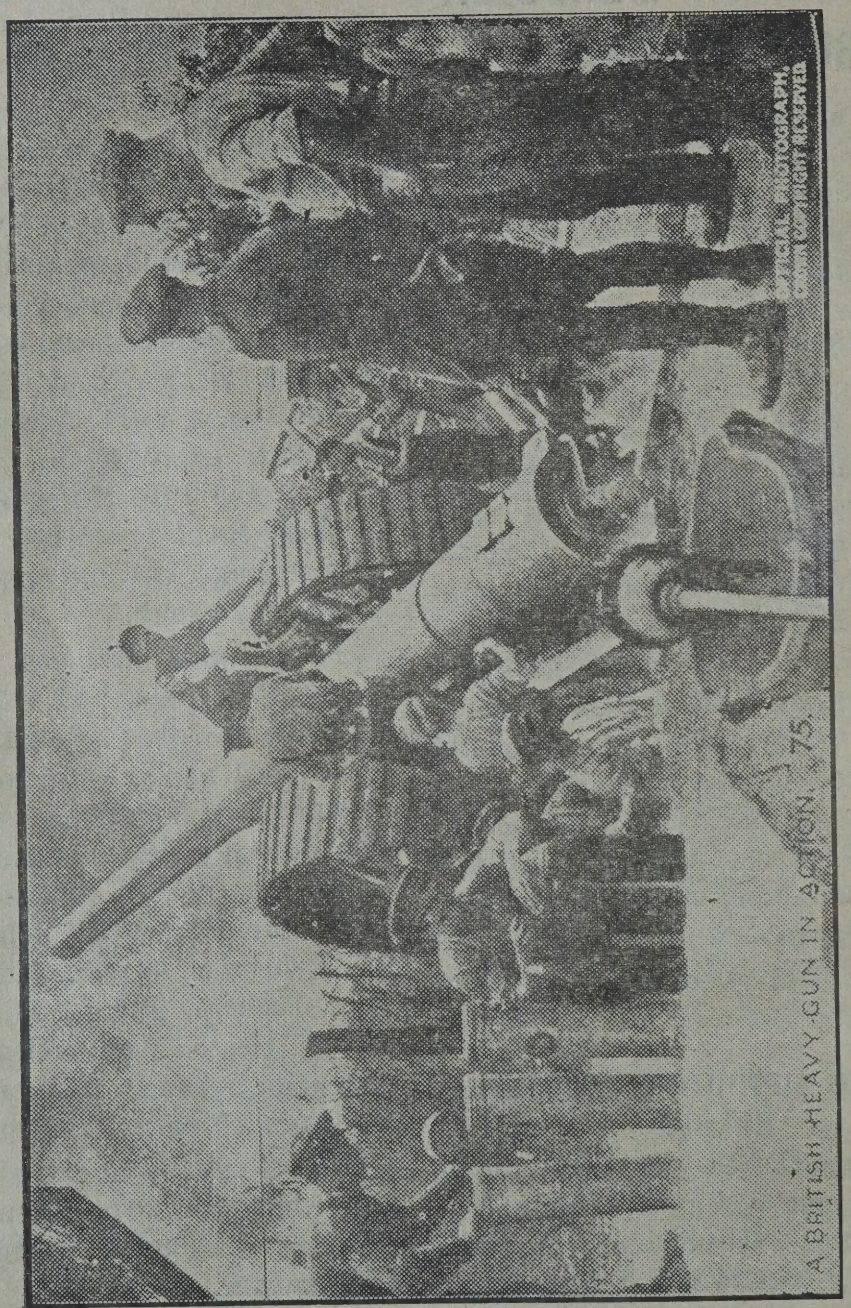

Британська тяжка гармата на західнім фронті у минулій Світовій Війні.

До загального завішення зброї прийшло 11 листопада 1918.

Мирові договори підписали: середньо-европейські держави з Україною й Росією в Берестї Литовськім в лютім і березні 1918, Антанта з Німеччиною в Версалі 28 червня 1919, з Австрією в Сан Жермені 10 вересня 1919, з Болгарією в Неї сюр Сен 27 листопада 1919, з Угорщиною в Трияноні 4 червня 1920, з Туреччиною в Севрі 10 серпня 1920; окремий договір Німеччини з Сполученими Державами 25 серпня 1921.

Головні воєнні події: Плян війни середньо-европейських держав мав на меті удар цілою німецькою армією на Францію, а більшістю австро-угорських військ на Росію. Після погрому Франції німецька армія мала бути перевезена на російський фронт на допомогу Австро-Угорщині. Плян Антанти передбачав затягнення війни з можливо тіснішою блькадою середньо-европейських держав, щоб виснаженням їх сил і засобів довести їх до поразки. Війна почалася на заході наступом німців 4 серпня 1914 через Бельгію у Францію. Німецька поразка над рікою Марною (5—12 вересня 1914) внеможливила виконання пляну війни середньо-европейських держав. На сході війна почалася водночас на східно-пруському і галицько-волинському фронті. З початку успішна інвазія росіян у Східну Прусію, але 26—29 серпня 1914 Гінденбург розгромив російську армію Самсонова під Таненбергом. Наступ росіян із Волині на Львів та його заняття 3 вересня 1914 паралїжував у Конгресівці успіх Австро-Угорщини й спричинився до втрати нею майже цілої Галичини й Буковини.

1915 рік: — Головні події були на Сході. Після прориву російського фронту австро-угорськими та німецькими військами під Горлицями 2 травня 1915 росіяни мусіли залишити майже цілу Галичину: 3 червня 1915 вони втратили Перемишль, 22 червня 1915 втратили Львів. В серпні наступ Гінденбурґа в Польщі. 6 серпня 1915 росіяни втратили Варшаву, при кінці вересня німці опанували цілу Польщу, Литву й Курляндію. Перемога німців спричинила приступлення Болгарії до середньо-европейських держав. В жовтні почався австро-угорський і болгарський наступ на Сербію. Ціла Сербія й Чорногора були окуповані середньо-европейськими державами. На західньому фронті Італія 23 травня 1915 виступила проти центральних держав, розпочавши наступ у Тиролі і на ріці Ізонцо.

1916 рік: — Від 21 лютого до вересня 1916 невдатна німецька облога французької твердині Верден, із великими втратами по обох сторонах. 31 травня 1916 великий морський бій при берегах Ютляндії між німецькою і англійською фльотою; втрати німців 60 тисяч тон, англійців 115 тисяч тон затоплених суден, проте німцям не вдалося зняти блькади. На Сході 4 червня 1916 велика офензива Брусілова: росіяни здобули цілу Буковину й частину Східної Галичини. Перемога Брусілова спричинила виступ Румунії, яка 27 серпня 1916 оголосила війну середньо-европейським державам. Наступ останніх знищив майже цілу румунську армію та скінчився здобуттям майже цілої Румунії враз із Букарештом (7 грудня 1916).

1917 рік: — Підводна війна німецької фльоти спричинила приступлен-

ня до війни Зединених Держав Америки по боці Антанти; на сході російська революція привела до розкладу цілої російської армії й до капітуляції Румунії.

1918 рік: — На Сході Німеччина й Австро-Угорщина окупували цілу Україну, Балтійські провінції й частину Кавказу; решту німецького війська пересунено на Захід, де 21 березня 1918 почався великий німецький наступ проти Антанти. Німці досягли ріки Марни, але 18 липня 1918 Антанта розпочала протинаступ, підтриманий великою силою техніки. Німці мусіли відступити. У вересні Антанта почала наступ у Македонії, що спричинило поразку Болгарії й Туреччини. Дальший наступ Антанти з двох боків: проти Німеччини й проти Австро-Угорщини мав за наслідок капітуляцію обох головних держав середньо-европейського союзу. Завішення зброї австро-угорського війська відбулося 3 листопада 1918 року, німецького 11 листопада 1918 р.

Наслідки війни: — 1) Упадок трьох найбільших монархій: Росії, Німеччини й Австро-Угорщини. Росія перетворилась у СРСР, Німеччина на демократичну республіку, Австро-Угорщина розпалася й більша частина її земель відійшла до новоутворених або споріднених держав; 2) занепад і виснага цілого світового господарства, особливо тих держав, що воювали; наслідком цього провід у світовому господарстві перейшов до Зединених Держав Америки; 3) піднесення ідеї державности малих народів („самовизначення націй" президента Вілсона), це спричинилося до: а) осягнення самостійности багатьома народами; повстали: Польща, Чехословаччина, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва; б) перетворення Британської Імперії в світову конфедерацію народів, обєднаних лиш особою монарха; в) розвитку державницьких почувань у інших поневолених народів, яким не пощастило осягнути самостійність: українців, грузинів, вірмен, білорусинів та інших.

ЯК ПОЧАЛАСЯ ТЕПЕРІШНЯ СВІТОВА ВІЙНА.

Німецькі націсти, прийшовши до влади в 1933 році, почали ломати всі договори й зобовязання, наложені аліянтами на Німеччину по світовій війні. Крім того вони почали розгортати загарбницьку політику.

В березні, 1938 року — Німеччина заняла Австрію.

16 березня, 1939 року — Німеччина розчленувала Чехо-словацьку республіку. З чеської території вона створила два протекторати: Богемію й Моравію. З словацької території вона створила так звану словацьку республіку. Карпатську Україну, за згодою Гітлера, загарбала Мадярщина.

23 березня 1939 року — Німеччина відобрала від Литви Мемель. Заохочена цими здобутками Німеччина почала домагатися у Польщі звороту Данціґу і польського коридоря (Поморя). Польща на домагання Німеччини не хотіла погодитися.

Дальші події в 1939 році відбувалися в такому порядку:

В пятницю, 18 серпня — Німеччина займає Словаччину. Німецький військовий губернатор бере контро-

лю над усією Словаччиною. Словацька армія переходить під німецьке військове командування. Словацькою територією пересувається 250,-000 німецького війська до польського кордону.

В пятницю, 25 серпня — президент Розевелт апелює до Гітлєра і польського президента Мосціцького, щоб залагодили спір мирним способом. Гітлєр домагається вільної руки в Східній Авропі. Висловлює самопевність, що Велика Британія й Франція не будуть воювати. Британія заключує з Польщею пакт взаїмної допомоги. Британія ґарантує допомогу Польщі на випадок загрози незалежности польської республіки. Британський парлямент затверджує закон воєнної готовості. Французький парлямент, покликуючи нових резервістів, закликає париське населення евакувати місто. Данціґський сенат дає диктаторські права провідникові Ферстерові. Польська армія мобілізується. Польське цивільне населення копає рови й сховки від повітряного бомбардування. На польсько-німецькім кордоні випадки стрілянини. Націстські провідники в Берліні висловлюються, що німецька армія готова до мілітарної акції. Президент Розевелт знову апелює до Гітлєра.

В суботу, 26 серпня — Сер Невил Гендерсон, британський амбасадор до Німеччини, вертає літаком до Лондону з Гітлєровим „пляном миру". В Берліні сподіваються, що Гендерсон ще того самого дня поверне до Німеччини. Німецький уряд наказує усім торговельним кораблям вертати до Німеччини. Гітлєр переговорює з Мусолінієм. Премієр Даладіє закликає французький народ бути „готовим на всякі жертви". Канада покликає добровольців з не-перманентної міліції на скріплення оборони країни.

В понеділок, 28 серпня — Гітлєр в листі до Даладіє домагається Данціґа, польського коридоря й інших територій, які належали перед війною до Німеччини. Даладіє готує іншого листа до Гітлєра. Гітлєр відмовляється переговорювати з польським урядом. Японський про-націстський кабінет зрезиґнував.

У вівторок, 29 серпня — Британський уряд висилає гостру перестороґу Гітлєрові. Британія стоїть при своїй ґарантії Польщі. Польсько-німецький кордон закривається. Польща зібрала понад мільйон озброєних вояків. Гендерсон, повороту якого сподівалися сьогодні в Лондоні з відповідю Гітлєра, залишився в Берліні. В Анґлії, її домініях і мандатних територіях урядам надано надзвичайні права діяння на випадок війни.

В середу, 30 серпня — Британський уряд обдумує Гітлєрову відповідь.

В четвер, 31 серпня — В Берлінї проголошують 16 домаганъ Гітлєра, які він висилав до британського уряду. Гітлєрів плян для переговорів мав би бути переданий британським урядом до польського уряду. Переговори, виявляють в Берліні, застряґли. Гітлєр створює воєнну раду з 6-тьох. Номінує Ґерінґа і Гесса своїми заступниками. Британський уряд проголошує цензуру.

В пятницю, 1 вересня — Німеччина, без виповідження війни, нападає на Польщу. Проголошує прилучення Данціґу до Німеччини. Німецькі літаки бомбардують пять польських міст, включно з Варшавою. Німецькі

воєнні кораблі блькадують Данціґ. Німецькі війська починають наступ на польську територію. Французький уряд проголошує воєнний стан в Парижі. Дає наказ на загальну мобілізацію. Лондон евакує 3,000,000 дітей. Швайцарський уряд дає розпорядження на загальну мобілізацію. Британський і французький уряди висилають ультимативні домагання до Німеччини „здержати вогонь і забратися" з польської території. Італійський уряд заявляє, що не буде брати „мілітарної ініціятиви— в німецько-польському конфлікті. Премієр Мекензі Кінґ заявляє, що Канада буде стояти по стороні Британії, якщо вона буде втягнена у війну. Починається мобілізація війська.

В суботу, 2 вересня — Британія і Франція готують новий ультіматум Німеччині. Французький парлямент уповноважнює премієра Даладіє виповідати війну. Німецькі літаки бомбардують польські й українські міста.

В неділю, 3 вересня — Британія, не діставши на своє останнє домагання відповіді від Німеччини, речинець якого кінчився в 11-тій годині перед полуднем на лондонський час (в 4-ій годині рано на вінніпеґський час), виповіла війну Німеччині. Франція виповіла війну Німеччині в 5-ій годині пополудні на париський час (в 10-ій годині рано на вінніпеґський час). Президент Розевелт заявив, що Зединені Держави будуть невтральні. В Москві й Римі проголошено, що ті країни теж будуть невтральні.

В неділю, 10 вересня — Канада офіціяльно приступила до війни проти Німеччини після того, як парлямент майже однодушно виявив свою волю.

В неділю, 17 вересня — Червона армія СРСР, діставши наказ „визволяти братів українців і білорусинів" в Польщі, посунулася вперед на цілім 500-милевім фронті від Латвії до Румунії. Комунікат російського ґенерального штабу, оголошений того ж дня в вечері, подав такі відомости про перший день операцій червоної армії за польським кордоном:

„Рано 17 вересня війська робітничо-селянської червоної армії переступили західний кордон на цілій довжині від західньої Двини аж до Дністра. Відкидаючи назад слабі передні сторожі та резерви польської армії, радянські війська дійшли до вечора 17 вересня:

„На півночі — в західній Білорусі — Глибокоє, його стація, стація Парафіяново і взяли в посідання залізничий вузол Молодечно та місто Воложин. В напрямі Баранович червона армія перейшла ріку Німань і окупувала міста Корелиці й Мирполонечна, залізничий вузол Барановичі-Снов. На полудні — Західна Україна — радянські війська окупували Рівне, Дубно, Збараж, Тернопіль і Коломию. Населення скрізь витає відділи червоної армії з радістю".

В наступних кількох днях радянська армія заняла решту земель Західної України, що були під Польщею, і почала заводити реформу влади й ладу.

В середу, 27 вересня — столиця Польщі, Варшава, піддалася німцям без застережень. Двадцять днів облягали її німецькі війська і майже половина міста обернулася в руїни. Упадок Варшави означає й кінець польської армії, що складалася з 90 полків піхоти, 40 полків кавалерії та

50 полків артилерії, разом два мільйони людей. Польща мала 1,200 гармат, 400 тенків і 1,100 літаків. З літаків около 500 дісталися до невтральних держав, де їх придержано, решта — знищені у боротьбі.

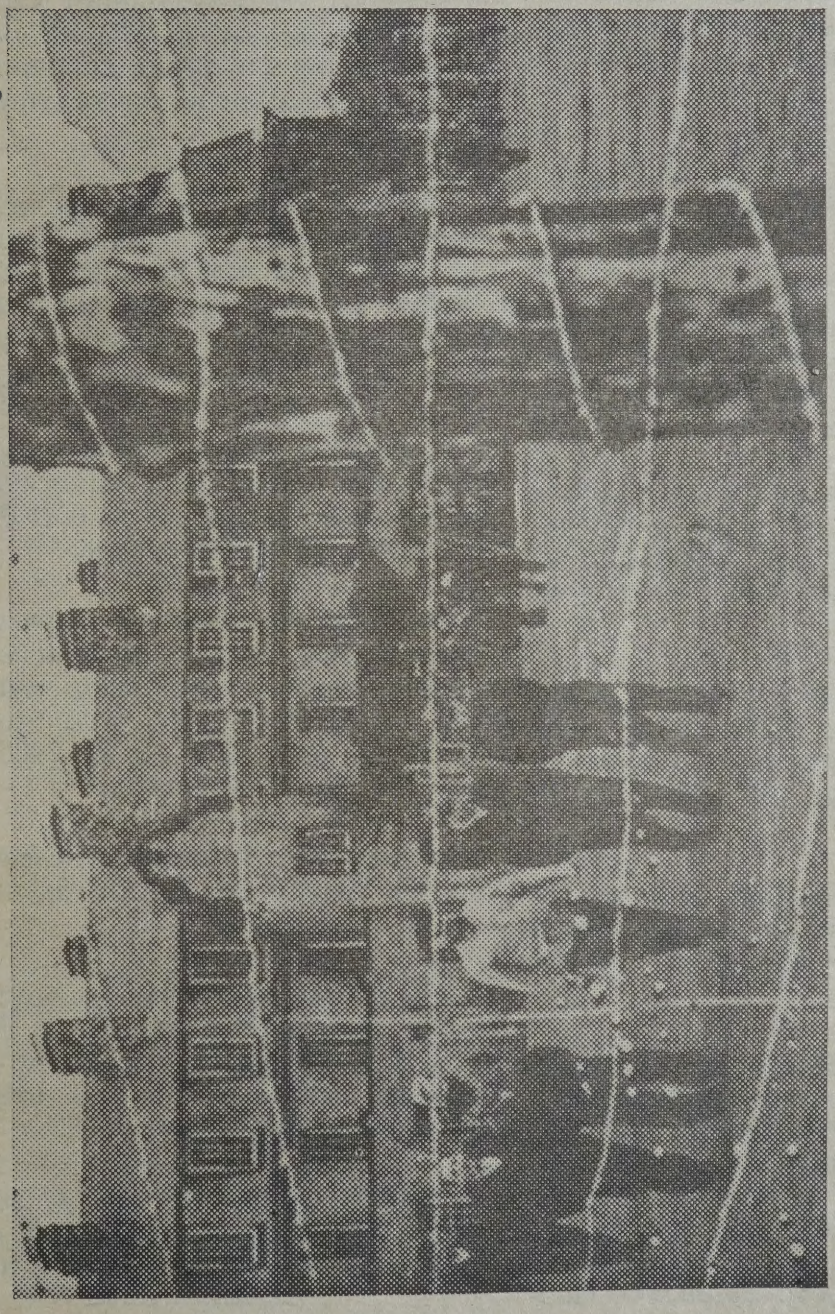

Полонені з німецьких підводних лодок в Англії.

Безпечні за колючим дротом і під узброєною сторожею сидять ці перші німецькі полонені моряки з підводних лодок. Цю світлину, перепущену цензором, знято в таборі, якого по імени не дозволено назвати.

ВСЯЧИНА.

Новозеляндський птах Ківі не є більший від домашної курки, одначе несе яйця, що важать 14 унцій; яйце курки важить пересічно 2¼ унції.

Трох з англійських володарів панували довше як 50 літ. Ними були: Генрик III, Юрій III та королева Вікторія.

Плянтації чаю в Індії обіймають простір, що виносить понад 2,500,000 акрів.

Найбільшим кредитором, себто тим, що іншим позичає гроші є Велика Британія, а не Зєдинені Держави.

В Німеччині придумали недавно вісім колесове авто. Воно відзначається не тільки значно уліпшеною якістю їзди, але також є багато безпечніше.

Сіль є державним монополем в Італії. Селянин, який забрав ведро морської води до дому, щоб виварити з неї сіль, може бути покараний за це судом.

Битва під Новим Орлеаном велася більше як місяць по підписанню мира між Англією та Америкою у війні 1812 року.

Пляцентій, Домініканин (умер 1548), написав поему складаючуся з 258 латинських гексаметрів (шестистопових складів), під заголовком „Пуґна поркорум" (боротьба безрог). Кожне слово в тій поемі розпочиналося буквою „п". Вона розпочиналася словами: Плявдіте, Порцеллі, Поркорум Піґра, Пропаґо.

Берилліюм є це металь одну третю лекший від алюмінія.

Пільні коники подібно як інші комахи, віддихають отворами по боках їхнього живота й тому не можуть втопитися, коли держать свою голову під водою.

Горівка не є успішним середником проти вкушення гадюк. Вона в дійсности приспішує поширення гадючої отруї замісць протиділати наслідкам укушення.

Веселку (дугу) можна бачити через цілий день у погідний, безхмарний день у найхолодніших частинах Сибіру. Веселка повстає завдяки відбиттю соняшного світла у дрібних частиночках снігу у воздусі.

Населення Англії відповідно до останнього обчислення виносить 40,350,000 душ; з того числа є 19,357,000 мужчин і 20,993,000 жінок.

Королівська Колеґія хірурґів у Лондоні має бути у посіданню найстаршої звісної єгипетської мумії. Є нею мумія Ра-Нофера з третьої династії, що панувала около 2900 року перед Різдвом Христовим.

Лилик не тільки що незвичайно бистро бачить вночі, але бачить також не зле і вдень.

На основі того, що говорять досвідні урядовці здоровля та добробуту, Злучені Держави є краєм, де населення найбільше із усіх країв на світі, пє та курить.

Вітамін Д находиться у значних кількостях у товщі з лосося, у свіжім лососі і в інших продуктах з лосося.

---

70 відсотків занедужань в Америці спричиняють недуги орґанів віддиху, заразливі недуги та нещасливі випадки.

БІБЛІОТЕКА

Як повстало письмо?

Був час, що люди не вміли читати ні писати. Свої думки, важні родинні й громадські події передавали з уст до уст, з роду в рід: батько синові, син внукові; мама доньці, донька внучці і т. д.

Але ж таке устне передавання пережитих подій не мало трівкої вартости, бо людська память коротка. З бігом часу правдиві події затиралися — щось призабулося, щось нове, видумане додалося так, що за яких 100—200 літ з правдивої події оставалася лише байка-небилиця, що на правду цілком не була подібна.

Таке устне передавання історії життя людей не вдоволяло. Тож почали вони застановлятися над тим, який би то придумати спосіб, щоб свої особисті думки, важні громадські чи народні події можна було вірно передати дальшим поколінням такими, як вони дійсно були і щоб вони такими остали на довгі часи.

І от почали люди придумувати ріжні значки для зображення говореної мови.

Старинні Інки, індіянське племя в Південній Америці, що жило там, де тепер країна Перу, вязало ріжні вузли на шнурках і це їм служило замісць письма.

Старинні єгиптяни й китайці рисували образки людей, звірят і предметів. Кожне слово було означене образком якогось предмету. Це так звані гієрогліфи.

Старинні вавилонці, ассирійці та перси рисували й витискали значки у виді ріжних клинців. Це так зване клинове письмо.

У старинних німців письмо знали лише їх поганські віщуни (ереї, жреці) і нікому не хотіли зрадити. Як який німець прийшов до віщунів просити, щоб йому поворожили, то віщуни йшли до святого дерева (дуба), стинали з нього тонкі галузки, краяли на кусники й кидали ті кусники на вигладжений пісок. Прутики падали в неладі один на другий в ріжних видах, а віщуни відчитували з них ворожбу.

Таке саме письмо знали і словяни, бо в дуже давних часах вони були зближені мовою і звичаями до німецького племени. Такі знаки вирізували німці й словяни навіть на каменях нагробних і таких каменів найдено вже кілька. Таке письмо називають учені руни або письмо рунічне. У словян, отже і в давних українців певно так само, як і в німців віщували, різали прутики й кидали на пісок, тільки що в нас святим деревом не був дуб, але липа. Тому то ще й тепер у нас липами обсаджують церкви.

Наше письмо буквами повстало у семітів біля 1,200 р. до Христа в Сирії. Від семітів перебрали його з одного боку перси й інди, з другого (від фенікійців) греки. Від греків походить латинське, готицьке письмо, наша кирилиця і т. д.

Розвиток письма був спершу дуже повільний. Взяло довгі тисячеліття, заки люди дійшли до сучасного досконалого письма.

На чім люди давно писали?

Найстарші культурні народи не знали книжки.

Старинні ассирійці й вавилоняни витискали на глиняних табличках, або сікли в камені ріжні значки.

Старинні греки й римляни писали зразу на дощечках укритих воском. Щоб написане не стерлося, записану дощечку накривали другою. Звичайно обі дощечки були з одного боку злучені з собою кусочками шкури або металю.

Старинні єгиптяни писали на пластинках папірусу — довгі стяжки папірусу звивали у звій. Записані звої складали у вальцеватих коробках сторчаком.

Індійці писали на пластинах з кори, звичайно з берези, або з пальмового листя. Короткі пластинки зшивали з одного боку, забезпечуючи цілість деревляними дощечками, а довгі, стяжкуваті, складали „в гармонійку" або звивали. В четвертому столітті по Христі почали писати на листках із відповідно приладженої й вибіленої шкури—так званого перґамену. Більшу кількість перґаменових карток зшивали з одного боку й забезпечували двома дощечками-окладинками й таким способом повстала книжка. Окладинки оббивали шкурою та прикрашували золотом, сріблом, а то й савоцвітами.

Чим давно писали?

Давно писали сталевим рильцем або долотцем, патичком з шувару, з пальми, товстою крейдою, а пізніше гусячим пером. Книжки були дуже дорогі й недоступні для ширшого загалу. Треба було писати рукою і то не більше як одну книжку нараз. Це вимагало багато часу й праці. Тому книжка мусіла бути дорога.

Що спричинилося до поширення книжки?

Поширення книжки починається з ужиттям паперу (в Европі в 14 ст.), а ще більше з винаходом друкарського мистецтва (в 15 ст.). Сьогодні друкарські машини так удосконалені, що за коротенький час друкують грубу на кілька сот сторін книжку в десятках і сотках тисячах примірників. Книжка вигідна, з гарним читким друком і не дорога. Кожен може її легко набути за кількадесять центів.

Бібліотека.

Бібліотека — слово грецьке. Воно зложене з двох слів: „бібльос" — книжка, „теке" — шафа, тобто місце, де переховуються книжки, опісля сам збір книжок (книгозбірня). Бібліотека ріжниться від звичайного складу книжок ціллю, якій вона служить, своїм призначенням. Бібліотека це заведення, призначене до збирання, переховування й читання та визичування книжок, журналів та інших друків.

Історія бібліотеки сягає глибоко в старовину. Найстарша бібліотека, про яку знаємо, це бібліотека єгипетського фараона Осімандія в 14 ст. до Христа. Серед руїн Ассирії й Вавилону находять таблички й цеголки покриті клиновим письмом. На думку вчених — це решткі бібліотек.

У греків великі бібліотеки мали тиран Пізістрат і Арістотель. В Александрії повстала велика бібліотека за Птолемеїв. В Римі першу прилюдну бібліотеку оснував Азіній Полліон; Авґуст оснував дві, а в 4 ст. по Христі було вже в Римі кількадесять прилюдних бібліотек.

Мандрівки народів знищили багато бібліотек у Римі й інших містах і аж у середньовічних манастирях заховалася частина старинної літератури.

Винахід друку і гуманізм мали великий вплив на поширення книжки і на оживлення бібліотечного руху. В тих часах основують бібліотеку Медічі у Фльоренції. Матвій Корвін у Будапешті й ін. Папа Миколай V. поклав основи знаменитої ватиканської бібліотеки.

В нових часах бібліотеки відіграють величезну ролю. Маємо тепер бібліотеки: державні, національні, університетські (деякі походять ще з 14 ст.), далі міські, ріжних товариств і приватні випозичальні. При цих бібліотеках є нераз загальнодоступні читальні. Кожний може до них заходити, вибирати книжку, якої йому треба і читати.

До найбільших сучасних бібліотек належать: Національна Бібліотека в Парижі; Бібліотека Британського Музею в Лондоні; Національна Бібліотека в Вашингтоні і Публична Бібліотека в Ленінграді, що мають кожна більше, як по 4 мільйони томів.

З українських бібліотек найбільша Всенародня Українська Бібліотека у Києві, яка має кілька мільйонів томів і Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові має 160,-000 томів.

Сотні поколінь, тисячі найкращих людей усього людства думали й працювали над тим, щоб ми мали сьогодні друковане слово, книжку, бібліотеку. В книжках зібране духове надбання й життєвий досвід цілого роду людського. До цеї скарбниці повинні мати легкий доступ не тільки багаті але й найбідніший фармер і робітник повинен свобідно з неї користати, бо вона є наше спільне добро.

В кожнім українськім товаристві повинна бути бібліотека, всі члени повинні читати книжки й освідомлюватись, бо знання — це велика сила! Лінивих і байдужих членів треба заохотити до читання. Треба переконати їх, що читати повинні для своєї користи, а не на те, немов би тим мали комусь ласку зробити. Бо ж голоден нікому не робить ласки коли їсть те, що другі зварили.

В бібліотеці повинні бути такі книжки, як історія й географія України, українське письменство, твори Шевченка, Франка, Лесі Українки і других визначних письменників, багато добрих повістей і оповідань з життя українського народу. Треба передплачувати й читати бодай один український часопис, що виходить в Канаді, і один зо Старого Краю, щоб знати, як там наш нарід жиє, як веде боротьбу за волю на своїй землі.

В бібліотеці повинен бути окремий відділ книжок для молоді. Добра лектура знаменито образує ум, розбуджує зацікавлення, розвиває інтеліґенцію молоді та постачає для неї легким способом багато відомостей, яких не можна обняти наукою в школі. Молодь повинна мати бодай один часопис для себе зо Старого Краю. Добрий часопис може розбудити цікавість і любов у молоді до рідного краю її батьків.

Хоч би товариство нічого іншого не робило, лише те, що має добру бібліотеку й часописи, дбає про те,

щоб його члени читали й користали з бібліотеки, то таке товариство сповняє велику культурну працю, бо ширить просвіту між українським народом. Воно заслугує на піддержку.

На жаль є у нас товариства, що носять назви „Читальня", „Просвіта" та не мають у своїх домівках ні одної української книжки, ні одного українського часопису. Товариство без бібліотеки це все одно, що тіло без душі. Тіло без душі — мертве!

Та даймо слово ученим людям і послухаймо, що вони кажуть про книжки!

Іван Амос Коменський: Коли б не було книжок, були б ми дикунами!

Тома Масарик: Книжка, то чоловік. Більше того, вона є дух людський і найкращий приятель чоловіка!

Книжка є поживою молодости, а розрадою старости.

Книжка є душею чоловіка. Але тільки добра книжка. Скажи мені, що читаєш, а я скажу тобі, хто ти є. Хто не купує книжок і часописів і хто їх не читає, той не належить до людей просвічених.

Князь Ярослав Мудрий: Що вмієте доброго, того не забувайте, а чого не вмієте, того учіться.

Ціцерон: Дім, в якім нема книжок, подібний до чоловіка, що немає душі.

Самійло Смайлс: За допомогою книжки кожний чоловік має право входити в царство розуму.

Юрій Брандес: Книги мають ту перевагу над людьми, що мовчать, коли їх не питаєш, а дають золоті ради, як уміеш з ними говорити.

Александер Герцен: Книги — це завіщання, яке передає умираючий чоловік живущому.

Сергій Єфремів: Завоювати майбутнє поможе нам лиш книга!

Юрій Сірий: Книжка — це відбитка того, чим жили і що робили та чого досягли найрозумніші, найвидатніші й найбільші велитні цілого світа. Через книжку думки тих велитнів остались безсмертними й приступними для кожної людини. Навіть неграмотна людина може навчитися з книжки всього, чого хоче, коли буде слухати, як хтось другий читає голосно книжку.

Іван Франко: Нема друга понад мудрість, а ворога над глупоту!

Книги — морська глибина, хто в них пірне аж до дна, той, хоч і труду мав досить, дивнії перли виносить!

Тарас Шевченко: Дивною й неприродною здається нам письменна людина, що живе без книжки.

Рішард де Бюрі: Бібліотека — то є стіл, до якого може сідати кожний і вибирати їду, яка йому потрібна і яка смакує.

Книги добрі учителі. Вони нас навчають без гніву. Одіж і гроші не мають для них значіння. Вони не сплять, коли ви до них приходите. Не ховають нічого, коли їх питаєте, не сварять, коли ви забулися, не сміються ніколи з вашої темноти!

Знання — це велика сила!

Тож — каже нам Шевченко: — „Учітеся, брати мої, думайте, читайте! І чужого научайтесь й свого не цурайтесь!

Бо — каже український письменник Яків Щоголів: Мудра книжка скаже вам чогось багато з того, що колись другими і посіяно й пожато.

Прислівя каже: „Зброя просвіти пробиває все".

Тому то книжка зазнала немало переслідувань від всіх тих назадників, що боялися вільної думки й хотіли держати нарід у темряві. Вони всякими способами нищили друковане слово, щоб загальмувати й спинити поступ. Пригадаймо собі середні віки. Достойники католицькі цілими стосами палили книжки, в яких голошено поступові думки, а авторів цих книжок живцем на кострах палили, бо дуже вони боялися поступу. В мутній воді лекше можна рибку ловити.

Українське друковане слово також терпіло, і тепер терпить тяжкі переслідування від окупантів. Все те, що від нього віє українським духом, вони немилосерно нищать, забороняють, конфіскують. Натомісць підсувають свій хлам, щоб наш нарід баламутити, нагинати на своє копито, держати його якнайдовше в темноті, бо над темним можна легко панувати. Знають вони, що свідомий нарід не дасть собі в кашу наплювати. Він обєднає свої сили і стрясе зо своїх плечей всяких гнобителів.

Так воно і буде. Не довго вже держатимуть окупанти український нарід у неволі, бо наші велитні духа — Шевченко, Франко і другі — поставили на сторожі коло нас своє грізне слово.

Чим більше ми будемо читати, думати й поступати після їх заповітів, тим скорше будемо приближуватись до дня нашого визволення.

Михайло Йосипів.

УСМІШКИ

Нова мова.

Приходить жінка на почту в однім місточку і каже до української дівчини-поштарки:

— Марійко! Напиши мені ось тут адресу, бо мої бойси пішли до школи та й взяли з собою пенцоли.

Подвійне терпіння.

— Моя жінка страшно терпить...

— А що їй бракує?

— Хворіє на сильне запалення горла і не може про те нікому оповісти.

Нема ріжниці.

Пан Печериця стукає до брами раю.

— Чи ти був уже в чистилищі? — питає св. Петро.

— Ні, але я був жонатий.

— Як так, то ходи, бо ми тут чистимо це нарівні з чистилищем.

Практичні.

Адвокат: Як це може бути? Ви посварилися весною, а побилися аж під зиму.

Фармер: Бо то, прошу пана меценарія, літа шкода. Під зиму нема вже роботи, то можна і в гарешті посидіти.

Довідався.

Іван заасекурував хату, заплатив за полісу і питає аґента:

— То кілько я дістав би, як би так моя хата сьогодні в ночі згоріла?

— Що найменше два роки, — каже аґент.

В церкві.

Священик з проповідальниці бачить, як один фармер дрімає, а біля нього дві жінки голосно розмовляють. Священик відзивається до них:

— Не говоріть так голосно, бо розбудите вашого сусіда.

ВСЯЧИНА.

Да Де Уит Клинтон середня школа для хлопців в Ню Йорку є найбільшою середньою школою в Америці. До неї учащає більше як 10 тисяч студентів.

Одна на кожних 100 осіб в Зєдинених Державах потерпіла покалічення в автомобілевих нещасливих випадках у 1934 р.

Від малярії має вмирати на цілому світі кожного року 2 мільйони людей.

Ванна 5 стіп довга, а 18 цалів широка, якщо її наповниться водою до глибини 9 цалів, містить більше як 20 ґальонів води.

Мясо октопуса уважається великим присмаком у гавайців.

В Зєдинених Державах є біля 2000 літаків, які є власністю приватних осіб.

Хеміки можуть зробити, що тона вугілля дасть більше сили, коли заступлять воду у парових кітлах новим синтетичним хемікалієм, що звісний як Довтерм А.

Ґренд Менен, остров недалеко Ню Бронсвику достарчає більше вуджених селедців, як яка інша місцевість в Канаді.

Політуру до нігтів на пальцях виробляється з певного рода риби, що живе в югославянськім озері.

Великі жаби вилягаються з малих яєчок, підчас коли малі жаби вилягаються з великих яєчок.

Пересічний африканський струс важить около 300 фунтів.

Шкіри із звірят, що пасуться на долинах, є гіршої якости від шкір тих звірят, що пасуться на височині; діється це тому, що шкіра звірят, що пасуться на височині, остає під більшим впливом соняшних промінів.

Банани, відповідно до тверджень д-ра Волтера Г. Едді з коломбійського університету, можна уживати до лікування деяких кишкових недуг.

Матка або королева в вулию може знести денно подвійну від своєї вагу яєць.

Еспанський мох не є ніяким мохом, тільки рослиною, що належить до родини ананасів (пайнепл). Є це рослина без корінців, яка росте без землі.

Голова комети Галея є значно більша від землі. У дні 5 травня, 1910 року величина хвоста цеї комети мала виносити 37,000,000 миль.

Учені природознавці говорять, що аліґатор (американський крокодиль) не осягає повної своєї величини скорше, як між 40 або 60 роком життя. Він звичайно доживає до 200 літ.

Саскачеван є найбільшою провінцією на світі, що продукує пшеницю.

Правдива (оригінальна) скрипка Страдиварія вартує від 40 до 100 тисяч доларів.

Пересічна температура понад цілою землею виносить біля 45 до 50 ступнів Фаренгайта.

Хміль не лиш додає гіркого смаку пивови, але також служить як презерваційний середник для цього напитку.

ПОСТАВА ТІЛА ТА ЗДОРОВЛЯ

Удержування відповідної постави тіла є в дійсности формою ґімнастики, бо, якщо ми держимо себе відповідно, то вправляємо мязи, які піддержують цілий кістяк тіла. Добра постава викликує лучше віддихання, а крім того є теж легкою ґімнастикою ріжних мязів тулова.

Добра постава й добре здоровля ідуть в парі. Також переконалися, що у школах діти, які належито держаться, роблять лучший поступ у науці від дітей, які сидять похилені та скулені або стоять недбало та похилено.

Діти, які терплять на недокормлення, мають звичайно невідповідну поставу. Доперва, як їх навчиться відповідно держати своє тіло, поправляється їхній апетит та травлення. Якщо дитина стане більш здоровою, то тоді набуває сили, а лучша постава тіла дається тоді лекше удержати.

Ознаками хибної (невідповідної) постави є звичайно похилена голова, округлі рамена та хребет, плоскі груди, „бочковатий" живіт", тріск видаючі коліна та плоскі підошви. У багатьох випадках до згаданих деформацій (хиб) тіла можна би було недопустити, як щоб уважалося на поставу тіла дитини в раннім дитинстві й коли б перестерігалося гігієнічних засад.

Якщо зауважається у дитини нахил до округлих рамен або якоїсь іншої деформації у поставі, то треба старатися легкими ґімнастичними вправами їх поправити. Ті ґімнастичні вправи належить повторяти правильно ранками та вечорами. Ті вправи повинні складатися зі стояння випростовано з руками злученими ззаду карку. Опісля треба тіло легко нахиляти вперед, витягаючи рамена і лікті разом так близько, як лиш можливо. Опісля знова заняти випростовану позицію, з руками дальше злученими ззаду карку.

Час, призначений на згадані вправи можна ступнево збільшати, як дитина привикне до них. Одначе ніколи не повиннося їх так довго продовжати аж дитина втомиться. Крім згаданих є ще багато інших родів вправ, пристосуваних до спеціяльних родів деформації тіла.

Треба одначе уважати на те, щоб дитину ніколи не ганьбити за похилену або недбалу поставу. Треба у лагідний спосіб справляти хиби та учити дитину, як належить правильно ходити, стояти та сидіти. Вчасне учення як присвоїти собі відповідні навички щодо постави, зможе запобігти багатьом недомаганням орґанізму.

Якщо невідповідна постава тіла є наслідком кривухи (анґлійської хороби), невідповідної гігієни, недокормлення, або умового напруження, то її можна поправити через усунення причин, які її викликують. При інших причинах невідповідної постави, як наприклад, при скривленню хребта, або при інших неправильностях тіла, треба для їхнього усунення порадитись лікаря.

НЕ КУРІМО!

Пишу це я для молоді, що ще цілком не курить, або щойно розпочинає курити. Старших курців не маю наміру переконувати в шкідливости курення тютюну; їх переконають хоробливі зміни в їх організмі, що повстали через хронічне впровадження тютюнового яду нікотини.

Походить тютюн з Америки, а привезли його до Европи еспанські моряки. Через війни розповсюднився тютюн по цілому світі. На Україну дістався з Туреччини і вже коло 1650 року маємо перший опис про тютюн на наших землях.

Тютюн уживають в формі куріння та нюхання. Найбільше його курять переважно чоловіки, в меншій мірі жінки.

Шкідливе є не лише курення, але й віддихування повітрям в накуреній кімнаті. Смертельна доза нікотини для дорослого виносить 6 центіґрамів, тобто одна крапля. Доза гострого затроєння $^1/_3$ дози смертельної, тоб то одна ½ ґрамова папіроска.

Розріжняємо гостре затроєння нікотиною у некурця, що перший раз закурив, та хронічне — у курця.

Гостре затроєння виступає в формі немилого смаку в устах, нудностей, часом блювотин, биття серця, зблідніння лиця, болю голови та завороту голови, часом з хвилевою утратою притомности. По видаленні нікотини з орґанізму вертає нормальне самопочуття.

Хронічне затроєння нікотиною виступає у курців. При хронічному впроваджуванні нікотини до орґанізму орґанізм назовні робиться якби нечулий на цей яд. Одначе, крапля по краплі довбе камінь.

Нікотина поражує слизницю устної ями, горла, озявів аж до легеневих міхурців включно, викликуючи по дорозі через хронічне впровадження запальні зміни, як катари горла, бронхіти, через це хороботворчі заразки лекше дістаються до орґанізму та викликують тут на спілку з нікотиною хоробливі зміни. Легені гірше працюють. Вони дістають при куренні, крім яду, меншу кількість потрібного для орґанізму кисня. Куди частіше западають на сухоти курці, аніж некурці. Через часте дразнення нікотиною бронхів у старих курців виступає дуже часто рак легенів.

Нікотина спочатку подразнює, а потім в другій фазі свого ділання пригноблює нервову систему. Тому для заспокоєння своїх нервів так часто курці курять.

Нікотина ушкоджує кровосудинну систему. Кровоносні судини, особливо дрібні, улягають запальним змінам, промір їх звужується, приходять сказми; простір, де вони розгалужуються, позбавлюється відживи. Особливо вражливі на нікотину судини серця, нервів, мізку та кінцівок. Ґрудна жаба, кровопливи до мізку з пораженнями частин тіла, заник памяті, запаління нервів, ґанґрена долішних кінцівок — це в більшій мірі наслідки хронічного затроєння нікотиною.

Рак на губах уст — це місце дражнення у курця цибухом, перепоєним нікотиною.

Вереди шлунку та 12-тки, в хронічному перебігу яких кінчаються раком

Купіть ці 3 ЛІКАРСТВА ФАРНЕЯ

ВІД ВАШОГО
Агента Фарнея

Ці 3 родинні лікарства випробовані на протязі часу, продавалися місцевими торговцями або агентами ще від заснування фірми Dr. Peter Fahrney & Sons Co., Chicago, в році 1869. Головно через особисте оголошування вдоволених осіб, що уживали ті ліки вони позискали великий попит. Ще таки нині зайдіть до вашого агента Фарнея — довідайтеся про ці 3 лікарства.

1. Дра. Петра Гомозо

Це звісне лікарство на жолудок, що успішно уживається від більше чим 5 поколінь тисячами терплячих на: запори, нестравність, забурення жолудка, безсонність, брак смаку, нервовість і болі голови, коли ті недомагання спричиняє лише травлення і виділення. Його почвірне ділання є лагідне; воно помагає функціям жолудка; регулює кишки; ділає узлагіднено на гонення моче; помагає і приспішує травлення. Коли природа недопише своїми регулярними діланнями правильного виділювання, Дра Петра Гомозо поможе зужиту матерію усунути з ваших проводів травлення.

2. Дра. Петра Олейо Лінімент

Через більше чим 50 літ приносив скору і бажану полекшу тисячам терплячих на: ревматичні і невральгічні болі, біль в крижах, штивні і болячі мускули, надвереження і звихнення, синяки, ґудзи, пекучі або палячі стопи. Антисептичний. Не є липкий ані масний. Улагіднює. Розгріває. Економічний.

3. Дра. Петра Маголо

(Давніше відоме Дра Петра Жолудковий Лік).

Звісний алькалічний лічничий середник, існуючий в ужитку від 1885 року, що негайно приносить полекшу на біль голови, кваси в жолудку, згагу, нудоту і блювання, яке спричиняє надмір квасів. Цінне в лікуванню розвільнення, корчів і блювання з причини літної долегливости. Ділає скоро. Приємне на смак.

Коли не можете купити цих 3 лікарства у вашім сусідстві, пишіть ще нині до:

Dr. Peter Fahrney & Sons Co.
2501 Washington Blvd., Chicago, Ill.

LABORATORIES: Chicago, Ill., U. S. A. / Winnipeg, Man., Can.

кормового проводу — є причиною в дуже великій мірі нікотина.

Нікотина ушкоджує нашу лабораторію — печінку.

Через часте всмоктування нікотини через слизницю уст повстає немилий запах з уст курця.

До того всього додаймо, які матеріяльні шкоди приносить курення тютюну, то позістане жалюгідний спомин і наслідки.

Коли б українці — курці тільки з Манітоби зложили свій прокурений гріш на будову будинків сиротинця й дому старців, то стояли б вони в найкращому місці, з гарними залями, робітнями, приладдями, бібліотекою і приміщенням для прислуги.

До боротьби з нікотинізмом повинні виступити лікарі, священики та вчителі, в помочі стати їм повинні родичі.

Лікар А. Омельчук.

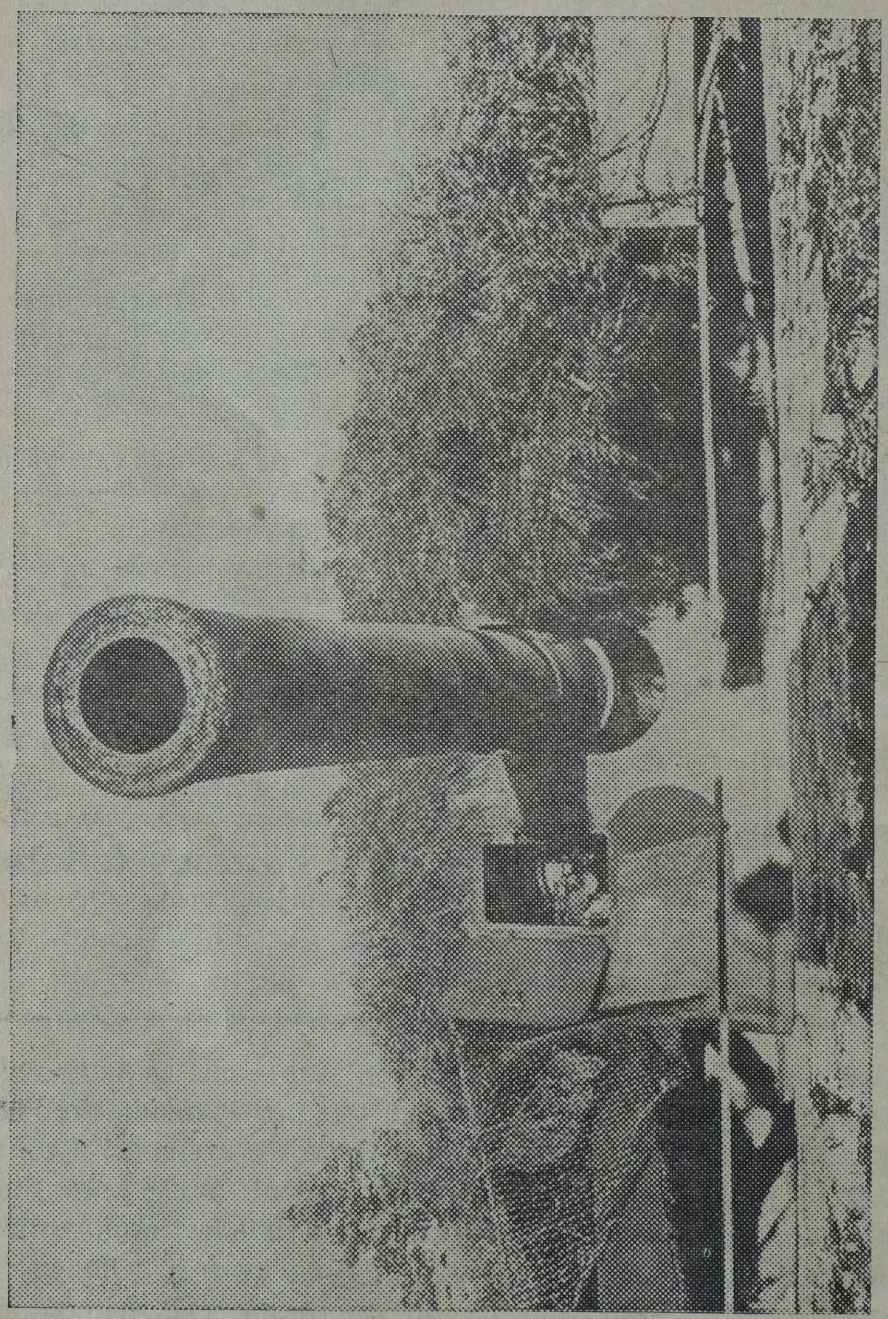

Оборона берегів Швеції.

Артилерія під камуфляжем на побережжу Швеції, яка, як видно, не дуже довіряє своїй сусідці зо сходу.

Господарські Справи

ЗМІНИ В ГОСПОДАРЦІ ФАРМЕРІВ.

Поступ у продукції рільничих продуктів є великий. Він впливає на способи продукції кожного господаря. Кожний господар мусить робити зміни у міру можливостий та вимог. До цего його спонукує рівень життя та інші вимоги. У протягу останніх 40—50 років господарі в Канаді, а у Манітобі найбільше, пристосовувались до тих вимог збільшенням продукції. Лише в деяких річах сталися зменшення завдяки ріжним причинам.

Ріжниці в продукції на фармах у Манітобі видно найкраще у низше поданій табличці.

	1914 рік	1938 рік
	бушлів	бушлів
Пшениці	52,491,879	51,000,000
Вівса	62,034,668	33,505,000
Ячменю	23,866,098	26,399,400
Жита	164,040	1,475.700
Лену	1,001,910	333,640
	цетнарів	цетнарів
Бараболь	5,096,462	2,111,900
	фунтів	фунтів
Люцерни — на сіно лише		400,000
Бром — на сіно лише		350,000
Крестед Гвіт Грес (не знана)		65,000
Білий буркун — на сіно		8,500,000
Масла —	Фунтів	Фунтів
з молочарень	3,889.00	25,703,684
Сира з сироварень	471,355	3,344,202
Меду — нема статистики		9,539,860
Воску — нема статистики		95,398
	штук	штук
Худоби	498,040	842,000
Коней	325,207	325,000
Свиней	325,416	219,000
Овець	75,000	231,000
Курей	815,852	4,512,000
Індиків	184,236	451,000
Гусий	81,720	73,000

Як видно з повищих чисел продукція збільшилась мало що не у всіх річах. Є кілька, де нема збільшення. На це склалось кілька ріжних причин. На деякі збут зменшився, бо інші річи зачали вживати або інші краї продукують їх дешевше.

Відносно пшениці Манітоба не зробила побільшення. Причини є ті, що видатки зменшились з акра, бо роди насіння не були відповідні, землі стали занечищені бурянами та й збуту на пшеницю не було, бо інші краї можуть продати дешевше свою пшеницю, чим манітобці.

Скількість вівса зменшилась тому, що запотребування на овес зменшилося. На фармах замісць коней зачали що рік більше вживати тракторів. Стало менше коней, отже менше й вівса потрібно.

Відносно ячменю можна сказати, що Манітоба значно його продукцію збільшила. Числа цего не показують тому, що сорти чи роди ячменю, які є, надаються лише до деяких околиць. Є околиці у Манітобі, де ячменю дуже мало сіють, або й перестали його плекати. Тож зменшення простору загально на провінцію заставило інші околиці значно збільшити простори засіяні ячменем. Були роки, коли Манітоба продукувала половину всього ячменю в Канаді.

Продукція жита збільшилась у девять разів. До цего причинилось

найбільше виснаження урожайности земель та більші простори нововироблених піль на бідніших полосах почви.

З леном справа мається інакше. Тут нові способи будівництва зменшили запотребування оливи, бо менше потрібно фарбів. Приміром мурованих будинків більше будовано. Хати зачали будувати так, що замісць „сайдінґ" вживають „стоко" — ліплять цементом, вапном або обома. Такі будинки потребують менше фарби; значить менше потрібно оливи. Крім цего плекання сої дало змогу мати ліпшу оливу до фарбів чим з лену. Тай лен, будучи ростиною, яка потребує якнайчистішого поля, став менше корисним, бо буряни зменшили видаток з акра і якість лену.

Добре Вироблена Парина.

Плекання бараболь зменшилось, бо запотребовання зменшилось. Число кемпів будування залізниць та доріг зменшилось. Замісць вживання бараболь до ріжних страв зачали вживати інших яринних ростин, які купують у бляшанках. Замісць того, що кухарі варили бараболяні зупи по кемпах, вони купують готово зварені зупи у бляшанках. Крім цего західні части Канади і Зединених Держав мають сорти бараболь, які видають задоволяюче для домашнього вжитку. Там зачали плекати бараболі. Тож збут зменшився для околиць, де бараболі плекали як головне джерело приходу.

Дуже багато причинюються до зменшення плекання бараболь нові слабости на них. Завдяки тим слабостям бараболі скоро „зводяться", видатки з акра маліють. Тож плекання бараболь стало менше поплатним і очевидно засаджують менші простори. До цего ще треба додати й те, що винайдено нові способи перетримування бараболь, як „потейто флейкс" та „потейто чипс". У тих формах споживча вартість бараболь треває десять місяців або й рік. Це зменшило кількість бараболь, що псувались, особливо весною. Бараболі стали дешевшими, тож менші приходи з них, а робота коло бараболь не зменшилась, бо машинерії нової не винайдено тай інші способи оброблювання бараболь мало змінились. А понад все ще й появились колорадські хрущі на бараболях, які часом цілком нищать бараболі і про які давніше не знали та й віри не давали, що вони десь є та прийдуть і в ті околиці.

Плекання люцерни, бром ґрес, крестед гвіт ґрес і білого боркуну на насіння є зовсім новим джерелом приходу для деяких околиць.

Відносно виробу масла, продукції меду, воску, плекання скота, овець, курей та індиків збільшення є великі. Вони вказують на зміну у способах господарювання. Замість того, щоб надіятись на пшеницю та інше збіжжа, як головні джерела приходу, господарі зачали тримати бджоли, більше худоби, овець, курий та індиків.

Знаменним є плекання скількости коней. Число коней не збільшилось, а є майже те саме, що було в 1914 році. До цего причинились трактори, яких вживається багато більше, чим було у 1914 році.

Плекання свиней значно зменшилось. Таке зменшення можна хіба завдячувати лихому врожаєві вівса та ячменю у 1937 році у тих околицях, де найбільше плекають свиней. Також до певної міри дешеві ціни на ринку причинились до зменшення числа свиней.

Загально у Манітобі зміни зайшли у напрямі більше мішаної господарки. Це забезпечує постійний прихід у протягу року та й не спричиняє дуже прикрих періодів, коли збіжжа, приміром хибне через посухи або насікомі.

Дарма що у Манітобі введено більше мішаного господарства, збіжжа, як от пшениця, ще становить найбільше джерело приходів з усіх полевих ростин. Отже тому, що пшениця є таким важним джерелом до-

НАЙБАГАТШИЙ ЧОЛОВІК У ВАВИЛОНІ

ГОВОРИТЬ ПРО СВОЮ СИСТЕМУ ЩАДЖЕННЯ ГРОШЕЙ.

На зголошення карткою або телефоном ви отримаєте одну з цих книжечок БЕЗПЛАТНО, і наш представник скаже вам, як то можна зробити.

The Universal Life Assurance and Annuity Company

Phone 95 722
505 PARIS BUILDING,
Winnipeg.

Вишліть Свою Баньку Сметани до

MANITOBA
CO-OPERATIVE
DAIRIES LiMITED
Winnipeg, Brandon, Dauphin, Chatfield, Gilbert Plains

Найліпша обслуга — Найліпші доходи
Ввічлива і негайна увагу для кожного посилача.

ходу для більшости господарств, посвятимо трохи більше місця для неї з надією, що цих кілька слів причиняться до поліпшення цего продукту і збільшення приходу.

РОДИ ПШЕНИЦІ.

Одним з найголовніших продуктів, який Канада вивозить за границі, є пшениця. Якість цего продукту віді-

Курай або перекотиполе.

грає дуже важливу ролю в тім, чи знайде Канада збут на пшеницю, чи ні. Тому то є конечним сіяти такі роди пшениці, які сприяли б найкращій якости пшениці, яку Канада продукує.

На початках в Канаді плекали пшеницю Ред Файф. З поширенням просторів та посунення тих просторів на північ мусіли зразу найти роди, які б достигали скорше. Тоді Маркус пшениця задоволяла цю потребу. Прелюд і Гарнет задоволяли та й ще задоволяють північні околиці. Пізніше шкоди від ржі зачали поширюватись частіше. Маркуз і інші роди пшениці деяких років були дуже ушкоджені ржою. Учені винайшли інші роди пшениці, які є добрі на муку і є досить відпорні на ржу. Але обставини міняються. Ржа також живе, розвивається й примінюється до нових обставин, щоб продовжувати свій рід. Тож час від часу вчені мусять винаходити нові сорти пшениці. Це, в свою чергу, вимагає від господарів шукати та сіяти ті нові роди пшениці. Триматись постанови: „Мене та або інша пшениця поставила на ноги, я її буду триматись", тепер не поплатиться. Ржа стає більше влізлива, менше вибаглива, гнилець на корінцях пшениці появився, сніть та головня й інші слабости на ростинах пшениці заставляють до змін та шукання нових родів та способів плекання.

Цими часами маємо кілька родів пшениці, які хоч є не цілком відпорні на ржу, але є остільки відпорні, що та слабість не приносить так багато шкоди і втрати, як це було давніше. Також не треба думати, що як дісталось один рід відпорної на ржу пшениці, то можна „тихо сидіти та хліб жувати". Треба все шукати за ліпшим, видатнішим та більше відпорним родом.

У Манітобі і взагалі у Західній Канаді найбільше сіють яру пшеницю. В цей час є чотири роди пшениці, які є відпорними, хоч не цілком, на ржу. Ось вони:

Течер. — Це є пшениця, яку виплекалось у Мінесоті. Колосся цеї пшениці є без остяків. Є лише коротенькі остяки під верх колосків. Солома є міцна, тверда і середньо висока. Це є досить видатна пшениця. Зернята звичайно виглядають блідо, особливо, коли пшениця довго стояла на пни у жнива. Коли ту пшеницю коситься на зелень і копиці складається вскорі по кошенню, зерно вдається темно червоного і приємного кольору. Цеї пшениці звичайно сіють один, до один і чверть бушля на акер, бо зернята є дрібні.

Ренавн. — Цей рід виплекано у Вінніпегу у лябораторії проти ржі. Ця пшениця є більше відпорна на ржу, яка є на листях пшениці, чим Течер. Вона також є без остяків. Остяки при кінцях колосків є мало що видними. Солома є середної міці і довжини. До деякої міри ця пшениця є відпорною на головню. Кольор зерна звичайно є дуже добрий. Вона на бушель міри є дуже добра, але дещо менше важить чим бушель дорідної Маркуз пшениці.

Апекс. — Її виплекано в Саскатуні у лябораторії проти ржі. Ця пшениця є більше відпорна на стеблову ржу, чим Течер або Рінавн, але дуже є слабо відпорна на листову ржу. Солома є мягка і середньо висока. Видатність цеї пшениці у Манітобі була значно меншою, чим Течер або Ренавн. У Саскачевані ця пшениця показалась досить придатною. У Манітобі вона не дорівнала пшениці Течер або Ренавн і тому її не дуже багато сіють тай не дуже радиться її розповсюджувати.

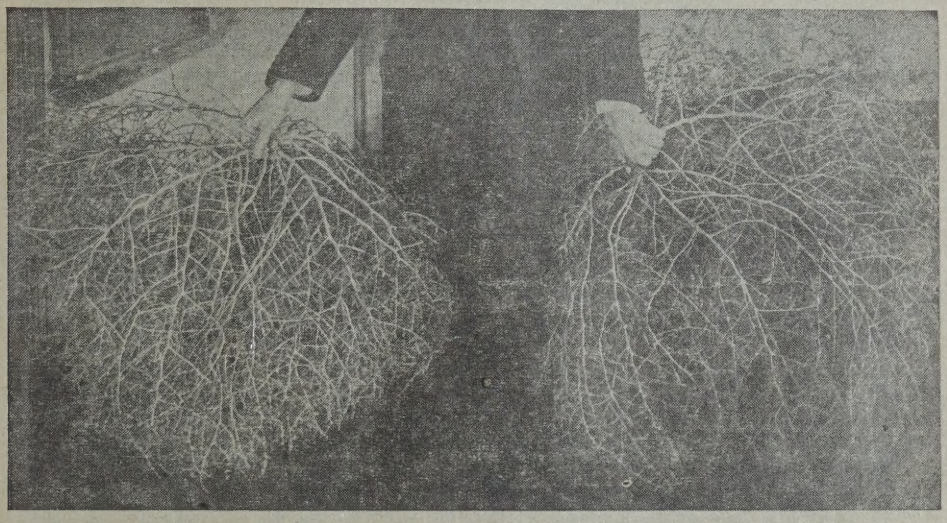

Курай або перекотиполе.

Ріджент. — Це є новий рід, який виплекано також у лябораторії проти ржі у Вінніпегу. Цей рід є відпорний на стеблову і листову ржу, як також на сніть, але не на головню. Колосся має дуже короткі остяки під верхами. Солома довга і міцна. Зерно є велике і гарного червоного кольору. Ця пшениця показалась досить видатною. У деяких околицях вона показалась більше видатною чим Течер або Ренавн. Мука і хліб з цеї пшениці вдаються ліпше, чим з Течер або Ренавн.

Крім вище згаданих родів вчені ще мають кілька родів, які випробовується, і які ще не мають назв. Так скоро, як вчені задоволяться, що нові роди є ліпші чим ті, що є, їх випустять у світ.

Пшениці, які не є відпорні на ржу і які можна пробувати сіяти, є Ревард і Маркуз. Опису цих родів не потрібно давати. Ці роди в роки, коли нема ржі, є дуже видатні, зерно має гарний кольор і мука виходить одною з найкращих

Пшеницю **Серес** можна залишити сіяти. Вона не є так видатною, як Маркуз роками, коли нема ржі. Зерно не має так доброго вигляду, як Маркуз або Ревард.

Миндум пшениця з роду Дюрум є вусата. Ця пшениця є не відповідна на муку, з якої хліб печуть. Це є пшениця, яка видає муку на макарони, паї та кейки. Вона є дешевша, чим інші роди.

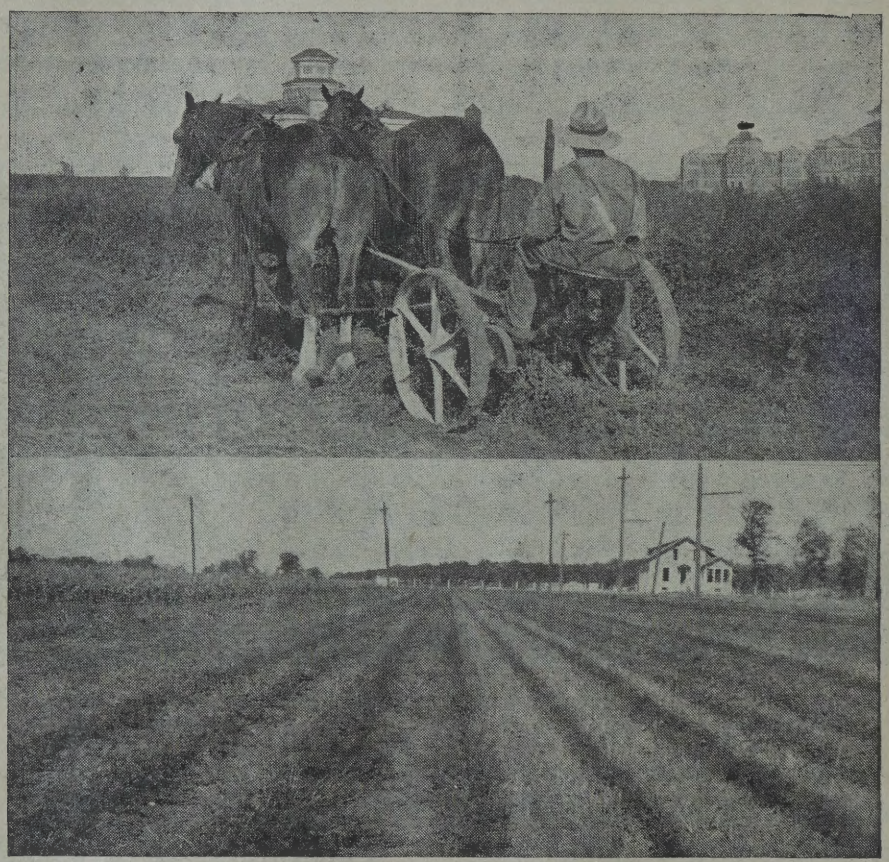

Горішній образок — Косять сіно з мотилькових ростин як люцерна або біла конюшина. Долішній образок — Плекання насіння з мотилькових ростин — як люцерна або біла конюшина.

РОДИ ВІВСА.

Тому, що українці у Манітобі заселюють лісові околиці, тай будучи піонірами без капіталу, кінна тяглова сила є дуже важною. Тому згадаємо про роди вівса.

Вангард. — Цей овес виплекано у Вінніпегу у лябораторії проти ржі.

Він є дуже відпорний на стеблову ржу. Зернята є білого кольору і досить повні. Його видатність є задоволяючою. Достигає він скорше чим інший овес крім роду Гофер. Лушпина на зернятках є тонка так, що у бушлеві цего вівса є більше корму, чим у вівсах інших родів. Цей овес дуже добре надається до плекання у тих частях Манітоби, де раннє достигання не є дуже важне. А в околицях, де ржа паде на овес, цей рід буде найвідповіднішим.

цих вівсів є великі. Роками, коли на вівсах нема ржі, вони видають дуже добре. Там, де ржа не нападає на вівси, ці роди повинні сіяти.

Гофер. — Це є найранше достигаючий овес. На него ржа нападає легко і робить багато шкоди. Росте досить коротко. Солома тверда. Зернята дрібні. Лушпина жовта і тонка. Головні є багато на нім. Там, де потрібно, щоб овес скорше доходив, повинні сіяти цей рід.

Вище згадані роди пшениці і вівса

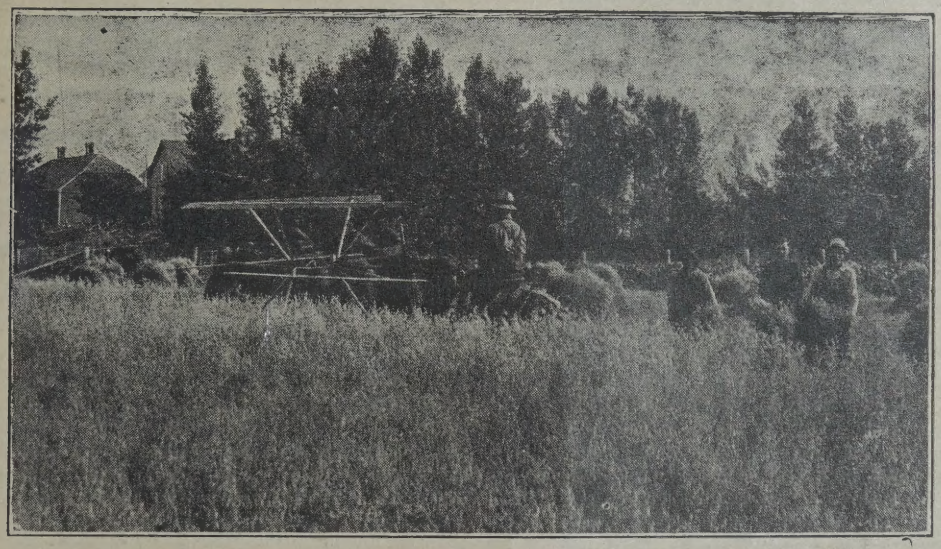

Жнива у Манітобі.

Антоні. — Цей рід виплекали у Мінесоті. Він є до певної міри відпорним на ржу, але багато менше чим Ванґард. Солома цего вівса є велика і середньої твердости. Зерно є велике а лушпа груба. Його сіють там, де земля має багато вогкости. Головні на нім є дуже багато.

Викторі і **Банер** вівси є майже однакові. Їх сіють майже в однакових обставинах. Стеблова ржа нападає на них скорше, чим на інші. Виглядає, що ці роди будуть замінені родами більше відпорними на ржу. Зернята є відповідні сіяти цими роками. За два чи три роки правдоподібно будуть інші роди. Господарі, які думають наперед, повинні слідити за тими родами і діставати їх, щоб плекати на своїх фармах.

К. С. Продан.

Не вмів.

— Чи ви, Степане, вмієте фліртувати?

— Ні. Був колись такий час, коли я думав, що розуміюся на флірті, але та історія скінчилася шлюбом.

СТЕПОВІ САДКИ.

Майже сто тридцять літ тому, перші хлібороби почали селитися на берегах ріки Ред, і вже на початку зустрілися з непереможними, як тоді дехто казав, труднощами. Не встигли вони ще як слід подрапати своїми сапами цілини, бо плугів не мали, та вкинути до ґрунту дещо привезеного з собою насіння, як морози вже

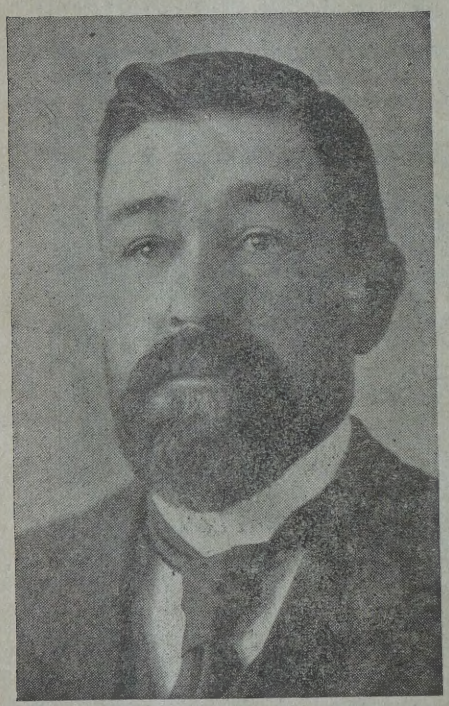

А. П. Стівенсон (1854—1922), піонір садівництва в Морден, Манітоба і Західна Канада.

знищили перші прозябці, що вилазили на світ божий. Сіяли вдруге, чекали, доглядали, і як сонце не випекло, та сарана не пожерла, мали врожай. Були роки й з добрими зборами, але радість з бідою все чергувалися.

Погляньмо що тепер діється в цій самій долині ріки Ред. Тисячі великих фармів, гарні будови, порівнюючи заможні містечка та міста, попритулювалися на берегах двох головних рік Манітоби — Ред і Асинибойн. Починаючи від Селкирку на півночі, й аж до Емерсону на півдні, багато господарів мали змогу розвинути дійсно поплатні господарства. Пшеничні лани, зелені луки й тисячі акрів буркуну та інших кормових рослин, все це наслідки столітньої боротьби людини з суворою природою степового клімату. Манітобська пшениця тепер є відома, як найславніша у цілім світі, манітобські молочні продукти рік річно дістають перші нагороди за свою якість, і то не тільки в Канаді, але й на міжнародніх виставах. Степовий мед вважається одним з найкращих по якости.

Одноманітність, а разом з тим і монотонність степового хліборобства, не могли вічно існувати. Всі нові краї характеризуються монотонністю, бо життя розвивається в першу чергу в тих напрямках, які обіцюють найскорше та найпевніше збагачення, занехуючи побічні галузі, які неминуче мають прийти, хоч би й спізнено.

Пшениця опанувала було цілим заходом Канади. Збіжжя давало добрі врожаї на цілині, Европа потребувала багато хліба, якого не могла чи не вміла собі випродукувати подостатком, а золото пливло до Канади та Зединених Держав.

Пройшли роки. Земля на степах виснажилася, почали зявлятися великі неврожаї, а до того й Европа зменшила закупки. Іскра надії була блиснула зараз по великій війні, коли сподівалися, що Канада знову стане

пшеничною коморою для старого світу, та ця надія завела. На кожних 3—4 бушлі пшениці, які було продано до Европи ще десять літ тому, тепер і один бушель тяжко продати, навіть за третину колишньої ціни.

Не всі господарі були під пшеничною гіпнозою. Вже сорок літ тому, а може й більше, були на степах і такі, що не вдоволялися однобічністю степового господарювання. Бажання жити тепер, а не тільки тим що колись буде, вабило їх до поширення своєї діяльности і в інших галузях. Плекання молочної худоби, свиней на бейкон, курей для яєчної продукції, городини під містами, і нарешті насаджування овочевих дерев — все це приходило постепенно й ставало частиною тутешнього життя.

Можливо, що садівництво прийшло в останню чергу. Чверть століття тому, себто за часу, як було положено основи для Експериментальної фарми в Морден, Ман., про садки на степах ще тільки мріяли. Першими садівниками на степах певно були індіяни, а потім метиси. Перші — це цілком „дикі" садівники, бо „не сіяли, а тільки жали", збираючи ягоди з диких кущів по лісах. Другі — це вже більш культурні, вони викопували дикі овочеві деревця в лісах, та й садили їх біля своїх хатів.

Один український піонір-господар, що ще року 1903 блукав по Манітобі та приглядався чим тут люди займаються, каже що дикі сливки знаходив головно у французьких господарствах. Про яблінки то й згадки не було, хіба що більш заможні міські мешканці садили для прикраси сибірську кисличку, яка на весні має дуже гарний цвіт.

Десь біля того часу почалися спроби садити ліпші овочеві дерева в південно-західній Манітобі. А. П. Стівенсон (1854—1922), вже пів століття тому почав виписувати з Росії насіння витревалих яблунь та сливок і вишень, і він певно є одним з перших садівників, що вказав на можливість плекання овочевих дерев і на степах. Коли проф. В. Савндерс, організатор і перший директор Канадійської Системи Експериментальних Фармів, починав свої досліди в галузі підбору та виведення витревалих дерев для заходу, він використав також і досвід та поради цего степового піонера садівника. Може були й

КЛЕЙРС НЮ ГЕКЛА ФОРНЕС

ЩАДИТЬ ОДИН ТОН ВУГЛЯ НА СІМОХ

Коли вставляєте форнес, ви хочете знати не тільки початковий кошт, але що важніше, також ОСТАТОЧНИЙ кошт.

ОСТАТОЧНИЙ кошт є початком з доданням операційного кошту. Іншими словами — ЗУЖИТТЯ ВУГЛЯ. І, судячи після цего мірила новий Клейр Форнес є найдешевший, який ви можете купити.

Коли ви мешкаєте в лісистій околиці, ми доставимо спеціяльно збудований форнес для палення дровами.

Ваш найближчий аґент Гекла радо подасть вам повні інформації відносно НЮ ГЕКЛА. Або коли маєте яку трудність дістати їх, пишіть до:

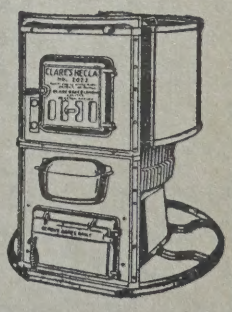

Clare Brothers Western Limited

DISTRIBUTORS

The WINNIPEG PAINT & GLASS Co. Ltd., 179 Notre Dame East—Winnipeg.

інші подібні аматори, але в літературі ми не знаходимо їх імен. Отже, містечко Морден у Манітобі поправді можна назвати Меккою степового садівництва.

Тепер трохи близче до наших часів. Десять-пятнадцять літ тому, лише одиниці вірили, або принаймні хотіли вірити, що на степах можливо виплекати й ліпші яблука. Навіть суперінтендент Експериментальної Фарми в Морден, В. Р. Леслі, з великою обережністю говорив про насаджування таких яблінок як Гибернал, що вважаються найбільш витревалими зі всіх тих, які було привезено з Росії. Тепер, хоч він все ще остерігає початкуючих, але вже радить садити одно-два деревця й стандартних яблук, побіч кисличок, таких як Осман, Долго, Олга, Колумбія, Флоренс, Силвія й інші. Особливо варто звернути увагу господарів на яблука Трейл та **Росилда.** Це середнього розміру овочі, досить добрі на смак, порівнюючи витревалі і можуть рости в багатьох місцевостях.

Велике недовірря, що панувало між степовими господарями у відношенні до садків, мало свої причини. З одного боку, лише порівнюючи недавно було виплекано дійсно витревалі сорти, а з боку другого — садовий матеріял на степах був колись майже виключно східнього походження, з Онтеріо та Квебеку, отже не придатний до степових умовин.

Яблуня „Велти" в саді Стівенсона — Морден, Ман.

Та й тепер ще не треба занадто захоплюватися насаджуванням яблінок, що родять великі яблука. В той час, як дрібні яблука можуть рости всюди на степах, великі будуть родити тільки у сприятливих місцевостях та наколи є відповідний захист з дерев. Навіть цего не завжди вистарчає. Виникає потреба плекати спеціяльну форму дерев, кущову. Це дає нагоду деревам ліпше витримувати місцевий клімат. Коли ж набли-

зимося до яблінок, які стоять на межі між можливим і неможливим на степах, тоді й кущової форми замало. З цієї причини радять ліпші сорти яблінок щепити до найнизчих бічних галузок дуже витревалих яблунь, от як сибірська кислиця. Ці галузки потім пригинають до землі, щоб їх цілком засипало снігом. В такий спосіб плекають в Манітобі й Саскачевані навіть яблуко Мелба, яке походить з насіння МекІнтош. В осени 1939

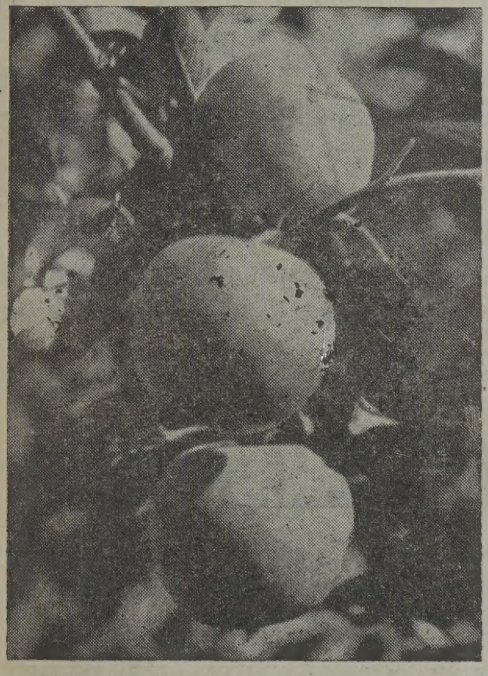

Сливки нагороджені 2-гою нагородою на провінціяльній виставі.

року, дістав я кілька яблук від нашого садівника, І. Дениса, з Бюкенан, Саск., між якими було й яблуко Мелба, що мало в перерізі майже три цалі, забарвлення жовтаве, з рожевими пасками, а по смаку воно належить до дійсно добрих яблук.

В одній і тій же місцевости, не на кожній фармі будуть рости овочеві дерева з однаковим успіхом. Ґрунт, захист, догляд і вміння виплекати належну форму дерев, відограють на степах значно більшу ролю ніж у місцевостях з поміркованим кліматом. Як я вже згадав, І. Денис може виплекати яблуко Мелба далеко на півночі Саскачевану тоді, як біля Вінніпеґу не всі садівники можуть мати навіть Гибернал. Джордж Ф. Чипман (1882—1935), бувший редактор „Контрі Ґайд", мав овочеву шкілку в Чарлсвуд біля Вінніпеґу. В него вимерзали майже всі стандартні яблінки, а в тім числі й Гибернал. В той самий час, у шкілці „Ґрін Теґ", в Портедж ля Прері, що знаходиться майже 50 миль на північний захід від Вінніпеґу, яблінка Гибернал дуже добре родить і вважається витревалою. А. Новак, один з співробітників „Українського Голосу", має садок у Ст. Вітал, біля Вінніпеґу. Він також має шкоду від обмерзання кори на яблінках. С. Юськів, що має свій садок яких 5 миль на північ від осередку Вінніпеґу, за останніх пять літ немав турбот з обмерзанням кори, а на таких яблінках як Мелба та МекІнтош, в него лиш вершки примерзають.

Чим можна пояснити таке явище? Власники згаданих тут садків, безумовно знають як доглядати за овочевими деревами і мають належний захист з дерев. Всеж, як бачимо, дерева поводяться ріжно навіть на зовсім малих віддаленнях. Можливо, що незадовго ми будемо мати розяснення і цего питання, а метеорольоґи обіцюють подати нам цікаві висліди своїх спостережень над воздушними течіями, які мають великий вплив на рослинність. Вони говорять, що воздух має такі самі течії як і вода в океанах, себто течії теплі й зимні, а крім того, велику увагу звертають на „вентиляцію" у воздушних

просторах. В деяких місцевостях було знайдено так звані „воздушні кишені", де воздух стоїть майже нерухомо, і це має шкідливий вплив на дерева. Ці воздушні кишені можуть повстати з причин топографічних*), або ж там, де місцевість оточена високими лісами і витворюється ніби „яма", в якій воздух застоюється. Господарі добре знають, що коли на весні дують сильні вітри, небезпека від приморозків зменшується. Це ще раз підкреслює вагу належної вентиляції воздушних просторів в тій місцевости, де плекають овочеві дерева.

Нарешті згадаємо ще про один чинник, який, як припускають практики, має поважне значіння в плеканню садовини. Було завважено, що чим вище положена місцевість над рівнем моря, тим ліпше там ростуть овочеві дерева. Чипман, що не міг мати успіху зі стандартними яблінками біля Вінніпегу, вважав, що ті яблінки не можуть рости в тих місцевостях, де температура в зимі упадає 42 степені нище зера після Фаренгайта. Та проти його тверджень ми маємо багато протилежних доказів. Ті яблінки, що в него вимерзали, ростуть і родять в садках кілька миль від його фарми, а навіть далеко від него на півночі. От хоч би аж в Бюкенені, Саскачеван. Так само ми знаємо, що в горах Брітиш Коломбії, де температура упадає до 50 степенів нище зера Фаренгайта, садівники мають навіть промислові садки з такими сортами як Дочес, Велти й інши-

*) Топографія — це наука про поверхню землі.

„КОРОТША ДОРОГА ДО ОЩАДНОСТИ"

Люди в світі завжди шукали коротшої дороги. Залізниці, автомобілі і літаки були коротшими дорогами, що усували віддаль — телеграфи, телефони і телевізія докінчують цей процес.

Проспекторові в Су Лукавт, ловцеві в Чорчил, добувачеві радія в Ґрейт Бир Лейк і добувачеві золота в Давсон, риболовові в Принс Руперт і рубачеві дерева на острові Венкувер, садівникові, ренчарові, фармерові, їм і тисячам інших, розкиненим по звиж двох мільйонах квадратових миль Західної Канади, ми предкладаємо спосіб замовлень поштою, як „коротшу дорогу до щадження".

З розвоєм поспішного перевозу залізницею, автомобілем, або реґулярною воздушною службою „спосіб замовлень поштою" зробився поспішним способом і економічним способом купування. Кожне замовлення полагоджується негайно, швидко і за ним стоїть велика ґарантія — „Товари вдоволяючі, або гроші звертається". От тому то люди кажуть, „Поплачується купувати поштою від Ітона".

THE T. EATON Co LIMITED
WINNIPEG CANADA

ми. А. Новак подає також цікавий приклад. Він говорить, що в осени 1939 року відвідав п. Стручинського в Кенорі, Онт., і бачив у него гарні, великі яблінки. Яблука сорту Дочес були великого розміру, мірно винні на смак, як дозрівають то робляться сипкуватими і зовсім рівняються добірним ринковим відмінам. Інша яблінка, як він припускає сорту Гаралсон, також добре розрослася і дає гарні врожаї. Взявши на увагу цей приклад, і порівнявши його з практикою Чипмана, ми можемо припускати хіба те, що Кенора положена кілька сот стіп вище над рівнем моря чим Вінніпеґ. Та зрештою, можуть бути й інші причини.

Взявши на увагу успіхи степового садівництва за останне чверть століття, можна з певністю твердити, що протягом слідуючого чверть століття садки на степах вже не будуть новиною. Вже тепер ми тут маємо понад тузин більших овочевих шкілок, які кожного року продають тисячі ріжних щеп, а багато господарів вирощують свої власні деревця з насіння.

З кожним роком сумніви будуть поволеньки уступати перед фактами, а до того й плекання нових та більш витревалих сортів овочевих дерев, йде швидким темпом вперед. З поширенням садків на степах буде зростати й попит на степові овочі. Та поруч практичного значіння, садки мають великий вплив і на поліпшення життєвих умовин взагалі. Овочеві дерева біля хати завжди є прикрасою. Сад і город — це невідлучні приятелі господарів, які тисячами літ вже знаходили притулок біля людських осель.

Багато наших господарів уважають садки за складову частину життя на фармі. На жаль, степовий клімат робив великі перешкоди, і мало хто відважувався ті перешкоди поборювати. Все ж такі були. Згадаємо тут двох албертійців, котрі виявили велике зацікавлення деревами і зробили гарний поступ.

В. П. Федун біля своєї яблінки „Паперівка".

У Вегревил, Алберта, живе відомий український діяч, П. Зварич, котрий вже багато літ ширить між місцевими людьми ідею прикрашування обійсть ріжними кущами та деревами, а при тім радить насаджувати й овочеві дерева. Сам він має гарний город і садок, а під його впливом і інші почали братися до цієї справи. З його ініціятиви там було організовано Городниче Товариство, він роздав багато ріжного насіння квітів та молодих деревець для при-

краси, вкладаючи до того багато і грошей і енергії.

Другим албертійцем, що взявся до плекання нових відмін овочевих дерев, є В. Федун, в Ендрю, Алберта. Він привіз зі старого краю насіння яблінок, вишень, терну і т. п., та й почав свої досліди з виплеканням чогось нового, що може рости й у Канаді. По 12 чи 13 роках праці, він тепер має принаймні з пів тузина нових яблінок з насіння Паперівок, які дають овочі майже стандартного розміру, а на смак значно ліпші ніж дотеперішні степові кислички.

Ми маємо більше таких активних людей в галузі садівництва, і всі вони вкладають свої часточки в будову цего великого степового краю. Маймо надію, що число українських садівників буде стало зростати, бо це та галузь господарювання, до якої українці завжди мали велике замилування. Тепер прийшла пора й на те, щоб ми подумали про садки і на степах Канади.

М. Карабут.

ЗАКЛАДАЙМО ІНСПЕКТИ.

Якщо хочемо мати ранню ярину (огірки, помідори, кавуни і т. п.), то треба подбати про вчасніший засів насіння цих рослин. Це можна зробити тільки в інспектах. Закладаємо їх в слідуючий спосіб: в місці затишнім і соняшнім копаємо яму 1 метер глибоку, і півтора метра широку, і 3—6 метрів довгу, в залежности яку кількість хочемо виплекати ярин. (Найкраще копати вже в осени і лишити до весни, хай земля вимерзне).

До ями даємо свіжого кінського обірнику (бо дає найбільше тепла). На яму закладаємо інспектові скрині: півтора метра ширини, 1—1.10 м. довжини, очевидно без дна, і зверха накрита вікнами, які щільно повинні приставати до рам скрині. Вікна повинні бути нахилені до полудня. На ніч і в часі морозів накривається вікна соломяною матою.

ЯК БЕРЕГТИСЯ ПЕРЕД ГРОМАМИ

„Стереженого Бог стереже" — говорить народна приповідка. Тому теж кожний мудрий чоловік повинен берегтися перед всіми нещастями, які йому можуть грозити. Подаємо понижче кілька порад, як берегтися перед громами.

Коли йде про охорону будинків, то найкращим середником їхньої охорони є т. зв. громозвід. Правда, він досить коштовний, але це є найпевніший середник забезпечити будинки перед ударом грому. Але навіть і тоді, як хто має громозвід, треба позамикати вікна й двері, бо протяг може стягнути громову іскру до хати. Хто має радієвий апарат, хай все памятає, щоб уземнити антену, тобто получити її з землею, а не з апаратом. Тоді радієва антена заступає громозвід.

Якщо зближається буря, худобу треба зігнати або до обори, або у кущі в лісі (здалека від дерев!), бо тоді небезпека все менша.

Як бють громи, а чоловік працює на полі, то тоді не порушуватися, але найкраще положитися на землі і то десь в найнизшім місці. Дуже небезпечно тоді, як бють громи йти, їхати на возі, або на коні.. Небезпечно

теж носити при собі в час бурі залізні предмети, ані ставати під деревами. Не можна теж збиратися в громади, бо то більше притягає громи. Коли вже ми є в будинку, то найкраще в час бурі сидіти на середині хати, а не під стіною.

ЯК ВИГУБИТИ ЩУРІВ ТА МИШЕЙ.

Останні сухі літа сприяли сильно розплодові щурів та мишей. Тяжко обчислити, які шкоди спричинюють вони нашим хліборобам. У стайнях виїдають вони коням обрік. Коні зо страхом та обридженням бояться підійти до жолуба, бо буває і так, що щурі кидаються до них та гризуть. У хлівах не тільки вижирають їжу, але й тученим свиням виїдають солонину з хребтів та обгризають хвости, а в курниках дусять молодий дріб.

Справжнє нещастя має той господар, до якого вони прийшли в гостину. Тому повинні ми завзятись і приступити до безоглядної боротьби з ними. Щур дуже хитре звіря, і в боротьбі з ним треба його перехитрити. На лапку він не піде, отруту часто оминає. Правда — опріч лапок та ріжного рода отрут приходять нам тут з поміччю коти й собаки, однак часто буває, що тої погані так багато наплодиться, що треба примінити більш доцільні способи нищення. Оце подаємо кілька простих і дешевих способів нищення чи ловлення щурів.

Для щурів приладжуємо „ласощі" з пшеничної муки, змішаної з цементом або гіпсом. Біля нього ставимо посудину з водою, або молоком, щоб по їдженні смачно неборак напився. По такій гостині він гине. Мішанину робимо в рукавичках, бо щурі дуже обережні і в противному випадку не їстимуть. Добре також закопати посудину з водою рівно з землею, куди ходять щурі та миші, зверха даємо папір або полотно та протинаємо навхрест. На перехрестя ставимо якусь смачну принаду, до якої підходить щур або миш. В тому місці паде до води й топиться.

Врешті подаємо ще один, дуже простий спосіб ловлення щурів. Насипте в мішок січки, а на дно під січкою дайте зо дві жмені зерна. Мішок покладіть у коморі (чи де вони є) відкритий і зо два дні не заглядайте до нього: хай щурі привикають брати зерно з мішка в січці. Згодом в годині 6—7 у вечорі, коли щурі найбільше жирують, увійдіть несподівано до комори (чи до стодоли) і замкніть мішок з січкою та киньте до бочки, або подушіть його ногами в мішку. Щурі в січці не чутимуть, як ви зайдете до комори. Маючи вже щурів в бочці, всипте знову зерна в січку і знов покладіть на попереднє місце. Так можна виловити всіх щурів.

Найкраще вибрукувати долівку камінням, залити цементом, а свіжі діри й щілини позатикати і також замастити цементом.

ВСЯЧИНА.

Експерти говорять, що наші органи травлення мусять працювати 16 годин на кожних 24 годин.

Мертве Море у Палестині є 47 миль довге, а 10 миль широке. В нім не живуть ніякі сотворіння. Його експльоатують задля хемічних складників, в які воно дуже багате, та які відповідно до обчислень представляють вартість $1,200,000,000,000.

В тім самім протязі часу, коли у слона родиться лиш одно слонятко, устриця складає 1,000,000,000 яєць.

Найдовша труба слона, яку досі бачено, мала довжину, що виносила 11 стіп і 5 цалів.

Щоб усунути плями з товщу на книжках, натріть їх терпентиною, а опісля звогчіть їх винним спіртом.

Тютюнові паперці робиться з матеріялу, що складається з полотна та сполуки кальція.

Формаліновий квас роблено давніше через дестиляцію червоних мурашок.

Пересічно говорять, що жінки живуть довше як чоловіки, тому, що вони ведуть спокійніше життя і не наражаються на так багато ризика.

Звірята є далеко більше вражливі на електричний удар чим люди; один удар з 20 вольтів є небезпечний для рогатої худоби та коней.

Шкіра на людськім лиці є більше вразлива на легкі зміни температури, як найвразливіші тепломіри.

Ворони мають бути найбільшими природними ворогами качок.

Гук Гренд водопаду на ріці Гемилтон у Лябрадорі можна чути на віддаль 20 миль. Ріка спадає 200 стіп понад пороги 5 миль довгі, а опісля робить остаточний наглий спад на 302 стопи.

Причиною 90 відсотків усіх клопотів та недомагань ніг є недобре припасоване обувя.

У саді, що належить до місії Сен Джуан Катіста у Каліфорнії, находяться груші, що мають по 130 років і ще досі родять грушки.

Так звана океанська соняшна риба (сонфиш), котра, коли дорослє, важить одну тону, коли молода не є більша від головки шпильки.

Кажуть, що північний бігун посувається кожного року шість цалів на полудне.

Комахи живуть там, де інші сотворіння не могли б жити. Цілком відмінно від інших форм життя, у комах немає довшого періоду безсильного стану немовляти, ані старого віку, та у них находиться їхній скелет (кістяк) зверха їх тіл, що дає їм велику охорону.

Кава, яку роблять з висушених бананів, які припікається, входить щораз більше в ужиття, у Новій, Південній Валії.

Найбільшим мясоїдним сотворінням на світі є кодякський медвідь, що живе на кодякськім острові в Алясці. Його височина часто виносить 12 стіп, а вага більше як одну тону.

Комахи притягає електричне світло, але лиш таке, що є сильне до 200 ватт; блеск сильнішого світла відганяє геть усі комахи.

МОЛОДИЙ СУМКІВЕЦЬ СТАВ ВІВСЯНИМ КОРОЛЕМ

Вівсяним королем проголошено 3 грудня в Шікаго на 21-шій Міжнародній Виставі Сіна та Збіжжа молодого українця з Альберти Василя Складана з Ендрю. Його окази вівса Вікторі, що важуть 49 фунтів на бушли, дали велике чемпіонство Канаді дванадцятий раз в протягу 20 літ.

Складан дістав почесть позаочно і йому переслано повідомлення на його фарму.

Резервове велике чемпіонство признано Елексові Стюартові з Ейлса Крейґ, Онт., який був вівсяним королем на міжнародній виставі в 1937 р.

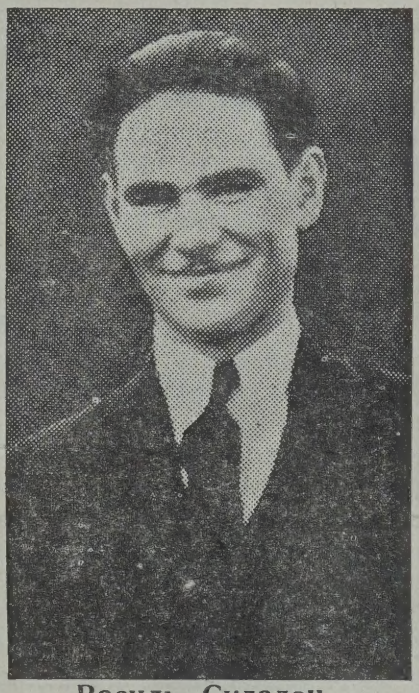

Василь Складан.

Новий вівсяний король, Василь Складан, є членом одного з 107 хлопячих збіжевих клюбів в Альберті, отворених для хлопців між 15 і 22 роками життя. Він також є членом 147 відділу СУМК в Снятині, Алта.

Пшеничним королем проголошено на тій же виставі 4 грудня Френсиса Лойда Риґбі 21-літнього фармера з Вемблі, Алта. Минувшого року він дістав чемпіонство. Він прислав на виставу окази пшениці Рівард, що важили 67.3 фунта на бушель, або звиж сім фунтів понад загально приняту вагу.

Між іншими, що виграли відзначення 4 грудня були: Ілля Ластівка з Вилінґдон — перше відзначення за ячмінь (6-гранний), а Іван Федорак з Вилінґдон — третє відзначення за те саме.

Між ґратуляційними телеґрамами, що зараз прийшли до Складана, була така телеґрама від премієра Мекензі Кінґа: „Прошу приняти мою сердечну ґратуляцію з причини виграння Світового Вівсяного Чемпіонства на Міжнародній Виставі Сіна і Збіжжа. Канада є з Вами співучасницею цего успіху. — В. Л. Мекензі Кінґ". Федеральний міністер рільництва, Дост. Дж. Дж. Ґардінер, зателеґрафував: „Бажаю враз з другими спів-канадійцями переслати найсердечніші ґратуляції з нагоди Вашого чудового осягу".

ЗМІСТ КАЛЄНДАРЯ

КАЛЄНДАРНА ЧАСТИНА:— Стор.

Астрономічний календар. — Церковний календар. — Публичні свята в Канаді ..... 3—5
Календарій і записки на кожен місяць ..... 6—29

ЛІТЕРАТУРНО-ГОСПОДАРСЬКА ЧАСТИНА:—

Б. Л.: Під Новий Рік (вірш) 31
І. А. Павчук: Історія української громади в Рокстон, Саск. 32
Микола Романюк: Кілька образків з мойого життя 37
Софрон Олексевич: Коротка історія мойого життя 41
Юрко Ригус: Мої початки в Канаді 47
Н. Романюк: Бажання на Новий Рік (вірш) 49
А. Гуць: Спомини манітобського піоніра 51
С. Руданський: Треба всюди приятеля (співомовка) 59
Іван Галик: Початки української громади в Інсінґер, Саск. 61
Ілля Киріяк: Перший Святий Вечір в Канаді 63
Василь Стефаник: Палій 75
Добірні думки Івана Франка 83
Андрій Чайковський: Вогняна проба 85
Лев Боровиковський: Маруся (вірш) 97
Петро Розеґґер: Сільський хірурґ 101
Т. Шевченко: Не так тії вороги 105
Осип Маковей: Мандоліна 107
С. Руданський: Чужа дитина не то, що рідна (вірш) 110
Мир. Стечишин: Українське Братство в Каліфорнії 111
Антін Вартовий: Летіть думки (вірш) 121
Микола Костомарів: Українці й москалі 123
М. Йосипів: В 1914-1918 і 1939 — ? (Про мин. і теп. війну) 129
М. Йосипів: Бібліотека 137
Постава тіла та здоровля 143
Лікар А. Омельчук: Не курімо! 145
К. С. Продан: Зміни в господарці фармерів 147
М. Карабут: Степові садки 154
Закладаймо інспекти 160
Як берегтися перед громами 160
Як вигубити щурів та мишей 161
Молодий сумківець став вівсяним королем 163
Всячина 136, 142, 162
Усмішки — 39, 46, 73, 95, 99, 128, 141

В Календарі є 25 ілюстрацій.

ДОБРІ КНИЖКИ ПОМАГАЮТЬ

У ВИХОВАННЮ ДІТЕЙ!

Дикі лебеді — оповідання про лебеді ..... 10 ц.
Сірі герої — оповідання з недавної минувшини ..... 25 ц.
Казки 1001 ночі, казки спеціяльно підібрані для молоді 40 ц.
На світанку, оповідання про початки Києва ..... 20 ц.
Наші соколята — оповідання з недавно минулих днів, підготовані для дітей і молоді ..... 20 ц.

Багато з цих книжок нема ще в катальогах.

Свинопас-Князенко — гарне оповідання з ілюстраціями 20 ц.
Цісарський соловій — казка ..... 10 ц.
Ріккі-Тіккі-Таві — оповідання про звірят. Переклад з англійського ..... 15 ц.
Пригоди мореплавця Сіндбада — займаючі пригоди на морю і на суші в Африці ..... 30 ц.
Пригоди дядька Прохора — книжочка повна пригод, написана віршом, кожна сторінка ілюстрована ..... 15 ц.
Оповідання — 9 оповідань Анатоля Франса ..... 15 ц.
Мотовязник Гасан — казка з казок 1001 ніч ..... 10 ц.
Шкода Петрусь — історичне оповідання ..... 25 ц.
Княжна Галиця — леґенда про початки Галича ..... 15 ц.

Замовлення з грішми посилайте до:

UKRAINIAN VOICE,

Box 3626, WINNIPEG, Man.

Учителі Українських і Публичних Шкіл

ЗАМОВЛЯЙТЕ НОВУ КНИЖКУ ПІД НАЗВОЮ

Монольоґи і Діяльоґи для Дітей і Молоді

(ЗІБРАВ МИХ. КУМКА).

У книжці є уміщених 14 дуже гарних монольоґів, діяльоґів, і розговорів, які молодь може виголошувати на шкільних і принагідних виступах. Такої книжечки у нас дотепер не було. Вона зробить вам велику прислугу у праці з дітьми. — Українські учителі, провідники Сумківців і всі, хто працює з молоддю — повинні ту книжку купити.

Ціна приступна, лише 25 центів за примірник.

Замовляйте на адресу:

UKRAINIAN VOICE, — Box 3626, — WINNIPEG, MAN.

B37645

ВАША АСЕКУРАЦІЯ Є НАЙПЕВНІША, КОЛИ ВИ МАЄТЕ ПОЛІСУ В

Springfield Fire and Marine Insurance Co.

OF SPRINGFIELD, MASS.

ОБЕЗПЕЧУЄ ВІД ВОГНЮ, БУРІ, ГРАДУ, І ВІД УШКОДЖЕННЯ

МАЄТОК
цеї компанії
виносить поверх
$40,000,000

ОБЕЗПЕЧЕНЬ
виплатила компанія
поверх
$210,000,000

ГОЛОВНЕ БЮРО НА КАНАДУ — 460 St. John St., MONTREAL, Que.
F. L. HEBERLING, General Agent — 501 Paris Bldg., WINNIPEG, Man.
Ця Компанія виплачує відшкодовання ретельно й скоро
Має своїх представників по цілій Канаді.

УКРАЇНСЬКІ ПРЕДСТАВНИКИ:

UNION INSURANCE AGENCIES - 290 Garry Street - Winnipeg, Manitoba

В. Г. КОМАН. Phone 96 626 М. В. ГОРБАЙ.

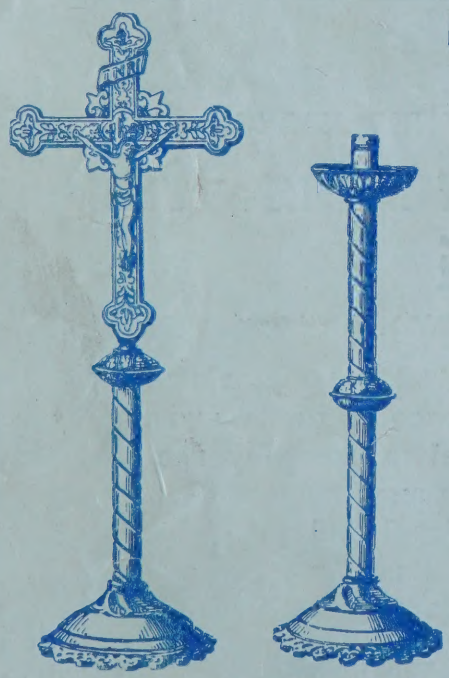

Найбільша і Найстарша Українська Гуртівня Церковних Річей в Канаді.

Дзвони, Ризи, Фани, Хоругви, Процесійні Образи, Хрести, Кивоти, Кадильниці, Чаші, Плащениці, Ліхтарі. Свічки, Ладан, Вугля, та все, що потрібне до наших церков.

Перед купном — розвідайтесь про наші ціни.

Пишіть по катальог в рідній мові.

Понад 25 літ досвіду. — Скора і чесна обслуга.

Гросс—Левицький, властителі.

WILLIAM GROSS & COMPANY

322 MAIN STREET WINNIPEG, MAN.